

ISSN 3027-6101 (Print)
ISSN 2985-2544 (Online)

JOURNAL OF

HUMANITIES

NARESUAN UNIVERSITY

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม 2568

วารสารมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม 2568

ที่ปรึกษาากิตติมศักดิ์

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กุสุมา รัชชมนี

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แคทรียา ช่างทองกำเนิด

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศพล สุรศักดิ์รินทร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ดร.ปฐวี พรหมเสน

มหาวิทยาลัยนเรศวร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.นันทนัย ประสานนาม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.บุษบา กนกศิลป์ธรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีศวร ยืนเสน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ศาสตราจารย์ ดร.อัษฎลี วงศ์วัฒนา

มหาวิทยาลัยนเรศวร

รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรศ อัมโร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

รองศาสตราจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จัตตะศรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพกา พุกขิมมา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล ใจจนสุขสมบูรณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ เชิดชู

มหาวิทยาลัยนเรศวร

เลขานุการ

นางสาวณัชชา แก้วเจริญเนตร

บทบรรณาธิการ

ท่านสมาชิกและผู้อ่านที่เคารพ

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม 2568 ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 10 เรื่อง

บทความด้านภาษาอังกฤษเรื่อง *Figurative Language and Its Functions in English Songs across Music Genres on 2023 Billboard Year-End Chart* ของญาดา เอี่ยมน้อย และจิรพร ณะรัชติการนนท์ และเรื่อง *Foreign Language Speaking Anxiety among Thai Undergraduates with Low English Proficiency: Perspectives on Levels and Contributing Factors* ของธารินี บุญเย็น บทความด้านภาษาเกาหลีเรื่อง *มุมมองของครูผู้สอนภาษาเกาหลีชาวไทยต่อการพัฒนาทักษะการออกเสียงภาษาเกาหลีในโรงเรียนมัธยมศึกษา* ของกาญจนา สหะวิริยะ และคณะ และบทความด้านภาษาศาสตร์เรื่อง *กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์* ของไอลดา กลิ่นอ่อน และอรทัย ชินอัครพงศ์

บทความด้านคติชนวิทยาเรื่อง *สัญลักษณ์และความหมายในประเพณีเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย* ของสมิตา ศุภรทิพากร และอภิลักษณ์ เกษมผลกุล บทความด้านปรัชญาและศาสนาเรื่อง *อรุณาโมเดล: บูรณาการแนวความคิดทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับจัดการความขัดแย้งทางสังคม* ของฉัตรชัย เนืองพิมพ์ และคณะ และบทความด้านดนตรีเรื่อง *เอกลักษณ์ในการบรรเลงกลองมโหรีของชมรมดนตรีพื้นบ้านมโหรี จังหวัดพิษณุโลก* ของณัฐฐนิช นกปี และคณะ และเรื่อง *แนวความคิดประพันธ์เดี่ยวขอสามสาย: เพลงสุรินทรานู สามชั้นทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล* ของประชากร ศรีสาคร

อีกทั้งในฉบับนี้ยังมีบทความที่ใช้องค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองโบราณศรีเทพ ได้แก่ บทความเรื่อง *การจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ* ของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุทธิพจน์ พีรณวงษ์ และบทความเรื่อง *ศรีเทพในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์และมรดกโลก: การวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์และการรับรู้ผ่านแนวโน้มความคิดเห็นของสาธารณชนบน YouTube* ของสุทธิพจน์ พีรณวงษ์

กองบรรณาธิการ ขอขอบพระคุณผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความเพื่อขอรับพิจารณาตีพิมพ์ลงในวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่เสนอข้อแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง กองบรรณาธิการมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนามาตรฐานวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป หากท่านมีข้อติชมหรือสงสัยประการใด สามารถติดต่อสอบถามหรือส่งข้อเสนอแนะของท่านมาได้ทีอีเมล humanjournal@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แคทรียา อังทองกำเนิด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย / บทความวิชาการ

หน้า

Figurative Language and Its Functions in English Songs across Music Genres on 2023
Billboard Year-End Chart

ญาดา เขี่ยมน้อย และจิรพร ธนะรัชติการนนท์.....1

กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ไอยดา กลิ่นอ่อน และอรทัย ชินอัครพงศ์.....22

สัญลักษณ์และความหมายในประเพณีเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย

สมิตดา ศุภรทิพากร และอภิสิทธิ์ เกษมผลกุล.....45

การจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ

อัษฎลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุทธิพจน์ พีรณวงษ์.....71

เอกลักษณ์ในการบรรเลงกลองมิ่งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละ จังหวัดพิษณุโลก

ณัฐรุณี นกปี นพดล พันธุ์เพชร และกมลธรรม เกือบุดร.....91

มุมมองของครูผู้สอนภาษาเกาหลีชาวไทยต่อการพัฒนาทักษะการออกเสียงภาษาเกาหลี
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

กาญจนา สหะวิริยะ สาวิตรี วงษ์นุ่น และแทอู คิม.....105

Foreign Language Speaking Anxiety among Thai Undergraduates with Low English
Proficiency: Perspectives on Levels and Contributing Factors

ธารินี บุญยี่น.....125

แนวคิดการประพันธ์เดี่ยวซอสามสาย: เพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล

ประชากร ศรีสาคร.....149

ศรัทธาในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์และมรดกโลก: การวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์
และการรับรู้ผ่านแนวโน้มความคิดเห็นของสาธารณชนบน YouTube

สุทธิพนธ์ พิรณวงษ์.....167

อรุณา โมเดล: บูรณาการแนวความคิดทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ
เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับจัดการความขัดแย้งทางสังคม

ฉัตรชัย เนื่องพิมพ์ ธีรวัฒน์ แสงแก้ว และธเนศ ปานหัวไผ่.....193

แนะนำผู้เขียน.....209

ข้อมูลสำหรับผู้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์.....212

Figurative Language and Its Functions in English Songs across Music

Genres on 2023 Billboard Year-End Chart¹

การใช้ภาษาภาพพจน์ในเพลงภาษาอังกฤษประเภทต่าง ๆ ที่จัดอันดับบน Billboard Year-End 2023

Yadah Aeamnoi^{2*} and Jiraporn Dhanarattigannon³

ญาดา เอี่ยมน้อย^{4*} และจิรพร ธนระชติการนนท์⁵

(Received: 5 May 2025; Revised: 27 Jun 2025; Accepted: 8 July 2025)

Abstract

This study investigated the types and functions of figurative language used in popular English songs ranked on Billboard's 2023 Year-End Chart, with attention to genre variations. Forty English songs across five genres (i.e., pop, hip-hop, country, rhythm and blues or R&B, and electronic dance music or EDM) were analyzed, resulting in 202 lyric lines containing a total of 229 instances of figurative language classified into fifteen types. The most frequently occurring types were metaphor, hyperbole, rhetorical question, simile, and meiosis. Figurative language functions in various ways, including comparing two different ideas or entities, conveying particular meanings through emotional intensification and exaggeration, evoking emotions without expecting an answer, and conveying negative attitudes. Genre-specific patterns were also observed: in pop and R&B songs, metaphor and hyperbole are primarily used to express emotions, with metaphor representing abstract ideas and hyperbole amplifying emotional intensity; in hip-hop, metaphor, rhetorical question, and meiosis supported themes of self-expression in a form of negative attitude. Country music emphasized vivid storytelling through metaphor and conveyed devotion through

¹ This article is a part of a thesis entitled "A Study of Figurative Language and Its Functions in English Songs across Music Genres on 2023 Billboard Year-End Chart" in the Master of Arts Program in English for International Communication, Faculty of Humanities, Kasetsart University, 2025.

² Master's degree student, Master of Arts Program in English for International Communication, Faculty of Humanities, Kasetsart University

³ Assistant Professor Dr., Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

⁴ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารระหว่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* Corresponding author, E-mail: Yadah.a8@gmail.com

hyperbole, while no figurative language was found in EDM. The results confirmed that figurative language is a vital component of songwriting, serving as both a literary device and a communicative strategy. The study benefits EFL teachers and learners, and songwriters in terms of the essential role of figurative language and how it is used in enhancing lyrical sophistication and emotional expression.

Keywords: Figurative language, Functions of figurative language, Popular English songs, Music genres

บทคัดย่อ

การศึกษานี้วิเคราะห์ประเภทและหน้าที่ของภาษาภาพพจน์ (figurative language) ที่ปรากฏในเพลงภาษาอังกฤษยอดนิยมซึ่งได้รับการจัดอันดับใน Billboard's 2023 Year-End Chart โดยให้ความสำคัญกับความหลากหลายของแนวเพลง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยเพลงภาษาอังกฤษจำนวน 40 เพลง จาก 5 แนวเพลง ได้แก่ ป๊อป (Pop) ฮิปฮอป (Hip-hop) คันทรี่ (Country) อาร์แอนด์บี (R&B Rhythm and blues) และ อีดีเอ็ม (EDM Electronic dance music) ผลการวิเคราะห์พบว่า มีเนื้อเพลงจำนวน 202 ท่อนที่มีการใช้ภาษาภาพพจน์ รวมทั้งสิ้น 229 ตัวอย่าง ครอบคลุมทั้งหมด 15 ประเภท โดยประเภทที่พบบ่อยที่สุด ได้แก่ metaphor, hyperbole, rhetorical question, simile และ meiosis ภาษาภาพพจน์ในบทเพลงเหล่านี้มีหน้าที่หลากหลาย เช่น การเปรียบเทียบสิ่งที่แตกต่างกัน การถ่ายทอดความหมายผ่านการเน้นอารมณ์หรือการกล่าวเกินจริง การกระตุ้นอารมณ์โดยไม่คาดหวัง คำตอบ และการสื่อเจตคติเชิงลบ ทั้งนี้ยังพบลักษณะการใช้เฉพาะตามแนวเพลง ได้แก่ เพลงป๊อปและอาร์แอนด์บี มักใช้ metaphor และ hyperbole เพื่อแสดงอารมณ์ โดย metaphor แทนแนวคิดนามธรรม และ hyperbole เพิ่มความเข้มข้นทางอารมณ์ เพลงฮิปฮอป ใช้ metaphor, rhetorical question และ meiosis เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์และความรู้สึกภายใน เพลงคันทรี่ใช้ metaphor และ hyperbole เพื่อเน้นการเล่าเรื่องให้เห็นภาพ โดยมี hyperbole แสดงการอุทิศตน ขณะที่ไม่พบการใช้ภาษาภาพพจน์ในแนวเพลงอีดีเอ็ม ผลการศึกษานี้ยืนยันว่า ภาษาภาพพจน์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเขียนเพลง โดยทำหน้าที่ทั้งในเชิงวรรณศิลป์และกลยุทธ์การสื่อสาร งานวิจัยนี้มีประโยชน์สำหรับผู้สอนและผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (EFL) และนักแต่งเพลง ในเรื่องบทบาทสำคัญของภาษาภาพพจน์และการใช้ภาษาภาพพจน์ในการเพิ่มความซับซ้อนของเนื้อร้องและการถ่ายทอดความรู้สึก

คำสำคัญ: ภาษาภาพพจน์, หน้าที่ของภาษาภาพพจน์, เพลงภาษาอังกฤษยอดนิยม, ชนิดของดนตรี

Introduction

Across cultures, music, especially songs, has long been intertwined with human life, serving multiple purposes on various occasions. For example, mothers sing lullabies to soothe their babies to sleep, soldiers use songs as morale boosters before entering battle, and couples select songs to convey emotional messages. In today's society, songs continue to hold significant influence across diverse fields, including the film industry, healthcare, and education. Songs have become a key contributing factor to the drive of education, where they are closely linked to human creativity and are recognized as a form of creative writing (Zhou, 2021).

In language learning, specifically, Shen (2009) noted that songs are impactful in effectively combining language and music to reflect cultural realities, thus assisting learners in developing better literacy in their target language. Similarly, Suriyawongpaisal (2013) emphasized that songs serve as an educational tool that facilitates classroom participation and promotes individual creativity. Likewise, Siallagan et al. (2017) acknowledged the literary value of songs and described them as mediums that songwriters typically employ to communicate emotions, ideas, confidence, desires, and a sense of freedom to their audiences. Songs are naturally integrated into daily life.

In research, numerous studies have analyzed songs, particularly focusing on lyrical content. As Siallagan et al. (2017) suggested, lyrics play a critical role in enhancing the beauty and emotional expression of songs, thereby increasing listeners' engagement. One key feature is figurative language, a stylistic device widely studied in semantics and literature. According to Marius (1998) and Carroll (2004), figurative language is used in a non-literal sense, requiring interpretation based on context, cultural understanding, and imagination. Saeed (2009, as cited in Pathumratanathan, 2012) also stated that figurative expressions serve to beautify meaning. Likewise, Arp and Johnson (2021) and Perrine (1977) stated that figurative language allowed speakers and writers to convey meanings indirectly, bringing vividness and emotional depth. Dobrovol'skij and Piirainen (2021) explained that figurative expressions conveyed symbolic or imaginative messages. Song lyrics help initiate storytelling, generate fantasy, and draw creative comparisons. Scholars such as Areerasada & Tapinta (2015) and Crystal (1991) further asserted that figurative language functioned not only as a decorative device but also as a cognitive and rhetorical strategy in the communication of people.

While music enables listeners to connect with melodies and emotions without necessarily understanding the lyrics, language-related factors such as tonal variation and pronunciation differences can still influence how songs are written and performed. This is particularly true for tonal languages like Thai, where shifts in pitch affect word meaning, often making it challenging to align lyrical content with conventional lyric patterns in English. According to Nilthongkum (2022), such linguistic complexities may lead some Thai artists to use English as a way to reach international audiences. In Thailand, where English is taught as a foreign language (EFL), the adoption of English in songwriting has become increasingly common among emerging artists. Nilthongkum (2022) also suggests that the rise of music streaming platforms may be one of the key reasons behind this trend, as wider access to global listeners encourages more Thai artists to use English as their main medium of expression. This development is reflected in the success of artists such as H3F, HYBS, Phum Viphurit, MILLI and Pyra, whose English-language songs have garnered recognition from international audiences, including receiving awards and invitations to perform in major concerts abroad. Despite this growing adoption of English in songwriting, linguistic challenges remain at a deeper level. One significant issue is the effective use of figurative language, which can be particularly difficult for Thai artists, as it is rarely addressed in a systematic way within formal language education. Figurative devices, such as metaphor, irony, symbol, and allusion often require advanced knowledge and cultural familiarity with English, which, unfortunately, is not commonly emphasized in formal EFL instructions.

Based on these observations, the present study aimed to examine the use and functions of figurative language in widely popular English song lyrics composed by native English speakers. The analysis focused on 40 English songs selected from the 2023 Billboard Year-End Chart, covering five music genres. Insights from this research aim to support EFL songwriters by providing guidance on how figurative expressions can be naturally and effectively incorporated into English lyrics. Additionally, the study investigated whether different song genres influence the use of figurative language. The findings were expected to offer valuable contributions not merely to the fields of music and songwriting education but also to song writers particularly the novices who are interested in semantics in different song genres.

Objectives of the Study

This study explores figurative language in English songs featured on the 2023 Billboard Year-End Chart. It focuses on identifying the most frequently used types of figurative language, examining their functions, and analyzing how they vary across the chart's most dominant music genres. The three objectives are as follows:

1. To identify the types of figurative language most frequently used in 2023's most popular English songs
2. To identify the functions of figurative language used in these songs
3. To find the most dominant types of figurative language used in each of the song's most dominant genres

Literature Review

Figurative language and music genres significantly influence the style and meaning of song lyrics. This section outlines the theoretical foundations of figurative language, describes key music genre classifications, and reviews previous research on figurative language use in musical contexts.

1. Theoretical Framework: Figurative Language

This present study adopts Perrine's (1977) framework as the principal reference for identifying figurative language types, due to its established relevance in literary analysis. To complement this foundation, selected categories from Suriyawongpaisal (2013) were also integrated. Suriyawongpaisal's framework is based on earlier classifications developed by Ray (2007, 2008), Pence (2012), and Burton (2007), offering an expanded perspective on figurative expression. Following the study's objectives, this research included only the types most relevant to meaning. A total of fifteen figurative types were selected: simile, metaphor, personification, antithesis, synecdoche, metonymy, symbol, paradox, hyperbole, understatement, irony, oxymoron, rhetorical question, meiosis, and allusion. These selected types serve as the core analytical tools for examining how figurative language contributes to lyrical meaning across different music genres.

2. Music Genres

Music genres may function as both social constructs and stylistic frameworks that influence musical structure and lyrical content. As suggested by Fabbri (1981) and Merwe (1989), genre can be viewed as a set of musical events shaped by shared conventions, while He and Dong (2023) point to the role of cultural context and thematic evolution in shaping genre boundaries. In the context of lyrical analysis, genre appears to influence not only thematic content but also the use and stylistic presentation of figurative language. Therefore, an established classification system was needed to support the genre analysis in this study. To support genre classification in this study, the GTZAN dataset (Andrada, n.d.) and Picken (2024a, 2024b) were adopted as the primary framework, as it is widely recognized in music genre recognition research for its structured and reliable taxonomy (Sturm, 2013). Based on this classification, three genres were identified: pop, hip-hop, and country. Following a preliminary study and expert verification, two additional genres were included, namely Rhythm and Blues (R&B) and Electronic Dance Music (EDM), according to the classification proposed by Picken (2024a, 2024b). These five genres provided the basis for analyzing figurative language use across the selected songs.

3. Previous Related Studies

Previous studies on figurative language in English songs have often concentrated on particular themes, artists, or genres. For example, Suriyawongpaisal (2013) analyzed figurative language in Taylor Swift's lyrics through a combined framework of nineteen types adapted from Ray (2007, 2008), Burton (2007), and Pence (2012), highlighting the expression of American cultural values. The most prominent types were metaphor, simile, and hyperbole. Tanbanjong (2016), in an analysis of Lady Gaga's lyrics, found metaphor, symbol, and personification to be the most frequently used, while irony was notably absent. Likewise, Areerasada & Tapinta (2015) explored feminist themes in the lyrics of several prominent female artists, applying the frameworks of Perrine (1977), Arp and Johnson (2009), and Straker (2013), and identified metaphor, simile, and parallelism as key devices used to express feminist perspectives. Furthermore, Jitmart and Wongkittiporn (2021) focused on Lauv's love songs and reported hyperbole as the most dominant device used to convey emotional intensity. In contrast, the current study broadens the perspective by analyzing multiple types and functions of figurative language across five music genres, offering a more comprehensive view of how figurative devices operate in contemporary English music.

Methodology

Data Collection

The data of this study were the English songs ranked on the Billboard Year-End Hot 100 Chart of 2023, which was selected for its global recognition and its reflection of mainstream music trends. Among these 100 songs, only 91 English-language songs were considered, with songs in other languages excluded. To verify the classification of genres of these songs accurately, the researchers used three trusted sources, namely Apple Music, Spotify, and Chosic's Music Genre Finder, as well as additional verification from music experts with certifications and professional experience in the music industry. These sources were selected for their recognized reliability and popularity.

Using the frameworks of Andrada (n.d.) and Picken (2024a, 2024b) along with the above sources and the music experts, five main genres were identified across these English songs: pop, hip-hop, R&B, country, and EDM. From the list of 91 English songs, 40 were purposively selected for detailed analysis. This selection was based on a preliminary assessment indicating that all five genres were sufficiently represented in terms of the number of songs selected, with a genre distribution similar to that of the full set of 91 English songs. Specifically, songs were purposively selected with the same proportion of the genres found in 91 English songs, which included twelve pop songs, eleven country songs, ten hip-hop songs, six R&B songs, and one EDM song.

A total of 202 lyric lines containing figurative language were identified from these 40 songs. The number of lines varied slightly between genres due to differences in song length and lyrical style. Music genres may function as both social constructs and stylistic frameworks that influence musical structure and lyrical content. As suggested by Fabbri (1981) and Merwe (1989), genre can be viewed as a set of musical events shaped by shared conventions, while He and Dong (2023) point to the role of cultural context and thematic evolution in shaping genre boundaries. In the context of lyrical analysis, genre appears to influence not only thematic content but also the use and stylistic presentation of figurative language. Therefore, an established classification system was needed to support the genre analysis in this study. To support genre classification in this study, the GTZAN dataset (Andrada, n.d.) and Picken (2024a, 2024b) were adopted as the primary framework, as it is widely recognized in music genre recognition research for its structured and reliable taxonomy (Sturm, 2013). Based on this classification, three genres were identified: pop,

hip-hop, and country. Following a preliminary study and expert verification, two additional genres were included, namely Rhythm and Blues (R&B) and Electronic Dance Music (EDM), according to the classification proposed by Picken (2024a, 2024b). These five genres provided the basis for analyzing figurative language use across the selected song style, the dataset was considered adequate for identifying meaningful patterns and functions across genres. To support this analysis, a summary of the selected songs and their genre distribution is provided in Table 1.

Table 1 List of Selected Songs, Artists, and Music Genres

No.	Songs	Artists	Genres
1	Last Night	Morgan Wallen	Country
2	Flowers	Miley Cyrus	Pop
3	Kill Bill	SZA	R&B
4	Anti-Hero	Taylor Swift	Pop
5	Creepin'	Metro Boomin, The Weeknd & 21 Savage	Hip-hop
6	Calm Down	Rema & Selena Gomez	R&B
7	Die For You	The Weeknd & Ariana Grande	R&B
8	Fast Car	Luke Combs	Country
9	Snooze	SZA	R&B
10	I'm good (Blue)	David Guetta & Bebe Rexha	EDM
11	Unholy	Sam Smith & Kim Petras	Pop
12	You Proof	Morgan Wallen	Country
13	Something In The Orange	Zach Bryan	Country
14	Rich Flex	Drake & 21 Savage	Hip-hop
15	As It Was	Harry Styles	Pop
16	Rock And A Hard Place	Bailey Zimmerman	Country
17	Under The Influence	Chris Brown	Hip-hop
18	Cruel Summer	Taylor Swift	Pop
19	Thinkin' Bout Me	Morgan Wallen	Country
20	Boy's A Liar, Pt. 2	PinkPantheress & Ice Spice	Pop
21	Favorite Song	Toosii	Hip-hop
22	Thought You Should Know	Morgan Wallen	Country

No.	Songs	Artists	Genres
23	Thank God	Kane Brown With Katelyn Brown	Country
24	Sure Thing	Miguel	R&B
25	All My Life	Lil Durk Featuring J. Cole	Hip-hop
26	Karma	Taylor Swift Featuring Ice Spice	Pop
27	Just Wanna Rock	Lil Uzi Vert	Hip-hop
28	Cuff It	Beyonce	Pop
29	Vampire	Olivia Rodrigo	Pop
30	Fukumean	Gunna	Hip-hop
31	Lavender Haze	Taylor Swift	Pop
32	Players	Coi Leray	Hip-hop
33	Need A Favor	Jelly Roll	Hip-hop
34	Dance The Night	Dua Lipa	Pop
35	Love You Anyway	Luke Combs	Country
36	One Thing At A Time	Morgan Wallen	Country
37	Superhero (Heroes & Villains)	Metro Boomin, Future & Chris Brown	Hip-hop
38	Bad Habit	Steve Lacy	R&B
39	Golden Hour	JVKE	Pop
40	Religiously	Bailey Zimmerman	Country

Data Analysis

In this study, each song was analyzed to identify occurrences of figurative language based on a framework adapted from Perrine (1977) and Suriyawongpaisal (2013). Fifteen types of figurative language were considered: simile, metaphor, personification, antithesis, synecdoche, metonymy, symbol, paradox, hyperbole, according to these predetermined types, and its function was determined through contextual analysis.

Additionally, a genre comparative analysis was conducted to explore whether the use of particular figurative types varied across music genres. Figurative language types and their functions observed in the five genres were systematically documented. To enhance the reliability of the findings, an inter-rater reliability process based on Miles and Huberman (1994) was

implemented, with 70% of the analyzed data reviewed by specialists in linguistics and literature. An inter-rater reliability rate of 97.2% was achieved, confirming the credibility and trustworthiness of the data analysis. The disagreed items were reviewed and justified by the supervisor of this research serving as the third rater for the final classification and interpretation.

However, the number of lyric lines containing figurative language varied across genres. Notably, no figurative language was identified in the EDM songs analyzed in this study, while genres such as pop, hip-hop, and country appeared to contain a greater number of analyzable lines. The total number of lyric lines and the specific lines containing figurative language could not be controlled, as it is natural for songs to differ in length and in the extent to which figurative language is used. As such, this study focused on the relative proportions of figurative language use within each genre. This genre-based approach was intended to support more balanced interpretations.

Results

This section presents the results related to the types and functions of figurative language found in 40 selected English songs. A total of 229 instances of lyrics containing figurative language were identified, covering fifteen distinct types. The most frequent types were metaphor, hyperbole, rhetorical question, simile, and meiosis. Functional analysis was also conducted to illustrate how each type operates within its lyrical context.

Types of Figurative Language

Table 2 shows the types of figurative language found in the selected songs of the study, in response to the first research objective. Every instance of figurative expression found within the lyrics was categorized.

Table 2 Types of Figurative Language Used in The Study

Types of figurative language	Number found	Percentage (%)
Metaphor	51	22.27%
Hyperbole	44	19.21%
Rhetorical question	30	13.10%
Simile	24	10.48%
Meiosis	21	9.17%
Antithesis	17	7.42%
Personification	12	5.24%

Types of figurative language	Number found	Percentage (%)
Irony	9	3.94%
Allusion	8	3.49%
Understatement	4	1.75%
Metonymy	3	1.31%
Symbol	2	0.87%
Synecdoche	2	0.87%
Oxymoron	1	0.44%
Paradox	1	0.44%
Total	229	100.00%

As seen in Table 2, the analysis of 40 English songs revealed a total of 229 instances of figurative language identified across 202 lyric instances. Fifteen types of figurative language were found in the data, with metaphor emerging as the most frequent device, followed by hyperbole, rhetorical question, simile, meiosis, antithesis, personification, irony, allusion, understatement, metonymy, symbol, and synecdoche, respectively. The least frequently occurring types were oxymoron and paradox. Overall, these findings confirm that figurative language is an integral component of English song lyrics and serves as a major stylistic feature.

Five figurative language types were used most frequently across the songs. Metaphor accounted for 22.27% of the total instances, highlighting its distinct role in creating imaginative and symbolic meanings. Hyperbole was the second most frequent type, representing 19.21%, often employed to intensify emotional expression. Rhetorical question constituted 13.10% of the occurrences, illustrating their role in engaging audiences or dramatizing messages without expecting actual responses. Simile appeared at a frequency of 10.48%, emphasizing direct comparisons between entities, while meiosis accounted for 9.17%, typically used to subtly understate emotions or situations.

Functions of Figurative Language

To satisfy the second research objective, which is “to identify the functions of figurative language used in these songs,” the contextual analysis was made and revealed the following variation of functions.

1. **Metaphor** compares two different beings, things, ideas or entities (e.g., “*We were gold*”) and to make a reference to a particular thing or situation (e.g., “*Built a home and watched it burn*”).

2. **Hyperbole** exaggerates the statement for stronger sentiments (e.g., “*Ain’t a home when you not here*” and to convey a particular meaning (e.g., “*Just know that I would die for you*”).

3. **Rhetorical question** evokes feelings, not to seek the answer (e.g., “*How’s the castle built off people you pretend to care about?*”).

4. **Simile** compares two different beings, things, ideas or entities, similar to metaphor, but typically using comparison markers such as “as”, “like”, “as same as”, or “as if” (e.g., “*Make you cry like a baby, yeah*”).

5. **Meiosis** conveys one’s negative attitude toward another by using inappropriate words or offensive language, often with the intention to insult, belittle, or express hostility (e.g., “*you ain’t shit but a bitch with a badge*”).

6. **Antithesis** expresses two contrastive ideas by using conjunctions such as “but”, “or” or “and” or punctuation marks to conjoin them in the same sentence (e.g., “*Some said I’d never be a superstar, but I know I’m different*”).

7. **Personification** creates clearer senses of imagination to the statement (e.g., “*When my depression works the graveyard shift*”).

8. **Irony** conveys contrastive ideas in a sarcastic or humorous way. It is commonly used to express sarcasm, critique, or social commentary (e.g., “*I have this thing where I get older, but just never wiser*”).

9. **Allusion** makes an indirect reference to a particular thing, such as a well-known person, character, event, or setting, that carries deeper associations or meanings. Its interpretation depends on the audience’s familiarity with the person, context, or cultural reference being mentioned (e.g., “*I ain’t no Superman, I’m just the way I am*”).

10. **Understatement** conveys a particular meaning, in contrast to hyperbole, by downplaying or minimizing the significance of something. It generally uses restrained expressions to achieve a subtle emotional effect or to sound modest or indirect. It generally makes use of restrained expressions to reduce the perceived intensity of an emotion or situation. (e.g., “*take it to the grave*”).

11. **Metonymy** makes a reference to a particular thing by substituting a related concept (e.g., “*He live in the bottle, that’s the way it is*”).

12. **Synecdoche**, like metonymy, also functions to reference a particular thing, but through the use of a part to represent the whole (e.g., “*My hips make you cry when I’m moving around you*”).

13. **Symbol** makes a reference to a particular thing that represents more than its literal meaning. Unlike allusion, which relies on the audience’s familiarity with external references, a symbol carries meaning through its inherent association with broader concepts (e.g., “*Somethin’ ‘bout a ring makes you think we’re better*”).

14. **Oxymoron** presents a combination of contradictory terms within a single phrase to create a paradoxical or striking effect. This device is often used to reflect emotional tension or complexity (e.g., “*Durkio told me he been on some positive shit*”).

15. **Paradox** conveys two contrastive ideas in a single statement, creating a more vivid or imaginative interpretation. Although it appears illogical at first, it often reveals a deeper truth upon reflection (e.g., “*I was all alone with the love of my life*”).

Dominant Figurative Language Types and Genres of Songs

As for the third research objective, which is “to find the most dominant types of figurative language used in each of the song’s most dominant genre,” the researchers integrated the results of the figurative language analysis and expert consultation to describe the prevalence of figurative language types within each song genre. Table 3 presents the dominant figurative language found in each dominant genre.

Table 3 Music Genres and Dominant Figurative Language Types Found in Each Genre

Music genre	Types of figurative language with highest occurrences	Highest frequency of figurative language type / total number of figurative found in each genre	Percentage (%)
Pop	Metaphor	24/83	28.92%
Hip-hop	Metaphor	14/67	20.90%
Country	Metaphor	10/49	20.41%
	Hyperbole	10/49	20.41%
R&B	Hyperbole	8/30	20.51%
EDM	-	0	0.00%

In terms of genre distribution, Table 3 shows that figurative language was unevenly represented across the five genres investigated in this study. Pop songs had the highest number of figurative instances, totaling 83 instances, and demonstrated a dominant use of metaphor, followed by hyperbole and rhetorical questions. Hip-hop songs ranked second, containing 67 instances of figurative language, and were similarly dominated by metaphor, followed by rhetorical questions, while meiosis, which is also significantly present, is found to reflect the genre's tendency toward self-criticism, mockery, indirect expressions of toughness, and offensive language that conveys negative attitudes toward others. These are key features of hip-hop's critical and expressive lyrical style, which are key characteristics of hip-hop's critical and expressive lyrical style.

Country songs contained 49 instances of figurative language, with metaphor and hyperbole being equally prominent, followed by antithesis, highlighting the genre's traditional emphasis on vivid, narrative storytelling. As for R&B songs, a total of 30 instances of figurative language were identified, with hyperbole being the most frequently used device, followed by rhetorical questions and similes, contributing to the conveyance of emotional and romantic depth. In contrast, EDM songs showed no occurrences of figurative language, possibly due to the genre's stylistic focus on rhythm, atmosphere, and instrumental dominance rather than lyrical complexity, in addition to the fact that only one EDM song was included in the dataset.

Across these five genres, metaphor remained the most frequently used figurative device, suggesting its universality in popular songwriting. Moreover, rhetorical questions were also widely used across multiple genres, appearing frequently in pop, hip-hop, R&B, and country songs. Genre-specific preferences, however, were observed; meiosis was significantly more prominent in hip-hop songs, reflecting the genre's critical and self-expressive style. Additionally, some figurative devices exhibited genre-specific tendencies. For instance, oxymoron occurred almost exclusively in pop and R&B songs, reflecting a stylistic inclination toward layered emotional expression.

Discussion

This study investigated the types and functions of figurative language used in popular English songs, with a particular focus on how figurative devices were employed across different music genres. The findings offer valuable insights into how songwriters incorporate figurative

language as an integral element of their lyric composition, contributing significantly to the overall expressive quality of their work.

An analysis of 40 English songs revealed that figurative language constitutes a pervasive and impactful feature of modern songwriting. Across the 229 figurative language instances identified, figurative expressions were found not to be used arbitrarily but were thoughtfully applied to fulfill specific communicative functions. This observation aligns with earlier assumptions that figurative language enhances the vividness, creativity, and emotional depth of song lyrics (Areerasada & Tapinta, 2015; Crystal, 1991; Syafitri & Marlinton, 2018). Songwriters tend to employ figurative devices not only to enrich their lyrical and personal styles, but also to convey sophisticated emotions, articulate abstract ideas, and establish deeper emotional connections with their audiences. This finding further supports Siallagan et al. (2017) in that song lyrics can be regarded as a form of literary expression, utilizing rhetorical strategies to optimize the communication of nuanced and layered meanings.

To address the first research objective, metaphor was identified as the most frequently used figurative device, followed by hyperbole, rhetorical questions, similes, and meiosis. This finding is consistent with the earlier studies by Suriyawongpaisal (2013) and Tanbanjong (2016), which similarly found metaphor and hyperbole to be the prevalent types in songs. Additionally, this current study shows that the figurative expressions in these songs primarily served five communicative functions: (1) comparing two different ideas or entities, (2) conveying particular meanings by intensifying or exaggerating emotional expressions, (3) exaggerating statements to express stronger sentiments, (4) evoking emotions without expecting an answer, and (5) conveying negative attitudes toward someone or something. This finding further supports the view of Areerasada & Tapinta (2015) and Syafitri and Marlinton (2018) that figurative language makes a significant contribution to both the emotional depth and literary quality of songwriting.

For the second and third research questions, the key findings suggest the three main themes: (1) multifunctionality of figurative devices, (2) variation of figurative functions across genres, and (3) challenges in interpreting ambiguous or overlapping devices.

Multifunctionality of Figurative Devices

Through a detailed examination of both types and functions of figurative language, this current study demonstrated that a single lyric instance may occasionally involve more than one figurative device. For example, in the song 'Creepin', the lyric *"Did he touch you better than me?"* functions both as a rhetorical question and as an instance of irony. Although the question does not seek an actual answer, its sarcastic tone presents feelings of sadness and jealousy, demonstrating how the songwriter is able to express multiple layers of emotional meaning using brief but emotionally resonant language through the figurative language. This example illustrates how a single lyric can simultaneously function as a rhetorical question and an ironic statement, highlighting the multifunctional nature of figurative expression in songwriting.

Variation of Figurative Functions across Genres

In terms of genres, metaphor was found to be especially dominant in pop and R&B songs. Lyrics such as *"I'm the problem, it's me"* in the song 'Anti-Hero', and *"You got a fast car"* in the song 'Fast Car' illustrate how metaphor enables the artists to express internal experiences and abstract emotional states that may not be easily conveyed through literal language (Arp & Johnson, 2021; Perrine, 1977). In contrast to Tanbanjong's (2016) study, which observed no instances of irony, this study discovered irony within pop songs, suggesting an evolving complexity in modern pop lyricism over time.

Hyperbole, the second most frequent figurative device, appeared widely across pop, hip-hop, R&B, and country songs. Lyrics such as *"I would die for you"* in the song 'Die For You' exemplify how hyperbolic expressions intensify the themes of love, loss, and vulnerability, allowing listeners to grasp the emotional extremes conveyed by the artists. This finding aligns with Jitmart and Wongkittiporn's (2021) observation that hyperbole serves as a powerful stylistic tool for communicating heightened sentiment, particularly in songs centered on romantic experience.

Rhetorical questions also featured prominently, particularly in pop and hip-hop genres. Rather than functioning as literal requests, rhetorical questions in these songs were employed to evoke emotional reflection and hesitation. For example, in the song 'Snooze', the repeated question *"How you threatenin' to leave and I'm the main one cryin'?"* exemplifies emotional conflict and

vulnerability. This observation is consistent with Crystal's (1991) assertion that rhetorical devices function to engage audiences by stimulating internal reflection rather than providing direct answers.

The genre-specific use of figurative language is further illustrated through the distribution of hyperbole and rhetorical questions. Although hyperbole and rhetorical questions were found across multiple genres, they were among the most frequently used in R&B songs, following metaphor. A similar pattern appeared in pop songs, where both types also occurred frequently. Their prominence in R&B and pop may relate to the genres' frequent focus on romantic themes, where emotional intensity and expressive uncertainty are central.

The study also revealed that figurative language served different communicative functions depending on genre and lyrical context. Although similar types of figurative devices appeared across multiple genres, their functions differ considerably based on the emotional tone and thematic focus of each song. For instance, hyperbole in pop songs often conveyed romantic or emotional longing, whereas in hip-hop, they are more commonly linked to personal struggle or assertions of dominance. These patterns tend to emphasize the role of figurative language as a reflection of genre-specific communicative styles and narrative demands. In other words, the function of figurative language may shift in response to the songwriter's intent and the thematic focus of each song. By analyzing a wide range of genres and examining over 200 lyrical instances from an up-to-date source like Billboard's 2023 Year-End Chart, the present study suggests a broader and more representative perspective than previous research, which often focused on specific topics or individual artists. While Areerasada & Tapinta (2015) specifically analyzed feminist expressions through figurative language in the lyrics of six female artists, and Tanbanjong (2016) concentrated on a single artist, this study attempts to investigate more genres to provide new insights into how figurative devices are distributed and function differently across musical styles. The findings thus contribute to a deeper understanding of figurative language in contemporary English songs, highlighting genre-based tendencies in both the types and communicative functions of figurative expressions.

Challenges in Interpreting Ambiguous or Overlapping Devices

The findings of this study show that some figurative lines may allow for multiple interpretations depending on the lyrical context. For example, rhetorical questions may function both as expressions of doubt and as emphatic emotional appeals. These findings suggest that

certain figurative types tend to be favored in specific genres, even if not exclusive to them. This reflects the interpretive ambiguity that can arise when lyrics invite more than one possible interpretation.

Another genre-specific pattern emerged in the use of meiosis, which appeared prominently in hip-hop lyrics. Defined in this study as language expressing negative attitudes through inappropriate or offensive terms, meiosis was often realized through explicit words such as *"bitch"* in the song 'Snooze'. Additionally, some lyrics used seemingly neutral expressions with sarcastic or ironic intent. For instance, the phrase *"baby boy"* in 'Die For You' functioned as meiosis when used to undermine the subject's emotional maturity. These examples suggest that the identification and interpretation of meiosis are possibly context-dependent, underscoring its rhetorical role in expressing contempt or emotional distancing in hip-hop.

The interpretation ambiguity or overlapping devices maybe problematic for the learners when studying the figurative language in songs and for the novice songwriters when they try to compose their English songs using figurative language to make their song more beautiful and meaningful.

Implications

This study recognizes figurative language as an essential element of songwriting, serving not only as a literary device but also as a communicative strategy. It offers practical implications for English as a Foreign Language (EFL) learners, educators, and songwriters, particularly Thais, who may apply these insights to craft more expressive and sophisticated English lyrics. For example, Thai songwriters could explore genre-specific figurative patterns identified in this study and apply them to enhance emotional depth and stylistic appeal in their English lyrics. Educators, particularly in EFL and media-related fields, might integrate lyric analysis into the curriculum as a means of teaching rhetorical strategies and cultural nuance. Classroom activities could include identifying figurative devices in songs, crafting metaphorical expressions in songwriting workshops, or analyzing emotional tone via figurative language use to develop both linguistic and cultural competence. Moreover, the findings emphasize the importance of teaching figurative language not only for literary analysis but also for creative production in disciplines such as music and mass communication. The further studies can be suggested as follows:

First, as many studies on figurative language including this study focus on the investigation of figurative language in written texts used by the writers, it is interesting to explore how the readers or listeners perceive or interpret figurative language used by the writers in order to understand their receptive viewpoint on the use of figurative language. Qualitative or quantitative survey methods can be used to reveal the insight of this aspect and how figurative expressions can affect their aesthetic and emotional experience.

Next, expanding the scope of linguistic and cultural contexts when figurative language types are used by analyzing those in songs composed in other languages such as Thai, Chinese, Korean, Spanish, or Japanese may contribute to the understanding of the use of figurative language across cultural contexts. This will offer insights into both its use across culture and across linguistic system, providing a wider range of understanding on figurative language.

Finally, further studies may use more or various types of texts such as English songs from global music charts, different time periods and regions, or various genres including the modern ones. A longitudinal study may provide deeper understanding on rhetorical strategies and stylistic trends and reveal the trends of figurative language types and functions used in different contexts.

Conclusion

In conclusion, figurative language remains an indispensable tool in English songwriting, transforming seemingly simple lyrics into emotionally resonant and artistically meaningful expressions. By examining its functions across genres, this study underscores the richness and adaptability of figurative language in popular music, revealing how it reflects both individual emotion and broader cultural context embedded in songs from diverse backgrounds.

References

- Andrada. (n.d.). *GTZAN dataset - Music genre classification*. Kaggle. <https://www.kaggle.com/datasets/andradaolteanu/gtzan-dataset-music-genre-classification>
- Areerasada, M., & Tapinta, P. (2015). Feminism through figurative language in contemporary American songs of leading contemporary feminist music icons. *Suranaree Journal of Social Science*, 9(2), 1-21. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sjss/article/view/45132>
- Arp, T. R., & Johnson, G. (2021). *Perrine's literature: Structure, sound, and sense* (13th ed.). Cengage Learning.

- Carroll, D. W. (2004). *Psychology of language* (4th ed.). Thomson/Wadsworth.
- Crystal, D. (1991). *A dictionary of linguistics and phonetics* (3rd ed.). B. Blackwell.
- Dobrovol'skij, D., & Piirainen, E. (2021). *Figurative language: Cross-cultural and cross-linguistic perspectives*. De Gruyter.
- Fabbri, F. (1981). *A theory of musical genres: Two applications*. Exeter.
- Jitmart, C., & Wongkittiporn, A. (2021). Figurative language used by an American singer: A case study of Lauv's songs. In *Proceedings of RSU International Research Conference 2021 on Social Science and Humanity, Education, Management, and Arts* (pp. 48-56). Rangsit University. <https://rsucon.rsu.ac.th/proceeding/article/2873>
- Marius, R. (1998). *A writer's companion* (4th ed.). McGraw-Hill
- Merwe, P. V. D. (1989). *Origins of the popular style: The antecedents of twentieth-century popular music*. Oxford University Press.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications.
- Nilthongkum, N. (2022, June 13). *13 sinlapin thai kap kan tham phleng sakon lao rueang nai chai thi yak hai khun dai fang* [13 Thai artists who make international music to express their stories]. <https://happeningandfriends.com/article-detail/398?lang=th>
- Pathumratanathan, P. (2012). An investigation on figurative language employed in English advertisements in in-flight magazines. *Humanities Journal*, 19(1), 215-232. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/54169>
- Perrine, L. (1977). *Sound and sense: An Introduction to poetry* (5th ed.). Harcourt Brace Jovanovich.
- Picken, J. (2024a, October 11). *Music genres explained: EDM*. Startle. <https://www.startlemusic.com/blog/music-genres-explained-edm>
- Picken, J. (2024b, August 30). *Music genres explained: R&B*. Startle. <https://www.startlemusic.com/blog/music-genres-explained-r-b>
- Shen, C. (2009). Using English songs: An enjoyable and effective approach to ELT. *English Language Teaching*, 2(1), 88-94. <https://doi.org/10.5539/elt.v2n1p88>
- Siallagan, S. R., Manurung, S., & Sinaga, J. B. (2017). Analysis of figurative language and imagery in Taylor Swift's songs. *ANGLO-SAXON: Jurnal Ilmiah Program Studi Pendidikan Bahasa Inggris*, 8(1), 55-67. <https://doi.org/10.33373/anglo.v8i1.984>

- Suriyawongpaisal, W. (2013). A study of figurative language that conveys connotation related to American cultural values in pop songs: The case of Taylor Swift. *Humanities Journal*, 20(1), 241-261. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/54086>
- Syafitri, D., & Marlinton, M. (2018). An analysis of figurative language used in Edger Allan Poe's poems. *Linguistic, English Education and Art (LEEA) Journal*, 2(1), 43-59. <https://doi.org/10.31539/leea.v2i1.453>
- Tanbanjong, K. (2016). *An analysis of figurative language used in Lady Gaga's songs* [Master's Thesis, Chiang Rai Rajabhat University]. ThaiLIS. https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=418040
- Zhou, Z. (2021). The influence of choral practices and passive listening to music on creative thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 42. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100972>

กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนวิชา ภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์¹

Linguistic Strategies for Construction of Adolescent Ideology in High School English Textbooks: A Critical Discourse Analysis

ไอยดา กลิ่นอัน^{2*} และอรัทัย ชินอักรพงษ์³
Aiyada Klinanon^{4*} and Orathai Chinakarapong⁵

(Received: 9 March 2025; Revised: 18 July 2025; Accepted: 21 July 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใช้ในประเทศไทยปีการศึกษา 2567 โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลอฟ (Fairclough, 1995) เป็นกรอบการศึกษาหลักในการวิเคราะห์ตีความหนังสือเรียนจำนวน 9 เล่มรวม 270 บทความ ผลการศึกษาพบว่าอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มและประกอบด้วย 3 ความคิดย่อย ได้แก่ 1. วัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม 2. วัยรุ่นสามารถประกอบอาชีพ หางานได้ เสริม และประสบความสำเร็จได้ และ 3. วัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิต และต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ซึ่งอุดมการณ์และความคิดย่อยดังกล่าวถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้อุปสรรค การใช้อำนาจเชิงวาทศิลป์ การใช้อุปมา และการใช้สัทพ

คำสำคัญ: กลวิธีทางภาษา, อุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่น, หนังสือเรียน, วาทกรรม

Abstract

This research aimed to study linguistic strategies used to construct the ideology of adolescence in high school English textbooks used in Thailand during the academic year 2024. Framed within Fairclough's critical discourse analysis approach, the research examined a corpus of 9 textbooks

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "อุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย: ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์" หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2567

² นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

⁴ Ph.D. student, Doctor of Philosophy Program in Linguistics, Faculty of Humanities, Naresuan University

⁵ Lecturer Dr., Department of Linguistics, Folklore, Philosophy, and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University

* Corresponding author, E-mail: adthem1155@gmail.com

comprising 270 articles. The findings indicated that all textbooks consistently depict a recurring ideological construction of adolescence, which consists of 3 sub-ideologies: 1. adolescents value popular trends and materialism 2. adolescents can pursue careers, earn extra income, and achieve success, and 3. adolescents have difficulties in life, and need help from adults. These ideologies were conveyed through 8 linguistic strategies. These are lexical strategies, modality, syntactic structures, generalization claims, metaphor, rhetorical questions, presuppositions, and intertextuality.

Keywords: Linguistic strategies, Adolescence ideology, Textbook, Discourse

บทนำ

โดยทั่วไปนั้นการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้หลักโดยได้รับการสนับสนุนทั้งด้านการจัดทำและด้านงบประมาณจากภาครัฐ มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดสาระความรู้และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนให้มีทักษะทางวิชาการตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาของประเทศ แต่ในอีกแง่หนึ่งตัวบทในหนังสือเรียนจัดเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพสูงในการสื่ออุดมการณ์ผู้สังคม มุ่งถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อต่าง ๆ ของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าไปสู่ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า และเพื่อให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ มีพัฒนาการเทียบเคียงกับมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดรายชื่อหนังสือเรียนให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของนโยบายการศึกษาของประเทศ โดยคำนึงถึงศักยภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาแต่ละแห่ง รวมถึงบริบทและความต้องการของพื้นที่ที่แตกต่างกันด้วย ตัวบทในหนังสือเรียนรายวิชาต่าง ๆ รวมถึงวิชาภาษาอังกฤษจึงเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการคัดเลือก ตรวจสอบ และได้รับอนุญาตจากคณะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาจึงจะสามารถเลือกหนังสือเรียนเพื่อนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาได้ (Sukwisith, 2011; Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, 2024)

จากประสบการณ์การสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาในบทอ่าน (reading texts) ของหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานแฝงด้วยอุดมการณ์หรือชุดความคิดบางประการเกี่ยวกับค่านิยม ความคิด ความเชื่อ บทบาทหน้าที่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และทัศนคติของผู้ผลิตหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนที่สามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนหรือผู้อ่านได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง ก *If there's something new, teens are typically eager to check it out. If something becomes popular and lasts for a while, it becomes a trend. Nowadays, the use of the newest technology has become the trend with teenagers.*

(Dos Santos, 2022, p. 61)

ตัวอย่างข้างต้นมีการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่นคือ teens และ teenagers ร่วมกับการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข “If there's something new, teens are typically eager to check it out.” (หากมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นวัยรุ่นมักจะกระตือรือร้นที่จะลองดู) ข้อความนี้แฝงความคิดเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของวัยรุ่นที่ให้ความสำคัญกับกระแสนิยมในปัจจุบัน เช่น เทคโนโลยีใหม่ล่าสุด กลวิธีทางศัพท์และการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขดังกล่าวจึงสามารถสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าการให้ความสำคัญกับกระแสนิยมเป็นลักษณะหนึ่งของวัยรุ่น

ตัวอย่าง ๑ *Some teenagers have a part-time job to earn some extra cash or to help out with the bills at home.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 70)

ตัวอย่างที่ 2 มีการปรากฏร่วมของคำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่น คือ teenagers และกริยาวลี “have a part-time job” (ทำงานพิเศษ), “earn some extra cash” (มีรายได้พิเศษ) และ “help out with the bills at home” (แบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายที่บ้าน) แสดงให้เห็นการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวัยรุ่นที่หนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน คือ การช่วยที่บ้านแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้วยการทำงานพิเศษหารายได้เสริม

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมหนังสือเรียนมิได้นำเสนอเพียงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับรายวิชาตามที่หลักสูตรการศึกษากำหนด แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตซ้ำอุดมการณ์หรือชุดความคิดบางประการโดยเฉพาะอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นซึ่งมักประกอบสร้างจากปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ระบบความเชื่อหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอื่น ๆ อย่างไรก็ตามการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษยังมีปรากฏให้เห็นน้อยและภาษาอังกฤษยังคงถูกมองว่าเป็นความรู้ที่มีความเป็นกลางและโปร่งใส ไม่ได้มีนัยทางการเมืองแอบแฝง คนส่วนใหญ่มองเพียงว่าภาษาอังกฤษมีไว้ใช้ติดต่อสื่อสารกับคนต่างชาติต่างภาษา อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้และใช้ประกอบอาชีพ แต่แท้จริงแล้วความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือผลประโยชน์อาจแฝงมากับตัวบทภาษาอังกฤษก็เป็นได้ โดยเฉพาะตัวบทในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานซึ่งจัดเป็นเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับในสังคมและสามารถเข้าถึงผู้อ่านจำนวนมาก จึงทำให้อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านเนื้อหาในหนังสือเรียนเหล่านี้แทรกซึมสู่ผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้นด้วย (Methitham, 2017)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นช่วงชั้นสูงสุดของการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย โดยใช้ข้อมูลตัวบทจากบทอ่านในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานรวมทั้งหมด 9 เล่ม โดยผู้วิจัยศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ร่วมกับแนวคิดของฟาน เดะก์ (van Dijk, 2006) ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาเพื่อวิพากษ์การใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมในสังคมเพื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ระเบียบวิธีวิจัย

แหล่งข้อมูลและการกำหนดข้อมูล

คณะกรรมการการศึกษาศาสตร์แห่งชาติได้แบ่งภูมิภาคของประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (cluster sampling) เพื่อให้ได้รายชื่อจังหวัดจากแต่ละภูมิภาคที่จะใช้เป็นแหล่งเก็บข้อมูล แล้วจึงสำรวจและสุ่มเลือกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของ แต่ละจังหวัดจากเว็บไซต์เขตพื้นที่การศึกษา เพื่อรวบรวมรายชื่อหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่ใช้จริงในปีการศึกษา 2567 รวมหนังสือเรียนที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 9 เล่ม ได้แก่ หนังสือเรียน Upload 4-6, หนังสือเรียน Go Beyond 4-6, และ หนังสือเรียน New World 4-6

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมหนังสือเรียนจากห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาติดมหาวิทยาลัยนเรศวร และห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และจากการศึกษาข้อมูลพบว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใช้จริงในปีการศึกษา 2567 เป็นหนังสือเรียนแบบสอนเป็นประโยคและข้อความที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะบทอ่านที่มีการนำเสนอเรื่องราวการดำเนินชีวิตของผู้ใช้ภาษาอังกฤษจากทั่วโลกและสอดแทรกอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นไปสู่ผู้อ่าน อีกทั้งการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษโดยทั่วไปผู้สอนมักให้ผู้เรียนอ่านจับใจความสำคัญจากบทอ่านอยู่เสมอ ผู้เรียนจึงต้องอ่านเนื้อความในบทอ่านซ้ำหลายครั้งเพื่อหาใจความสำคัญของเรื่อง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เฉพาะบทอ่านในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวินิจฉัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นที่แฝงไว้ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลอฟ (Fairclough, 1995) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์ต่อบท (Text) วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) รวมถึงวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) ร่วมกับเกณฑ์การพิจารณากลวิธีทางวัฒนธรรมของ Angkapanichkit (2019) ซึ่งประกอบด้วย กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีขยายความ กลวิธีทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม และกลวิธีทางวาทศิลป์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ซึ่งศึกษาวาทกรรม 3 มิติ โดยมิติที่ 1 ตัวบท (text) จะศึกษาเฉพาะวัจนภาษาที่เป็นข้อความซึ่งปรากฏอยู่ในบทอ่านในหนังสือเรียนเท่านั้น ไม่ศึกษาองค์ประกอบอื่นของหนังสือเรียนร่วมด้วย เช่น รูปภาพหรือตำแหน่งข้อความ ในการวิเคราะห์นี้จะพิจารณาองค์ประกอบของตัวบททั้งในแง่ของคำศัพท์ รูปประโยค และโครงสร้างของตัวบทว่าสามารถสร้างคุณค่าให้แก่ผู้อ่านหรือผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดวาทกรรมได้อย่างไร เช่น คำศัพท์หรือรูปประโยคบางประเภทอาจสร้างการรับรู้ที่แตกต่างกันให้กับผู้อ่านหรือผู้รับสารได้ โดยการเก็บข้อมูลจะใช้ตารางจำแนกการใช้คำศัพท์ตามกลุ่มความหมายและเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกับคำที่สื่อถึงวัยรุ่น โดยดัดแปลงตารางเก็บข้อมูลจากงานของ Sukwisith (2011) และ Klinanon (2019) จากนั้นจึงจัดกลุ่มความคิดย่อยกับอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ในหนังสือเรียน

2. วิเคราะห์มิติที่ 2 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมตามแนวคิดของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ซึ่งเน้นศึกษาตัวบททั้งในแง่ที่เป็นผลผลิตของกระบวนการผลิตและเป็นแหล่งข้อมูลของกระบวนการตีความรวมถึงศึกษาวิถีที่ตัวบทผลิตขึ้นและเผยแพร่ออกไปโดยใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์เป็นเครื่องมือ ในการตีความบริบทของสถานการณ์การสื่อสารผู้วิจัยใช้ความรู้เรื่องลำดับทางสังคม (social order) และลำดับวาทกรรม (order of discourse) เพื่อพิจารณาว่าตัวบทนั้นอยู่ในสถานการณ์การสื่อสารใด มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตัวบทอื่นและสถาบันใดบ้างในสังคม อีกทั้งการตีความบริบทที่มีลักษณะเป็นสหพันธ์ส่วนหนึ่งอาศัยการพิจารณามูลบท (presupposition) ที่ปรากฏอยู่ในตัวบท การใช้มูลบทเป็นการใช้รูปภาษาหรือโครงสร้างภาษาที่สื่อนัยยะว่ามีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นก่อนหน้านั้นหรือมีสิ่งนั้นอยู่จริง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องพูดออกมา เมื่อนำรูปภาษาหรือโครงสร้างภาษานั้นมาตีความก็จะช่วยให้มองเห็นชุดความคิดพื้นฐาน (common ground) หรืออุดมการณ์ที่สัมพันธ์กับตัวบทอื่น ๆ หรือความคิดที่มีอยู่ก่อนในสังคมได้ การศึกษาในมิตินี้จะทำให้เข้าใจความรู้เบื้องหลังที่ผู้ร่วมสนทนามีส่วนร่วมกันและเป็นสิ่งที่เชื้อต่อการทำความเข้าใจในการสื่อสารโดยที่ผู้พูดหรือผู้เขียนไม่จำเป็นต้องสื่อสารทุกอย่างออกมา

3. วิเคราะห์มิติที่ 3 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม แฟร์คลัฟอธิบายว่าการวิเคราะห์ในมิตินี้เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมกับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยพิจารณาการกำกับควบคุมของสังคมที่มีผลต่อกระบวนการผลิตและกระบวนการตีความตลอดจนผลกระทบที่มีต่อสังคม วัตถุประสงค์สำคัญของการวิเคราะห์ในระดับนี้คือการแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมและเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคม กล่าวคือ วาทกรรมถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคมได้อย่างไรและในขณะเดียวกันการผลิตซ้ำของวาทกรรมมีผลต่อการดำรงรักษาหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมได้อย่างไร ยกตัวอย่างเช่นการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่นในตัวอย่าง ช ข้างต้น ถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นที่หนังสือเรียนสื่อไปยังผู้อ่านได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งหมายรวมถึงการเริ่มต้นศึกษาเรื่องการประกอบอาชีพ การเงิน และการใช้ชีวิต เป็นต้น โดยภาพอุดมคติของวัยรุ่นที่หนังสือ

เรียนนำเสนออันนั้นมักเป็นลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนคาดหวังให้เด็กเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณลักษณะเช่นเดียวกับที่ปรากฏในหนังสือเรียนนั่นเอง จากนั้นเมื่อศึกษาวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนครบทั้ง 3 มิติแล้วจึงนำมาสรุป เรียบเรียง และอภิปรายผลการศึกษาวិเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยพบว่าอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ประกอบด้วยความคิดย่อยที่สอดคล้องกับความเป็นวัยรุ่น 3 ความคิดย่อย ได้แก่ ความคิดย่อยที่ 1 วัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม ความคิดย่อยที่ 2 วัยรุ่นสามารถประกอบอาชีพ หารายได้เสริม และประสบความสำเร็จได้ และความคิดย่อยที่ 3 วัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม

จากการศึกษาวิเคราะห์พบกลวิธีทางภาษาที่นำเสนอความคิดนี้ 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การอ้างส่วนใหญ่ การใช้โครงสร้างประโยค การใช้อุปลักษณ์ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การใช้คำศัพท์

ฟาน เดะก์ (van Dijk, 1998) กล่าวว่าการใช้คำศัพท์แสดงการสื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมได้อย่างชัดเจนและควรพิจารณาเป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากเราสามารถเห็นความคิดหรืออุดมการณ์บางอย่างได้จากการเลือกใช้คำศัพท์ หากคำศัพท์ใดมีความถี่ในการปรากฏมากก็เป็นไปได้ว่าผู้แต่งต้องการสื่อความคิดบางอย่างไปสู่ผู้อ่าน ในการศึกษาครั้งนี้พบคำศัพท์ที่ตัวบทหนังสือเรียนใช้สื่อถึงวัยรุ่นหลายคำ เช่น teens, teenagers, young people และวลี Sixteen-year-old Lucy โดยคำศัพท์ดังกล่าวปรากฏร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีที่แสดงการกระทำ พฤติกรรม และความสนใจของวัยรุ่นซึ่งแสดงให้เห็นชุดความคิดย่อยว่าวัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม โดยกลุ่มคำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่ใช้สื่อถึงวัยรุ่นสามารถจำแนกได้ตามกลุ่มความหมาย ดังนี้

ตารางที่ 1 คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่ใช้สื่อถึงวัยรุ่นจำแนกตามกลุ่มความหมาย

กลุ่มความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์/กริยาวลี
1. การแสดงออกเกี่ยวกับความสนใจด้านกระแสนิยมต่าง ๆ เช่น บุคคลที่มีชื่อเสียง ความบันเทิง เทคโนโลยี กระแสรักริชโลก	- been interested in technology, love IT (<i>Dos Santos, 2022, p. 32</i>) - look up to celebrities and copy them, see celebrities as role models (<i>Campbell et al., 2024, p. 129</i>) - be concerned about the environment, raise money for Greenpeace (<i>Evans & Dooley, 2018, p. 96</i>)

กลุ่มความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์/กริยาวิลี
2.การแสดงผลออกเกี่ยวกับ ความสนใจด้านวัตถุนิยม	- own an MP3, text friends on their cell phones, read books on e-readers and tablets (<i>Dos Santos, 2022, p. 61</i>) - spend over 100 billion dollars on luxury items (<i>Evans & Dooley, 2018, p. 92</i>)

จากตารางข้างต้นพบว่ากลุ่มคำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงวัยรุ่นที่ดัดแปลงหนังสือเรียนเลือกใช้แสดงให้เห็นพฤติกรรม ความชอบ และความสนใจของวัยรุ่นที่มีหลากหลายรูปแบบแต่มีลักษณะร่วมคือการให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม โดยใช้กลวิธีการปรากฏร่วมระหว่างคำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่นกับคำศัพท์ที่สื่อถึงการกระทำตามกลุ่มความหมาย 2 กลุ่มความหมาย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 การแสดงผลออกเกี่ยวกับความสนใจด้านกระแสนิยมต่าง ๆ เช่น บุคคลที่มีชื่อเสียง โดยใช้คำว่า “celebrities” ความสนใจด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้วลี “love IT” และกระแสรักโลกโดยการใช้คำที่เกี่ยวข้อง เช่น “environment, Greenpeace” และกลุ่มที่ 2 การแสดงผลออกเกี่ยวกับความสนใจด้านวัตถุนิยม เช่น การใช้วลี “spend over 100 billion dollars on luxury items” (ใช้จ่ายเงินมากกว่า 100 พันล้านดอลลาร์ไปกับสินค้าหรูหรา) การถ่ายทอดความคิดดังกล่าวผ่านหนังสือเรียนอาจทำให้ผู้อ่านเห็นว่าวัยรุ่นได้รับอิทธิพลจากกระแสนิยมและวัตถุนิยมอย่างมาก ซึ่งอาจส่งผลต่อพฤติกรรมและค่านิยมของวัยรุ่นในระยะยาวทั้งด้านบวกและด้านลบได้

1.2 การอ้างส่วนใหญ่

Wisun Sukwisith (2011) กล่าวถึงการอ้างส่วนใหญ่ไว้ว่าเป็นการเลือกใช้คำเพื่ออ้างถึงบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งอาจเป็นสังคมจริงหรือสังคมที่ถูกสร้างขึ้นในเรื่องเล่าก็ได้ ซึ่งพบว่าดัดแปลงหนังสือเรียนเลือกใช้คำสรรพนามที่มีความหมายอ้างถึงบุคคลโดยไม่เฉพาะเจาะจง เช่น *people, everyone, และ everybody* เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบการใช้คำบอกปริมาณร่วมกับคำสรรพนามหรือคำนามที่มีความหมายอ้างถึงวัยรุ่นส่วนใหญ่ด้วย เช่น *many teenagers, many young people, many teens, และ every teenager* เป็นต้น กลวิธีการอ้างส่วนใหญ่ดังกล่าวอาจสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่หรือทุกคนในสังคมมีพฤติกรรมและลักษณะนิสัยไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้ผู้อ่านคล้อยตามและยอมรับลักษณะของวัยรุ่นตามที่ดัดแปลงหนังสือเรียนพยายามสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 *Every teenager has a favorite celebrity.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 92)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการอ้างส่วนใหญ่โดยใช้ประโยค “Every teenager has a favorite celebrity” (วัยรุ่นทุกคนมีคนดังที่ชื่นชอบ) เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านคล้อยตามความคิดที่ว่าวัยรุ่นทุกคนมีความชอบและความสนใจเหมือนกัน คือ การชื่นชอบบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือคนดัง

ตัวอย่างที่ 2 *Generation Zers are tough and smart. They like to belong to a group and to share personal information. They are the first generation to have grown up with technology like the Internet and cell phone. Most of them own an MP3 player and download music from the web. They text friends on their cell phones, and they also stay in touch with them on Facebook. They read books on e-readers and tablets. And, they love the virtual world.*

(Dos Santos, 2022, p. 61)

จากตัวอย่างแสดงการอ้างส่วนใหญ่โดยใช้วลี “Most of them” (พวกเขาส่วนใหญ่) เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านเห็นว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่มีลักษณะบางประการร่วมกัน คือ คนเจนเนอเรชัน Z มีลักษณะแข็งแรงแและฉลาด ชอบเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและชอบแบ่งปันเรื่องราวส่วนตัว อีกทั้งยังเป็นคนกลุ่มแรกที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีอย่างอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือ นอกจากนี้ยังพบการใช้กลวิธีการอ้างส่วนใหญ่เพื่อแสดงลักษณะร่วมของวัยรุ่นบางประการ เช่น การส่งข้อความหาเพื่อนทางโทรศัพท์มือถือ การติดต่อกัน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook เป็นต้น

1.3 การใช้โครงสร้างประโยค

จากการศึกษาพบการใช้โครงสร้างประโยค 2 ลักษณะซึ่งประกอบด้วยการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขและการใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข

การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อทำให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดว่าวัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม โดยการกล่าวถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับกระแสนิยมหรือวัตถุนิยมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นมักเกี่ยวข้องกับอาการคล้อยตามหรือให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยมเหล่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3 *If there's something new, teens are typically eager to check it out. If something becomes popular and lasts for a while, it becomes a trend. Nowadays, the use of the newest technology has become the trend with teenagers.*

(Dos Santos, 2022, p. 61)

ตัวอย่างข้างต้นใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข “If there's something new, teens are typically eager to check it out.” (หากมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นวัยรุ่นมักจะกระตือรือร้นที่จะลองดู) และมีการขยายความเพิ่มเติมในประโยคสุดท้ายว่ากระแสนิยมในวัยรุ่นปัจจุบันคือการใช้เทคโนโลยีใหม่ล่าสุด การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขดังกล่าวสามารถสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าการให้ความสำคัญกับกระแสนิยมเป็นลักษณะโดยทั่วไปของวัยรุ่น

1.3.2 การใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง

ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคแสดงความขัดแย้งเพื่อทำให้อ่านคล้อยตามชุดความคิดว่าวัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัฒนธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4 *Nowadays people all over the world wear very similar clothing. Many of these fashions were started by young people, but now people of all ages follow them.*

(Dos Santos, 2022, p. 50)

ตัวอย่างข้างต้นใช้ประโยคแสดงความขัดแย้ง “Many of these fashions were started by young people, but now people of all ages follow them.” (แฟชั่นเหล่านี้หลายอย่างเริ่มต้นขึ้นโดยคนหนุ่มสาว แต่ปัจจุบันผู้คนทุกวัยต่างก็ทำตาม) การใช้ประโยคแสดงความขัดแย้งดังกล่าวสื่อให้เห็นว่าวัยรุ่นเป็นผู้ริเริ่มและมีอิทธิพลต่อแฟชั่น วัยรุ่นอาจไม่ได้เป็นแค่ผู้ทำตามกระแสนิยม แต่ยังเป็นผู้นำกระแสนิยมใหม่ ๆ อย่างเช่นเรื่องการแต่งกายด้วย และเมื่อการแต่งกายเหล่านั้นได้รับความนิยม ก็แพร่กระจายไปยังคนทุกวัย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าวัยรุ่นมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวโน้มทางสังคมและวัฒนธรรมทั่วโลก

1.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

Chanokporn Puapattanakun (2013) กล่าวว่า คำถามเชิงวาทศิลป์ หมายถึง คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบแต่เว้นที่ว่างให้อ่านได้คิดหาคำตอบเอง และผู้เขียนก็คาดหวังให้อ่านคิดคำตอบได้ตรงกับที่ผู้เขียนต้องการ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้เขียนไม่ต้องแสดงความคิดเห็นของตนออกมาตรง ๆ แต่ใช้วิธีการตั้งคำถามและแสดงผลสนับสนุนเพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่านไปสู่คำตอบที่ผู้เขียนต้องการ จากการศึกษาพบการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อให้อ่านตั้งคำถามว่าสิ่งนั้นเป็นจริงหรือไม่และใช้การแสดงผลมาสนับสนุนคำตอบของผู้เขียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 *I think it's normal that teenagers look up to celebrities and copy them. But I don't think older people always understand. The other day I wanted to wear a dress that was just like one worn by a singer in my favorite band, but Mom said I couldn't. Well, how would you feel? It's so unfair!!*

(Campbell et al., 2024, p. 129)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงประโยคคำถาม “Well, how would you feel?” (แล้วคุณจะรู้สึกอย่างไร) ข้อความนี้ใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อเน้นความรู้สึกว่าการกระทำของแม่ไม่ยุติธรรมและผู้พูดต้องการให้อ่านเห็นด้วย อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเห็นอกเห็นใจจากผู้อ่านให้นึกภาพตามว่าหากอยู่ในสถานการณ์เดียวกันจะรู้สึกอย่างไร จากข้อความแสดงการใช้อารมณ์ของวัยรุ่นและสื่อให้เห็นช่องว่างระหว่างวัยของวัยรุ่นที่คิดว่าการชื่นชมคนดังและเลียนแบบการแต่งกายของพวกเขาเป็นเรื่องปกติแต่ผู้ใหญ่อาจไม่ได้เข้าใจเรื่องนี้

1.5 การใช้อุปมาอุปไมย

Angkapanichkit (2019) กล่าวถึงการใช้อุปมาอุปไมยว่าเป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดจินตภาพบางอย่างและเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่านในลักษณะที่พรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทนความคิดของผู้เขียนมีสีสันมากขึ้น จากการศึกษาหนังสือเรียนพบการใช้อุปมาอุปไมยเชิงมโนทัศน์เพื่อสื่อความคิดว่าวัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยมดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6 *“They have money to burn” is what advertisers say about teenage consumers. Each year American teenagers spend over 100 billion dollars on luxury items like clothing, electronics and music. With such great spending power, it's easy to understand why advertisers target teenagers.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 92)

ตัวอย่างข้างต้นใช้เสียงของ “advertisers” หรือ นักโฆษณา เพื่อสื่อให้เห็นลักษณะบางประการของวัยรุ่นผ่านอนุประโยค “They have money to burn” ซึ่งไม่ได้หมายถึงการเผาเงินจริง ๆ แต่หมายถึงการมีเงินเหลือเฟือเพื่อ สามารถใช้จ่ายได้อย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่เห็นคุณค่าของเงิน ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นการใช้อุปมาอุปไมยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ได้ว่า SPENDING IS BURNING เพื่อสื่อว่าสำหรับวัยรุ่นเงินเป็นเหมือนเศษกระดาษหรือเชื้อเพลิงที่ไร้ค่า ไม่มีคุณค่า ตรงกับสำนวนภาษาไทย เช่น ผลาญเงิน หรือเผาเงินเล่น ซึ่งสื่อความหมายเดียวกัน อุปมาอุปไมยเชิงมโนทัศน์ดังกล่าวจึงสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าวัยรุ่นใช้เงินมหาศาลไปกับสินค้าฟุ่มเฟือยมากมายเพื่อสร้างตัวตนหรือภาพลักษณ์ในสังคม

2. วัยรุ่นสามารถประกอบอาชีพ หารายได้เสริม และประสบความสำเร็จได้

จากการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่นำเสนอความคิดนี้ 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การอ้างส่วนใหญ่ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ และการใช้มูลบท ดังต่อไปนี้

2.1 การใช้คำศัพท์

การใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่น เช่น teens, teenagers, young people หรือประโยคที่แสดงอายุของวัยรุ่นร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีที่แสดงการกระทำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความต้องการประกอบอาชีพ หรือการหารายได้เสริมด้วยวิธีต่าง ๆ มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7 *I'm 15 and want to get a job to start saving money.*

(Campbell et al., 2024, p. 61)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการปรากฏร่วมของคำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่น คือ I'm 15 และกริยาวลี “want to get a job” (ต้องการทำงาน) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นการถ่ายทอดความคิดว่าวัยรุ่นปรารถนาที่จะประกอบอาชีพเพื่อเก็บสะสมเงิน

ตัวอย่างที่ 8 *Some teenagers have a part-time job to earn some extra cash or to help out with the bills at home.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 70)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการปรากฏร่วมของคำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่น คือ teenagers และกริยาวลี “have a part-time job” (ทำงานพิเศษ), “earn some extra cash” (มีรายได้พิเศษ) และ “help out with the bills at home” (แบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายที่บ้าน) แสดงให้เห็นการถ่ายทอดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน คือ การช่วยที่บ้านแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้วยการทำงานพิเศษเพื่อหารายได้เสริม

2.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

Office of the Royal Society (2560) นิยามคำว่า “ทัศนภาวะ” ไว้ว่าเป็นประเภททางไวยากรณ์ที่แสดงทัศนคติ มุมมอง จุดยืน หรือความรู้สึกของผู้แต่งตำราต่อสิ่งที่พูดหรือเขียนในประโยค เช่น ความมั่นใจหรือความเป็นไปได้ การศึกษาทัศนภาวะยังช่วยแสดงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้แต่งที่มีต่อผู้อื่น ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ ความผูกพัน และอำนาจของผู้แต่งกับการเคารพต่อความจริงหรือความเป็นไปได้ของการแสดงความจริงนั้น และจากการศึกษาพบการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงความผูกมัดว่าการกระทำที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่วัยรุ่นควรกระทำ หรือจำเป็นต้องกระทำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 9 *Tara is 18 and has a job as a babysitter. She believes that she should contribute towards household bills.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 71)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้คำแสดงทัศนภาวะ “believe” (เชื่อ) และคำกริยาช่วย “should” (ควร) ในประโยค “She believes that she should contribute towards household bills.” (เธอเชื่อว่าเธอควรมีส่วนร่วมในการจ่ายค่าใช้จายในบ้าน) ข้อความดังกล่าวสื่อให้ผู้อ่านเห็นลักษณะอันพึงประสงค์ของวัยรุ่นผ่านตัวบทหนังสือเรียนว่าควรหารายได้เสริมเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในครอบครัว และการใช้คำแสดงทัศนภาวะนี้สามารถกำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติของวัยรุ่นให้เป็นไปตามที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนต้องการ

2.3 การอ้างส่วนใหญ่

จากการศึกษาพบการใช้คำบอกปริมาณร่วมกับคำสรรพนามหรือคำนามที่มีความหมายอ้างถึงวัยรุ่นโดยไม่เฉพาะเจาะจง เช่น many teenagers เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่มีการกระทำพฤติกรรม และลักษณะนิสัยไปในทิศทางเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 10 *Most teens save their money to pay for university expenses or buy a car or a motorcycle.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 60)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นการอ้างส่วนใหญ่โดยใช้วลี “Most teens” (วัยรุ่นส่วนใหญ่) เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านคล้อยตามสิ่งที่วัยรุ่นส่วนใหญ่กระทำ คือ การเก็บออมเงินไว้ใช้ขณะเรียนมหาวิทยาลัย ทั้งที่ในความเป็นจริงวัยรุ่นบางคนหรือหลายคนอาจไม่ได้ทำในสิ่งที่อ้างถึงเลยก็ได้ อย่างไรก็ตามกลวิธีทางภาษาที่ใช้การอ้างส่วนใหญ่ในลักษณะนี้สามารถทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพลักษณะนิสัยหรือการกระทำของวัยรุ่นได้จากตัวบทหนังสือเรียนและอาจเป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะที่วัยรุ่นส่วนใหญ่กระทำได้

2.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

จากการศึกษาพบการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ที่ไม่ได้ถามเพื่อคาดหวังคำตอบโดยตรง แต่ใช้เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตามว่าสิ่งนั้นเป็นจริงหรือไม่ และใช้การแสดงเหตุผลมาสนับสนุนคำตอบของผู้เขียน หรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนว่าวัยรุ่นสามารถประกอบอาชีพหรือหารายได้เสริมได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 11 *Some teenagers have a part-time job to earn some extra cash or to help out with bills at home. But do you think teens should work? Do you think it helps prepare them for adult life or should they be concentrating on their studies and just enjoying being kid? Here are some teens' experiences of working life. Luke, who is 17, works in the reception of his local gym. He works 10 till 6 every Saturday. His duties include answering the telephone, checking membership cards and signing up new members. He enjoys chatting with the customers about exercising, and soon they'll have their exercise plans designed by him because he is being promoted to the position of trainer. He doesn't need to work because his parents give him pocket money, but the €4 he gets per hour gives him extra spending money.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 70)

ประโยคคำถาม “But do you think teens should work? Do you think it helps prepare them for adult life or should they be concentrating on their studies and just enjoying being kid?” (แต่คุณคิดว่าวัยรุ่นควรทำงานหรือไม่ คุณคิดว่าการทำงานช่วยเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่ หรือพวกเขาควรจะมีมุ่งเน้นไปที่การเรียนและสนุกกับการเป็นเด็กมากกว่า) เป็นคำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อนำผู้อ่านเข้าสู่คำตอบทันที โดยยกตัวอย่างวัยรุ่นอายุ 17 ปีที่ทำงานพิเศษทุกวันเสาร์เพื่อหาเงินใช้เพิ่มเติมจากที่ได้รับจากครอบครัว โดยผู้แต่งพูดถึงการเลือกทำงานพิเศษโดยสมัครใจและความสนุกในการทำงาน ข้อความดังกล่าว

จึงเป็นการแฝงความคิดเกี่ยวกับลักษณะอันพึงประสงค์ของวัยรุ่นว่าเป็นวัยที่สามารถประกอบอาชีพหรือหารายได้เสริมเพื่อหาประสบการณ์หรือเพื่อความสนุกสนานได้

2.5 การใช้มูลบท

การใช้มูลบทเป็นความรู้ที่ได้จากการอนุมานหรือการคาดการณ์ตามหลักเหตุผลซึ่งผู้พูดมักละไว้ในฐานที่เข้าใจโดยไม่ได้กล่าวออกมาเป็นถ้อยคำ Krisadawan Hongladarom (2008) ยังได้กล่าวว่า “presupposition” หรือ “ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน” เป็นความรู้เบื้องหลังที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกันและเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจในการสื่อสารโดยที่ผู้พูดไม่จำเป็นต้องพูดทุกอย่างออกมา ดังนั้นเมื่อผู้ใช้ภาษาเลือกใช้คำศัพท์คำใดคำหนึ่งหรือโครงสร้างประโยคชนิดใดชนิดหนึ่งตลอดจนการใช้ภาษาในบริบทต่าง ๆ จึงสามารถสื่อความหมายนอกเหนือจากเนื้อความที่ปรากฏตามรูปประโยคที่ผู้ใช้ภาษาสื่อสารได้ ด้วยเหตุนี้การใช้มูลบทจึงสามารถสื่ออุดมการณ์บางประการไปสู่ผู้อ่านได้อย่างแนบเนียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 12 *A lot of people ask me how I was able to become a fashion designer so young. You probably won't be able to guess! When I was a little girl, my parents couldn't afford to buy me new clothes, so I wore my brother's old things. I hated them. As soon as I could use a sewing machine, I started to make my own clothes.*

(Campbell et al., 2024, p. 156)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้ประโยค “A lot of people ask me how I was able to become a fashion designer so young.” (หลายคนถามฉันว่าฉันสามารถเป็นนักออกแบบเสื้อผ้าตั้งแต่อายุน้อยได้อย่างไร) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นมูลบทว่าการประกอบอาชีพเป็นนักออกแบบโดยปกติแล้วต้องเป็นคนที่มีอายุมากกว่าผู้พูด อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้สื่อความคิดผ่านหนังสือเรียนว่าคนที่อายุน้อยสามารถเริ่มฝึกฝนทักษะอาชีพอย่างการเย็บผ้าและสามารถประกอบอาชีพนักออกแบบเสื้อผ้าตั้งแต่อายุน้อยได้

3. วัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่

กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอความคิดนี้มี 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้โครงสร้างประโยค การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้มูลบท และการใช้สหบท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การใช้คำศัพท์

จากการศึกษาพบการเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่น เช่น teens, teenagers, young people ร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีที่แสดงการกระทำที่เป็นปัญหาหรือขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 13 *Growing up is hard. We all have problems in our **teenage years**, that may include **difficulties at school or trouble at home**, but for some young people, the problems can be really serious and they often **need professional help**.*

(Evans & Dooley, 2018, p. 102)

ตัวอย่างข้างต้นใช้วลีที่สื่อถึงวัยรุ่น คือ **teenage years** ร่วมกับวลีที่แสดงปัญหาและอุปสรรคในการเติบโตของวัยรุ่น เช่น “difficulties at school” (ความยากลำบากที่โรงเรียน), “trouble at home” (ปัญหาที่บ้าน) และพบการปรากฏร่วมของกริยาวลีที่มีคำแสดงทัศนภาวะอย่าง “need professional help” (ต้องการความช่วยเหลือจากมืออาชีพ) ซึ่งแสดงให้เห็นการถ่ายทอดความคิดว่าการเติบโตของวัยรุ่นเต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ตัวอย่างที่ 14 *I have seen **groups of teenagers hanging out**, and each one is **glued to a cell phone**. The **teens** simply don't talk to one another. Then there are those people who **film the most unpleasant scenes and post them on the Internet**. That can lead to **cell phone abuse**, which is another serious problem.*

(Dos Santos, 2022, p. 18)

ตัวอย่างข้างต้นมีการปรากฏร่วมของคำศัพท์ที่สื่อถึงวัยรุ่น คือ **groups of teenagers** และ **teens** ร่วมกับกริยาวลีแสดงปัญหาที่เกิดขึ้นในวัยรุ่น เช่น “is glued to a cell phone” (ติดโทรศัพท์มือถือ) และ “film the most unpleasant scenes and post them on the Internet” (บันทึกเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่สุดและโพสต์ลงบนอินเทอร์เน็ต) อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงปัญหารุนแรงซึ่งอาจตามมาจากพฤติกรรมของวัยรุ่นดังกล่าว คือ **cell phone abuse** (การใช้โทรศัพท์มือถือในทางที่ผิด) ข้อความดังกล่าวสื่อให้เห็นชุดความคิดว่าวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ที่รุนแรงได้

3.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

จากการศึกษาพบว่าการใช้คำแสดงทัศนภาวะผ่านตัวบทหนังสือเรียนมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงความคิดว่าวัยรุ่น มีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 15 *If you're interested in history and enjoy talking to people, we'd love to hear from you. If you like acting and have a strong speaking voice, even better. If you can copy regional accents - better still! **Obviously you'll need your parents' permission**. If you'd like to be one of our “subway storytellers,” please contact us at subwayex.com for further information.*

(Campbell et al., 2024, p. 114)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้คำแสดงทัศนภาวะที่สื่อให้เห็นสิ่งที่วัยรุ่นจำเป็นต้องกระทำโดยใช้คำช่วยกริยา “need” (จำเป็นต้อง) ในประโยค “Obviously you’ll need your parents’ permission.” (แน่นอนว่าคุณจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ของคุณ) ซึ่งสื่อให้เห็นว่าวัยรุ่นต้องได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่าง และวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลและสนับสนุนจากผู้ปกครอง ซึ่งอาจเป็นไปตามข้อกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามการแสดงทัศนภาวะเช่นนี้อาจแสดงให้เห็นให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าวัยรุ่นยังไม่สามารถตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองได้

3.3 การใช้โครงสร้างประโยค

จากการศึกษาวิเคราะห์พบการใช้โครงสร้างประโยค 2 ลักษณะเพื่อสื่อชุดความคิดย่อยว่าวัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขและการใช้ประโยคแสดงเหตุผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข

การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขเป็นกลวิธีหนึ่งของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดที่แฝงไว้ในหนังสือเรียน โดยการกล่าวถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุของวัยรุ่นและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นมักเกี่ยวข้องกับการที่วัยรุ่นต้องได้รับการดูแลหรือช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 16 *Auditions will take place in New York and San Francisco on April 30th. To take part, you must be between the ages of 15 and 19. It doesn't matter how much acting experience you have. You'll be put in groups and asked to act out a short scenario that we'll give you that day. On the day of the audition, you'll need to provide proof of your age. If you're under 18, your parent or guardian will also need to give you permission to attend by signing the Permission Form on our website.*

(Campbell et al., 2024, p. 106)

ตัวอย่างข้างต้นใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข “If you’re under 18, your parent or guardian will also need to give you permission to attend by signing the Permission Form on our website.” (หากคุณอายุต่ำกว่า 18 ปี พ่อแม่หรือผู้ปกครองจะต้องเซ็นแบบฟอร์มใบอนุญาตบนเว็บไซต์ของเรา) ข้อความดังกล่าวแสดงเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุของวัยรุ่นซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำการบางอย่าง ซึ่งจากบริบทสื่อความคิดว่าเด็กหรือวัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองก่อนถึงจะเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างได้

3.3.2 การใช้ประโยคแสดงเหตุผล

ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคแสดงเหตุผลเพื่อทำให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดว่าวัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 17 *Most people would agree that if a certain type of behavior becomes normal for some people when they are young, it will continue for a long time. Therefore, there are concerns in many places where levels of juvenile delinquency are increasing rapidly. There are arguably a number of causes of this juvenile delinquency issue, and dealing with those causes should help to solve the problem. These issues can range from family problems to hard economic times. One thing that tends to be common to most cases is that there is a sudden or big change in an otherwise stable environment. Therefore, providing systems of social support that young people can use is vital.*

(Campbell et al., 2024, p. 107)

ตัวอย่างข้างต้นใช้ประโยคแสดงเหตุผล “Therefore, providing systems of social support that young people can use is vital.” (ดังนั้นการจัดให้มีระบบสนับสนุนทางสังคมที่เยาวชนสามารถเข้าถึงได้จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก) การใช้ประโยคแสดงความความสัมพันธ์เชิงเหตุผลดังกล่าวสนับสนุนความคิดว่าวัยรุ่นมักมีปัญหาชีวิตหรือกระทำผิดเนื่องจากปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวไปจนถึงปัญหาเศรษฐกิจที่ยากลำบาก และการใช้คำแสดงการประเมินค่า “vital” (สำคัญมาก) ร่วมกับการใช้ประโยคแสดงเหตุผลสามารถเพิ่มน้ำหนักความถูกต้องให้กับข้อสรุปของผู้แต่งได้ว่าการจัดให้มีระบบสนับสนุนทางสังคมที่เยาวชนสามารถเข้าถึงได้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะอาจช่วยลดปัญหาการกระทำผิดของวัยรุ่นหรือเยาวชนได้

3.4 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

จากการศึกษาพบการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อให้อ่านตั้งคำถามว่าสิ่งนั้นเป็นจริงหรือไม่และใช้การแสดงผลมาสนับสนุนคำตอบของผู้เขียนว่าวัยรุ่นอ่อนประสบการณ์ มีปัญหาในการใช้ชีวิต และต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 18 *Did you know between 20 and 30 percent of teens in the USA have a period of depression before they become adults?*

(Campbell et al., 2024, p. 125)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงประโยคที่มีความหมายว่า “คุณรู้หรือไม่ว่าวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกา 20-30% ต้องเผชิญกับภาวะซึมเศร้าในช่วงหนึ่งก่อนที่พวกเขาจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่” ข้อความนี้เป็นการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและกระตุ้นให้คิดเกี่ยวกับปัญหาภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นแทนที่จะ

คาดหวังคำตอบจริง ๆ ข้อความดังกล่าวยังเป็นการทำให้ผู้อ่านเกิดการคิดตามว่าภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่พบได้บ่อยและอาจต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

3.5 การใช้มูลบท

จากการศึกษาวิเคราะห์พบการใช้มูลบทที่สื่อความคิดว่าวัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 19 *'Feel good' adverts tell stories like a group of teens who rescue a cute puppy and later enjoy their favourite fizzy drink. They play on teenagers' emotions to sell their product.*
(Evans & Dooley, 2018, p. 92)

ตัวอย่างข้างต้นใช้ประโยค "They play on teenagers' emotions to sell their product." (พวกเขาเล่นกับอารมณ์ของวัยรุ่นเพื่อขายผลิตภัณฑ์ของตน) แสดงให้เห็นมูลบทว่าวัยรุ่นอ่อนประสบการณ์และอารมณ์อ่อนไหว ทำให้พวกเขาเป็นเป้าหมายของกลยุทธ์ทางการตลาด นักโฆษณาใช้เรื่องราวที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น ความน่ารัก ความสนุกสนาน หรือความผูกพันทางสังคม เพื่อจูงใจให้วัยรุ่นซื้อสินค้า สิ่งนี้สื่อความคิดว่าวัยรุ่นยังขาดวิจารณญาณในการบริโภค และมักตัดสินใจซื้อสินค้าจากอารมณ์มากกว่าการพิจารณาเหตุผล สิ่งเหล่านี้จึงทำให้วัยรุ่นถูกชักจูงโดยโฆษณาได้โดยง่าย

3.6 การใช้สหบท

แฟร์คล็อฟ (Fairclough, 1992) กล่าวว่าการใช้สหบทเป็นกลวิธีทางภาษาที่สำคัญอีกกลวิธีหนึ่งที่สามารถสื่อให้ผู้รับสารรู้ได้ว่ามีความคิดอื่นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย ข้อความหรือตัวบทปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับตัวบทหรือวาทกรรมที่มีอยู่ก่อนแล้วในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะในตัวบทเดียวกัน ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนพบว่า มีรูปแบบแสดงขอบเขตของความคิดหรือตัวบทอื่นแทรกอยู่อย่างชัดเจน เช่น การใช้การอ้างอิงคำพูดของผู้อื่นแบบที่มีเครื่องหมายคำพูดหรืออัญประกาศ (quotation marks) หรือที่เรียกว่าถ้อยคำแบบรายงานตรง (direct speech) โดยมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลตัวบทที่มีอยู่ก่อนแล้วอย่างชัดเจนเพื่อแสดงเหตุผลและสนับสนุนความคิดของผู้เขียนที่ว่าวัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 20 *So when exactly do we become good decision makers? Recent research into how the brain develops suggests that people can make big life decisions better in their late 20s. "Until very recently, we had to make some pretty important life decisions about education and career paths, who to marry, and whether to go into the army at a time when parts of our brains were not optimal yet," says neuroscientist Jay Gied. "Delaying those decisions makes sense biologically," he says.*
(Campbell et al., 2024, p. 133)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงประโยคในเครื่องหมายอัฒภาค เช่น “Delaying those decisions makes sense biologically” (การชะลอการตัดสินใจเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผลในเชิงชีววิทยา) แสดงให้เห็นว่าผู้พูด คือ Jay Gied ซึ่งเป็นนักประสาทวิทยาได้กล่าววาทะของวัยรุ่นยังไม่สามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญในชีวิตได้จนกระทั่งถึงวัย 20 ตอนปลาย ฉะนั้นการชะลอการตัดสินใจเรื่องสำคัญจึงเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล ข้อความดังกล่าวเป็นตัวบทที่ที่เกิดขึ้นก่อนแล้ว และเป็นตัวอย่างการใช้สหบทเชิงมิติภาษาหรือที่แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1992) เรียกว่า สหบทปรากฏรูป (manifestation intertextuality) เนื่องจากมีรูปภาพแสดงขอบเขตของความคิดหรือตัวบทอื่นแทรกอยู่อย่างชัดเจน ลักษณะดังตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเรียบเรียงอยู่ในตัวบทหนังสือเรียนเพื่อสื่อความคิดว่าวัยรุ่นยังอ่อนประสบการณ์และต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ได้อย่างแนบเนียน

ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

จากการศึกษาผู้วิจัยพบความคิดย่อยเกี่ยวกับวัยรุ่น 3 ประการ ได้แก่ วัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม วัยรุ่นสามารถประกอบอาชีพ หารายได้เสริม และประสบความสำเร็จได้ และวัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ อุดมการณ์ดังกล่าวปรากฏอยู่ในวาทกรรมหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งล้วนเป็นวาทกรรมที่ได้รับการตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการและความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดโดยมีการผลิต ตีพิมพ์ และแจกจ่ายไปยังสถานศึกษาทั่วประเทศเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้อุหลักในชั้นเรียน การผลิตวาทกรรมหนังสือเรียนจึงสงวนไว้เฉพาะกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่ได้รับอนุญาตจากรัฐเท่านั้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่ผูกขาดโดยอำนาจของรัฐเนื่องจากเป็นองค์กรเดียวที่สามารถเข้ามาควบคุมการผลิตผ่านผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะกลุ่มได้ นอกจากนี้หนังสือเรียนแต่ละเล่มยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนโดยระบุคุณวุฒิทางวิชาการให้ผู้อ่านได้รับทราบโดยมีจุดประสงค์ในการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้อ่านว่าหนังสือเรียนมีความถูกต้องสมบูรณ์ทั้งด้านวิชาการและเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน อุดมการณ์ที่สอดแทรกอยู่ในหนังสือเรียนจึงได้รับการตีความในลักษณะเดียวกันนี้ด้วย ผู้ที่มีอำนาจในการผลิตและกระจายตัวบทจึงมีจุดมุ่งหมายในการใช้หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังชุดความคิดเชิงอุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่านเป้าหมายที่เป็นวัยรุ่นเพื่อขัดเกลาเยาวชนไทยให้มีลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์และเอื้อประโยชน์แก่รัฐให้สามารถจัดระเบียบสังคมไปในทิศทางที่รัฐต้องการ อีกทั้งหนังสือเรียนยังถูกผลิตขึ้นในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งทำให้สารหรือตัวบทที่อยู่ในหนังสือเรียนมีความคงทนมาก จึงทำให้ตัวบทต่าง ๆ ที่ประกอบอยู่ในหนังสือเรียนสามารถผลิตซ้ำได้อย่างไม่จำกัดและสามารถกระจายไปสู่ผู้เรียนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยได้อย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่ายตามนโยบายของรัฐ

นอกจากนี้ตัวบทหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษจัดเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นบริบทหนังสือเรียน คือ เป็นการสื่อสารที่มีรูปแบบและวัตถุประสงค์เฉพาะ การเรียบเรียงเนื้อหาในบทเรียนประกอบด้วยบท

อ่านและความรู้ทางภาษารวมถึงกิจกรรมทำยบทเรียนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจให้แก่นักเรียน โดยเนื้อหาในบทอ่านของหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษมักเป็นเรื่องที่มีความสนุกสนานและให้ความรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่น จึงทำให้อุดมการณ์หรือความคิดที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านได้โดยง่าย อีกทั้งหนังสือเรียนยังจัดเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นปริศนาทูลซ่อนด้วย กล่าวคือ หนังสือเรียนไม่เพียงแต่เรียบเรียงขึ้นเพื่อให้ความรู้ทางภาษาเท่านั้นแต่ยังมีความต้องการให้ผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนได้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนมีการถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติตนและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามด้วย และในเหตุการณ์การใช้หนังสือเรียนนั้นจะเห็นว่าผู้ส่งสารหรือครูเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าผู้รับสารหรือนักเรียน เนื้อหาสาระรวมถึงอุดมการณ์ในหนังสือเรียนที่ถ่ายทอดโดยครูจึงเป็นสิ่งที่นักเรียนพร้อมที่จะเชื่อถือ ยอมรับ และปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้ง โดยสรุปแล้วปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารทั้งในเหตุการณ์การผลิตและการใช้หนังสือเรียนมีลักษณะที่ตรงกันคือผู้ส่งสารในทุกเหตุการณ์การสื่อสารเป็นผู้ที่มีสถานภาพและอำนาจสูงกว่าผู้รับสารทั้งสิ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมผู้วิจัยพบว่าการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนได้รับอิทธิพลจากระบบความคิดและค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งมีมิลล์เลอร์ (Miller, 1995) ได้อธิบายไว้ว่า ค่านิยมเป็นเจตคติและความเชื่อที่ฝังรากลึกและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในทุกด้านทั้งพฤติกรรมที่เห็นได้ง่าย เช่น การแต่งกาย และพฤติกรรมที่ซับซ้อน เช่น การแสดงความคิดเห็น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่าระบบความคิดและค่านิยมในสังคมไทยที่มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนประกอบด้วยค่านิยมเรื่องระบบอาวุโส ค่านิยมเรื่องระบบอุปถัมภ์ รวมถึงนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ค่านิยมเรื่องระบบอาวุโส

สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องระบบอาวุโสเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทยที่มักแสดงให้เห็นความสำคัญของระบบอาวุโสผ่านการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเด็กและผู้ใหญ่ สอดคล้องกับที่ Wongsith (1992) ได้กล่าวไว้ในงานของ Sukwisith (2011) ว่าค่านิยมระบบอาวุโสนั้นเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากระบบเจ้าขุนมูลนายที่มีอยู่ในสังคมไทยมาอย่างช้านาน ระบบดังกล่าวสร้างค่านิยมที่ว่าผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ในการตัดสินใจ ความคิดริเริ่มที่จะทำสิ่งใหม่ก็เป็นเรื่องผู้ใหญ่เป็นผู้คิดและตัดสินใจทั้งสิ้น เมื่อความคิดดังกล่าวได้ถือปฏิบัติกันในครอบครัว เด็กหรือเยาวชนจึงได้รับการเลี้ยงดูให้เคารพเชื่อฟังพ่อแม่รวมถึงญาติผู้ใหญ่ทุกคนด้วย ค่านิยมเกี่ยวกับระบบอาวุโสนี้จึงกลายเป็นสิ่งที่สังคมไทยยึดถือและปฏิบัติกันโดยทั่วไป

การศึกษาค้นคว้าบทอ่านในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษได้กำหนดกรอบความคิดในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมให้กับเยาวชนโดยพยายามถ่ายทอดความคิดผ่านมุมมองและความคิดของผู้ใหญ่ไปสู่

การรับรู้ของผู้อ่านที่เป็นวัยรุ่นเพื่อให้เห็นว่าพฤติกรรมใดบ้างที่ควรปฏิบัติตามหรือไม่ควรปฏิบัติตามในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น การไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การประหยัดอดออม การช่วยเหลือค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ด้วยการทำงานพิเศษ เป็นต้น นอกจากนี้หนังสือเรียนยังนำเสนอเงื่อนไขในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของวัยรุ่น ซึ่งต้องผ่านการอนุญาตหรือการยอมรับจากผู้ใหญ่ก่อนจึงจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นในตัวอย่างที่ 15 และ 16

2. ค่านิยมเรื่องระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยคือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม สังคมไทยเป็นสังคมที่กำหนดสถานภาพของบุคคลลดหลั่นจากบนลงล่าง กล่าวคือ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างเน้นความแตกต่างระหว่างฐานะหรือตำแหน่ง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะสูงกว่ากับผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานะต่ำกว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นความคิดสำคัญที่มีผลต่อการจัดโครงสร้างของสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง (Pongsapich & Kuwinpan, 2000)

จากการศึกษาการสื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนผู้วิจัยพบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลในสังคมที่มีสถานภาพไม่เท่าเทียมกันและมีความสัมพันธ์ในลักษณะผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ซึ่งเห็นได้จากการที่ตัวบทหนังสือเรียนมักใช้โครงสร้างประโยคที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่อยู่ในสถานภาพต่ำกว่า เช่น วัยรุ่น เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า เช่น ผู้ใหญ่หรือผู้ปกครอง การสื่อความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงอาจเป็นผลมาจากค่านิยมเรื่องระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยที่ยอมรับความแตกต่างของฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลในสังคมและมีการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของผู้อุปถัมภ์หรือผู้รับอุปถัมภ์ของตน

3. นโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ

นโยบายหรือหลักสูตรการศึกษาของประเทศเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียน และจากการศึกษาพบว่านโยบายการศึกษาของไทยมีผลต่ออุดมการณ์ที่หนังสือเรียนเลือกสื่อไปยังผู้อ่าน กล่าวคือ การทำให้อุดมการณ์บางประการยังคงถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องในหนังสือเรียนตลอดทั้งช่วงชั้น เช่น อุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นที่มีความคิดย่อยว่าวัยรุ่นสามารถประกอบอาชีพ หารายได้เสริม และประสบความสำเร็จได้ ซึ่งปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นช่วงชั้นสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดไว้ 8 ประการ คือ (1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ (2) ซื่อสัตย์สุจริต (3) มีวินัย (4) ใฝ่เรียนรู้ (5) อยู่อย่างพอเพียง (6) มุ่งมั่นในการทำงาน (7) รักความเป็นไทย และ (8) มีจิตสาธารณะ โดยหนังสือเรียนนำเสนอการกระทำหรือพฤติกรรมบ่งชี้เกี่ยวกับความคิดย่อยดังกล่าวผ่านบทอ่านในหนังสือเรียน เช่น ตัวอย่างที่ 11 และ 12 ซึ่งกล่าวถึงวัยรุ่นที่ทำงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายที่บ้านและวัยรุ่นที่ฝึกฝนทักษะการเย็บผ้าด้วยตนเองจนสามารถเป็นนักออกแบบ

เสื้อผ้าได้ตั้งแต่อายุน้อย ตัวอย่างดังกล่าวแสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์เรื่องการใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน และการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่รัฐพึงปรารถนาให้เยาวชนของชาติปฏิบัติตาม

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่านโยบายด้านการศึกษาที่รัฐให้ความสำคัญมีอิทธิพลต่อการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียน เนื่องจากหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่รัฐมีบทบาทในการผลิตเป็นอย่างมาก ประกอบกับการที่หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ประชาชนให้การยอมรับและสามารถเข้าถึงประชาชนของประเทศได้ในวงกว้าง รัฐจึงเลือกใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในการถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเพื่อชี้แนะให้ปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นและนำไปสู่ประโยชน์ในการปกครองและบริหารประเทศต่อไป

บทสรุปและการอภิปรายผล

ผลการศึกษพบความคิดย่อยเกี่ยวกับอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่น 3 ความคิดย่อย ได้แก่ (1) วัยรุ่นให้ความสำคัญกับกระแสนิยมและวัตถุนิยม (2) วัยรุ่นสามารถประกอบอาชีพ หารายได้เสริม และประสบความสำเร็จได้ และ (3) วัยรุ่นมีปัญหาในการใช้ชีวิตและต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ซึ่งอุดมการณ์และความคิดย่อยดังกล่าวถ่ายทอดผ่านกลวิธีทางภาษา 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้อุปสรรค การใช้คำถามเชิงวาทีศิลป์ การใช้มูลบท และการใช้สัทพ โดยผลการศึกษากลวิธีทางภาษาคั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษากลวิธีทางภาษาในงานของ Sukwisith (2011) และงานของ Rangseepanya & Srikoon (2023) กล่าวคือ งานวิจัยทั้ง 2 ฉบับพบการใช้กลวิธีระดับตัวบทในลักษณะการใช้เสียงภายในตัวบทสื่อความคิดที่เป็นความรู้หรือความจริงผ่านการบรรยายฉากหรือสถานการณ์ในบทอ่านซึ่งทำให้การสื่ออุดมการณ์มีความแนบเนียนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังพบการใช้กลวิธีระดับสัทพที่ใช้ตัวบทอื่นแทรกเข้ามาในวาทกรรมและทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหนึ่งกับตัวบทอื่นเพื่อสนับสนุนความคิดที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านด้วย อย่างไรก็ตามงานวิจัยข้างต้นพบกลวิธีทางภาษาที่ต่างไปจากงานวิจัยครั้งนี้อีกหลายกลวิธี เช่น การใช้เสียงที่หลากหลาย การใช้ส่วนประกอบของหนังสือเรียน เป็นต้น

งานวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของการผลิตหนังสือเรียนมิได้มีเพียงเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อใช้แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการนำเสนอหรือผลิตซ้ำชุดความคิดเชิงอุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งแสดงให้เห็นจากอุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นที่พบในหนังสือเรียนทุกเล่มซึ่งนำเสนอผ่านมุมมองของผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาของไทยที่ได้ตรวจสอบแล้วว่าถูกต้องและเหมาะสม ชุดความคิดหรืออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นที่พบในหนังสือเรียนจึงอาจนำไปสู่การสร้างความรู้ตระหนักรู้เกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น เช่น การขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่หรือหน่วยงานเอกชนทั้งด้านการเงินและด้านสุขภาพจิต หรืออาจเป็นการตอกย้ำ ผลิตซ้ำวาทกรรมที่

เป็นการลดทอนความชอบธรรมและลดความน่าเชื่อถือของวัยรุ่น เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับสังคมในการควบคุมเยาวชนทั้งด้านพฤติกรรมและความคิดให้กระทำตามระบบอาวุโสและค่านิยมอื่น ๆ ของสังคมไทยก็เป็นได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ประการหลังนี้เป็นความพยายามของรัฐในการปลูกฝังคุณลักษณะที่รัฐเห็นว่าดีงามและสมควรให้มีในตัวผู้เรียนโดยใช้หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือในการเตรียมสมาชิกใหม่ของสังคมเข้าสู่ระเบียบแบบแผนที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ van Dijk (2006) ที่เห็นว่าวาทกรรมหนังสือเรียนคือการผลิตซ้ำอุดมการณ์ของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าในสังคมอย่างรัฐไปสู่ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าอย่างผู้เรียนอันเป็นการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับพลเมืองของชาติเพื่อให้รัฐสามารถปกครองและควบคุมคนในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Angkapanichkit, J. (2019). *Discourse analysis* (2nd ed.). Thammasat University Press.
- Bureau of Academic Affairs and Educational Standards. (2017). *Basic education core curriculum, B.E. 2551 (2008)*. The Printing House of the Cooperative Federation of Agricultural Thailand.
- Campbell, R., Matcalf, R., & Benne, R. (2021). *Go beyond 4-6*. Macmillan Publishers Limited.
- Dos Santos, M. (2022). *New world 4-6*. Thai Watana Panich.
- Evans, V., & Dooley, J. (2020). *Upload 4-6*. Aksorn Charoen Tat ACT. Co., Ltd.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.
- Hongladarom, K., & Chauksuvanit, T. (2008). *Watchana patibat sat* [Pragmatics]. Academic Publications Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Klinaon, A. (2019). *Ideologies in junior high schools' English language textbooks: A critical discourse analysis* [Master's thesis, Naresuan University]. NU Intellectual Repository. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3919/3/61062700.pdf>.
- Methitham, P. (2017). *Phasaangkit: Mayakhati amnat lae kankhopngam* [English: Myth, power, and domination]. Naresuan University Press.
- Miller, D. (1995). *On nationality*. Oxford University Press.
- Office of the Basic Education Commission. (2010, 4 March). *Guidelines for the development, measurement, and evaluation of desirable characteristics in the basic education core curriculum, B.E. 2551 (2008)*. http://academic.obec.go.th/images/document/1559115153_d_1.pdf.

- Office of the Royal Society. (2015, 1 September). *Karn baeng phak thang phumisat* [Geographical regionalization]. <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์>
- Office of the Royal Society. (2017). *Dictionary of linguistic terms (general linguistics), Royal Institute edition*. Abiz Inter Group.
- Panpothong, N. (2013). *Critical discourse analysis in linguistics: Concepts and applications in Thai discourse studies*. Academic Publications Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Pongsapich, A., & Kuwinpan, P. (2000). *Rabop upphatham* [Patronage system]. Chulalongkorn University Press.
- Puapattanakun, C. (2013). *The relationship between language and ideologies in the discourse of fortune telling: A critical discourse analysis* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. Office of Academic Resources Chulalongkorn University. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/42774>.
- Rangseepanya, T., & Srikoon, S. (2023). The relationship between language and ideology in femininity discourse in junior high school's literature appreciation textbooks. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 41(1), 50-95. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/view/268578/176292>.
- Sukwisith, W. (2011). *The relationship between language and ideologies in the thai language textbooks for the elementary school curriculum B.E.2503-2544: A critical discourse analysis* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. Office of Academic Resources Chulalongkorn University. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/22213>.
- Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. The Cromwell Press.
- Van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, 17(2), 359-383. <http://das.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/3/359>
- Wongsith, M. (1992). *Thatsanakati kiao kap phusungayu kong kon num sao thai* [Young Thai people's attitudes toward the elderly]. Institute of Population Studies, Chulalongkorn University.

สัญลักษณ์และความหมายในประเพณีเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย¹

Symbolism and Cultural Significance of Traditions

Related to the Elderly in Thai Society

สมิดา ศุภรติพากรณ์^{2*} และอภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล³

Samida Suparatipakorn^{4*} and Aphilak Kasemphonkoon⁵

(Received: 6 May 2025; Revised: 8 July 2025; Accepted: 8 August 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งหมายเพื่อศึกษาประเพณีและสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีของผู้สูงอายุในสังคมไทย ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและค้นคว้าข้อมูลผ่านฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทย ประเพณีชีวิตจากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และได้คัดเลือกประเพณีมาทั้งหมด 4 ประเพณีดังนี้ ประเพณีแห่เทียน ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีตานขันเข้าคนเฒ่าจ๋า และประเพณีสืบชะตา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดสัญลักษณ์ในพิธีกรรมของวิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner) และแนวคิดพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านของแวน เก็นเนป (Van Gennep) พบว่า ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในสังคมไทยทั้ง 4 ประเพณี มี 3 ด้าน ได้แก่ วัตถุประสงค์ พิธีกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์ ด้านวัตถุประสงค์สัญลักษณ์เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงการอวยพรต่อผู้สูงอายุ แสดงออกถึงการขอขมาต่อผู้สูงอายุ แสดงออกถึงการบำบัดสิ่งชั่วร้าย แสดงออกถึงความศรัทธาและความเป็นสิริมงคล ด้านพิธีกรรมสัญลักษณ์สื่อเป็นนัยถึงความเคารพนับถือต่อผู้สูงอายุ ความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ และเพื่อความเป็นสิริมงคล และด้านพื้นที่สัญลักษณ์ ได้แก่ ลานวัด เรือน เบญจา ประรำพิธี โขงชะตาหรือซุ้มเครื่องสืบชะตา พื้นที่ทั้งหมดนี้เป็นพื้นที่ที่คนภายในชุมชนให้การยอมรับว่าเป็นบริเวณศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรม ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่ปรากฏขึ้นนั้นยังสามารถเชื่อมโยงไปยังแนวคิดพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านแสดงให้เห็นได้จากองค์ประกอบและขั้นตอน ในการประกอบพิธีกรรม เช่น กฎเกณฑ์อายุในประเพณีแห่เทียน ประเพณีรดน้ำดำหัว และความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ในประเพณีสืบชะตา จากที่ได้กล่าวไปสะท้อนให้เห็นว่าประเพณีดังกล่าวล้วนให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุทั้งสิ้น ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้ความสำคัญของผู้สูงอายุในสังคมไทยเลือนหายเราจึงควรให้การสนับสนุนประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอื่น ๆ ให้คงอยู่ในสังคมไทยตลอดไป

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, ประเพณีไทย, ความหมายเชิงสัญลักษณ์, พิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “สัญลักษณ์และความหมายในประเพณีเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย” ในหลักสูตรศิลปศาสตร สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2567

² นักศึกษาระดับปริญญาตรี ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

⁴ Undergraduate student, Bachelor of Arts Program in Thai Language, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

⁵ Associate Professor Dr., Department of Thai, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

* Corresponding author, E-mail: kayeesamida1212@gmail.com

Abstract

This study aims to examine traditions related to the elderly in Thai society and to analyze the symbolic elements embedded within those traditions. Data were collected from documentary research, including academic literature, electronic databases from educational institutions, and relevant organizations, as well as books related to Thai traditions and life-cycle ceremonies. Four specific traditions were selected for analysis: *Sae Yid* (Longevity Celebration), *Aab Nam Khon Kae* (Water-pouring Ceremony for the Elderly), *Tan Khan Khao Khon Thao Jam Sin* (Almsgiving for the Elders Who Observe the Buddhist Precepts at the Temple), and *Suep Chata* (Life-prolonging Ritual). The analysis employed Victor Turner's theory of ritual symbols and Arnold van Gennep's concept of rites of passage. The findings reveal that these traditional practices consist of three categories of symbols: material symbols, behavioral symbols, and spatial symbols. The material symbols reflect blessings, expressions of reverence, cleansing of misfortune, and acts of faith. The behavioral symbols signify respect, gratitude, and the pursuit of auspiciousness. The spatial symbols, such as temple grounds, traditional homes, ritual pavilions, and sacred arches, serve as the sacred spaces for ceremonial activities within the community. The analysis, likewise, shows that these symbolic expressions align with Van Gennep's rite of passage through ritual elements, such as age-based privilege, ceremonial restrictions, and beliefs in spiritual renewal. The study underscores the cultural importance placed on the elderly in Thai society. To preserve this significance, traditional practices honoring the elderly should be continuously supported and promoted to ensure their enduring presence in modern Thai culture.

Keywords: Elderly, Thai tradition, Symbolic meaning, Rites of passage

บทนำ

คำว่าประเพณี คือ แบบแผนของความเชื่อที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผ่านรูปแบบของการกระทำตลอดจนการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จุดเริ่มต้นของประเพณีมาจากความเชื่อของมนุษย์ที่ยึดมั่นต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยทางกายและใจ จึงมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อคลายความรุนแรงของเหตุการณ์ และเป็นสื่อในการนำพาความสำเร็จตามที่คาดหวัง สุขความสบายใจในการดำเนินชีวิต จนเกิดการสืบทอดและกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี (Klinpong & Chanpradit, 2009, pp.1-2) ประเพณีชีวิตจึงหมายถึงประเพณีพิธีกรรมในระดับของบุคคล ครอบครัว หรือญาติพี่น้องที่จัดขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญในชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre, n.d.) โดยสามารถแบ่งได้ตามช่วงของการเปลี่ยนผ่าน เช่น พิธีกรรมช่วงเกิด หรือช่วงตาย งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาประเพณีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยหรือช่วงชีวิตตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในคติความเชื่อเรื่อง "กตัญญู" ของชาวไทย

สังคมไทยเปรียบบิดา มารดา และผู้สูงวัยเสมือนพระในบ้าน ดังนั้นความกตัญญูต่อท่านจึงเป็นเหมือนหน้าที่ทางสังคมและจิตวิญญาณของชาวไทยให้เกิดความรู้คุณ ซึ่งชุดความเชื่อเหล่านี้ตั้งสมมาจากบริบทของสังคมไทยตั้งแต่อดีต เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นจะเห็นได้ชัดว่าความกตัญญูของคนไทยมีรากฐานที่ฝังลึก เช่น ประเพณีของชาวญี่ปุ่นที่เรียกว่า “อุบะซุเตะ” หรือการทิ้งคนแก่ เป็นตำนานเกี่ยวกับการนำผู้ที่มีอายุมากกว่า 70 ปี ไปทิ้งไว้บนภูเขาเพื่อให้อดตายซึ่งสร้างขึ้นเพื่อลดภาระของสังคม ถึงแม้ในปัจจุบันญี่ปุ่นจะไม่ปฏิบัติเช่นนั้นแล้ว แต่เมื่อบุตรหลานแต่งงานแยกออกไปเป็นครอบครัวใหม่ส่งผลให้ผู้สูงวัยต้องอยู่อย่างลำพัง (Nithiweerakul, 2019) ประเพณีของชาวญี่ปุ่นนี้แสดงให้เห็นถึงชุดความเชื่อเรื่องความกตัญญูที่ต่างจากไทย แต่เมื่อเวลาผ่านไประบบโครงสร้างในสังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงส่งผลให้ผู้สูงวัยถูกละเลยมากขึ้นเนื่องจากครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือขนาดเล็ก จึงทำให้ความสำคัญของผู้สูงวัยในสังคมไทยลดลงอย่างมากในปัจจุบัน (Sukayukol, n.d.)

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่รวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะโครงสร้างของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจนมีนิยามว่า “สังคมสูงวัย” (Department of Older Persons, 2021) การเปลี่ยนแปลงทางประชากรดังกล่าวส่งผลต่อโครงสร้างครอบครัวและระบบสังคมในภาพรวม กล่าวคือ ในขณะที่จำนวนผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น บทบาทและสถานะของผู้สูงวัยในครอบครัวและสังคมกลับมีแนวโน้มลดลง อันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมเมือง และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ ส่งผลให้ผู้สูงวัยบางส่วนรู้สึกถึงการสูญเสียสถานะทางสังคมหรือขาดการยอมรับจากสมาชิกในครอบครัวและสังคมรอบข้าง ซึ่งอาจนำไปสู่ทัศนคติที่หลากหลายจากคนรุ่นใหม่ที่มีต่อผู้สูงวัยในปัจจุบัน (Naewna, 2022)

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านวิถีชีวิต เทคโนโลยี และทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิม ส่งผลให้ประเพณีและพิธีกรรมที่เคยมีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนเริ่มลดความสำคัญลง ไม่เว้นแม้แต่พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยซึ่งเป็นกลุ่มที่เคยได้รับความเคารพและยกย่องในฐานะผู้มีภูมิปัญญาในชุมชนไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเลือกนำเอาหัวข้อ “ผู้สูงวัย” มาใช้วิเคราะห์ในมิติมุมมองทางจิตวิทยาเพื่อศึกษาองค์ความรู้ สัญลักษณ์ภายในประเพณี และยังเป็นความพยายามในการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยให้ยังคงมีความสำคัญในการรักษาความรู้และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องให้คงอยู่ต่อไป และงานวิจัยนี้จะยังก่อให้เกิดชุดความรู้ทางจิตวิทยาที่เพิ่มขึ้นจากชุดความรู้เดิมรวมไปถึงช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของกลุ่มชนภายในประเทศไทยให้คงอยู่ต่อไป

ในการศึกษาพิธีกรรมและประเพณีในบริบทของสังคมไทย พบว่ามีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิต ความเชื่อ และระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น งานของ Hintow et al. (2021) เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านนาเมือง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าวิถีชีวิตและประเพณีในชุมชนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชาติ ซึ่ง

สะท้อนผ่านพิธีกรรมที่หล่อหลอมจริยธรรมในชีวิตประจำวันเกิดเป็นประเพณีชีวิต งานของ Muengnam & Udomsilp (2023) เรื่อง *สัญลักษณ์ในพิธีกรรมเลี้ยงผีที่บ้านสิงห์ ตำบลสิงห์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร* ได้ศึกษาสัญลักษณ์ในพิธีกรรมเลี้ยงผีบ้านสิงห์ โดยชี้ให้เห็นว่าสัญลักษณ์ในพิธีมีบทบาทในการสื่อสารค่านิยมทางศาสนาและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานของ Chanta (2020) เรื่อง *การเปลี่ยนผ่านระหว่างช่วงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะบ่อหลวง: การศึกษาเชิงคติชนวิทยา* ได้วิเคราะห์ถึงพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านในกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ พบว่าพิธีกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ และความสัมพันธ์ทางสังคม และงานของ Tamdee (2022) เรื่อง *ตัวตน สังคม วัฒนธรรม: เงื่อนไขสู่การสูงวัยอย่างมีศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่* ที่ได้ศึกษาเงื่อนไขที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเข้าสู่การสูงวัยอย่างมีศักยภาพของผู้สูงอายุและพบว่าบริบททาง “สังคม” และ “วัฒนธรรม” เป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมศักยภาพทั้ง 3 มิติของผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ความมั่นคง และการมีส่วนร่วม งานวิจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมไม่ได้มีความหมายเพียงทางศาสนาแต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคม โดยเฉพาะต่อผู้สูงวัยซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำรงและถ่ายทอดคุณค่าในชุมชน งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสัญลักษณ์และความหมายที่สะท้อนผ่านประเพณีเกี่ยวกับผู้สูงวัยในสังคมไทย เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของผู้สูงวัยในฐานะศูนย์กลางของการเชื่อมโยงความเชื่อ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม ประเพณีของผู้สูงวัยในสังคมไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. “ผู้สูงวัย” ในงานวิจัยนี้หมายถึงสภาวะของบุคคลที่มีอายุมากขึ้น ใช้เพื่อระบุถึงกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงวัยที่ถือว่าผ่านการเติบโตเลยวัยกลางคนมาแล้ว โดยเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (Department of Older Persons, 2021) ผู้สูงวัยยังสามารถนิยามได้อีกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและจิตใจที่เกิดขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น

2. “สัญลักษณ์” ในงานวิจัยนี้หมายถึง วัตถุ พฤติกรรม และพื้นที่ที่ปรากฏในประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับผู้สูงวัย 4 ประเพณี ได้แก่ ประเพณีแซยิด ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงวัย ประเพณีदानขันเข้าคนเก่าเจ้าศีล และประเพณีสืบชะตา ซึ่งทำหน้าที่สื่อความหมายเชิงวัฒนธรรม ความเชื่อ และบทบาทของผู้สูงวัยในสังคมไทยผ่านกระบวนการเชิงสัญลักษณ์และพิธีกรรม

3. “ประเพณีเกี่ยวกับผู้สูงวัย” ในงานวิจัยนี้หมายถึง ขนบธรรมเนียม พิธีกรรม และกิจกรรมทางสังคมที่เป็นแบบแผนและได้รับการสืบทอดในสังคมไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย ไม่ที่จะเป็นการแสดงความเคารพ การเชิดชูเกียรติ หรือการดูแลในช่วงท้ายของชีวิต ประเพณีเหล่านี้สะท้อน

บทบาท สถานะ และความหมายของผู้สูงวัยในสายตาของครอบครัว ชุมชน และสังคม ผ่านกระบวนการเชิงสัญลักษณ์และพิธีกรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูล

ขอบเขตของกลุ่มข้อมูล ผู้วิจัยใช้การศึกษาและค้นคว้าข้อมูลผ่านฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในระบบสารสนเทศของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เว็บไซต์ Thai Journals Online คลังสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ฯลฯ ศึกษาและค้นคว้าจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทย ประเพณีชีวิตจากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ 26 ภาค ของมูลนิธิสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์ หนังสือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ของ เสฐียรโกเศศ ฯลฯ และได้คัดเลือกประเพณีมาทั้งหมด 4 ประเพณีดังนี้ ประเพณีเชยิด ประเพณีอาบน้ำคนแก่ ประเพณีตานขันเข้าคนเก่าจำศีล และประเพณีสืบชะตา โดยพิจารณาจากข้อมูลด้านองค์ประกอบของพิธีกรรม ได้แก่ 1. ความเชื่อ จุดมุ่งหมายในการประกอบพิธี 2. เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมพิธี 3. เครื่องประกอบพิธีกรรม 4. ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยเพื่อศึกษาสัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่ปรากฏ

ขอบเขตของการวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์หาสัญลักษณ์และความหมายที่ปรากฏภายในพิธีกรรมประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทยผลลัพธ์ที่ได้จะช่วยให้เข้าใจถึงความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏว่ามี ความหมายอย่างไร และมีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยผ่านเอกสาร และเสนอผลงานการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายที่กำหนด

ผลการวิจัย

1. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทย

ผู้สูงวัยในสังคมไทยปัจจุบันบางกลุ่มมีแนวโน้มที่จะหันไปสู่วางธรรมเพื่อหาความสงบสุขให้แก่ชีวิต ในบั้นปลายตามแบบอย่างของอชากรม 4 ที่ว่าด้วยแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตามช่วงอายุ 25 ปีต่อช่วง ได้แก่ พรหมจรรย์ (วัยเรียนรู้), ฤกษ์สละ (วัยครองเรือน), วานปรัสสละ (วัยวางมือจากโลกภายนอก), และสันยาสี (วัยสละโลก) โดยช่วงสุดท้ายสะท้อนถึงการมุ่งสู่วางธรรมและการปล่อยวาง (Leeka et al., 2023, pp. 211-212) ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับวิถีของผู้สูงวัยในสังคมไทยปัจจุบันที่หันมาให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตอย่างสงบ เรียบง่าย และมีเป้าหมายเพื่อความหลุดพ้นในบั้นปลายชีวิต สำหรับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทยมีดังนี้

1.1 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการฉลองอายุของผู้สูงอายุ: ประเพณีแซยิด

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการฉลองอายุของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมายาวนานในสังคมไทย เป็นประเพณีที่ช่วยให้บุตรหลานได้แสดงความกตัญญูและความเคารพต่อผู้สูงอายุ ประเพณีดังกล่าวไม่เพียงเป็นการฉลองชีวิตอันยืนยาวแต่ยังเป็นโอกาสให้ครอบครัวและญาติพี่น้องสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างเสริมมงคลและความสบายใจแก่ผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตต่อไป โดยประเพณีที่โดดเด่นคือ “ประเพณีแซยิด หรือการทำบุญวันเกิด” (Office of the Royal Society, 2009)

1.1.1 องค์ประกอบของประเพณีแซยิด แซยิด เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาจีนแต่จื๊วจากคำว่า แซยิก ซึ่งแปลว่า วันเกิด จุดเริ่มต้นของประเพณีแซยิดเกิดขึ้นในประเทศจีนเริ่มประกอบพิธีแซยิดตามช่วงอายุ เริ่มทำตั้งแต่อายุครบ 1-99 ปี ส่วนอายุครบ 50 ปี เรียกว่า ไฉ่จี้บ้อชิว อายุครบ 60 ปี เรียกว่า ลักจี้บ้อชิว อายุครบ 70 ปี เรียกว่า ชิดจี้บ้อชิว อายุครบ 80 ปี เรียกว่า โป๊ยจี้บ้อชิว อายุครบ 90 ปี เรียกว่า เกาจี้บ้อชิว อายุครบ 100 ปี เรียกว่า เปะส่วยชิว นิยมทำทั้ง เด็ก ผู้ใหญ่ หญิง ชาย คนรวยหรือคนจนซึ่งประกอบพิธีตามฐานะเท่าที่ทำได้จุดประสงค์หลักของการแซยิดคือการรับประทานอาหารดี ๆ ที่มีรสอร่อยใช้ความประณีตในการจัดเตรียมมากกว่าปกติเพื่อแสดงถึงความปิติยินดีที่ได้เฉลิมฉลองให้แก่ผู้สูงอายุผู้เป็นเจ้าของวันเกิด (Phraya Jen Jen Akson, 2005, pp. 1-51)

สำหรับประเพณีแซยิดในประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นจากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในประเทศไทยส่งผลให้เกิดการหยิบยืมธรรมเนียมประเพณีแซยิดของจีนมาปรับใช้ในประเทศไทย ดังนั้นประเพณีแซยิดในประเทศไทยจึงหมายถึงประเพณีทำบุญวันเกิดครบรอบ 60 ปี เมื่อถึงวันเกิดของผู้สูงอายุบุตรหลานจะร่วมกันจัดงานเลี้ยงให้เพื่อเฉลิมฉลองวันเกิด (Office of the Royal Society, 2009) โดยประเพณีแซยิดมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

ก. เกณฑ์อายุของผู้สูงอายุในการประกอบพิธี ประเพณีแซยิดในประเทศไทยจะนิยมจัดเมื่อผู้ที่มีอายุครบ 60 ปีเป็นต้นไป แต่ในประเทศจีนจะเริ่มจัดตั้งแต่อายุ 1-49 ปี, 51-59 ปี, 61-69 ปี, 71-79 ปี, 81-89 ปี และ 91-99 ปี โดยทั้งหมดเรียกว่าแซยิด หรือหากมีอายุครบ 50 ปี ก็สามารถจัดได้โดยมีเงื่อนไขว่าลูกหลานต้องแต่งงานและมีครอบครัวก่อน (Shiya & Onkam, 2020, p. 35) สาเหตุที่เรียกงานวันเกิดครบรอบ 60 ปีว่า “งานแซยิด” มาจากความเชื่อในปฏิทินโบราณจีนที่ใช้ชื่อบีแตกต่างกันไป และเมื่อครบ 60 ปีจะเวียนกลับมาเริ่มต้นใหม่ ชาวจีนจึงถือว่า 60 ปีคือ 1 รอบชีวิต นับเป็นเรื่องน่ายินดีควรค่าแก่การเฉลิมฉลอง ส่วนของไทยจะนับ 12 ปีเป็น 1 รอบนักษัตร ดังนั้นอายุ 60 ปี จึงเท่ากับ 5 รอบปีไทย

1.2 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุ: ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

การแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงอายุเป็นค่านิยมสำคัญในสังคมไทย โดยมีหลายรูปแบบตั้งแต่การแสดงความเคารพในชีวิตประจำวันจนถึงการจัดประเพณีในโอกาสสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความรัก ความผูกพัน และการให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความกตัญญูที่เด่นชัดคือ “ประเพณีรดน้ำ

คำหว่า” ในวันสงกรานต์ซึ่งเป็นโอกาสให้บุตรหลานได้ขอพรจากผู้สูงวัยและแสดงความขอโทษในกรณีที่อาจล่วงเกิน รวมถึงการขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคลของครอบครัว วันสงกรานต์ยังเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติของไทยเพื่อให้คุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงวัย (Phetchaburi Provincial Office of Social Development and Human Security, 2024)

1.2.1 องค์ประกอบของประเพณีรดน้ำคำหว่าผู้สูงวัย ประเพณีสงกรานต์นับได้ว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในวัฒนธรรมไทย เป็นประเพณีที่อยู่คู่กับชาวไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อแสดงออกถึงความกตัญญู แสดงความเคารพ ขอขมาต่อผู้สูงวัยหรือผู้อาวุโสที่นับถือเห็นได้จากวิถีปฏิบัติที่เรียกว่า “การรดน้ำคำหว่า” เป็นประเพณีโบราณของชาวไทยล้านนาปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเรียกได้ว่าสงกรานต์นั้นเป็นประเพณีแห่งความกตัญญู (Attameth, 1995 p. 221) ประเพณีสงกรานต์ในแต่ละภาคของประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างกันไปโดยมีองค์ประกอบดังนี้

ก. เครื่องประกอบพิธี พานดอกไม้ หรือขันดอกไม้ จะมีดอกไม้ เทียน 1 คู่ รูป 1 คู่ เทียนรูปหรือรูปสมัยโบราณที่ทำมาจากกระดาษสีที่พันดอกไม้ที่มิกกลิ่นหอมไว้ข้างใน เช่น ดอกสารภี มีขนาดเท่าเทียน ต้นดอกหรือพุ่มดอกไม้ที่ทำด้วยไม้หรือทองเหลือง เป็นทรงสามเหลี่ยมมีโพรงตรงกลางเพื่อนำดอกไม้หลากหลายชนิดมามัดรวมกัน หมากสุ่ม หรือการทำโครงเป็นต้นพุ่มเพื่อเอาผลไม้มาปักไว้ที่โครงไม้หรือโครงเหล็กที่ได้เตรียมไว้ หมากเบ็ง หรือการทำโครงด้วยไม้หรือทองเหลืองเป็นพุ่มสูงประมาณ 1 ศอก แล้วนำหมากสุกดิบ 24 ลูกมาผูกติดกับโครงเรียกว่าเบ็ง สรวຍหมากพลู หรือการนำเอาหมากพลู ยาสูบ เปลือกก้อ มาห่อรวมกันด้วยใบตองให้เป็นทรงกรวยสำหรับตั้งในถาดหรือขัน (Attameth, 1995 pp. 221-229) เครื่องอุปโภค เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าถุง สบง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว เสื้อผ้าใหม่ บายศรี พาชขวัญ หรือบายศรีสุตชขวัญ เป็นบายศรีแบบดั้งเดิมหรือแบบประยุกต์ตามจินตนาการของผู้ทำเพื่อให้เกิดความสวยงามหรือเกี่ยวข้องกับความเชื่อในท้องถิ่นของตน เบญจฯ ส่วนมากจะใช้กับภิกษุเจ้าอาวาส และสมณะที่สูงอายุ ประดับด้วยลายแทงหยวก ได้ยอดเบญจฯมีหัวพญานาคพ่นน้ำออกทางปากคล้ายฝนจากหัวพญานาคจะต่อเป็นท่อยาว มีการตกแต่งบริเวณลำตัวของพญานาคทำให้ส่วนหางอยู่สูงกว่าปากบริเวณปลายหางจะมีท่อน้ำต่อมาจากใต้ท้องเรือซึ่งวางไว้ในจุดที่สูงกว่าเบญจฯและตั้งห่างออกไป (Nimmanahaeminda, 2011, pp. 11-20) สิ่งที่มีความแตกต่างกันของเครื่องคำหว่าผู้ใหญ่และนับว่าเป็นหัวใจหลักของพิธีรดน้ำคำหว่า ได้แก่ “น้ำหอมรดมือภาคใต้” หรือน้ำที่ใช้สำหรับคำหว่าคือน้ำที่มิกกลิ่นมาจากดอกไม้ไม่จำกัดชนิดมารวมกัน เนื่องจากภาคใต้มีภูมิประเทศที่ร้อนชื้นส่งผลให้ดอกไม้ที่มิกกลิ่นหอมสามารถเติบโตได้ดี “น้ำหอมรดมือภาคกลาง” หรือน้ำที่ใช้สำหรับคำหว่าคือน้ำปรงที่โรยด้วยดอกมะลิ ดอกกุหลาบ หรือดอกไม้ชนิดอื่น ที่ปลูกภายในบ้าน “น้ำหอมรดมือภาคอีสาน” หรือน้ำที่ใช้สำหรับคำหว่ามีส่วนผสมมาจากเครื่องหอมชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ว่านหอม ว่านนางคำ เนื่องจากในช่วงเดือนเมษายนของภาคอีสานนั้นเป็นหน้าแล้งส่งผลให้ดอกไม้ที่มิกกลิ่นหอมนั้นหาได้ยาก “น้ำหอมรดมือภาคเหนือ” หรือน้ำที่ใช้สำหรับคำหว่าประกอบไปด้วย ดอกคำฝอย ผักส้มป่อย และน้ำมะกรูด (Aksorncharoentat, 2021)

1.2.2 ขั้นตอนการประกอบพิธี

- ภาคเหนือ ประเพณีสงกรานต์ในภาคเหนือมีคำเรียกว่า “ปเวณีปีใหม่” โดยมีคำเรียกในแต่ละวันที่แตกต่างกัน วันที่ 13 เมษายน เรียกว่า “วันสังขานต์ล่อง” วันที่ 14 เมษายน เรียกว่า “วันเนา” วันที่ 15 เมษายน เรียกว่า “วันพญาวัน” สำหรับพิธีรดน้ำดำหัว หรือ พิธีดำหัว ของชาวล้านนาจะจัดขึ้นในวันพญาวัน หรือวันที่ 15 เมษายน จัดขึ้นในช่วงบ่ายหลังจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเสร็จสิ้น ขั้นตอนการประกอบพิธีการดำหัวของภาคเหนือจะแบ่งออก 2 ลักษณะ ได้แก่

ขั้นตอนการดำหัวแบบพิธีการ มีดังนี้ เมื่อไปถึงที่หมายขบวนดำหัวจะยกเครื่องสักการะที่จัดเตรียมมาประเคนแก่ผู้ใหญ่โดยให้ผู้ใหญ่นั่งในระดับที่สูงกว่าไม่ว่าจะบนแหงหรือบนเก้าอี้ สิ่งที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือการนำขันที่มีน้ำหอมประเคนไปพร้อมกับพานดอกไม้ธูปเทียน และนั่งพับเพียบลงพร้อมกันในระดับที่ต่ำกว่าก่อนจะมีผู้กล่าวคำขอขมา ดังนี้ “บัดนี้ข้าพเจ้าทั้งหลายได้พร้อมกันนำเครื่องสักการะ สรวงเกล้าดำหัวพร้อมนี้ เพื่อจะมาขอสุมารวาระเกล้าดำหัว และขอศีลขอพรกับท่าน ขอได้เมตตาชอุณา (กรุณา) ลดโทษหื้อจิมเนื้อ กายกัมมัง วจิกัมมัง มโนกัมมัง สัพพังโทสัง ขมนตุ โน” เมื่อกล่าวจบคณะจะเตรียมรับพร ซึ่งผู้ใหญ่อาจจะเตรียมฝึกหัดการให้พรหรือบ่นปอนปีใหม่ที่ซึ่งมีทั้งแบบสั้นและแบบยาวจากนั้นจะนำมือจุ่มน้ำหอมที่เตรียมไว้เพื่อเป็นการแสดงถึงการรับสูมารวาระการขอขมาของขบวนดำหัวหลังจากนั้นจะนำน้ำหอมที่เตรียมไว้มาลูบที่ศีรษะของตนเองเป็นอันเสร็จพิธี (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 221-229)

ขั้นตอนการดำหัวแบบธรรมดา มีขั้นตอนเช่นเดียวกันกับการดำหัวแบบพิธีการ แต่จะมีคำกล่าวขอขมาที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ “วันนี้เป็นวันดีจปีใหม่ พวกหมู่ลูกหลานทั้งหลาย ได้มาขอขมาลาโทษและสูมารวาระจากพ่ออยู่แม่อยู่ แม่นว่าพวกข้าพเจ้าตั้งหลายได้ปากกล้าเหลือล่วงเกินด้วยประการใด ๆ กิติ ขอพ่ออยู่แม่อยู่ได้หื้อสูมาลาโทษแก่ผู้ข้าทั้งหลายด้วยแต่ต่อ ๆ” เมื่อผู้สูงวัยหรือผู้อาวุโสรับประเคนของแล้วจะกล่าวคำอวยพร จากนั้นจะนำมือจุ่มน้ำหอมที่เตรียมไว้และทำเช่นเดียวกับการดำหัวแบบพิธีการ ข้อห้ามในการรดน้ำดำหัวของภาคเหนือคือห้ามนำน้ำหอมที่เตรียมไว้รดลงไปที่มีมือของผู้ใหญ่เพราะเชื่อกันว่าเป็นการแข่งผู้้นั้น เพราะการใช้ น้ำรดไปที่มือตรง ๆ นิยมใช้ภายในงานมงคลสมรสและงานศพ (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 221-229)

- ภาคอีสาน ประเพณีสงกรานต์ในภาคอีสานจะเรียกว่า “บุญสงกรานต์” หรือ “บุญเดือนห้า” โดยมีคำเรียกในแต่ละวันที่แตกต่างกัน วันที่ 13 เมษายน เรียกว่า “มือสงกรานต์ล่อง หรือ มือสงกรานต์พาย” วันที่ 14 เมษายน เรียกว่า “มือเนา” วันที่ 15 เรียกว่า “มือสงกรานต์ขึ้น” สำหรับพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ชาวอีสานจะประกอบพิธีกันในวันที่ 14 เมษายน หรือที่เรียกว่า มือเนา โดยมีจุดประสงค์เพื่ออวยพรและขอขมาแก่ผู้อาวุโสหรือผู้สูงวัยที่นับถือ ขั้นตอนการรดน้ำดำหัวนั้นไม่ซับซ้อนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือการสงน้ำผู้สูงวัยในครอบครัวและสงน้ำผู้สูงวัยในชุมชน นิยมจัดขึ้นที่บริเวณลานวัดหรือปะรำพิธี จะจัดขึ้นหลังจาก

การสงฆ์น้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ โดยผู้สูงวัยหรือผู้อาวุโสจะนั่งลงในระดับที่สูงกว่าผู้ที่มาดำหัวหลังจากนั้น ผู้ที่มาดำหัวจะใช้น้ำหอมที่เตรียมไว้เจือไปที่มือของผู้ใหญ่พร้อมทั้งกล่าวคำอวยพรหรือคำขอขมา ระหว่างที่รดน้ำท่านผู้ใหญ่จะให้ศีลให้พรแก่ผู้ที่มาดำหัว (Department of Cultural Promotion, 2021, pp. 182-188)

- ภาคกลาง ประเพณีสงกรานต์ของชาวภาคกลางมีคำเรียกในแต่ละวันดังนี้ วันที่ 13 เมษายน เรียกว่า “วันมหาสงกรานต์” วันที่ 14 เมษายน เรียกว่า “วันเนา” วันที่ 15 เมษายน เรียกว่า “วันเถลิงศก” ก่อนถึงวันสงกรานต์ชาวภาคกลางจะทำความสะอาดบ้าน เตรียมของใหม่สำหรับใช้ในวันสงกรานต์ รวมถึงการจัดเตรียมอาหารและเครื่องอุปโภคสำหรับถวายพระสงฆ์ ซึ่งเป็นการรวมญาติช่วยกันเตรียมของประกอบพิธี โดยในบางพื้นที่จะมีการทำบุญกลางบ้านหรือทำบุญเลี้ยงเพลพระสงฆ์ ช่วงสงกรานต์ชาวภาคกลางมีความเชื่อที่ว่าห้ามไม่ให้ตักน้ำ ต่ำข้าว หรือหักพินในช่วงนี้ควรเสร็จสิ้นก่อนวันสงกรานต์ ส่วนการสงฆ์น้ำจะจัดขึ้นในวันเถลิงศกหลังจากพิธีสงฆ์น้ำพระพุทธรูปที่วัดและที่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล เดิมการสงฆ์น้ำคือการอาบน้ำที่วัดโดยเชิญพระสงฆ์ให้ศีลและบุตรหลานช่วยอาบน้ำให้ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นต้นแบบของการรดน้ำดำหัวในปัจจุบันที่บุตรหลานจะมอบเสื้อผ้าใหม่และรดน้ำมือผู้สูงอายุ (Department of Cultural Promotion, 2021, pp. 123–144) โดยมีข้อห้ามที่ว่าผู้ที่รับรดน้ำได้ต้องเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เพราะอายุครบห้ารอบถือเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกว่าเป็นผู้อาวุโสเต็มตัว (Chandransu, 2019)

- ภาคใต้ ประเพณีสงกรานต์ของชาวภาคใต้จะเรียกว่า “วันว่าง” จะมีขนบวิธปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ ประเพณีวันว่างจะเริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน จนถึง วันที่ 15 เมษายน ซึ่งตรงกับเดือนที่ 5 ของทุกปี แต่ถ้าหากปีใดที่มีเดือน 8 สองครั้ง วันว่างนั้นจะไปจัดในเดือนที่ 6 แทน ข้อสำคัญที่จะต้องปฏิบัติภายในช่วงวันว่างคือห้ามทุบครกหรือประกอบอาชีพใด ๆ ห้ามทำการใด หรือจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อวันต่อไป ดังนั้นเมื่อก่อนถึงวันว่างทุบครกหรือประกอบอาชีพจะต้องทำความสะอาดบ้านเรือนให้เรียบร้อยและจัดเตรียมอาหารมาสำรองไว้สำหรับช่วงวันว่างเร่งทำงานที่ค้างคาไว้จนเสร็จ หากไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าเป็นการขัดจารีตไม่เป็นมงคล พ่อบ้านแม่เรือนจะต้องจัดหาเสื้อผ้าใหม่ไว้ให้บุตรหลานสำหรับใช้ในวันว่างเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ ส่วนบุตรหลานก็จะเตรียมผ้าแพรสำหรับมอบให้ผู้สูงวัยสวมใส่หลังจากประกอบพิธี “สระหัว” (Thailand Cultural Encyclopedia, 1999, pp. 7164-7167) พิธีสระหัวจะจัดขึ้นในวันว่างหลังจากประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีสระหัววันว่างแก่ผู้สูงวัยหรือพระภิกษุจะจัดทำเบญจจาขึ้นเป็นพิเศษและให้บุตรหลานญาติมิตรนำน้ำหอมที่เตรียมไว้เทลงไปในลำเรือจนครบทุกคนแล้วจึงนิมนต์พระภิกษุที่อาวุโสที่สุดหรือผู้สูงวัยขึ้นไปนั่งเหนือฐานของเบญจจากนั้นจึงเปิดน้ำจากลำเรือให้ไหลออกจากช่องปากของพญานาค คล้ายขนาดพ่นน้ำอาบรดให้เปียกทั่วบริเวณร่างกายจึงเรียกว่า “สระหัว” เหตุที่ต้องปล่อยน้ำผ่านเบญจจาเพราะถือคติว่าผู้ใหญ่ที่เชิญมาคือปุชนียบุคคล ผู้น้อยมีอาจะลบล้างล้างไปยกแขนยกมือคร่อมลำตัวหรือศีรษะได้ ในกรณีของพระสงฆ์ผู้หญิงก็สามารถแสดงความเคารพตักตัญญูได้เช่นเดียวกัน เมื่อปล่อยน้ำรดร่างกายจนพอสมควรแล้วญาติที่ใกล้ชิดบางคนสามารถเข้าไปช่วยขัดถูบริเวณที่เหมาะสมแล้วจึงปล่อย

น้ำให้อาบรดอีกครั้งก่อนที่ผู้สูงวัยหรือผู้อาวุโสจะผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดใหม่ที่บุตรหลานได้จัดเตรียมไว้เป็นอันเสร็จพิธี ในกรณีที่บุตรหลานจะประกอบพิธีสระหัวให้ผู้สูงวัยในบ้านเป็นการภายในเฉพาะเครือญาติมักจะอาบรดน้ำอย่างสามัญคือบุตรหลานจะตักน้ำรดด้วยมือและชัตฎูให้อย่างสนิทสนม เมื่อประกอบพิธีสระหัวเสร็จจะมีตัวแทนของบุตรหลานมอบเสื้อผ้าใหม่ที่จัดเตรียมไว้ให้ท่านได้สวมใส่เป็นอันเสร็จพิธี (Thailand Cultural Encyclopedia, 1999, pp. 7164-7167)

1.3 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติของผู้สูงวัย: ประเพณีตานขันเข้าคนเก่าจ้ำศีล

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติของผู้สูงวัยในสังคมไทยเป็นประเพณีที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงวัยได้ปฏิบัติตามความศรัทธาโดยเฉพาะในด้านจิตใจ ซึ่งช่วยให้ผู้สูงวัยได้รับการสนับสนุนทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้สูงวัยในครอบครัวและชุมชน โดยมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติที่โดดเด่นเช่น “ประเพณีตานขันเข้าคนเก่าจ้ำศีล” ซึ่งมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการแสดงความเคารพและการสนับสนุนให้ผู้สูงวัยได้ปฏิบัติธรรม เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน และเสริมสร้างจิตใจของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง การที่ผู้สูงวัยได้รับการสนับสนุนให้จ้ำศีลยังช่วยส่งเสริมให้พวกเขามีสุขภาพจิตที่ดี มีความสงบสุขภายใน และยังสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ครอบครัวด้วย (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, p. 20)

1.3.1 องค์ประกอบของประเพณีตานขันเข้าคนเก่าจ้ำศีล

ประเพณีโบราณของภาคเหนือจัดขึ้นในช่วงเดือนสิบสองหรือช่วงเข้าพรรษาผู้สูงวัยที่หมดภาระหน้าที่จะนิยมไปนอนที่วัดในวันธรรมสวนะ เพื่อปฏิบัติอุโบสถศีลตลอดทั้งวันนั้น เมื่อถึงรุ่งสางจึงจะเตรียมลาอุโบสถศีลและในเช้าวันใหม่ผู้ที่มีฐานะจะนิยมทำบุญด้วยการเลี้ยงอาหารและบริจาคทานแก่ผู้สูงวัยที่เพิ่งออกมาจากการถือศีล ด้วยความเชื่อที่จะเป็นการได้อานิสงส์มาก วิถีปฏิบัติเช่นนี้จึงเรียกว่า “ประเพณีตานขันเข้าคนเก่าจ้ำศีล” หรือมีความหมายว่า การเสียดละบริจาคอาหารและสิ่งของเป็นทานให้แก่ผู้สูงวัยที่จ้ำศีล (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 62-64) ทั้งนี้ขั้นตอนการประกอบพิธีในแต่ละครอบครัวก็อาจจะมีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป บางครอบครัวก็จัดขึ้นที่วัดเพราะถือว่าการทำบุญเลี้ยงพระไปในตัว ส่วนบางครอบครัวก็จัดขึ้นที่บ้านเพราะถือเป็นการทำบุญบ้านเพื่อให้เกิดสิริมงคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. สถานที่ของการประกอบพิธีการจัดงานที่วัด เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่มีบริเวณกว้างและมีสิ่งของพร้อมใช้ เพียงแต่เจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีอื่น ๆ ตามความประสงค์ของตนเอง พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นวันเดียวในส่วนใหญ่จะจัดขึ้นในช่วงเช้าของวัน “การจัดงานที่บ้าน” จะมีการเตรียมการที่ซับซ้อนมากกว่าการจัดงานที่วัด โดยการเตรียมงานจะต้องอาศัยญาติมิตรหรือเพื่อนบ้านให้ช่วยจัดเตรียมสถานที่ สิ่งของ และไทยทาน สำหรับการจัดงานอาจจัดเพียงวันเดียวหรือสองวันก็ได้ เหตุที่ต้องจัดงานสองวันเนื่องจากวันแรกจะมีการสวดมนต์เย็นและฟังเทศน์เพื่อความเป็นสิริมงคล ส่วนวันต่อมาจะเริ่มตั้งแต่เช้าด้วย

การขึ้นทำท้าวทั้งสี่ สืบชะตา และทำบุญถวายจตุปัจจัยไทยทานให้แก่พระสงฆ์ (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, p. 63)

ข. เครื่องประกอบพิธี จตุปัจจัยและอาหาร เลี้ยงผู้สูงวัยและพระสงฆ์ที่มาร่วมงานทั้งหมด **เครื่องประกอบพิธีสืบชะตา** กรณีจะประกอบพิธีทำบุญสืบอายุ **กัณฑ์เทศน์** กรณีที่ประสงค์จะฟังเทศน์ไทยทานที่นอกเหนือจากการทำบุญส่วนตัวในกรณีที่จะร่วมกันทำบุญเป็นกรณีพิเศษ เรียกว่า “ฮ้ายฮอม” เช่น การทอดผ้าป่า (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 63-64)

1.3.2 ขั้นตอนการประกอบพิธี สำหรับขั้นตอนการประกอบพิธี “ตามขั้นเข้าคนเจ้าศีล” จะแบ่งพิธีกรรมออกเป็น พิธีกรรมหลักและพิธีกรรมรอง ซึ่งพิธีกรรมหลักจะเน้นไปที่การบริจาคตานแก่ผู้สูงวัย ส่วนพิธีกรรมรองจะเน้นไปที่กิจกรรมอื่น ๆ ที่เสริมเข้ามา เช่น การทำบุญสืบชะตา การฟังเทศน์ การทำบุญเลี้ยงพระหรือการทำบุญบ้าน ฯลฯ พิธีกรรมหลักหรือการให้ทานผู้สูงวัยนั้นจะเริ่มตั้งแต่เวลารุ่งเช้า เจ้าภาพจะจัดเตรียมอาหาร สิ่งของที่ขอมที่บริจาคตาน เช่น ผ้าห่ม ยารักษาโรค รม และอื่น ๆ แล้วแต่กำลังศรัทธาพร้อมทั้งแนบปัจจัยใส่ซองไปด้วย หลังจากผู้สูงวัยทำวัดสวดมนต์เสร็จเรียบร้อยแล้วเหล่าเจ้าภาพจะเชิญผู้สูงวัยทุกคนมาร่วมรับประทานอาหารที่จัดเตรียมไว้อย่างพร้อมเพรียงก่อนที่จะมอบสิ่งของที่นำมาให้ทานด้วยอาการเคารพเสมือนการประเคนของถวายพระสงฆ์ หลังจากรับของที่นำมาให้ทานผู้สูงวัยทั้งหลายจะอวยพรและอาจมีการผูกข้อไม้ข้อมือให้แก่เจ้าภาพเป็นอันเสร็จพิธี ส่วนพิธีกรรมรองนั้นจะเริ่มประกอบพิธีหลังจากการบริจาคตานผู้สูงวัยเสร็จแล้ว (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 62-64)

1.4 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการต่ออายุ: ประเพณีสืบชะตา

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการต่ออายุสะท้อนถึงความเชื่อโบราณที่เกี่ยวข้องกับการปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายและการเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต โดยเชื่อว่าการต่ออายุจะช่วยยืดเวลาให้ชีวิตยาวนานขึ้น ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายหลักของการประกอบพิธีดังกล่าวคือการเสริมสร้างกำลังใจให้กับผู้ที่เข้าร่วมพิธีทำให้พวกเขารู้สึกมั่นคงปลอดภัย มีความสุขกายสบายใจ และมีพลังในการดำเนินชีวิตต่อไป หนึ่งในประเพณีที่สำคัญเกี่ยวกับการต่ออายุคือ “ประเพณีสืบชะตา” ของชาวล้านนา (Namwongphrom, 2013, pp. 3-4)

1.4.1 องค์ประกอบของประเพณีสืบชะตา ประเพณีสืบชะตา คือ การต่ออายุ หรือสืบชะตา เพื่อให้มีอายุยืนยาวออกไป มีจุดประสงค์ในการจัดพิธีเพื่อต้องการให้ชีวิตเป็นมงคลอยู่อย่างสงบสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ทำให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป ประเพณีสืบชะตานั้นเป็นประเพณีมงคลสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวล้านนานิยมทำกันในหลายโอกาส เช่น เนื่องในโอกาสครบรอบวันเกิด วันได้รับยศศักดิ์ตำแหน่ง หรือไปอยู่ที่ใหม่ การทำพิธีสืบชะตายังคงใช้ในบริบทอื่น ๆ เช่น เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย หรือ เมื่อหมดศอกในโรคชราชาติ เพื่อช่วยให้แคล้วคลาดจากโรคภัยและสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสวัสดิ์ต่อไป พิธีสืบชะตาของ

ชาวล้านนามีมาแต่โบราณเป็นการผสมผสานระหว่างพิธีพุทธกับพิธีพราหมณ์ (Namwongphrom, 2013, pp. 1-3) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. สถานที่ของการประกอบพิธี สถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีสืบชะตาจะประกอบขึ้นในบริเวณที่มีลักษณะเป็นห้องโถง หากเป็นบริเวณวัดจะจัดขึ้นในพระวิหาร ศาลาการเปรียญ หรือที่ “หน้าวาง” คือบริเวณห้องรับแขกของเจ้าอาวาส หากจัดที่บ้านจะนิยมจัดที่ “บนเต็น” คือบริเวณห้องรับแขกซึ่งต้องเป็นห้องที่มีบริเวณกว้าง หรือบางที่อาจมีการจัดทำปะรำพิธีขึ้นมาเป็นพิเศษ เพื่อให้เพียงพอสำหรับแขกที่มาร่วมงาน หากเป็นที่วัดจะหมายถึงพระภิกษุ สามเณรรวมทั้งอุบาสก หากเป็นที่บ้านจะหมายถึงญาติมิตร กัลยาณมิตร ต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นคนใกล้ชิดหรือบุตรหลาน (Namwongphrom, 2013, p. 3)

ข. เครื่องประกอบพิธี ในการประกอบพิธีสืบชะตานั้นจะมีเครื่องสืบชะตาที่ใช้สืบทอดกันมา มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ดังนี้ ไม้ค้ำ ส่วนมากมีลักษณะใหญ่และยาวพอประมาณทำจากไม้งาม 3 อันนำมาประกอบกันเป็นข่ม เรียกว่าไม้ค้ำชะตา กระบอกน้ำ กระบอกทราย กระบอกข้าวเปลือก กระบอกข้าวสาร หมายถึง ธาตุทั้ง 4 สะพาน หรือ ขัว บันได หรือ ชั้นใด ลวดเงิน ลวดคำ ลวดหมาก ลวดเหมียง ไม้ค้ำขนาดเล็ก ไม้ค้ำขนาดเล็กยาวเท่าศอกของเจ้าของชะตา มีจำนวนเท่ากับอายุของเจ้าของชะตา ซ้อ ทำจากกระดาษสีขาวจำนวน 108 อัน ตุงคำคิง หรือตุงชะตา มีความสูงเท่ากับเจ้าของชะตา เทียนคำคิง หรือเทียนชะตา มีความสูงเท่าเจ้าของชะตา แต่ภายหลังเห็นว่าเมื่อจุดไฟแล้วเทียนจะอจิงสี้ด้วยขี้ผึ้ง ประมาณคืบหนึ่งแต่ได้เทียนยังคงมีขนาดเท่าความสูงของเจ้าของชะตา พระเจ้าไม้ หรือพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยไม้ นำมาประดิษฐานที่ยอดไม้ค้ำ หน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อหมาก หน่อมะพร้าว เสือใหม่ หมอนใหม่ เมื่อนำเครื่องสืบชะตาทั้งหมดมาประกอบกันตามระเบียบแบบโบราณจะเรียกว่า “โขงชะตา” (Namwongphrom, 2013, pp. 5-7)

1.4.2 **ขั้นตอนการประกอบพิธี** การประกอบพิธีสืบชะตาจะมีการกำหนดวัน เวลา และเครื่องประกอบพิธีตามที่สืบทอดมาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้การประกอบพิธีเกิดความสมบูรณ์และถูกต้อง อันดับแรกผู้นำในการประกอบพิธีหรือที่เรียกว่า “ปู่อาจารย์” จะทำพิธีปิดเคราะห์ ส่งเคราะห์ ก่อนที่จะเริ่มทำพิธีสืบชะตา เพื่อให้เคราะห์ภัยที่มีสูญหายไปก่อนจึงจะทำให้ผู้ที่มาสืบชะตาได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ความเจริญ พิธีสืบชะตาจะต้องนิมนต์พระสงฆ์ที่เคารพมา 9 รูป หรือมากกว่า เมื่อพร้อมแล้วเจ้าภาพจะจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ปู่อาจารย์จะนำหัวพระอาราธนาศีล ก่อนที่พระสงฆ์ผู้เป็นประธานจะให้ศีลแล้วปู่อาจารย์จะเป็นผู้อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์รูปที่ 3 ชุมนุมเทวดาแล้วประธานจะนำสวดสืบชะตาแบบชาวล้านนา ในขณะที่พระสงฆ์กำลังสวดผู้สืบชะตาและบุตรหลานจะต้องเข้าไปนั่งในข่มสืบชะตา ซึ่งจัดตั้งบริเวณหน้าพระสงฆ์เอาด้านที่มีสายสิญจน์เวียนรอบศีรษะของผู้สืบชะตา นั่งประนมมือรับฟังพระเจริญพุทธมนต์จนจบเมื่อพระสงฆ์สวดถึง “อเสวนา จะพาลานั่ง” ผู้สืบชะตาจะต้องจุดเทียนชัย ขณะที่สวดจะต้องเอาด้ายคำคิง และเทียนสืบชะตาจุดด้วย หลังเสร็จพิธีเจ้าภาพจะจัดให้มีเทศน์กัณฑ์และมีการผูกข้อมือให้ผู้สืบชะตา

ส่วนพระสงฆ์จะพรมน้ำมนต์ให้ผู้สี่ชะตา ก่อนที่เจ้าภาพจะถวายภัตตาหารและไทยทานที่เตรียมไว้แล้ว พระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี ส่วนเครื่องประกอบทั้งหลายเมื่อเสร็จพิธีจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น ไม้ค้ำ จะนำไปค้ำต้นไม้ประจำหมู่บ้าน หรือไม้หามายเมือง แต่ในปัจจุบันจะนิยมไปวางไว้ที่ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ที่วัดใกล้บ้าน สะพานจะนำไปพาดรองน้ำเพื่อให้ผู้คนได้เดินข้าม หน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อหมาก หน่อมะพร้าว จะนำไปปลูกลงในพื้นที่ส่วนรวมของหมู่บ้านเมื่อผลิดอกออกผลชาวบ้านสามารถเก็บไปบริโภคได้ (Namwongphrom, 2013, pp. 3-10)

2. สัญลักษณ์และความหมายในประเพณีของผู้สูงวัยในสังคมไทย

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และหนังสือที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลองค์ประกอบ และขั้นตอนการประกอบประเพณี ได้แก่ ประเพณีแซยิด ประเพณีรดน้ำคำหัว ประเพณีदानขันเข้าคนเฒ่า จำศีล และประเพณีสี่ชะตา เพื่อนำมาศึกษาสัญลักษณ์และความหมายที่เกิดขึ้นภายในประเพณีดังกล่าว ตามแนวคิดของวิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner) ผู้วิจัยพบว่าในประเพณีที่เกี่ยวกับผู้สูงวัยในประเทศไทย นอกจากวัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ ยังพบพื้นที่สัญลักษณ์อีกด้วย สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นนี้ มีความสัมพันธ์และนัยสำคัญต่อความเชื่อที่ชาวไทยมีต่อผู้สูงวัยในสังคมไทยที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้

2.1 สัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีของผู้สูงวัยในสังคมไทย

แนวคิดสัญลักษณ์ในพิธีกรรมของ วิกเตอร์ เทอร์เนอร์ กล่าวว่าสัญลักษณ์ในพิธีกรรมถือเป็นส่วนที่เล็กที่สุดของพิธีกรรมแต่เป็นส่วนที่มีความสำคัญที่จะช่วยรักษาลักษณะพิเศษของพฤติกรรมคนในสังคมนั้นไว้ และเป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างทางบริบทพิธีกรรม แบบแผนของหน่วยของพิธีกรรม คือ การรวมกันของสัญลักษณ์และพฤติกรรมสัญลักษณ์ ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นระบบของความหมายที่ต้องเปรียบเทียบกับส่วนต่าง ๆ ซึ่งต้องพิจารณาทั้งความหมายที่เห็นได้ชัดและความหมายภายใน (Turner, 1965, pp. 49-52, as cited in Fuengfoosakul, 2008, pp. 81-82, as cited in Muengnam & Udomsilp, 2023, p. 25)

2.1.1 วัตถุสัญลักษณ์ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยทั้ง 4 ประเพณีมีองค์ประกอบด้านวัตถุที่สำคัญ ๆ หลายอย่างซึ่งล้วนสัมพันธ์กับบรรรมเนียมความเชื่อของชาวไทยในบริบทของการประกอบพิธีกรรมข้างต้น วัตถุสัญลักษณ์แบ่งออกได้ ดังนี้

- วัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการอวยพรต่อผู้สูงวัย วัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการอวยพรต่อผู้สูงวัยส่วนมากจะเป็นวัตถุที่มีชื่อเรียกที่เป็นมงคล เช่น ชื่อวัตถุที่สื่อถึงการมีอายุยืน ความแข็งแรง ฯลฯ ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้สูงวัยที่ประกอบพิธีให้มีแรงใจในการใช้ชีวิตต่อไป ดังนี้ ชื่อท้อ คำว่า ท้อ ในภาษาจีน มีความหมายว่า อายุยืน ดังนั้นชื่อท้อจึงมีความหมายว่าขนมที่ทำให้มีอายุยืนยาว นำมาใช้ประกอบพิธีแซยิดเพื่ออวยพรให้เจ้าของวันเกิดนั้นมีอายุยืนยาว บะหมี่ อาหารยอดนิยมที่ใช้ในงานมงคลด้วยความเชื่อที่ว่ารับประทานแล้วจะทำให้มีอายุยืนยาวราวกับเส้นหมี่ โดยในการประกอบพิธี

เจ้าของวันเกิดจะนิยมรับประทานเส้นหมี่ที่มีขนาดยาวมาก ๆ เรียกว่าการรับประทาน “บะหมี่อายุยืน” เพื่ออวยพรให้เจ้าของวันเกิดนั้นมีอายุยืนยาว (Thonphattharakul, 2018) กระบอกน้ำ กระบอกทราย กระบอกข้าวเปลือก กระบอกข้าวสสาร หมายถึง ธาตุทั้ง 4 ซึ่งเป็นส่วนประกอบของชีวิตเป็นสัญลักษณ์ที่อวยพรให้มีความแข็งแรงยิ่ง ๆ ขึ้นไป บันได หมายถึงสะพานแห่งชีวิตที่ให้เราได้ป็นขั้นในจุดที่สูงขึ้น ไม่ค้ำขนาดเล็ก นิยมให้มีมากกว่าจำนวนอายุของผู้สืบชะตาเป็นสัญลักษณ์เพื่ออวยพรให้มีอายุยืนยาวขึ้นไป (Namwongphrom, 2013, pp. 5-7)

- วัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการขอขมาต่อผู้สูงวัย วัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีที่แสดงถึงการขอขมาต่อผู้สูงวัยส่วนมากจะเป็นวัตถุที่ใช้สำหรับสักการบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงสามารถกล่าวได้ว่าชาวไทยยกย่องให้ผู้สูงวัยเป็นเหมือนพระในบ้าน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่บุตรหลาน ดังนี้ เครื่องสักการะ ที่ใช้สำหรับพิธีรดน้ำดำหัวมีองค์ประกอบหลายอย่างเพื่อใช้ในการขอขมาต่อผู้สูงวัยซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ล้วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ ต้นดอก หมากสุ่ม และหมากเบ็ง เป็นสัญลักษณ์ของการบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ หรืออีกนัยหนึ่งมีไว้เพื่อคารวะ และขอขมาบุคคลผู้มีศรัทธา คือนักบวช และ ผู้ที่นับถือ (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 221-229) บายศรี สำหรับพิธีรดน้ำดำหัวจะใช้เป็นเครื่องบูชาต่อผู้สูงวัยจากบุตรหลานสื่อความหมายแทนคำขอขมาลาโทษในความผิดที่เคยในล่วงเกินในอดีต เพื่อให้เกิดการให้อภัยและความสบายใจจากผู้สูงวัย น้ำหอมรดมือ ที่ใช้สำหรับรดมือผู้สูงวัยหรือผู้ที่นับถือ ในพิธีรดน้ำดำหัวเป็นสัญลักษณ์ของการขอขมาในสิ่งที่เคยทำ ผิดพลาดไป (Nimmanahaeminda, 2011, pp. 11-20)

- วัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย วัตถุที่แสดงออกถึงการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายในที่นี้คือ น้ำตามความเชื่อที่ว่าใช้น้ำในการล้างสิ่งชั่วร้ายให้ออกไป นอกจากนี้ยังมีกรรมผสมผสานน้ำเข้ากับพืชพรรณที่มีสรรพคุณในการกำจัดสิ่งชั่วร้ายเพื่อเพิ่มอิทธิฤทธิ์ในการกำจัดสิ่งไม่ดีออกไป ดังนี้ น้ำหอมรดมือ การใช้น้ำทำความสะอาดเรือน เครื่องมือทำมาหากิน และสรองน้ำอัฐิบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ตลอดจนใช้รดมือผู้สูงวัยหรือผู้ที่นับถือในพิธีรดน้ำดำหัวในช่วงวันปีใหม่ของไทยเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการปิดเป่าหรือขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากปีเก่า เพื่อเตรียมรับสิ่งดีที่จะเข้ามาในปีใหม่ (Department of Cultural Promotion, 2021, pp. 121-200) ส้มป่อย นอกจากจะเป็นอาหารและสมุนไพรพื้นบ้าน ส้มป่อยยังสามารถใช้ขับไล่สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล ตลอดจนการนำไปใช้เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ทางด้านคาถา อาคมได้ (Intana et al., 2022, p. 341) เป็นสัญลักษณ์ของการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายตามภูมิปัญญาความเชื่อของชาวบ้านในถิ่นล้านนาไทย

- วัตถุสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความศรัทธาและความเป็นสิริมงคล วัตถุส่วนใหญ่ล้วนเป็นของที่จัดเตรียมขึ้นมาใหม่สื่อให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าด้วยการนำสิ่งใหม่มาแทนสิ่งเก่าเพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ยังมีวัตถุที่มีความหมายถึงการค้าหรือการงอกใหม่สื่อให้เห็นถึงการให้ชีวิตอย่างเจริญรุ่งเรืองและงอกงาม ดังนี้ เครื่องอุปโภคใหม่ เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความหมายของการเริ่มต้นใหม่

ภายในปีใหม่ การเริ่มต้นชีวิตใหม่หรือการเข้าสู่บทบาทใหม่ในชีวิต เบญจา เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความศรัทธาของผู้จัดทำที่เชื่อว่ายิ่งวางทางเท่าไรยิ่งแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาเท่านั้น มีลักษณะเป็นทรงพญานาคพ่นน้ำมีฐานเป็นแท่นชั้นเดียว ทำเสาชั้นไปสี่เสา มีผ้าขาวพาดเป็นพาดาน ลักษณะของเสาและหลังคาสื่อถึงพระพุทธเจ้าห้าองค์ และการใช้เบญจาที่มีลักษณะเป็นรูปพญานาคพ่นน้ำในการประกอบพิธียังเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคลในเรืองการงาน สุขภาพร่างกาย ความอุดมสมบูรณ์ ร่มเย็นราบรื่นให้แก่ผู้สูงวัยที่เข้าร่วมพิธี ตามความเชื่อของชาวไทยที่มีต่อพญานาคว่าเป็นเทพแห่งสายน้ำ (Department of Cultural Promotion, 2021, pp. 192-194) ไทยทาน การมอบไทยทานให้แก่ผู้สูงวัยที่เพิ่งออกจากกรจำศีลในประเพณีตานขันเข้าคนเฝ้าจำศีลเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มาบริจาคทาน เนื่องจากการให้แก่ผู้สูงวัยที่เพิ่งปฏิบัติธรรมมานั้นถือเป็นการให้ที่ได้บุญมาก (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 62-64) อาหารชั้นดี การรับประทานอาหารชั้นดีที่ประกอบไปด้วยอาหารมงคลต่าง ๆ ในประเพณีแซยิดนั้นเป็นสัญลักษณ์ความเป็นสิริมงคลแก่ผู้สูงวัยที่ได้จากการรับประทานอาหารมงคลที่จัดเตรียมอย่างประณีต เพื่อเฉลิมฉลองแสดงความยินดีให้แก่ผู้สูงวัยที่มีอายุยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน ไม้ค้ำ หรือไม้ค้ำชะตา เป็นสัญลักษณ์ของการค้ำจุนชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองมีอายุยืนยาวเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ค้ำไว้ด้วยไม้ค้ำให้สามารถเจริญงอกงามต่อไปได้ เช่นเดียวกับชีวิตที่ได้รับการค้ำชูก็ย่อมมีความสุขความเจริญต่อไป ลวดเงิน ลวดคำ ลวดหมาก ลวดเหมียง เป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรือง อุดมสมบูรณ์ไปด้วยเงินทอง และอาหารการกิน โขงชะตา หรือซุ้มเครื่องสืบชะตา การนำเอาเครื่องสืบชะตาทั้งหมดมาวางรวมกันและจัดทำซุ้มสามเหลี่ยมกางเป็นบริเวณเอาไว้จนเกิดเป็นโขงชะตาถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคลเนื่องจากการนำเอาวัตถุมงคลทั้งหลายมาจัดเรียงเข้าด้วยกันตามแบบโบราณ (Namwongphrom, 2013, pp. 3-10)

2.1.2 พฤติกรรมสัญลักษณ์

การปฏิบัติหรือการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มคนในประเพณีต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่จะมีความหมายของการกระทำตามความเชื่อที่ต่างกันแต่มีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันคือการประกอบพิธีเพื่อผู้สูงวัย ผู้วิจัยสามารถแบ่งลักษณะพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยทั้ง 4 ประเพณี ดังนี้

- พฤติกรรมการแสดงความเคารพนับถือต่อผู้สูงวัย พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพนับถือต่อผู้สูงวัยนั้นส่วนมากจะเป็นพฤติกรรมที่ให้กระทำขึ้นอย่างเกียรติแก่ผู้สูงวัยกล่าวคือจะไม่ทำตัวรุ่มร่ามหรือล่วงเกินแก่ผู้สูงวัยอันเกิดมาจากคติความเชื่อที่ปลูกฝังกันมาตั้งแต่อดีตของชาวไทย ปรากฏขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

บุตรหลานจะเชิญผู้สูงวัยมาประจำที่นั่งที่จัดเตรียมไว้ในระดับที่สูงกว่าผู้น้อย ไม่ว่าจะบนเก้าอี้บนฐานเบญจา บนแห่ง เป็นต้น ส่วนผู้น้อยจะต้องนั่งพับเพียบบนพื้นหรือนั่งในระดับที่ต่ำกว่า พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการแสดงความเคารพนับถือต่อผู้สูงวัยตามหลักปฏิบัติของชาวไทยที่ปลูกฝังเรื่องของการให้

ผู้สูงวัยหรือผู้อาวุโสอยู่ในระดับที่สูงกว่า (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, pp. 221-229)

การใช้เบญจาเป็นเครื่องมือในการรดน้ำโดยบุตรหลานจะนำน้ำหอมรดมือที่เตรียมไว้เทลงไปยังลำเรือของเบญจาก่อนจะปล่อยน้ำให้ไหลไปตามท่อแล้วจึงพุ่งออกมาจากปากของพญานาคให้รดไปยังผู้สูงวัยที่นั่งบนฐานของเบญจาแทนการรดน้ำไปที่มือโดยตรง พฤติกรรมนี้แสดงให้เห็นถึงการแสดงความเคารพอย่างสูงสุดต่อผู้สูงวัยที่ผู้น้อยมีอาจล่วงเกินผู้สูงวัยผ่านการรดน้ำบนมือโดยตรง และหากผู้สูงวัยเป็นพระภิกษุสงฆ์สตรีก็จะสามารถแสดงความเคารพได้โดยสะดวก (Department of Cultural Promotion, 2021, p. 194) เจ้าภาพจะนำไทยทานมาบริจาคให้แก่ผู้สูงวัยที่เพิ่งออกจากการปฏิบัติธรรมโดยจะต้องบริจาทานให้ผู้สูงวัยด้วยท่าทางนอบน้อมแสดงเคารพเสมือนการประเคนของให้แก่พระสงฆ์ การแสดงพฤติกรรมเช่นนี้เป็นการแสดงออกถึงความเคารพนับถือแก่ผู้สูงวัยโดยการเปรียบเทียบว่าผู้สูงวัยคือพระสงฆ์ เนื่องจาก ผู้สูงวัยเหล่านี้เพิ่งออกจากการปฏิบัติธรรมจึงนับว่าเป็นผู้ที่มีบุญมาก (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, p. 64)

- พฤติกรรมการแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงวัย พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้สูงวัยจะมีลักษณะในการให้ความช่วยเหลือหรือการจัดเตรียมสิ่งของและอวยพรร่วมกันของบุตรหลานโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขอบคุณและตอบแทนบุญคุณให้แก่ผู้สูงวัยที่ได้ทำเพื่อครอบครัวมาตั้งแต่อดีต และยังเป็น การสร้างแรงใจให้ผู้สูงวัยได้ดำรงชีวิตอย่างรู้คุณค่าของตนมากขึ้น ปรากฏขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

บุตรหลานจะช่วยกันทำความสะอาดร่างกายให้แก่ผู้สูงวัยหลังจากการประกอบพิธีรดน้ำดำหัว การแสดงพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงความกตัญญูขอบคุณต่อผู้สูงวัยทั้งในด้านของการแสดงความรักความห่วงใย และการทดแทนบุญคุณที่ผู้สูงวัยเคยทำเพื่อบุตรหลานและครอบครัวในอดีต (Thailand Cultural Encyclopedia, 1999, pp. 7164-7167)

การอวยพรผู้สูงวัยให้มีอายุยืนยาว ทั้งการให้รับประทานอาหารมงคล และการพูดอวยพร พฤติกรรมเช่นนี้แสดงถึงความกตัญญูของบุตรหลานที่มีต่อผู้สูงวัยเห็นได้จากการจัดงานเฉลิมฉลองและจัดเตรียมอาหารขึ้นดีเพื่อแสดงความรัก ความห่วงใยแก่ผู้สูงวัย และมีเป้าหมายเพื่ออวยพรให้ผู้สูงวัยมีอายุยืนยาวต่อไป (Office of the Royal Society, 2009)

- พฤติกรรมการแสดงออกเพื่อความเป็นสิริมงคล พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นสิริมงคลเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับตนเองและคนรอบข้างให้มีพลังในการเผชิญปัญหา อุปสรรค หรือความยากลำบากในวันข้างหน้า ซึ่งเป็นค่านิยมที่ฝังอยู่ในสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ ปรากฏขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

การบริจาทานแก่ผู้สูงวัยที่เพิ่งออกจากโบสถ์หลังการปฏิบัติธรรม พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการบริจาคให้แก่ผู้ที่เพิ่งออกจากการปฏิบัติธรรมจะช่วยเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเองและ

ครอบครัว เพราะมีความเชื่อที่ว่าผู้สูงวัยที่เพิ่งออกจากการปฏิบัติธรรมนั้นนับว่าเป็นผู้ที่มีบุญมาก ดังนั้น การบริจาคให้แก่ท่านทั้งหลายก็ย่อมได้บุญมากเช่นเดียวกัน (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, p. 64)

การจัดเตรียมอาหารมงคลให้แก่ผู้สูงวัยผู้เป็นเจ้าของวันเกิดได้รับประทาน ซึ่งอาหารมงคลที่ จัดเตรียมโดยส่วนมากจะมีความหมายว่าอายุยืน พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อสร้างความเป็น สิริมงคลแก่ผู้สูงวัย สร้างกำลังใจในการดำรงชีวิตแก่ผู้สูงวัยให้มีอายุยืนยาวอยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้แก่ บุตรหลานต่อไป (Phraya Jen Jeen Akson, 2005, pp. 1-2)

เจ้าภาพและบุตรหลานจะเข้าไปนั่งในซุ้มเครื่องสี่บชะตาโดยที่เจ้าภาพจะนำสายสิญจน์มาพันไว้ รอบศีรษะและหันหน้าไปยังพระสงฆ์จนจบพิธี พฤติกรรมเช่นนี้เป็นสัญลักษณ์ของการสร้างความเป็น สิริมงคลให้แก่ตนเองและบุตรหลานเนื่องจากความเชื่อที่ว่าซุ้มเครื่องสี่บชานั้นเป็นบริเวณที่มีความ ศักดิ์สิทธิ์ดังนั้นการเข้าไปนั่งและนำสายสิญจน์ภายในโขนชะตามาพันรอบศีรษะซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์จะช่วยให้การประกอบพิธีเป็นไปตามที่คาดหวังและช่วยให้ชีวิตได้รับความเป็นสิริมงคลจาก เครื่องประกอบพิธีที่เป็นมงคลต่าง ๆ (Namwongphrom, 2013, p. 310)

2.1.3 พื้นที่สัญลักษณ์

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยทั้ง 4 ประเพณี มีการใช้พื้นที่ในการประกอบพิธีที่แตกต่างกัน ออกไปซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นถึงธรรมเนียมของกลุ่มคนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ลานวัด วัดเป็นสถานที่ที่เปรียบเสมือนตัวแทนแห่งที่ประทับของพระพุทธเจ้า จึงเป็นศูนย์รวม จิตใจของชาวบ้านและเป็นสถานที่ที่นิยมใช้ในการประกอบพิธีสำคัญทางศาสนา โดยเฉพาะบริเวณลานวัด ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งกว้างที่เหมาะสมสำหรับการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางศาสนาได้อย่างทั่วถึง ที่สำคัญวัดยังเป็นพื้นที่ที่สร้างความอบอุ่นใจและเป็นสิริมงคลตามความเชื่อใน พระพุทธศาสนา การประกอบพิธีในลานวัดจึงต้องดำเนินไปอย่างเหมาะสมให้เกิดติดต่อสถานที่ โดยผู้เข้าร่วม พิธีควรมีความนอบน้อม เคารพสถานที่ และไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากลานวัดถือเป็นพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชุมชน (Wat Pracha Rat Sang Suk, 2020)

- เรือน หรือบ้านที่อยู่อาศัยของผู้ประกอบพิธีใช้สำหรับประกอบพิธีต่าง ๆ ที่มีความเป็นส่วนตัว หรือจัดขึ้นภายในครอบครัวเท่านั้น เนื่องจากเรือนเป็นสถานที่ส่วนบุคคลทำให้ผู้ที่จะสามารถเข้ามาภายใน พื้นที่บ้านนั้นจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับเจ้าบ้าน ดังนั้นสำหรับการประกอบพิธีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในเรือน จะถือว่าเป็นพิธีการภายในครอบครัวเฉพาะบุคคลที่สนิทเพียงเท่านั้น (Namwongphrom, 2013, p. 1)

การประกอบพิธีภายในบ้านจึงมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากหรือเคร่งครัดมากนักทำให้บรรยากาศในการประกอบพิธี เต็มไปด้วยความผ่อนคลายและบุตรหลานยังสามารถแสดงความเคารพ และมอบความรักให้ผู้สูงวัยได้อย่าง

เต็มทีเพราะถือว่าเป็นพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งนับว่าเป็นการให้ความสนใจและมอบบทบาทแก่ผู้สูงวัยที่เข้าร่วมพิธีกรรมให้มีส่วนร่วมอย่างได้เต็มที่

- เบลูจา เป็นพื้นที่ประกอบพิธีที่นิยมสร้างขึ้นสำหรับประกอบพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงวัย ในวันสงกรานต์ มีลักษณะเป็นพญานาคพ่นน้ำมีฐานเป็นแท่นชั้นเดียว ทำเสาขึ้นไปสี่เสา มีผ้าขาวพาดเป็นพาดานลักษณะของเสาและหลังคาสื่อถึงพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ (Department of Cultural Promotion, 2021, pp. 192-194) บริเวณโดยรอบจะตกแต่งด้วยราชวัติฉัตรธงมีไว้สำหรับนั่งตั้งขึ้นภายในบริเวณลานวัด ซึ่งเบญจา เป็นสิ่งที่ใช้เพื่อระบุดำเนินการของการจัดพิธีกรรมซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้จากองค์ประกอบที่สร้างขึ้นที่มีไว้สำหรับผู้สูงวัย ผู้อาวุโส หรือพระสงฆ์โดยจะนั่งหันหน้าไปยังทิศมงคลตามตำราโบราณ ส่วนบุคคลอื่นจะยืนอยู่บริเวณรอบ ๆ ฐานเบญจาเพื่อรอประกอบพิธีโดยผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะต้องอยู่ในกริยาที่นอบน้อม ให้เกียรติสถานที่ และปฏิบัติตนอย่างเคารพซึ่งกันและกันตามระบบความอาวุโสในชุมชน

- ประรำพิธี หรือสิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นอย่างชั่วคราว มีเสา หลังคาทรงแบน พาดด้วยผ้าหรือวัสดุอื่น ๆ นิยมใช้ในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น พิธีโกนจุก พิธีวชนาค งานศพ (Dejtiprapab, 2008) ในที่นี้จะใช้เป็นอาณาเขตเพื่อป้องกันพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อใช้สำหรับการประกอบพิธีซึ่งอาจจัดขึ้นบริเวณลานวัดหรือลานหมู่บ้านแล้วแต่ความสะดวกของชาวบ้านในชุมชน ประรำพิธีคือพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่จะใช้ในการประกอบพิธี โดยผู้ที่เข้าร่วมประกอบพิธีจะต้องนอบน้อมต่อประรำพิธีเนื่องด้วยความเชื่อที่ว่าพื้นที่แห่งนี้คือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่จะต้องให้เกียรติและไม่ปฏิบัติตนในเชิงลบหลู่สถานที่ที่เป็นอันตราย เพราะหากเกิดการปฏิบัติตนที่ไม่ถูกต้องไม่ควรความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ก็จะอาจจะเลือนหายไป

- โขงชะตา หรือซุ้มเครื่องสี่ชะตา ประกอบด้วยไม้ยาวสามท่อนผูกปลายบนรวมกันเป็นกระจิมบนท่อนไม้มีกล้วยอ้อยผูกติดไว้ บนยอดกระจิมมีดอกไม้ธูปเทียนหรืออื่น ๆ ตามแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาจจะมีกระถางหรือตะวงประจำตัวผู้สี่ชะตา ในการประกอบพิธีสี่ชะตาจะนำเครื่องประกอบพิธีที่ได้จัดเตรียมไว้มาวางภายในซุ้มจึงถือว่าซุมนักกลายเป็นบริเวณการประกอบพิธีหรือเขตศักดิ์สิทธิ์สำหรับการประกอบพิธี ดังนั้นผู้ที่สามารถเข้าไปอยู่ในบริเวณโขงสี่ชะตาได้นั้นจะต้องเป็นผู้สี่ชะตาหรือบุตรหลานโขงสี่ชะตานั้นเปรียบเสมือนพื้นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผู้สี่ชะตาทำให้ผู้สี่ชะตาเกิดความสบายใจและเกิดความเชื่อมั่นยิ่งขึ้นว่าตนจะสามารถมีอายุยืนยาวต่อไปได้จากการอยู่ในบริเวณที่มีความศักดิ์สิทธิ์ (Namwongphrom, 2013, pp. 8-10)

2.2 ความหมายของสัญลักษณ์ในพิธีกรรมในฐานะพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน

แนวคิดพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน หรือ Rite of passage ของอาร์โนลด์ แวน เก็นเนป (Van Gennep) ใช้เพื่ออธิบายการกระทำที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่ง จากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่ง การหมุนเวียนของวัฏจักรในรอบปี หรือการเปลี่ยนสถานะของบุคคล โดยพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านประกอบด้วยช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่หนึ่งการแยก ช่วงที่สองการเปลี่ยน และช่วงที่สามการ

กลับมารวมกันใหม่ (Duangwiset, 2015) จากที่ได้กล่าวไปพบว่าพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านคือสิ่งที่ช่วยจัดระเบียบความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญภายในชีวิตให้แก่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ผ่านรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมโดยมีจุดประสงค์ที่คล้ายคลึงกันกล่าวคือเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต อาร์โนลด์ แวน เก็นเนป ได้กล่าวไว้ว่าพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านไม่ว่าจะพบในสังคมใดก็ตามมักจะมีแนวโน้มที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันนั่นคือขั้นตอนของพิธีกรรมจะปรากฏขึ้นสามระยะได้แก่ การแยกกัน การผ่านสภาพ และการรวมกัน (Santi, 2023) และในการประกอบพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านทั้งสามระยะที่ได้กล่าวไปนั้นก็ล้วนแล้วแต่จะปรากฏสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงจุดประสงค์ในการประกอบพิธีซึ่งเป็นไปตามธรรมเนียมความเชื่อของแต่ละกลุ่มคน

การศึกษาพิธีกรรมเป็นกระบวนการศึกษาว่าพิธีกรรมนั้นสื่อความหมายและมีความสำคัญต่อสังคมนั้นอย่างไร และความสำคัญของพิธีกรรมขึ้นอยู่กับสัญลักษณ์ ทั้ง วัตถุประสงค์ พิธีกรรม สัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นส่วนที่เล็กที่สุดของพิธีกรรมที่ได้คงรักษาลักษณะพิเศษของพิธีกรรมของคนในสังคมเอาไว้ (Turner, 1967, as cited in Samutkhup et al., 1998, p. 9, as cited in Muengnam & Udomsilp, 2023, p. 24) วัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมมีขึ้นเพื่อประกาศถึงความสำคัญบางอย่างภายในพิธีกรรมในที่นี้จะกล่าวถึง ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยทั้ง 4 ประเพณี ได้แก่ ประเพณีแชยิด ประเพณีรดน้ำดำหัว ประเพณีदानขันเข้าคนเฒ่าจ๋าศีล และประเพณีสืบชะตา ซึ่งทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย ดังนั้นจุดประสงค์หลักของการประกอบพิธีกรรมนี้ขึ้นมาจึงเพื่อประกาศให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของผู้สูงวัยในชุมชนที่จะกลายเป็นบุคคลที่มีวัยวุฒิสูงขึ้นไป หรืออีกนัยคือการแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมไทยที่ได้ยกให้ผู้สูงวัยเป็นบุคคลสำคัญหรือผู้อาวุโสที่ต้องได้รับเกียรติและการยกย่องอย่างสูงสุดจากคนในครอบครัวและคนในสังคม ดังนั้นวิธีแสดงออกถึงการแสดงความเคารพนั้นจึงเป็นในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงสามารถกล่าวได้อีกว่าสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีหรือพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยที่ได้กล่าวไปนั้นมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน หรือ Rite of passage ดังนี้ ความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีล้วนมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน เช่น องค์ประกอบภายในพิธีกรรมที่ว่าด้วยเรื่องเกณฑ์ของผู้ที่จะสามารถประกอบพิธีแชยิดได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีอายุ 60 ปีขึ้นไป ข้อห้ามที่ว่าผู้ใดที่ยังมีอายุไม่ถึง 60 ปี ห้ามรับการรดน้ำในประเพณีรดน้ำดำหัววันสงกรานต์ เนื่องจากยังไม่ถึงช่วงวัยที่เรียกว่าเป็นผู้สูงวัย (Chandransu, 2019) หรือคติที่เชื่อว่าพิธีสืบชะตาเป็นพิธีกรรมที่ช่วยให้ผู้สืบชะตามีความรู้สึกราวกับได้เกิดใหม่แล้วคลาดปลอดภัยสามารถดำรงชีวิตใหม่ได้อย่างสงบสุข (Namwongphrom, 2013, pp. 3-10) โดยที่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมส่วนมากนั้นมักมีจุดประสงค์เพื่อแสดงความเคารพ แสดงความยินดี และให้เกียรติในสถานภาพใหม่ของผู้สูงวัยที่ประกอบพิธี

จากสัญลักษณ์ที่ปรากฏนั้นพบวิธีการแสดงความเคารพ การแสดงความกตัญญู การอวยพร หรือ การกระทำเพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้เข้าร่วมพิธีที่มีต่อผู้สูงวัย ได้แก่ บุตรหลานจะนำวัตถุสัญลักษณ์ที่มีชื่อ

มรดกมาเพื่อใช้ในการอวยพรให้แก่ผู้สูงวัยที่ประกอบพิธีกรรม บุตรหลานจะนำวัตถุที่มีสัญลักษณ์เพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาใช้ขอขมาผู้สูงวัยเปรียบเสมือนการยกย่องให้ผู้สูงวัยอยู่บนบ้นสูงสุดของการให้ความเคารพเช่นเดียวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังพบว่าพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่ปรากฏส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงกริยานอบน้อมจากผู้เข้าร่วมพิธีไปยังผู้ประกอบพิธีซึ่งนับว่าเป็นการแสดงออกเพื่อให้เกียรติผู้ประกอบพิธีที่ถือว่ามีอาวุโสกว่าผู้เข้าร่วมพิธี และพื้นที่สัญลักษณ์โดยส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์เป็นอาณาเขตในการประกอบพิธีกรรมซึ่งผู้ที่จะได้เข้าไปอยู่ในบริเวณพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้แก่ผู้สูงวัยหรือผู้อาวุโสที่ผ่านการยอมรับจากคนในชุมชน

ตัวอย่างสัญลักษณ์ที่ปรากฏในประเพณีเกี่ยวกับผู้สูงวัยในสังคมไทยที่ได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยมองว่าผู้สูงวัยคือบุคคลที่อยู่บนจุดสูงสุดของการเคารพนับถือดังนั้นจึงต้องได้รับการให้เกียรติและการแสดงความเคารพอย่างมากตามคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยที่ปลูกฝังกันมาอย่างยาวนานจนทำให้เกิดการสร้างสรรค์เป็นประเพณีดังที่ได้กล่าวไป ด้วยเหตุนี้จึงสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นและมีส่วนช่วยให้ผู้สูงวัยในประเทศไทยได้มีบทบาทในสังคมและได้รับความสนใจมากขึ้นผ่านการมองเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงวัยผ่านแนวคิดสัญลักษณ์ในพิธีกรรม และแนวคิดพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน

การอภิปรายผล

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทยล้วนเป็นแนวทางที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมส่วนมากนั้นมีจุดประสงค์ร่วมกันคือการเข้าร่วมพิธีกรรมเพื่อแสดงความเคารพนับถือ แสดงความกตัญญูต่อผู้สูงวัยที่ตนเองนับถือ และเพื่อความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต ดังนั้นประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยตามคติความเชื่อของไทยที่มองว่าผู้สูงวัยเป็น “พระในบ้าน” และเป็นผู้ที่ควรได้รับความเคารพสูงสุดจึงทำให้เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อแสดงความกตัญญูและให้เกียรติแก่ผู้สูงวัยในสังคม เมื่อก้าวถึงการประกอบพิธีกรรมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของผู้เข้าร่วมพิธีในแต่ละภูมิภาค เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงวัยของภาคเหนือแสดงให้เห็นถึงความประณีต ละเอียดอ่อน และการให้เกียรติผู้สูงวัยอย่างสูงสุดผ่านลำดับขั้นของพิธี คำกล่าวขอขมา และท่าทางที่อ่อนน้อม ส่วนภาคอีสานสะท้อนถึงความเรียบง่ายของพิธีกรรมที่จัดขึ้นภายในครอบครัวหรือชุมชน โดยไม่เน้นพิธีการมากนัก แต่เน้นความสัมพันธ์ภายในชุมชน ภาคกลางให้ความสำคัญกับการเตรียมตัวล่วงหน้าตามความเชื่อเรื่องสิริมงคล และกำหนดอายุผู้รับการรดน้ำไว้ที่ 60 ปีขึ้นไป เพื่อแสดงถึงการยอมรับในความเป็นผู้ใหญ่ควรค่าแก่การเคารพ ส่วนภาคใต้เน้นเรื่องความเคารพโดยไม่รดน้ำผ่านมือโดยตรงแต่ใช้ “เบญจฯ” เป็นอุปกณ์พิเศษแทนสื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และสิริมงคลผ่านคติความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค

การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปมีองค์ประกอบด้านวัตถุสิ่งของที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น เครื่องสักการะ อาหาร เครื่องแต่งกาย ซึ่งล้วนแต่จะมีความหมายเพื่อแสดงออก

ถึงความเคารพนับถือ ความกตัญญู และความเป็นสิริมงคล ด้านความหมายของสัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย ปราภฏทั้งสามด้าน ได้แก่ วัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยสัญลักษณ์ในพิธีกรรมเลี้ยงผีที่บ้านสิงห์ ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ของ Muengnam & Udomsilp (2023) ที่ได้ศึกษาสัญลักษณ์และความหมายที่ปรากฏในพิธีกรรมการเลี้ยงผีที่บ้านสิงห์ โดยใช้กรอบแนวคิดของ วิक्टर เทอร์เนอร์ ที่ว่าด้วยการศึกษาและหาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม ผลการศึกษาพบว่าความหมายเชิงสัญลักษณ์มี 3 ด้าน ได้แก่ วัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์ เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทย

จากการศึกษาพบว่ามีประเด็นอื่นที่น่าสนใจโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านของ อารโนลด์ แวน เกินเนป ที่ใช้เพื่ออธิบายการกระทำที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนสถานะของบุคคล โดยประกอบไปด้วยช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่หนึ่งการแยก ช่วงที่สองการเปลี่ยน และช่วงที่สามการกลับมา รวมกันใหม่ (Duangwiset, 2015) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทยโดยมีจุดประสงค์เพื่อประกาศให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิตของผู้สูงวัยที่ควรได้รับการยกย่องและให้เกียรติมากยิ่งขึ้นจากคนในครอบครัวและคนในสังคม สังเกตได้จากสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม เช่น อายุของผู้ประกอบพิธี ข้อห้ามในการประกอบพิธี หรือคติความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพิธี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง *พิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านระหว่างช่วงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะป่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาเชิงคติชนวิทยา* ของ Chanta (2020) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านระหว่างช่วงชีวิต ผ่านพิธีรับขวัญลูกชายคนแรกของตระกูลฝ่ายเจ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะป่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการใช้แนวคิดการวิเคราะห์โครงสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคม และบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรม ผลการศึกษาพบว่าพิธีกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ทางชนชั้นของกลุ่มชาติพันธุ์มีความสำคัญในฐานะระบบความเชื่อและจักรวาลวิทยาแบบดั้งเดิม ที่เน้นบทบาทของผู้อาวุโส เช่น หมอผี หรือผู้มีอำนาจทางพิธีกรรมในการถ่ายทอดค่านิยมและคุณค่าทางสังคม พิธีกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายใหม่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต เช่น การก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่หรือการรับสถานะใหม่ในชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพิธีกรรมในการรักษาโครงสร้างอำนาจเดิม ควบคู่ไปกับการจัดการความเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลและสังคมอย่างมีแบบแผน

จากที่ได้กล่าวไปสะท้อนให้เห็นว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทยทั้ง 4 ประเด็นนั้น สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อแสดงออกถึงความเคารพนับถือ ให้เกียรติ และมอบบทบาทที่สำคัญให้แก่ผู้สูงวัยในสังคมไทยในฐานะของบุคคลที่เปรียบเสมือนพระในบ้านและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่บุคคลบางกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นโอกาสที่ช่วยให้ผู้คนหลีกเลี่ยงความวุ่นวายจากสังคมในปัจจุบันให้ได้กลับมารวมตัวกันและได้ช่วยสร้างความรักความสามัคคีภายในครอบครัวและภายในชุมชนต่อไป แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งเนื่องจาก

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทย เช่น ประเพณีदानขันเข้าคนเฒ่าจ๋าศิลได้ค่อย ๆ เลื่อนหายไปจากสังคมไทย (Office of the National Culture Commission, Ministry of Education, 1994, p. 64) ดังนั้นจึงควรให้การสนับสนุนประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยอื่น ๆ ให้คงอยู่ในสังคมไทยตลอดไป

บทสรุป

ผลการศึกษาของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทย พบว่าประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยที่นำมาศึกษา 4 ประเพณีสามารถแบ่งได้ดังนี้ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการฉลองอายุของผู้สูงวัย ได้แก่ ประเพณีแซยิดหรือการทำบุญวันเกิดสำหรับผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงวัย ได้แก่ ประเพณีรดน้ำคำหัวผู้สูงวัย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติของผู้สูงวัย ได้แก่ ประเพณีदानขันเข้าคนเฒ่าจ๋าศิล ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการต่ออายุ ได้แก่ ประเพณีสืบชะตา

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทย พบว่าสัญลักษณ์ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับการแสดงความเคารพ แสดงความกตัญญู เสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้สูงวัยตามหลักการปฏิบัติตนต่อผู้สูงวัยที่ปลูกฝังกันมาในสังคมไทย ซึ่งมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุสัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบด้านวัตถุที่สัมพันธ์กับความศรัทธาและความเป็นสิริมงคล เช่น ชิวท้อ มะพร้าว ไม้ค้ำขนาดเล็ก หน่อกล้วย ไข่ชะตา เบญจมา เพื่อให้อวยพรให้เกิดความเป็นสิริมงคลและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เครื่องสักการะ บายศรี เพื่อใช้ขอขมาแก่ผู้สูงวัย เช่น น้ำหอมรดมือ ส้มป่อย ใช้ในการบัตเป่าสิ่งชั่วร้าย ด้านพฤติกรรมสัญลักษณ์ เป็นลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกในพิธีกรรม เช่น พฤติกรรมการแสดงความเคารพนับถือต่อผู้สูงวัยที่ปรากฏจากการให้ผู้สูงวัยหรือผู้ที่อาวุโสกว่านั่งในลำดับที่สูงกว่า การแสดงกริยานอบน้อมขณะที่ยกมือไหว้ผู้สูงวัย พฤติกรรมการแสดงความกตัญญูต่อผู้สูงวัยที่ปรากฏจากการขจัดบริเวณลำตัวให้ผู้สูงวัยในขณะที่ประกอบพิธีรดน้ำคำหัวผู้สูงวัย และการอวยพรให้ผู้สูงวัยมีอายุยืนยาว พฤติกรรมการแสดงออกเพื่อความเป็นสิริมงคลปรากฏจากการจัดเตรียมอาหารมงคลให้แก่ผู้สูงวัย การนั่งในบริเวณพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ในด้านพื้นที่สัญลักษณ์ที่เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมมี 5 พื้นที่ ได้แก่ ลานวัด เรือน เบญจมา ประรำพิธี ไข่ชะตาหรือซุ้มเครื่องสืบชะตา พื้นที่ทั้งหมดนี้ เป็นพื้นที่ที่คนภายในชุมชนให้การยอมรับว่าเป็นบริเวณศักดิ์สิทธิ์ที่จะใช้ประกอบพิธีสำหรับผู้ที่มาเข้าร่วมพิธีจะต้องปฏิบัติตนอย่างนอบน้อมเพื่อให้เกียรติสถานที่ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชน

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่ปรากฏขึ้นนั้นยังสามารถเชื่อมโยงไปยังแนวคิดพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านที่ว่าด้วยเรื่องของการเปลี่ยนแปลงจากสภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่ง แสดงให้เห็นได้จากกฎเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการประกอบพิธีที่ว่าด้วยเรื่องอายุของผู้ที่จะสามารถประกอบพิธี เช่น เกณฑ์อายุของผู้ที่สามารถจัดพิธีแซยิดได้จะต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป หรือข้อห้ามในประเพณีสงกรานต์ของภาคกลางที่ห้ามผู้ที่มี

อายุต่ำกว่า 60 ปีบริบูรณ์ นอกจากนี้ในพิธีสืบทอดยังระบุว่า การสืบทอดเปรียบเสมือนการเกิดใหม่ซึ่งถือว่าผู้ที่มาสืบทอดจะกลายเป็นบุคคลที่ได้เกิดใหม่และได้เริ่มต้นการใช้ชีวิตเป็นคนใหม่ภายในสังคม

ข้อจำกัดในงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้อาศัยข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก โดยใช้เอกสาร งานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็นแหล่งข้อมูลหลักโดยไม่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ส่งผลให้ข้อมูลบางส่วนเกี่ยวกับประเพณีผู้สูงวัยมีลักษณะทั่วไปและกล่าวถึงในภาพรวม ไม่สามารถเจาะลึกหรือสะท้อนบริบทการปฏิบัติจริงในแต่ละชุมชนได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการวิเคราะห์พฤติกรรมสัญลักษณ์ซึ่งอาศัยการตีความผ่านข้อมูลเอกสารเป็นสำคัญ จึงอาจมีข้อจำกัดในการยืนยันความถูกต้องและความแม่นยำของความหมายเชิงสัญลักษณ์เมื่อเปรียบเทียบกับการปฏิบัติจริงในภาคสนาม ดังนั้น ผลการศึกษาที่นำเสนอจึงตีความและใช้อย่างระมัดระวังภายใต้กรอบข้อจำกัดดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยในสังคมไทยในมิติมุมมองอื่น เช่น การผลิตซ้ำของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย หรือคติชนสร้างสรรค์กับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย เพื่ออนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่ต่อไป
2. ควรมีการศึกษาประเพณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในช่วงวัยอื่น ๆ ในเชิงสัญลักษณ์ในพิธีกรรมและความหมายในฐานะพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านเพิ่มเติม

References

- Aksorncharoentat. (2021, April 5). Tham khwam-ru chak khrueng rot-nam dam hua wan songkran! [Get to know the Songkran water-pouring ritual set!]. *Facebook*. https://www.facebook.com/AksornACT/posts/ทำความเข้าใจจักเครื่องรดน้ำดำหัว-วันสงกรานต์เหนือ-ใต้-กลาง-อีสาน-ช่วงสงกรานต์-เขาไซ/3877985535620767/?locale=th_TH
- Attameth, R. (1995). *Songkran: The tradition of gratitude* (2nd ed.). Office of the National Culture Commission, Ministry of Culture of Thailand.
- Chandransu, T. (2019, April 3). *Thongthong Chandarangsue | Rot Nam thi rai tham mai tong "Dam Hua"?* [Why is "Dam Hua" always part of the Songkran water-pouring ritual?]. *Matichonweekly*. https://www.matichon.co.th/weekly/column/article_183636

- Chanta, R. (2020). The self transformation ritual in course of life of the Lua Borluang in Hot District of Chiang Mai: A study in folklore approach. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 8(1), 124-136. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalartsjournal/article/view/244193>
- Dejtiprapab, P. (2008, December 3). *Paramphithi rue paramphithi* [Paramphithi (ประจําพิธี) or Paramphithi (ประจําพิธี)], which word means ceremonial procession?. Office of the Royal Society. <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=ประจําพิธี-หรือ-ประจําพิธี-๓>
- Department of Cultural Promotion (2021). *Songkran tradition*. The Agricultural Co-operative Federation of Thailand. <http://book.culture.go.th/songkran2021/mobile/index.html#p=264>
- Department of Older Persons. (2021, June 21). *Sangkhom phu sungayu nai patchuban lae setthakit nai pra thet thai* [The current state of the aging society and its economic impacts in Thailand]. <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>
- Duangwises, N. (2015, August 13). *Rite of passage*. Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. <https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/130>
- Fuengfusakul, A. (2008). *Anthropology: Basic concepts and theoretical debates*. Phongsawadi Printing.
- Hintow, B., Pairojwootipong, O., & Boonart, K. (2020). The study way of life, culture, tradition of the majority of people at the community of Ban Namuang, Chattrakarn District, Phitsanulok Province. *Humanities and Social Sciences Journal of Pibulsongkram Rajabhat University*, 15(1), 169-185. <https://doi.org/10.14456/psruhss.2021.14>
- Intana, P. A. Y., Punlam, J., & Sripraschayanon, S. (2022). Ritual and valuation of *Acacia concinna* (Sompoj) in Lanna culture. *Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies*, 7(2), 335- 349. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/article/view/250567>
- Kan wang phang boriwen kan chatkan moradok watthanatham lae sing waetlom phai nai wat* [Site planning, cultural heritage management, and environmental design within Buddhist temples]. (2020, November 19). Wat Pracha Rat Sang Suk. <https://www.wat3579.com/blog/blog/detail/var/64t274>
- Klinpong, S., & Chanpradit, W. (2009). *Phithikam lae pra phe ni* [Rituals and traditions]. Department of Religious Affairs, Ministry of Culture of Thailand. https://knowledge-center.museumsiam.org/uploads/siam/book_copy/2015/10/DB000053_hd7aIMTjePIR/file/hd7aIMTjePIR.pdf

- Khon Kaen University (1998). *Sanyalak samkhan nai bun bang fai: kan wi khro lae tikhwam mai thang manutsayawitthaya* [Key symbols in the Bun Bang Fai festival: An anthropological analysis and interpretation] (2nd ed.). Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology
- Leeka, J., Hanpong, P. N., Katararo, P. P., Siridhammo, P. P., & Siridhammo, P. J. (2023). Analysis of the essence of Mangalatthatipani according to Ashram 4. *Dhammathas Academic Journal*, 23(2), 209-224. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/259880>
- Muengnam, A., & Udomsilp, P. (2023). The symbols in ancestral spirit worship at Ban Sing in Yasothon Province. *Institute of Culture and Arts Journal*, 24(2), 23-37. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jica/article/view/261172>
- Namwongphrom, W. (2013). *Lanna Thai rituals of life: The Su Khao Ao Khwan ceremony*. Chiang Mai Provincial Culture Council.
- Nimmanahaeminda, P. (2011). *Songkran tradition* (2nd ed.). Department of Culture Promotion.
- Nithiweerakul, N. (2019, April 24). *Samruat khwammai khwam katanyu phan tamnan thing khon kae nai sangkhom yipun* [An exploration of the meaning of filial piety through the legend of abandoning the elderly in Japanese society]. Waymagazine. <https://waymagazine.org/japanese-ubasute/>
- Office of the National Culture Commission, Ministry of Education. (1994). *Chiwit thai: Chut hit hoi hao* [Thai life: The set of customs, traditions, and ways of life]. Ladprao Teachers' Council Printing House.
- Office of the Royal Society. (2009, October 3). *Sae Yit*. <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=แช่ยิต-๓-ตุลาคิม-๒๕๕๒>
- Phraya Jen Jeen Akson. (2005). *Latthi tham niam saeyit* [The cultural customs of the Sae Yit birthday tradition] (4th ed.). Samlada Ltd., Part.
- Phetchaburi Provincial Social Development and Human Security Office. (2024, April 4). *Wan phu sung a yu haeng chat "13 mesayon"* [National elderly day, April 13]. <https://phetchaburi.m-society.go.th/วันผู้สูงอายุแห่งชาติ-1/>

- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation). (1999). *Wan Wang: A sacred pause in time*. Thailand Cultural Encyclopedia. <https://db.sac.or.th/thailand-cultural-encyclopedia/detail.php?id=24110>
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. (n.d.). *Ni-yam pra phet pra phe ni* [Definition and classification of traditions]. Rituals, Ceremonies and Local Festivals in Thailand Database. <https://rituals.sac.or.th/definition.php>
- Rai ngan phi set: 'Phu sung a yu - sangkhom sung wai' nai mum mong khong khon 'Generation Z'* [Special report: 'Elderly and aging society' from the perspective of 'Generation Z']. (2022, October 17). Naewna. <https://www.naewna.com/local/686876>
- Santi, W. (2023, September 13). Phithi phan pha wa (rite of passage) chak khati chon witthaya su phapphayon [The rite of passage from folklore to film]. *Facebook*. <https://www.facebook.com/share/p/16iNW7D9Dv/>
- Shiya, L., & Onkam, I. (2020). Comparative study on annual traditions of Teochew people's: Case study Yaowarat, Thailand and Jieyang, Guangdong Province, People's Republic of China. *Academic and Research Journal of Liberal Arts (Online)*, 15(2), 28-45. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/243934>
- Sukayukol, A. (n.d.). *13 mesayon wan phu sungayu haeng chat* [April 13: National Elderly Day]. Department of Cultural Promotion. https://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=578&filename=i
- Tamdee, P. (2022). Agency, society and culture: Condition promoting active ageing in older persons in Chiang Mai. *Chulalongkorn University Journal of Social Sciences*, 47(2), 109-132. <https://doi.org/10.61462/cujss.v47i2.774>
- Thonphatharakul, P. (2018, September 7). *Pai du ngan wan koet khong chao chin wa khao than a rai kan* [Exploring Chinese birthday celebrations: What do they eat]. Mgronline. https://mgronline.com/china/detail/9610000089553#google_vignette

การจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ¹

Encyclopedic Methodology of History and Civilization

of the Ancient Town of Si Thep

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา^{2*} และสุทธิพิพจน์ ไพธณวงษ์³

Unchalee Singnoi Wongwattana^{4*} and Sutthiphod Phiranawong⁵

(Received: 12 March 2025; Revised: 28 July 2025; Accepted: 8 August 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดทำสารานุกรมดังกล่าวอย่างละเอียดและถูกต้องนั้นจำเป็นต้องมีข้อมูลทั้งแบบพุทธิภูมิและปฐมภูมิจากแหล่งข้อมูลอย่างน้อย 5 ประเภท ได้แก่ 1) เอกสารงานวิจัยที่ผ่านมา 2) อินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์ของหน่วยงานที่เชื่อถือได้ 3) พิพิธภัณฑ 4) โบราณสถาน และ 5) การประชุมและเสวนาทางวิชาการ การนำเสนอเนื้อหาที่สำคัญควรมีรูปแบบเรียงตามลำดับเวลาและหมวดหมู่เนื้อหา มีความถูกต้อง และใช้ภาษาชัดเจน เข้าใจง่าย โดยมีหัวข้ออย่างน้อยได้แก่ 1) ศรีเทพมหานครโบราณลุ่มน้ำป่าสักและภูมิทัศน์ 2) ยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายและประวัติศาสตร์ตอนต้นในดินแดนสุวรรณภูมิ 3) ศรีเทพยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายและประวัติศาสตร์ตอนต้น 4) ศรีเทพกับอารยธรรมขอมโบราณสมัยก่อนเมืองพระนคร 5) ยุคอารยธรรมทวารวดี 6) ศรีเทพยุคอารยธรรมทวารวดี 7) ศรีเทพทวารวดีและสถาปัตยกรรม 8) ยุคอารยธรรมขอมโบราณสมัยเมืองพระนคร 9) ศรีเทพยุคอารยธรรมขอมโบราณสมัยเมืองพระนคร 10) ชุมชนเมืองร่วมสมัยกับศรีเทพ และ 11) ศรีเทพยุคล่มสลาย

คำสำคัญ : สารานุกรม, ประวัติศาสตร์, อารยธรรม, เมืองโบราณศรีเทพ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดทำสารานุกรมเมืองโบราณศรีเทพ: ประวัติศาสตร์และอารยธรรม”ทุนสนับสนุนการวิจัยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยนเรศวร

² ศาสตราจารย์ ดร. ประจําภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญา และศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ อาจารย์ ดร. ประจําภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญา และศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁴ Professor Dr., Department of Linguistics, Folklore, Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University

⁵ Dr., Department of Linguistics, Folklore, Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University

* Corresponding author, E-mail: unchalees@nu.ac.th

Abstract

This article aims to investigate an approach to the encyclopedic method in compiling the history and civilization of the ancient town of Si Thep. The research results show that to produce such an encyclopedia with accuracy and detail, it is necessary to include both secondary and primary data from at least five categories of information sources: 1) past research documents, 2) internet and social media owned by reliable agencies, 3) museums, 4) archaeological sites and 5) academic conferences and seminars. The presentation of the content should be chronological and categorical, accurate, and use clear and easy-to-understand language, with at least the following topics: 1) Si Thep: the Metropolis of the Pa Sak River Basin and its landscape, 2) Late Prehistory and Early History in Suvarnabhumi, 3) Late Prehistory and Early History of Si Thep, 4) Si Thep and Ancient Khom Civilization in the Pre-Angkor Period, 5) Dvaravati Civilization Period, 6) Si Thep in the Dvaravati Civilization Period, 7) Si Thep-Dvaravati Architecture, 8) Ancient Khmer Civilization Era of the Angkor Period, 9) Si Thep in the Ancient Khmer Civilization Era of the Angkor Period, 10) Contemporary communities with Si Thep, and 11) Decline of Si Thep.

Keywords: Encyclopedia, History, Civilization, The Ancient Town of Si Thep

บทนำ

การศึกษาค้นคว้าวิจัยทางประวัติศาสตร์และอารยธรรม (ความเจริญขั้นสูงของมนุษย์ มีการสั่งสมมานานพอสมควร มีลักษณะเป็นระบบสังคมที่มีลักษณะซับซ้อน เป็นแม่แบบและส่งต่ออิทธิพลให้เกิดวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ) และนำองค์ความรู้ที่รวบรวมได้ มาสังเคราะห์และวิเคราะห์จัดจำแนกหมวดหมู่เพื่อนำเสนออย่างเป็นระบบในรูปของสารานุกรม นอกจากจะเป็นการเสริมสร้างและต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงวิชาการให้กับศาสตร์ต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจได้ไม่ด้อยไปกว่าความรู้ทางด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่นที่เน้นคุณภาพให้การท่องเที่ยวคุณภาพได้มาตรฐาน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพที่นำเสนอเนื้อหาที่ละเอียดและถูกต้องนั้น จึงมีความสำคัญที่นอกจากจะเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจแล้วยังอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการได้ประยุกต์ใช้เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ สร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2475 กรมศิลปากรได้ประกาศให้ขึ้นทะเบียนเมืองโบราณศรีเทพเป็นโบราณสถานและได้อนุรักษ์และพัฒนาในฐานะ “อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ” เรื่อยมาจนได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกในวันที่

19 กันยายน 2566 โดยองค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO (UNESCO, 2019) มีมติให้ประกาศขึ้นทะเบียน “อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ” เป็นมรดกโลกแหล่งที่ 7 ของประเทศไทย ซึ่งเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งที่ 4 ต่อจากสุโขทัยและเมืองบริวาร อโยธยาและเมืองบริวาร และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพมีจำนวนไม่น้อยในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แต่มีรายละเอียดในเชิงลึกที่แสดงศาสตร์เฉพาะทาง ไม่ว่าจะเป็นผลการขุดค้นทางโบราณคดีของกรมศิลปากร เช่น Fine Arts Department (2007; 2018) วิธีการทางประวัติศาสตร์ของนักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ และนักมานุษยวิทยา เช่น Wongvipak (1986) Saraya (2002) Krairiksh (2021) ฯลฯ รูปแบบและลักษณะสถาปัตยกรรม เช่น Depimai (2014) Sudsaward (2018) Sisiatngam (2024) ฯลฯ ศาสนาหรือลัทธิความเชื่อ เช่น Saengcharik (1984) Samakthai (2000) Theptha (2009) ฯลฯ ซึ่งใช้คำศัพท์ทางวิชาการที่บางครั้งยากเกินกว่าคนทั่วไปจะสามารถเข้าใจได้ อีกทั้งมีการกล่าวเชื่อมโยงถึงบุคคล สัตว์ สิ่งของ และคติในความเชื่อต่าง ๆ โดยที่ส่วนใหญ่แล้วจะไม่ได้แนะนำหรือให้ข้อมูลที่จำเป็นเพิ่มเติมเนื่องจากอยู่นอกเหนือจากประเด็นที่นำเสนอหรือหากกล่าวในรายละเอียดจะทำให้ต้องใช้พื้นที่ของเอกสารเกินความจำเป็น คนทั่วไปที่ไม่ได้มีพื้นฐานความรู้จึงอาจไม่สามารถเข้าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของเมืองโบราณศรีเทพได้ ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอารยธรรมของเมืองศรีเทพในรูปแบบของสารานุกรมที่นำเสนอเนื้อหาด้วยมุมมองที่ไม่เป็นเชิงวิชาการเฉพาะด้านจนเกินไป เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ไม่ยากและสามารถเข้าชมโบราณสถานได้อย่างเกิดอรรถรสมากขึ้น จึงน่าจะมีประโยชน์อย่างแท้จริงในวงกว้าง

นอกจากนี้ เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการกล่าวถึงรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ของเมืองโบราณศรีเทพเป็นกรณี ๆ ไป จึงยังแสดงลำดับเหตุการณ์รายละเอียดของเมืองโบราณศรีเทพได้ไม่ค่อยชัดเจนหรือไม่เป็นระยะเวลาที่ต่อเนื่องกันเท่าที่ควร ประกอบกับการที่เมืองโบราณศรีเทพได้รับอารยธรรมจากทั้งทวารวดีและจากขอมโบราณ ซึ่งมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เผยแพร่เข้ามายังเมืองโบราณศรีเทพในช่วงเวลาที่เหลื่อมซ้อนกัน จึงอาจสร้างความสับสนให้กับผู้อ่านได้ การจัดทำสารานุกรมที่เป็นการเรียบเรียงปะติดปะต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเมืองโบราณศรีเทพให้ต่อเนื่องกันตามลำดับเวลา โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับการกำเนิดสยามประเทศ ตลอดจนสรรพสิ่ง ปรัชญาการณณ์ และกระบวนการต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับเมืองโบราณศรีเทพนั้น จะสามารถทำให้เกิดภาพที่ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและอิทธิพลของวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีต่อเมืองโบราณศรีเทพ

ปัญหาการนำเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพดังกล่าวทำให้การจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมของเมืองโบราณศรีเทพมีความสำคัญ อย่างไรก็ตามการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพนี้ไม่ใช่เรื่องที่จะกระทำได้โดยง่าย เนื่องจากแม้ว่าจะมีข้อมูลทุติยภูมิเป็นจำนวนมากแต่ก็ไม่ครบถ้วนในประเด็นสำคัญบางประเด็น จึงต้องมี

การศึกษาวิจัยถึงวิธีการที่เหมาะสมในการจัดทำสารานุกรมดังกล่าว ทั้งในเรื่องของข้อมูล แหล่งข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูลว่าควรจะต้องกำหนดแนวทางในลักษณะและวิธีการใด ตลอดจนต้องพิจารณาถึงหลักการนำเสนอเนื้อหาของสารานุกรมที่เหมาะสมด้วยเช่นกัน

สารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสารานุกรมเมืองโบราณศรีเทพ ภายใต้นโยบายและการสนับสนุนทุนวิจัยโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จัดทำเพื่อบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพและนักท่องเที่ยวที่สนใจทัศนศึกษาที่เมืองโบราณศรีเทพ ประกอบด้วยเนื้อหาที่แบ่งออกเป็น 5 ภาค ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ 2) ภาษาและชาติพันธุ์เมืองโบราณศรีเทพ 3) ศาสนา ความเชื่อ และเทวดำเนินเมืองโบราณศรีเทพ 4) ตำนานและนิทานพื้นบ้านเมืองโบราณศรีเทพ และ 5) ศรีเทพในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์ มีความยาวประมาณ 500 หน้า เผยแพร่ทั้งในลักษณะรูปเล่มและออนไลน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประเภทของข้อมูล แหล่งข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูลในการจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ
2. เพื่อศึกษาหลักการและแนวทางในการนำเสนอเนื้อหาสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ

แนวคิดพื้นฐาน

การศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพนี้มีแนวคิดพื้นฐานหลัก 2 ประการ ได้แก่ แนวทางการจัดทำสารานุกรม และประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองศรีเทพในการศึกษาที่ผ่านมาโดยสังเขปดังนี้

สารานุกรม (encyclopedia) คือเรื่องคัดย่อที่เขียนขึ้นเพื่อการรวบรวมความรู้จากทุกสาขาวิชาหรือจากสาขาวิชาหนึ่ง หรือเฉพาะทาง เช่น สารานุกรมเกี่ยวกับการแพทย์ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา หรืออาจจะเป็นสารานุกรมที่ครอบคลุมเนื้อหาในแต่ละภูมิภาค ประเทศ หรือกลุ่มชน และขณะที่บางสารานุกรมจัดทำขึ้นเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เช่น สารานุกรมสำหรับเยาวชน ที่จะมีเนื้อหาที่อ่านง่าย และเข้าใจง่าย สารานุกรมแบ่งออกเป็นบทความหรือรายการที่มักเรียงตามตัวอักษรของชื่อบทความหรือรายการ และบางครั้งก็มีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหา ซึ่งแต่ละบทความหรือรายการในสารานุกรมมีความยาวและละเอียดกว่าในพจนานุกรม อีกทั้งบทความในสารานุกรมจะเน้นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหัวข้อนั้น ๆ แตกต่างจากพจนานุกรมที่เกี่ยวกับคำศัพท์ เช่น ความหมาย การอ่าน การใช้ และรูปแบบตามหลักไวยากรณ์ ความรู้ในหนังสือสารานุกรมที่สร้างขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะทันสมัยที่สุดสำหรับยุคนั้น ๆ นอกจากจะเป็นคลังทรัพย์สินทางปัญญาของมนุษย์แล้ว หนังสือสารานุกรมยังมีส่วนในการสร้างและพัฒนาวิธีการจัดระบบความรู้ต่าง ๆ มีการจัด

หมวดหมู่ความรู้ เรียงลำดับความสำคัญของความรู้ ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ และการสร้างคำแทนเนื้อเรื่อง (The Thai Encyclopedia for youth Project, 2005) ทั้งนี้ สารานุกรมประวัติศาสตร์อาจคล้ายคลึงกับสารคดีประวัติศาสตร์ แต่แตกต่างกันในประเด็นที่สารคดีประวัติศาสตร์เน้นการเขียนถึงเรื่องที่ผ่านมาในอดีตให้กลายเป็นเรื่องราว จะมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ด้วยการสร้างสรรค์ในวิธีการของผู้เขียนเอง ในขณะที่สารานุกรมประวัติศาสตร์นั้นเป็นการนำเสนอคำหรือข้อความสำคัญที่แสดงความคิดหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพร้อมคำอธิบายหรือบรรยาย โดยเน้นข้อมูลที่ต้องสามารถใช้อ้างอิงได้

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2005) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือสารานุกรมไทย สรุปได้ดังนี้

- ก. อาจจัดพิมพ์เป็นชุดโดยคนไทยเพื่อให้คนไทยทุกคนได้มีโอกาสอ่านเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาการต่าง ๆ
- ข. มีการจัดเนื้อเรื่องของสาขาวิชาการต่าง ๆ ไว้ในเล่มเดียวกัน ให้ผู้อ่านได้มีโอกาสศึกษาเนื้อหาในสาขาวิชาอื่น ๆ ประกอบด้วย เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย
- ค. เรียบเรียงเนื้อหาต่าง ๆ ตามระดับความรู้ของผู้อ่านกลุ่มเป้าหมาย
- ง. จัดทำรูปเล่มให้แข็งแรง คงทน และสามารถนำไปใช้เป็นสื่อต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม

อีกแนวทางหนึ่งในการจัดทำสารานุกรม คือสารานุกรมที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ สารานุกรมบริเตนิกา (Encyclopedia Britannica) ซึ่งเก่าแก่ที่สุดในโลกและตีพิมพ์มายาวนานที่สุด โดยตีพิมพ์ฉบับแรกในภาษาอังกฤษในช่วงปี พ.ศ. 2311-2314 ต่อมาบริษัทสัญชาติอเมริกันได้สิทธิจัดพิมพ์ และมีการชำระมาอย่างต่อเนื่องยาวนานที่สุด สารานุกรมนี้มีผู้เขียนกว่า 100 คนซึ่งมาเขียนให้เต็มเวลา กับอีกราว 4,000 คนซึ่งมาเขียนให้นอกเวลา ซึ่งรวมถึงบุคคลสำคัญต่าง ๆ อีกด้วย ในปัจจุบันได้มีการตีพิมพ์ในรูปแบบของซีดีและเผยแพร่แบบออนไลน์เท่านั้น จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีการเติบโตของสารานุกรมอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ หลายแห่ง เช่น เอนคาร์ตา (Encarta) โดยไมโครซอฟท์ วิกีพีเดีย (Wikipedia) โดยชุมชนอาสาสมัคร ฯลฯ (Kearney, 2012)

ด้วยเหตุที่สารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพนี้มีเป้าหมายเพื่อบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษาหรือท่องเที่ยวเมืองโบราณศรีเทพ จึงน่าจะเป็นสารานุกรมที่รวบรวมข้อมูลความรู้ที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที ดังนั้นแนวทางของโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางหลักมากกว่าแนวทางอื่น ๆ ที่นักวิชาการต่าง ๆ ร่วมกันเขียน ส่วนการเผยแพร่ก็นควรที่จะจัดทำทั้งในรูปแบบรูปเล่มและออนไลน์เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่กว้างขวางขึ้น

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพนั้น ในที่นี้จะกล่าวโดยสังเขปเพื่อเป็นแนวทางในการสืบค้นข้อมูลรายละเอียดในเชิงลึกซึ่งจะแสดงเป็นผลการวิจัยต่อไป หากยึดหลักการแบ่งช่วงสมัยทางประวัติศาสตร์ของเมืองศรีเทพของกรมศิลปากร ประวัติศาสตร์เมืองโบราณศรีเทพ

แบ่งออกเป็น 4 ช่วงสมัยไว้คือ สมัยชุมชนดั้งเดิม (พุทธศตวรรษที่ 5-11) สมัยรับวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16) สมัยรับวัฒนธรรมขอมโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 16-18) และสมัยล่มสลาย (พุทธศตวรรษที่ 18) (Fine Arts Department, 2018)

เมืองโบราณศรีเทพเป็นชุมชนที่ถือกำเนิดอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” (อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน) โดยพบหลักฐานว่าในบริเวณเมืองศรีเทพมีร่องรอยการอาศัยอยู่ของชุมชนตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 5 สันนิษฐานว่าน่าจะมีการอยู่อาศัยสืบทอดมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย (Fine Arts Department, 2007) พบหลักฐานการฝังศพและโครงกระดูกมนุษย์และสัตว์ ตลอดจนภาชนะช้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในบริเวณเมืองศรีเทพอายุประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว และในดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้มีการค้นพบร่องรอยอารยธรรมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ทำให้ทราบว่าผู้คนในสมัยนั้นเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู สุนัข ทำนา ปลูกข้าวและพืชอื่น ๆ ผลิตภาชนะดินเผาทรงต่าง ๆ หลอมโลหะเพื่อทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ และทำเครื่องประดับ (ลูกปัด แหวน กำไล) จากสำริด หินสี และแก้ว และในทางสังคมมีการแบ่งชนชั้น มีพิธีกรรมเผาศพ ที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย หรือการเกิดใหม่ (Phitphumwithi, 2023)

ในราวพุทธศตวรรษที่ 5 เป็นต้นมาผู้คนในดินแดนแห่งนี้ได้พัฒนาจากชุมชนเล็ก ๆ เกิดเป็นรัฐที่มีบทบาททางการค้าในสมัยนั้นซึ่งเอกสารจีนบันทึกชื่อว่า “ฟูนัน” (พุทธศตวรรษที่ 5-11) ดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้เป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีในหมู่พ่อค้านักเดินทางตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 5 ดังที่กล่าวถึงในเอกสารโบราณของหลายประเทศเช่น จีน อินเดีย และกรีก (Phitphumwithi, 2023) ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 เกิดอารยธรรมที่สำคัญต่อชาวไทยคือ “ทวารวดี” ซึ่งการศึกษาส่วนใหญ่มีหลักฐานว่ามีศูนย์กลางอยู่ในเขตจังหวัดนครปฐมจากการพบธรรมจักรสลักรูปก่อนการสร้างพระพุทธรูป เป็นต้น โดยที่วัฒนธรรมของทวารวดีนั้นได้กระจายตัวออกไปเป็นบริเวณกว้าง พื้นที่ส่วนใหญ่คือพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางและตามลำน้ำเจ้าพระยาขึ้นไปทางเหนือ อีกทั้งยังพบจารึกอักษรปัลลวะด้วยภาษาต่าง ๆ ได้แก่ สันสกฤต บาลี และมอญโบราณ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ซึ่งมีเนื้อหาสาระในทางศาสนาพุทธและทางด้านารปกครอง

อย่างไรก็ตามมีบางการศึกษาที่มีความเห็นที่แตกต่างออกไป โดยสันนิษฐานว่าศูนย์กลางในยุคแรก ของอารยธรรมทวารวดีน่าจะเป็นเมืองศรีเทพ จากการพบเทวรูปพระกฤษณะผู้เป็นอวตารของพระนารายณ์ (พระวิษณุ) ในเทวปกรณัมของฝ่ายฮินดู และยังสอดคล้องอยู่ในตำนานทางพุทธศาสนาด้วย ซึ่งพบเป็นจำนวนมากว่าเมืองทางแถบนครปฐมอย่างมีนัยสำคัญ สอดรับกับชื่อทวารวดี ที่มีรากคำมาจาก “กรุงทวารกา” เมืองของพระกฤษณะ ตลอดจนมีหลักฐานอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง (Silpa Magazine Editorial Team, 2023) ซึ่งความคิดเห็นนี้น่าสนใจมาก สอดรับกับการขุดพบสถูปที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ “เขาคลังกอก” ที่จะทำให้เป็นไปได้ที่เมืองศรีเทพเคยเป็นศูนย์กลางอารยธรรมทวารวดี

มีหลักฐานที่ทำให้ทราบว่าเป็นเมืองโบราณศรีเทพได้พัฒนาจากชุมชนโบราณเกิดเป็นเมืองในราวพุทธศตวรรษที่ 12 จากการค้นพบจารึกหลักหนึ่งบริเวณเมืองศรีเทพที่กล่าวถึงโอกาสที่พระมหากษัตริย์ของเมืองศรีเทพขึ้นครองราชย์ ในปี พ.ศ. 1141 (Khatshima, 2022) โดยทั้งนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพซึ่งค้นพบเมืองโบราณศรีเทพในปี พ.ศ. 2447 มีความเห็นว่าเมืองศรีเทพเป็นเมืองขนาดใหญ่ อาจเรียกได้ว่าเป็นรัฐในกลุ่มแม่น้ำป่าสักเมื่อครั้งขอมเรืองอำนาจในเขตภูมิภาคนี้ (Fine Arts Department, 2018) อย่างไรก็ตามเมืองศรีเทพไม่ได้อยู่ติดกับแม่น้ำป่าสักโดยตรงเหมือนกับเมืองอื่น ๆ เช่น อยุธยา ลพบุรี หรือพิษณุโลก คือตั้งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงของแม่น้ำป่าสัก ชาวเมืองศรีเทพในยุคสมัยนั้นจึงมีวิถีเก็บกักน้ำไว้ใช้ในเมืองด้วยวิธีการง่าย ๆ ตามแบบที่เห็นได้ทั่วไปในยุคสมัยทวารวดี ซึ่งแผ่เข้ามายังดินแดนนี้ ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 คือการขุดคูน้ำคันดินล้อมรอบและการขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภค จนกว่าฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลากครั้งต่อไปจะมาถึง ทำให้ภายในเมืองมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ (Fine Arts Department, 2018) ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและผังเมืองของเมืองศรีเทพมีความสัมพันธ์กับเมืองละโว้หรือลพบุรีเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 (Somsri, 1983) ซึ่งเป็นช่วงที่อารยธรรมทวารวดีได้แผ่ขึ้นมายังบริเวณลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก ทำให้หลายเมืองในบริเวณนี้ได้รับแนวคิดเรื่องการสร้างคูเมืองและสระน้ำด้วยเช่นกัน

เมืองศรีเทพมีบทบาทที่สำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18 ตั้งแต่สมัยวัฒนธรรมทวารวดีจนถึงวัฒนธรรมขอมโบราณ เนื่องจากเมืองศรีเทพตั้งอยู่ระหว่างรอยต่อของเขตอารยธรรม 2 แห่ง นั่นคือ เขตวัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดูจากขอมโบราณในที่ราบสูงภาคอีสาน และเขตวัฒนธรรมทวารวดีจากที่ราบภาคกลาง ศรีเทพจึงเป็นชุมทางของการเดินทางระหว่างสองเขตวัฒนธรรมนี้ในอดีต ส่งผลให้ภายในเมืองศรีเทพมีศิลปกรรมทั้งแบบพุทธจากทวารวดี และแบบพราหมณ์-ฮินดูจากขอมโบราณ (Songsiri, 1999) ซึ่งประติมากรรมสกุลช่างศรีเทพ อันเป็นศิลปะแบบผสมผสานระหว่างทวารวดีและพราหมณ์-ฮินดูนี้ ต่อมาเป็นแนวทางให้เกิดเป็นสกุลช่างลพบุรีด้วย (Boisselier, 1975) อีกทั้งจากการศึกษาจารึกต่าง ๆ ที่พบในบริเวณเมืองโบราณศรีเทพนั้นบันทึกด้วยอักษรปัลลวะ อักษรหลังปัลลวะ อักษรขอมโบราณ และอักษรจีน โดยภาษาที่พบในจารึกคือ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษามอญโบราณ และภาษาจีน ทำให้ได้ข้อมูลอีกจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะด้านการเมือง ภาษา และชาติพันธุ์ ต่อมาในสมัยอยุธยาเมืองศรีเทพปรากฏเป็นหัวเมืองชื่อว่า “ศรีธมมอรัธน์” และในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นชื่อ “วิเชียรบุรี” (Fine Arts Department, 2018; Songsiri, 1999)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรวบรวมความรู้ด้วยวิธีการทางมนุษยศาสตร์ในรูปแบบของสารานุกรมตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น และความรู้ที่ประมวลมาเป็นความรู้ด้านอารยธรรมและวัฒนธรรม การศึกษาวิจัยนี้มีทั้งข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิเพื่อความครอบคลุมและน่าเชื่อถือได้

- ก. ข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารด้านประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ ที่มีผู้ศึกษาวิจัยและรวบรวมไว้แล้ว
- ข. ข้อมูลปฐมภูมิเป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งเป็นพื้นที่ต่าง ๆ ที่ปรากฏแหล่งโบราณคดีหรือโบราณสถาน และพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่น เช่น ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ ราษฎรชาวบ้าน ฯลฯ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะกระทำกับข้อมูลทุติยภูมิก่อน เพื่อให้ได้ข้อมูลเริ่มต้น อันจะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดพื้นที่ที่จะออกเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป โดยข้อมูลทุติยภูมินั้นจะคัดเลือกจากงานศึกษาวิจัยที่เชื่อถือได้ เช่น กรมศิลปากร นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง ตลอดจนนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหนังสือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และทางอินเทอร์เน็ต

เมื่อได้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาแล้ว จะนำมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบระเบียบ เนื่องจากมีทั้งข้อมูลที่สอดคล้องหรือเหมือนกัน แตกต่างกัน และขัดแย้งกัน และในแต่ละหมวดหมู่จะสังเคราะห์เรียบเรียงเป็นเนื้อหาทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ โดยยึดหลักการนำเสนอในรูปแบบสารานุกรมที่มีเนื้อหาครอบคลุมและรอบด้าน มีความกระชับเข้าใจง่าย และน่าสนใจ โดยเรียงตามลำดับเวลา โดยในเบื้องต้นนี้มีเป้าหมายว่าเนื้อหาในสารานุกรมนั้นควรครอบคลุมในประเด็นดังนี้ 1) ลักษณะทางกายภาพของเมืองโบราณศรีเทพ 2) ความเป็นมาของเมืองโบราณศรีเทพ 3) เมืองโบราณศรีเทพในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ 4) เมืองโบราณศรีเทพในสมัยทวารวดี 5) เมืองโบราณศรีเทพในสมัยขอมโบราณ 6) เมืองโบราณศรีเทพในสมัยลุ่มสลาย 7) วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวศรีเทพ 8) ศาสนาและความเชื่อ 9) ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม และ 10) เมืองโบราณอื่น ๆ ที่ร่วมสมัยกับเมืองศรีเทพ ทั้งนี้ทางโครงการวิจัยได้ดำเนินการขอรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางการวิจัยในคนที่ เป็นมาตรฐานสากลจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวรตามขั้นตอน อีกทั้งมีการประเมินรูปแบบสารานุกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิตามระเบียบข้อบังคับ ส่วนการเผยแพร่จะมีทั้งที่เป็นรูปเล่มและออนไลน์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ประเด็นคือ 1) ประเภทของข้อมูล แหล่งข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล และ 2) หลักการและแนวทางในการนำเสนอเนื้อหาในสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ ส่วนการจัดทำรูปเล่มและเผยแพร่ของสารานุกรมนั้น จะแยกต่างหากจากบทความนี้

1. ประเภทของข้อมูล แหล่งข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพเพื่อที่จะนำไปใช้จัดทำพจนานุกรมนั้น พบว่าจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสองประเภทคือข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิจากแหล่งข้อมูลที่

หลากหลาย ซึ่งในงานวิจัยนี้พบแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แบ่งได้เป็น 5 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) เอกสารงานวิจัยที่ผ่านมา 2) อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานที่เชื่อถือได้ 3) พิพิธภัณฑ์ 4) เมืองโบราณ และ 5) การประชุมและเสวนาทางวิชาการ ซึ่งมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากงานศึกษาวิจัยที่ผ่านมาซึ่งรวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้เนื้อหาเกี่ยวกับทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพในเบื้องต้น จากนั้นนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และสถานที่ต่าง ๆ มากำหนดแหล่งข้อมูลภาคสนาม ซึ่งการออกเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นได้ข้อมูลเพิ่มเติม มีทั้งที่เป็นเรื่องราวและภาพถ่ายสถานที่วัตถุ และสภาพแวดล้อมของโบราณสถานในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ตอนต้นหรือยุคทวารวดี ยุคขอมโบราณ และยุคสุโขทัยและยุคอยุธยา ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์สอบถามผู้รู้หรือประชาชนชาวบ้านในพื้นที่เพื่อความชัดเจนเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล นอกจากนี้ยังมีข้อมูลเพิ่มเติมที่ได้จากการเข้าร่วมการประชุมและเสวนาทางวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพ ซึ่งทำให้มีโอกาสได้ซักถามในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน

1.1 เอกสารงานวิจัยที่ผ่านมา

เอกสารงานวิจัยที่ผ่านมาที่ศึกษาเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพที่เผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือบทความวิจัยในวารสารวิชาการ ตลอดจนดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และสารนิพนธ์ ปรากฏจำนวนอย่างน้อย 30 ชิ้นงาน เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ศาสนา และความเชื่อ อุทยานและการท่องเที่ยว การเมืองการปกครอง และมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เอกสารการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพตามลำดับปี

ความเกี่ยวข้อง	รายชื่อ
ประวัติศาสตร์และโบราณคดี	<ol style="list-style-type: none"> 1) พงศ์พันธ์ บรรพตม, ชูศักดิ์ ศักดิ์ทรัพย์ทวี และจิรายุติ ชาญกิจศิลป์. (2534). ศรีเทพ: ความสัมพันธ์กับชุมชนโบราณใกล้เคียง [เอกสารประกอบการสัมมนาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2) อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ. (2534). จารึกที่เมืองศรีเทพ. พิษณุโลก: พิษณุโลก. 3) อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ. (2538). เมืองศรีเทพ. รุ่งเรืองการพิมพ์ จำกัด. 4) อนรรักษ์ ดีพิมาย. (2557). โบราณสถานเขาคดงนอก: ลำดับอายุสมัยและแนวคิดในการก่อสร้าง [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 5) กรมศิลปากร. (2561). ศรีเทพ: เมืองศูนย์กลางความเจริญแห่งลุ่มน้ำป่าสัก (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรมศิลปากร. 6) พิริยะ ไกรฤกษ์. (2564). ศรีเทพ ทวารวดี ราชธานีแห่งแรกของสยาม. มูลนิธิพิริยะ ไกรฤกษ์.

ความเกี่ยวข้อง	รายชื่อ
	7) กังวล คัชชิวมา. (2565). <i>รายงานวิจัยเรื่องจารึกพระเจ้ามเหศวรวัน</i> . มหาวิทยาลัยศิลปากร.
ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม	<p>1) รัชนี คีตะจิตต์. (2526). <i>การศึกษารูปแบบปราสาทสองพี่น้อง อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>2) สาริต เรืองสุวรรณ. (2555). <i>การศึกษาชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่พบจากการขุดค้นเมืองศรีเทพในปี พ.ศ. 2552 ด้วยวิธีศิลปวิทยาการ</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>3) เดชา สุดสวาท. (2561). <i>โบราณสถานเขาค้างนอก: รูปแบบสถาปัตยกรรม ความสำคัญ และคติความเชื่อ</i>. กรมศิลปากร.</p> <p>4) เศรษฐ์ ดึงสัญชาติ. (2561). เขาค้างนอกและประเด็นความเกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมอินเดีย. <i>วารสารเมืองโบราณ</i>, 35(3), 124-125.</p> <p>5) ศิวพงศ์ สีสัยดงาม. (2556). <i>ศิลปกรรมในวัฒนธรรมเขมรที่เมืองศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>6) ศิวพงศ์ สีสัยดงาม. (2567). <i>ศรีเทพ สถาปัตยกรรม-ปฏิมาเมืองมรดกโลก</i>. โรงพิมพ์มติชน.</p>
ศาสนาและความเชื่อ	<p>1) จิตรปรีดี อุดมเหศวรวัน. (2524). <i>เทวรูปจากเมืองศรีเทพ</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>2) อรุณฯ แสงจารึก. (2527). <i>คติการนับถือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายที่เมืองศรีเทพ</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>3) กนกวลี สุริยะธรรม. (2541). <i>ร่องรอยหลักฐานการนับถือศาสนาพราหมณ์ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 16 ที่พบที่บริเวณชุมชนเมืองศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>4) พิกุล สมัครไทย. (2543). <i>คติความเชื่อเรื่องพระสุริยะที่พบจากประติมากรรมที่เมืองโบราณศรีเทพ</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>5) วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2542). ถมอรรัตน์: เขาค้างนอกของเมืองศรีเทพ. <i>เมืองโบราณ</i>, 25(3), 23-29.</p> <p>6) งามพรรณ เทพทา. (2552). <i>การศึกษาร่องรอยการนับถือศาสนาพราหมณ์ ณ เมืองโบราณศรีเทพในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18</i> [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้อภิสิทธิ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p>

ความเกี่ยวข้อง	รายชื่อ
อุทยานและ การท่องเที่ยว	1) ธาดา สังข์ทอง. (2544). นำชมอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ . กรมศิลปากร. 2) สมัย สุทธิธรรม. (2546). อุทยานประวัติศาสตร์: ศรีเทพ . ที เจ เจ. 3) กรมศิลปากร. (2550). อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ . รุ่งศิลป์การพิมพ์. 4) วรณกานจน์ เอกฉันท. (2555). อุทยานประวัติศาสตร์: ศรีเทพ . ทีชิ่งทอยส์. 5) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกรมศิลปากร. (2564). เอกสารนำเสนอเข้าสู่บัญชีรายชื่อมรดกโลกเมืองโบราณศรีเทพ . สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกรมศิลปากร.
การเมือง การปกครอง	1) กุลวดี ศรศรี. (2526). การวิเคราะห์ลักษณะผังเมืองศรีเทพ [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2) ธิดา สารระยา. (2545). ศรีเทพคือศรีจนาศะ . ใน สุจิตต์ วงษ์เทศ (บ.ก.), ศรีจนาศะรัฐอิสระที่ราบสูง . มติชน. 3) ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559). “ศรีเทพ” เมืองในมณฑลของศรีจนาศะ. วารสารเมืองโบราณ , 42(1), 25-38. 4) ศรีศักร วัลลิโภดม และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2562). ในมณฑลแห่งศรีจนาศะ ละโว้ศรีเทพ เสมอ . มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
มานุษยวิทยา วัฒนธรรม	1) ชนัญ วงษ์วิภาค. (2529). มานุษยวิทยาประยุกต์ในศรีเทพและศรีสขนาลัย . มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2) อนุรักษ์ ดีพิมาย. (2563). พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองศรีเทพในฐานะเมืองตอนใน ช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 [วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการศึกษาที่ผ่านมาจะนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพเป็นจำนวนมากและค่อนข้างหลากหลาย แต่หากนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ ก็ยังขาดความต่อเนื่อง บางช่วงเวลาข้อมูลไม่สมบูรณ์ เช่น ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวศรีเทพ จึงต้องพิจารณาจากการศึกษาชุมชนหรือเมืองในบริเวณใกล้เคียงยุคสมัยเดียวกัน นอกจากนี้ยังต้องมีการขยายขอบเขตของข้อมูลศึกษาให้กว้างออกไปถึงการศึกษาประวัติศาสตร์และอารยธรรมในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่เรียกกันว่า “สุวรรณภูมิ” ในช่วงสมัยต่าง ๆ เช่น ชุมชนดั้งเดิมยุคก่อนประวัติศาสตร์ ฟูนัน เจนละ ทวารวดี ศรีจนาศะ ขอมโบราณ ละโว้ ศรีวิชัย ลงมาจนกระทั่งถึงสมัยสุโขทัยและอยุธยา ฯลฯ ดังที่ปรากฏในการศึกษาต่อไปนี้ลำดับตามปี

- 1) Briggs, L. P. (1945). Dvāravatī, the Most Ancient Kingdom of Siam. *Journal of the American Oriental Society*, 65(2), 98-107.

- 2) สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2517). แผ่นเงินสมัยทวารวดีซึ่งขุดพบที่อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารโบราณคดี*, 5(3), 302-314.
- 3) น. ณ ปากน้ำ. (2518). ศิลปที่เมืองฟ้าแดดสูงยาง. *วารสารเมืองโบราณ*, 1(2), 71-84.
- 4) กรมศิลปากร. (2534). *โบราณคดีเมืองอุตะเภา*. ฝ่ายวิชาการกองโบราณคดี.
- 5) กรมศิลปากร. (2548). *โบราณคดีเมืองศรีมโหสถ*. ทรูเปิด ปี เพรส.
- 6) ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2550). พระพุทธรูปสมัยทวารวดี กับต้นแบบมาจากศิลปะอมราวดีคุปตะและปาละ. *วารสารศาสนาและวัฒนธรรม*, 81-97.
- 7) ผาสุก อินทรภู. (2551). *ทวารวดีธรรมจักร*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- 8) สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2556). *อุทอง ต้นทางประวัติศาสตร์ไทย*. กรมศิลปากร.
- 9) สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2556). ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทยใกล้เคียง อินเดีย ลังกา ชวา จาม ขอม พม่า ลาว. *ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ*. พิษณุโลก: พิธีตั้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- 10) สฤณีพิงส์ ชุนทอง. (2557). *โบราณคดีเมืองนครปฐม: การศึกษาอดีตของศูนย์กลางแห่งทวารวดี*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- 11) เชษฐัง ดิงส์กุล. (2558). *ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. มิวเซียมเพรส.
- 12) วิยะดา ทองมิตร. (2564). เมืองฝ้าย: ชุมชนโบราณแห่งลุ่มน้ำปายมาศ. *วารสารเมืองโบราณ*, 47(4), 16-21.
- 13) ศรีศักร วัลลิโภดม. (2563) อุทองถึงเขาสามแก้ว: เมืองท่าสุวรรณภูมิปากฝั่งทะเลจีน. *วารสารเมืองโบราณ*, 46(1), 28-33.
- 14) ศรีศักร วัลลิโภดม. (2564). เมืองฝ้าย: นครนอกกำแพงพิเศษ. *วารสารเมืองโบราณ*, 47(4), 22-28.
- 15) สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม. (2565). *ทวารวดีศรีนครปฐม: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี*. สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม.
- 16) กิตติ โลห์เพชรรัตน์. (2565). *ขอมโบราณ*. สำนักพิมพ์ก้าวแรก.
- 17) กิตติ โลห์เพชรรัตน์. (2566). *คนไทยมาจากไหน*. สำนักพิมพ์ก้าวแรก.
- 18) ศรีศักร วัลลิโภดม และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2566ก). *ข้ามคาบสมุทรในหวังแห่งสุวรรณภูมิ*. มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- 19) ศรีศักร วัลลิโภดม และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2566ข). *ตามรอยกำเนิดสยามประเทศจากเมืองสิงห์สุพรรณภูมิ*. มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- 20) ปรีดี พิศุกุมิวิถึ. (2566). *สยามรัฐยา: เส้นทางความเจริญของสุวรรณภูมิและสยามประเทศ ตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ถึงพุทธศักราช 2475*. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

1.2 อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานที่เชื่อถือได้

แหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตได้แก่ บทความขนาดสั้น สารคดี และข่าวในเว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนโพสต์ต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ซึ่งพบเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพโดยตรง และชุมชนเมืองอื่น ๆ ที่สัมพันธ์หรืออยู่ในยุคสมัยเดียวกันกับเมืองศรีเทพ ข้อมูลในส่วนนี้จะคัดเลือกจากแหล่งที่เชื่อถือได้ ที่สำคัญได้แก่ เว็บไซต์กระทรวงวัฒนธรรม กรมศิลปากร อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑศรท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัด เทศบาลตำบล วารสารเมืองโบราณ วารสารศิลปวัฒนธรรม ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร สถาบันไทยศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ สำนักข่าวต่าง ๆ และเฟซบุ๊กของนักวิชาการอิสระที่แสดงข้อมูลหลักฐาน เช่น Yong Boonjitpitak มิตรเอิร์ธ ความเป็นมาของชนชาติไทย สยามเทศะโดยมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ กรุงเทพฯของชาวสยาม ASEAN “มอง” ไทย ฯลฯ

1.3 พิพิธภัณฑศร

พิพิธภัณฑศรที่เป็นแหล่งข้อมูลในงานวิจัยนี้มีทั้งพิพิธภัณฑศรสถานแห่งชาติทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี และพิพิธภัณฑศรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคอีสานของประเทศไทย จำนวน 21 แห่ง จึงได้ค้นพบว่าในจำนวนนี้มี 4 แห่งที่จัดแสดงวัตถุโบราณและเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพโดยตรง ได้แก่ 1) หอโบราณคดีเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) พิพิธภัณฑศรสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี 3) พิพิธภัณฑศรสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย และ 4) พิพิธภัณฑศรสถานแห่งชาติ พระนคร ส่วนพิพิธภัณฑศรอื่นที่จัดแสดงวัตถุและเรื่องราวเมืองโบราณร่วมสมัยกับเมืองศรีเทพ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี และขอมโบราณ สามารถใช้เสริมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมของเมืองโบราณศรีเทพในส่วนที่ขาดหายไป ทั้งนี้ในส่วนของการออกสำรวจพิพิธภัณฑศรท้องถิ่นต่าง ๆ จะมีการสอบถามผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่นในกรณีที่ยังขาดความชัดเจน รายชื่อพิพิธภัณฑศรที่เป็นแหล่งข้อมูลในงานวิจัยรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แหล่งข้อมูลพิพิธภัณฑศร

ประเภทพิพิธภัณฑศร	จำนวน	ชื่อพิพิธภัณฑศร
พิพิธภัณฑศรสถานแห่งชาติ	13	พระนคร อุทอง สุพรรณบุรี พระปฐมเจดีย์ ราชบุรี ปราจีนบุรี รามคำแหง สมเด็จพระนารายณ์ เมืองนครราชสีมา มหาวิทยาลัยขอนแก่น สุรินทร์ และลำพูน
พิพิธภัณฑศรท้องถิ่น	8	หอโบราณคดีเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย บ้านพรหมทินใต้ ชับจำปา ไปรุ่งมะนาว จันเสน เมืองโบราณดงแม่นางเมือง เมืองฝ้าย และบ้านคูเมือง

1.4 เมืองโบราณ

เมืองโบราณ หรือบางแห่งมีฐานะเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับโบราณสถาน นอกจากจะจัดแสดงโบราณสถานและโบราณวัตถุส่วนหนึ่งแล้ว ยังแสดงข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง ภูมิประเทศ แหล่งน้ำ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดจนสภาพดินฟ้าอากาศ นอกจากนี้เมืองโบราณหรืออุทยานประวัติศาสตร์อื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ร่วมสมัยกับศรีเทพในภูมิภาคอื่น ๆ ก็เป็นแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเช่นกัน เนื่องจากสามารถเติมเต็มข้อมูลที่ยังขาดหายหรือเสริมข้อมูลที่ยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพได้ เมืองโบราณหรืออุทยานประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งข้อมูลในงานวิจัยนี้ปรากฏจำนวนรวมทั้งสิ้น 38 แห่ง แบ่งได้เป็น 7 กลุ่มพื้นที่ตามบริเวณลุ่มน้ำต่าง ๆ ในประเทศไทยดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 3 แหล่งข้อมูลเมืองโบราณหรืออุทยานประวัติศาสตร์

พื้นที่/บริเวณ	ความสัมพันธ์กับเมืองศรีเทพ	ชื่อเมือง
บริเวณลุ่มน้ำป่าสัก และบริเวณตอนต้นของลุ่มน้ำมูล	การรวมตัวกันเป็นมณฑลหรือสหพันธรัฐของเมืองในวัฒนธรรมทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา (บางการศึกษากล่าวถึงในนามของสหพันธรัฐศรีจนาศะ)	“เมืองศรีเทพ” จ.เพชรบูรณ์ “เมืองเสมา” จ.นครราชสีมา “เมืองฝ้าย” จ.บุรีรัมย์
บริเวณลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก	เส้นทางสำคัญที่ใช้เข้าออกสู่ทะเลอ่าวไทยของเมืองศรีเทพ โดยมีเมืองสมัยทวารวดีที่แผ่มาจากทางทิศใต้	“เมืองอู่ตะเภา” จ.สิงห์บุรี “เมืองจันเสน” จ.นครสวรรค์ “เมืองละโว้หรือลพบุรี” จ.ลพบุรี “เมืองพรมหิน” จ.ลพบุรี “เมืองดงมะรุ่ม” จ.ลพบุรี “เมืองเวสาลีหรือไพสาลี” จ.นครสวรรค์ “เมืองบ้านใหม่ไพสาลี” จ.เพชรบูรณ์ “เมืองชัยจำปา” จ.ลพบุรี “ปราสาทนางผมหอม” จ.ลพบุรี
บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา	กลุ่มเมืองที่รับวัฒนธรรมทวารวดีที่แผ่มาจากทางทิศใต้ ขึ้นไปตามที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยา (บางการศึกษากล่าวว่าเป็นเส้นทางเข้าออกทะเลฝั่งทะเลอันดามันของกลุ่มเมืองทวารวดี)	“เมืองบ้านคูเมือง” จ.ชัยนาท “เมืองบ้านการุ้ง” จ.อุทัยธานี “เมืองบึงคอกช้าง” จ.อุทัยธานี “เมืองโคกไม้เดน (เมืองบน)” จ.นครสวรรค์ “เมืองทัพชุมพล” จ.นครสวรรค์ “เมืองดงแม่นางเมือง” จ.นครสวรรค์ “เมืองทริภุญไชย” จ.ลำพูน
บริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน	กลุ่มเมืองทวารวดีบริเวณรอบอ่าวไทยเดิม ซึ่งเป็นสมัยแรก ๆ โดยเฉพาะเมืองอู่ทอง	“เมืองอู่ทอง” จ.สุพรรณบุรี “เมืองพงตึก” จ.กาญจนบุรี

พื้นที่/บริเวณ	ความสัมพันธ์กับเมืองศรีเทพ	ชื่อเมือง
	และแพร่กระจายไปยังเมืองต่าง ๆ รวมถึงเมืองศรีเทพ	“เมืองคูบัว” จ.ราชบุรี “เมืองนครปฐม” จ.นครปฐม “เมืองกำแพงแสน” จังหวัดนครปฐม
บริเวณลุ่มน้ำบางปะกง	กลุ่มเมืองรอบขอบอ่าวไทยเดิมที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทวารวดีเช่นกัน ซึ่งบางการศึกษาบอกว่าเมืองศรีเทพสามารถเข้าออกทะเลอ่าวไทยโดยผ่านเมืองต่าง ๆ ในบริเวณนี้ได้ด้วย	“เมืองพระรถ” จ.ชลบุรี “เมืองศรีมโหสถ” จ.ปราจีนบุรี “เมืองดงละคร” จ.ปราจีนบุรี “เมืองอู่ตะเภา (บ้านดงเมือง)” จ.สระบุรี
บริเวณลุ่มน้ำมูล-ชี	เมืองที่วัฒนธรรมทวารวดีได้แผ่ต่อเนื่องจากบริเวณลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสักเข้าไปในบริเวณที่ราบสูงโคราช รวบทุศตวรรษที่ 12 เหลื่อมซ้อนกับสมัยวัฒนธรรมขอมโบราณ	“เมืองนครจำปาศรี” จ.มหาสารคาม “เมืองกันทรวิชัย” จ.มหาสารคาม “เมืองฟ้าแดดสงยาง” จ.กาฬสินธุ์ “เมืองดงเมืองเตย” จ.ยโสธร
เส้นทางจากเมืองพระนคร (ประเทศกัมพูชาปัจจุบัน) สู่มืองพิมาย	กลุ่มปราสาทหินสมัยขอมโบราณยุคเมืองพระนคร ที่ตั้งเรียงรายตามเส้นทางจากเมืองพระนครขึ้นมายังบริเวณลุ่มน้ำป่าสักที่ตั้งเมืองโบราณศรีเทพ	“ปราสาทหินพนมรุ้ง” จ.บุรีรัมย์ “ปราสาทเมืองต่ำ” จ.บุรีรัมย์ “ปราสาทศีขรภูมิ” จ.สุรินทร์ “ปราสาทหินพนมวัน” จ.นครราชสีมา “ปราสาทหินพิมาย” จ.นครราชสีมา

1.5 การประชุมและเสวนาทางวิชาการ

แหล่งข้อมูลของงานวิจัยรวมถึงการประชุมและเสวนาทางวิชาการที่จัดขึ้นเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพที่สำคัญได้แก่ การประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง เมืองโบราณศรีเทพ: มรดกทางวัฒนธรรมของโลก โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีสาระสำคัญคือความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกโลก โดย รศ.ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ ความสำคัญของศรีเทพด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดย ศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์ และการนำเมืองโบราณศรีเทพเข้าสู่การเป็นมรดกโลก โดย ดร.วสุ โปษยะนันท์ และการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง สุพรรณภูมิ: กำเนิดสยามประเทศ โดย ศ.พิเศษ ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ โดยพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุพรรณบุรี มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นเมืองในดินแดนสุวรรณภูมิหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายจบจนกระทั่งสมัยทวารวดี

2. หลักการและแนวทางนำเสนอเนื้อหาสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ

2.1 หลักการนำเสนอสารานุกรม

หลักการนำเสนอเนื้อหาสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพแสดงดังตาราง

ตารางที่ 4 หลักการนำเสนอสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ

ประเด็น	ลักษณะ
รูปแบบของเนื้อหา	เป็นแบบเรื่องค้อยที่เรียบเรียงจากการรวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ ในทุกด้านหรือทุกแง่มุมที่พบจากแหล่งต่าง ๆ
ลักษณะของเนื้อหา	เน้นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหัวข้อนั้น ๆ ข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมีความสอดคล้องกัน แต่ก็มีบ้างที่ไม่สอดคล้องกันหรือแม้กระทั่งมีความขัดแย้งกัน จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปโดยอาศัยการพิจารณาตัดสินจากงานศึกษาส่วนใหญ่ที่ผ่านมาและหลักฐานต่าง ๆ จากภาคสนาม
การแบ่งเนื้อหาและการเรียงลำดับ	แบ่งออกเป็นรายการที่เรียงต่อเนื่องกันตามลำดับเวลาหรือยุคสมัยที่ครอบคลุมทั้ง 4 สมัยตามแนวคิดพื้นฐานการวิจัย ซึ่งจะจัดทำเป็นหัวข้อใหญ่ ส่วนข้อมูลที่ปรากฏในสมัยเดียวกันเรียงตามหมวดหมู่หรือตามแก่นเรื่อง ซึ่งจะจัดให้เป็นหัวข้อย่อย
การจัดสร้างหัวข้อ	คัดเลือกคำสำคัญหรือชุดคำหลักที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และอารยธรรมของเมืองโบราณศรีเทพ ซึ่งได้แก่ เหตุการณ์ สภาพการณ์ ความคิด บุคคลหรือรูปเคารพ สถานที่ ตลอดจนวัตถุสิ่งของ เพื่อนำเสนอเป็นหัวข้อต่าง ๆ แล้วอธิบาย
ขนาดของรายการ	มีความยาวและละเอียดกว่าในพจนานุกรม
ภาษา	ชัดเจน เข้าใจง่าย เพื่อแก้ปัญหาที่ผู้อ่านเรื่องเมืองโบราณศรีเทพประสบ โดยการปรับคำศัพท์ทางวิชาการ ให้เป็นภาษาที่เข้าใจได้ไม่ยาก หรือให้ข้อมูลที่เป็นการอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้คนทั่วไปได้เข้าถึงความรู้หรือเรื่องราวต่าง ๆ อย่างแท้จริง

2.2 แนวทางการนำเสนอเนื้อหา

จากประเด็นปัญหาการวิจัยในกรณีนี้ที่ข้อมูลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองศรีเทพที่ผ่านมายังมีส่วนที่ขาดหายไปและไม่ปะติดปะต่อเป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่องกันตามลำดับเวลาอย่างละเอียดและรอบด้าน โดยเฉพาะเรื่องกำเนิดหรือประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ มีเพียงแต่ข้อมูลที่ระบุว่าชุมชนโบราณตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เท่านั้น จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาหาคำตอบว่าชาวศรีเทพมีบรรพบุรุษหรือรากเหง้ามาอย่างไร เป็นชาติพันธุ์และพูดภาษาใด มีความเป็นอยู่อย่างไรมาก่อน มีการพัฒนาเป็นเมืองได้อย่างไร มีความแปลกเด่นหรือเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากเมืองอื่น ๆ ในยุคสมัยเดียวกันอย่างไร เหล่านี้เป็นต้นในการศึกษาวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องมีขอบเขตที่กว้างออกไปจากที่เฉพาะเมืองศรีเทพเท่านั้น เพื่อนำเอาข้อมูลและเหตุการณ์ของชุมชนในพื้นที่เดียวกันและสมัยเดียวกัน มาเป็นคำตอบให้กับเมืองโบราณศรีเทพโดยใช้หลักการอนุमान หัวข้อของเนื้อหาสามารถนำเสนอตามลำดับเวลาโดยขยายจากฐานการแบ่งยุคของเมืองโบราณศรีเทพเป็น 4 ยุคตามที่กรมศิลปากรได้แบ่งไว้ ดังตาราง

ตารางที่ 5 หัวข้อของเนื้อหาสาหรานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ

หัวข้อใหญ่	หัวข้อย่อย
1. ศรีเทพมหานครโบราณลุ่มน้ำป่าสักและภูมิทัศน์	ศรีเทพเมืองสี่ยุคกับพัฒนาการที่ยาวนานกว่า 800 ปี, ศรีเทพดินแดนสองอารยธรรม, นาม “ศรีเทพ”, ที่ตั้งและภูมิประเทศเมืองศรีเทพ, ลักษณะทางกายภาพของเมืองศรีเทพ
2. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายและประวัติศาสตร์ตอนต้น	มนุษย์ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนสุวรรณภูมิ, การพัฒนาเป็นสังคมเมืองในช่วงรอยต่อกับยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น, ดินแดนสุวรรณภูมิ, กลองมโหระทึกในดินแดนสุวรรณภูมิ ช่วงปลายวัฒนธรรมสำริด, อารยธรรมและศาสนาจากอินเดียสู่สุวรรณภูมิ, ศูนย์กลางการค้าของสุวรรณภูมิ
3. ศรีเทพยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายและประวัติศาสตร์ตอนต้น	ศรีเทพยุคชุมชนดั้งเดิม, ศรีเทพกับการติดต่อกับโลกภายนอก, ศรีเทพกับการสร้างบ้านแปงเมือง, จารึกบ้านวังไผ่ กำเนิดเมืองศรีเทพ, จารึกเมืองศรีเทพ หลักเมือง
4. ศรีเทพกับอารยธรรมขอมโบราณสมัยก่อนเมืองพระนคร	ช่วงสมัยศิลปวัฒนธรรมขอมโบราณ, การแผ่เข้ามาของอารยธรรมขอมโบราณสมัยก่อนเมืองพระนคร, ศรีเทพกับการรับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูสมัยก่อนเมืองพระนคร, ศรีเทพกับรูปเคารพพระกฤษณะโควรรณะเนื่องในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิไวษณพ, การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างขอมโบราณสมัยก่อนเมืองพระนครและทวารวดี
5. ยุคอารยธรรมทวารวดี	ที่มาของนาม “ทวารวดี”, เส้นทาง การเข้ามาของอารยธรรมทวารวดีในดินแดนสุวรรณภูมิ, ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองทวารวดียุคแรก ๆ ในดินแดนสุวรรณภูมิ, ชาวทวารวดี สังคม และความเป็นอยู่, อักษรและภาษาสมัยทวารวดี, สถาปัตยกรรมทวารวดี, ประติมากรรมทวารวดี, ลวดลายศิลปะทวารวดี
6. ศรีเทพยุคอารยธรรมทวารวดี	ศรีเทพทวารวดี ชีวิตและความเป็นอยู่, ศรีเทพทวารวดี เศรษฐกิจและการค้า, ศรีเทพทวารวดี จุดยุทธศาสตร์ทางการคมนาคมและการค้าภูมิภาค, ศรีเทพทวารวดี จารึกและภาษา, ศรีเทพทวารวดีกับรูปเคารพพระศิวะเนื่องในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิไศวะ, ศรีเทพทวารวดี รูปเคารพพระวิษณุเนื่องในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิไวษณพ, ศรีเทพทวารวดี รูปเคารพพระสุริยเทพเนื่องในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิไศวะ, ศรีเทพทวารวดี ประติมากรรมเนื่องในพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน, ศรีเทพทวารวดี ประติมากรรมเนื่องในพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน, ศรีเทพทวารวดี ประติมากรรมเนื่องในพุทธศาสนา
7. ศรีเทพทวารวดีและสถาปัตยกรรม	ศรีเทพทวารวดี ศาสนสถานเขาคลัง ในเนื่องในพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน และประติมากรรมปูนปั้นประดับ, ศรีเทพทวารวดี ศาสนสถานเขาคลังนอกเนื่องในพุทธศาสนา, ศรีเทพทวารวดี ศาสนสถานขนาดเล็ก, ศรีเทพทวารวดี ศาสนสถานเขาคอมอรัตน์เนื่องในพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน

หัวข้อใหญ่	หัวข้อย่อย
8. ยุคอารยธรรมขอมโบราณสมัยพระนคร	การเข้ามาของอารยธรรมขอมโบราณสมัยพระนคร, ปราสาทหินและการก่อสร้าง, ผังเมืองบาราย และการสร้างเมือง, อโรคยาศาล, อิทธิพลของอารยธรรมขอมโบราณในดินแดนสุวรรณภูมิ
9. ศรีเทพยุคอารยธรรมขอมโบราณสมัยพระนคร	ศรีเทพกับสถาปัตยกรรมและประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, ปราสาทศรีเทพ, ปราสาทสองพี่น้อง, ปราสาทฤๅษี, ศรีเทพกับพุทธนิคายมหายาน (วัชรยานในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7)
10. ชุมชนเมืองร่วมสมัยกับเมืองศรีเทพ	ชุมชนเมืองบริเวณลุ่มน้ำป่าสัก-มูลตอนต้น, ชุมชนเมืองบริเวณลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก, ชุมชนเมืองบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา, ชุมชนเมืองบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง-ท่าจีน, ชุมชนเมืองบริเวณลุ่มน้ำบางประกง, ชุมชนเมืองบริเวณลุ่มน้ำมูล-ชี, กลุ่มปราสาทหินสมัยขอมโบราณยุคเมืองพระนคร
11. ศรีเทพยุคล่มสลาย	ศรีเทพกับการเกิดโรคระบาด, ศรีเทพกับภัยธรรมชาติความแห้งแล้ง, ศรีเทพกับยุคล่มสลายของอำนาจทางการเมืองขอมโบราณ, ศรีเทพกับการเกิดเส้นทางการค้าใหม่

สรุปและอภิปรายผล

บทความนี้นำเสนอแนวทางการจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการศึกษาประวัติศาสตร์และอารยธรรมของเมืองโบราณเช่นเมืองศรีเทพเพื่อให้ได้รายละเอียดที่เพียงพอเหมาะสมกับการจัดทำสารานุกรมนั้นจะต้องศึกษาหาข้อมูลความรู้ที่สมบูรณ์ในประเด็นต่าง ๆ อย่างรอบด้าน การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ จำเป็นที่จะต้องศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิหรือเชิงพื้นที่อีกด้วย ส่วนหลักการและแนวทางการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจคือ เนื้อหาควรเรียงลำดับอย่างต่อเนื่องกันตามยุคสมัยและตามหมวดหมู่เนื้อหา เนื้อหาต้องถูกต้องสามารถอ้างอิงได้โดยอาศัยการพิจารณาจากแหล่งข้อมูลที่ตรงกันส่วนใหญ่และจากหลักฐานในพื้นที่ อีกทั้งในการทำให้นี้เนื้อหาที่มีความชัดเจนและทำความเข้าใจได้ไม่ยากนั้นต้องมีการปรับคำศัพท์ทางวิชาการให้เป็นภาษาทั่วไปและมีการให้ข้อมูลอธิบายเพิ่มเติม

การจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพนี้มีความซับซ้อนและต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ปัญหาประการหนึ่งคือการตีความข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกันจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน จึงต้องอาศัยการค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างรอบด้านและระมัดระวัง ตลอดจนต้องอาศัยหลักฐานเชิงพื้นที่และการสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่อีกด้วย และยังคงมีความท้าทายในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น AI ในการนำเสนอข้อมูลภาพ โดยเฉพาะแผนที่ จะทำให้น่าสนใจมากกว่าที่จะใช้เพียงแผนที่กูเกิล หรืออาจใช้กับภาพประกอบเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรม

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของงบประมาณเนื่องจากต้องใช้งบประมาณทั้งในส่วนของการวิจัยเชิงพื้นที่และการจัดพิมพ์สารานุกรมให้มีรูปแบบที่สามารถดึงดูดความสนใจได้ดี

References

- Boisselier, J. (1975). *The heritage of Thai sculpture*. Weatherhill.
- Depimai, A. (2014). *Boran sathan khao khlang nok: Lamdap ayu samai lae naeokhit nai kankosang* [Khao Khlang Nok historical site: Timeline and construction concepts] [Unpublished Master of Arts thesis]. Silpakorn University.
- Fine Arts Department. (2007). *Utyan prawatsat Sithep* [Si Thep historical park]. Rungsin Printing.
- Fine Arts Department. (2018). *Sithep: Mueang sunklang khwamcharoen haeng lumnam pasak* [Si Thep: The City at the Center of Prosperity in the Pasak River Basin] (2nd ed.). Fine Arts Department.
- Kearney, C. (2012, 14 March). Encyclopaedia Britannica: After 244 years in print, only digital copies sold. *The Christian Science Monitor*. <https://www.reuters.com/article/technology/encyclopedia-britannica-ends-print-goes-digital-idUSBRE82C1FS/>
- Khatshima, K. (2022). *Raingan wichai rueang charuek phrachao mahenthaworaman* [Research Report on the Inscription of King Mahendravarman]. Silpakorn University.
- Krairiksh, P. (2021). *Sithep thawarawadi ratchathani haeng raek khong sayam* [Sri Thep Dvaravati, the first capital of Siam]. Piriya Krairiksh Foundation.
- Phitphumwithi, P. (2023). *Sayamratya: Sen thang khwamcharoen khong suwanaphum lae sayam prathet tangtae kon prawatsat thueng phutthasakarath songphansiroichetsipha* [Siamrathaya: The Path of Prosperity of Suvarnabhumi and Siam from Prehistory to 2475 B.E.]. National Research Council of Thailand.
- Saengcharik, O. (1984). *Khati kannaphue satsana pram latthi saiwanikai thi mueang sithep* [The beliefs of the Brahmanism, Shaivism, in Si Thep city] [Unpublished Bachelor of Arts thesis]. Silpakorn University.
- Samakthai, P. (2000). *Khati kwamchuea rueang phrasuriya thi phop chak pratimakam thi mueang boran sithep* [Beliefs about the sun god found in sculptures at the ancient city of Si Thep] [Unpublished Bachelor of Arts thesis]. Silpakorn University.

- Saraya, T. (2002). *Sithep khue sichanasa [Si Thep is Si Chanasa]*. In S. Wongthet (Ed.), *Sichanasa rat itsara thi rap sung [Si Chanasa, Plateau independent state]*. Matchon Book.
- Silpa Magazine Editorial Team. (2023, December 13). *Lakthan fong! Thammai chueng chuea dai wa "Sithep" khue sunklang Thawarawadi* [Evidence is clear! Why is it believed that "Si Thep" is the center of Dvaravati?]. Silpa-Mag.com. <https://www.silpa-mag.com/history/article123335>
- Sisatngam, S. (2024). *Sithep sathapat-patima mueang moradok lok* [Sri Thep architecture-statue, world heritage city sculpture]. Matchon Book.
- Songsiri, W. (1999). Thamorat khao saksit khong mueang sithep. *MuangBoran*, 25(3), 23-29.
- Somsri, K. (1983). *Kanwikhro laksana phang mueang sithep* [Analysis of Si Thep city planning characteristics] [Unpublished Bachelor of Arts thesis]. Silpakorn University.
- Sudsaward, D. (2018). *Boransathan khao khlagnok: rupbaep sathapatayakam khwamsamkhan lae khati kwamchuea* [Khao Khlung Nok historical site: Architectural style, significance, and beliefs]. Fine Arts Department.
- The Thai Encyclopedia for youth Project. (2005). *Saranukrom thai samrap yaowachon doi phraratchaprasong nai phrabatsomdet phrabaromchanakathibet mahaphumiphon adunyadet maharat baromnatbophit lem samsip* [The Thai Encyclopedia Project for Youth with the Intention of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great Volume 30]. The Thai Encyclopedia for youth Project.
- Theptha, N. (2009). *Kansueksa rongroi kannaphue satsana phram na mueang boran sithep nai chuang phutthasattawat thi sipsong-sippat* [A study of traces of Brahmanism in the ancient city of Si Thep during the 12th-18th Buddhist centuries] [Unpublished Bachelor of Arts thesis]. Silpakorn University.
- UNESCO. (2019, 11 April). *The ancient town of Si Thep*. <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6402/>
- Wongvipak, C. (1986). *Manutsayawithaya prayuk nai sithep lae sisatchanalai* [Applied anthropology in Si Thep and Si Satchanalai]. Silpakorn University.

เอกลักษณ์ในการบรรเลงกลองม้งคละ
ของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละ จังหวัดพิษณุโลก
The Uniqueness of Mangkla Drum Performance of
The Mangkla Folk Music Club, Phitsanulok Province

ณัฐนิช นักปี^{1*} นพดล พันธุ์เพ็ชร² และกมลธรรม เกื้อบุตร³

Nattanit Nakpee^{4*}, Nopphadon Phanphet⁵, and Kamontam Kuabutr⁶

(Received: 2 January 2025; Revised: 4 August 2025; Accepted: 22 August 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกลักษณ์การบรรเลงกลองม้งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละ จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์โน้ตดนตรี ผลการวิจัยพบว่าเอกลักษณ์การบรรเลงกลองม้งคละสามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการให้สัญญาณ ได้แก่ การตีรัวเพื่อเริ่มเพลง เปลี่ยนเพลง และจบเพลง 2) ด้านสำเนียงการบรรเลง คือ การตีกรออย่างสม่ำเสมอ เป็นลักษณะเฉพาะที่สืบทอดกันมา 3) ด้านการสร้างวินัยและความรับผิดชอบ นักดนตรีต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถบรรเลงได้อย่างราบรื่นและสอดคล้องกับวง 4) ด้านธรรมเนียมปฏิบัติ คือการยึดถือแบบแผนการบรรเลงเพื่อไม่ให้ขัดแย้งกับบทบาทของเครื่องดนตรีอื่น และ 5) ด้านความคิดสร้างสรรค์ นักดนตรีต้องมีความสามารถในการค้นคว้าพัฒนาจังหวะเพื่อสร้างสีสันให้กับบทเพลง เอกลักษณ์ทั้งห้านี้สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสามารถของนักดนตรี และการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านในบริบทของจังหวัดพิษณุโลกอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: กลองม้งคละ, ดนตรีพื้นบ้าน, พิษณุโลก

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

⁴ Associate Professor Dr., Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University

⁵ Assistant Professor, Western Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

⁶ Assistant Professor Dr., Western Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

* Corresponding author, E-mail: seung_n@hotmail.com

Abstract

This study aims to examine the uniqueness of the Mangkla drum performance by the Mangkla Folk Music Club in Phitsanulok Province using a qualitative research approach. Data were collected through structured interviews, participant observation, and rhythmic notation analysis. The findings identify five key characteristics of Mangkla drumming: (1) Signal cues, where drummers use rolls to initiate, transition, and conclude pieces; (2) Articulation, using consistent “kro” strokes that reflect long-standing traditions; (3) Discipline and responsibility, where performers engage in continuous practice to maintain rhythmic cohesion; (4) Conventional practice, in which performers adhere to established roles to avoid overlapping with other percussion instruments; and (5) Creativity, demonstrated through improvisation that enhances musical expression. These characteristics reflect local musical wisdom, the performers’ technical skills, and the cultural continuity of Northern Thai folk music. The study contributes to preserving this musical heritage for future generations.

Keywords: Mangkla drum, Folk music, Phitsanulok

บทนำ

ดนตรีพื้นบ้านเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาของกลุ่มนักดนตรีชาวบ้านทั้งการบรรเลงและการสืบทอดต่อกันมาในกลุ่มวัฒนธรรมของตน ซึ่งเครื่องดนตรีที่มีบทบาทจะเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีกระทบจำพวกกลอง กรับ ฉิ่ง ฉาบ และโหม่ง เป็นต้น ส่วนเครื่องเป่าคือ ปี่ ใช้บรรเลงประสมวง ในประเทศไทยนั้น วัฒนธรรมในรูปแบบวงดนตรีพื้นบ้านที่เป็นลักษณะวงปี่กลองยังปรากฏให้เห็นอยู่หลากหลายพื้นที่ เช่น ภาคกลางและภาคอีสานจะพบเห็นเป็นวงกลองยาว ภาคใต้เป็นทับ กลองชาตรี กลองโพน เป็นต้น ส่วนภาคเหนือเป็นกลองสะบัดชัย กลองปี่จ่า เป็นต้น จากพื้นที่ภาพรวมของภาคเหนือ ถ้าหากกล่าวถึงพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนล่างที่มีวัฒนธรรมร่วมในเรื่องวงปี่กลอง ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดพิษณุโลก โดยทั้ง 3 จังหวัดนี้มีอาณาเขตติดต่อกัน และพบเห็นวัฒนธรรมวงดนตรีประเภทนี้ คือ วงดนตรีม้งคละ ที่ยังคงมีการอนุรักษ์และสืบทอดการบรรเลงมาอย่างยาวนาน

พิษณุโลกเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีวัฒนธรรมของดนตรีม้งคละและเป็นพื้นที่ที่มีชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางของนักดนตรีม้งคละของจังหวัดในปัจจุบัน รวมทั้งนักวิจัยจำนวนมากที่ได้ทำการศึกษาในมิติอื่นของดนตรีม้งคละ เช่น Bunmuang (2019) ศึกษาวิจัยเรื่อง ม้งคละพิษณุโลก: การประสมวง พิธีกรรม และความเชื่อ และ Teerakul (2019) ศึกษาดนตรีม้งคละเรื่อง กลองยืน กลองหลอนบทเพลงม้งคละดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือตอนล่าง เป็นต้น อีกทั้งชมรมดังกล่าวเป็นที่ยอมรับในสังคมทั้งระดับชาวบ้านและระดับจังหวัด ชมรมนี้ยังคงไว้ทั้งการประกอบพิธีกรรมการไหว้ครูและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้านดนตรีม้งคละ โดยดนตรีม้งคละ หรือที่เรียกว่า วงปี่กลองนั้นเป็นการประสมวงด้วย

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี คือ กลองยืน กลองหลอน กลองมิ่งคละ ฉิ่ง ฉาบ กรับ ฆ้อง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า คือ ปี่ การบรรเลงเพลงต่าง ๆ ใช้จังหวะกลองเป็นหลัก ดังนั้นเทคนิคการตีกลองของผู้บรรเลงจึงมีความแตกต่างกันและเป็นเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ กระสวนจังหวะหลักของเพลงในดนตรีมิ่งคละมาจากกลองยืนและสอดแทรกกระสวนจังหวะที่ยกล้อด้วยกลองหลอน ส่วนกลองมิ่งคละจะมีกระสวนจังหวะที่เป็นการแปร เพื่อสอดแทรก สอดรับกับกลองยืนและกลองหลอนอีกส่วนหนึ่ง

กลองมิ่งคละ เป็นกลองที่มีขนาดเล็ก หน้ากลองหุ้มด้วยหนัง บรรเลงด้วยการใช้ไม้หวายที่ปลายพันด้วยเชือกจำนวน 2 อัน ตีลงบนหน้ากลอง เมื่อตีจะเกิดเสียงดังกรึก ๆ บางท้องถิ่นเรียกกลองมิ่งคละว่า กลอง “กรึก” หรือ “มิ่งคละ” (Department of Cultural Promotion, 2024) มีการบรรเลงเป็นกระสวนจังหวะที่สอดแทรกเข้าไปให้เกิดความเข้าใจ สนุกสนานมากยิ่งขึ้น การบรรเลงกลองมิ่งคละมีทั้งวิธีการตีรัว ตีกรอ และตีซัด ซึ่งเกิดขึ้นจากลีลาของผู้บรรเลงประกอบกับความสามารถด้านทักษะการตีของผู้บรรเลงที่ฝึกฝนอย่างเชี่ยวชาญ ผู้บรรเลงกลองมิ่งคละต้องเข้าใจในบทเพลงที่เป็นจังหวะหลักด้วย เพราะจะทำให้การตีสอดรับกับจังหวะหลักเป็นไปได้อย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กัน แม้ว่าการบรรเลงกระสวนจังหวะของกลองมิ่งคละจะมีรูปแบบที่เป็นอิสระ อย่างไรก็ตามผู้บรรเลงจะต้องมีความเข้าใจว่าท่อนเพลงใดคือการบรรเลงแบบยกล้อ เพื่อให้การบรรเลงมีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการบรรเลงกลองมิ่งคละจึงเป็นเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ การบรรเลงกลองมิ่งคละสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) แบบสั้น โดยการบรรเลงจะลงจบที่ละเพลง 2) แบบยาว เป็นการบรรเลงบทเพลงแบบต่อเนื่องติดต่อกันหลายเพลง ในแต่ละช่วงมีการเชื่อมโยงกันอย่างกลมกลืน เป็นการทำหน้าที่ของการบรรเลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงาน แสดงให้เห็นถึงความสามารถและความชำนาญของผู้บรรเลงที่ต้องผ่านการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะนี้ อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงนัยสำคัญที่แฝงอยู่จนเป็นเอกลักษณ์ที่น่าสนใจในกลองมิ่งคละ ของชมรมดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละจังหวัดพิษณุโลก

จากที่มาและความสำคัญนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาเอกลักษณ์การบรรเลงกลองมิ่งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละจังหวัดพิษณุโลกในแง่มุมต่าง ๆ ที่สะท้อนออกมาเป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติและยอมรับกันในสังคมดนตรี สะท้อนถึงภูมิปัญญา ไหวพริบ และการอนุรักษ์ มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาในครั้งนี้จะแสดงถึงคุณค่า ขนบธรรมเนียม การปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์ในการบรรเลงกลองมิ่งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละจังหวัดพิษณุโลก เพื่ออนุรักษ์ให้ดำรงไว้ในวัฒนธรรมดนตรีมิ่งคละแก่ผู้ที่สนใจศึกษาสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเอกลักษณ์การบรรเลงกลองมิ่งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละจังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการวางแผนงานเบื้องต้นเพื่อค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ก่อนจะทำารลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งในการทบทวนวรรณกรรมนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องนำมาใช้ในงานวิจัย ดังนี้ 1. ทฤษฎีมานุษยวัฒนธรรมสัมพันธ์ 2. ทฤษฎีหน้าที่นิยม 3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและคัดเลือกบุคคล แบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ นักดนตรีวงม้งคละในชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัด พิษณุโลกที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน และมีประสบการณ์การแสดงในงานต่าง ๆ ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป แบ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านกลองยี่นและกลองหลอน จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านกลองม้งคละ จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านเครื่องประกอบจังหวะได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง จำนวน 2 คน

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจากแนวคำถามสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีการ ตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์วิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และการ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในลักษณะการพูดคุยกับกลุ่มบุคคลข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นและ ครอบคลุมกับประเด็นที่ต้องการศึกษา รวมทั้งใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการบรรเลงดนตรี ม้งคละ นอกจากนี้ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลเป็นภาพถ่าย เสียง วิดิทัศน์ และจดบันทึก เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนจึงนำ ข้อมูลทั้งหมดมาจัดกระทำข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ เรียบเรียงเชื่อมโยง และตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องโดยกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลด้านดนตรี และกลุ่มนักวิชาการด้านดนตรี เพื่อให้ข้อมูลในการวิเคราะห์คลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีหน้าที่นิยมของ Santasombat (1994) ทฤษฎีมานุษยวัฒนธรรมสัมพันธ์ของ Pidokrajt (2020) และทฤษฎีการวิเคราะห์ดนตรีตะวันตก ของ Saktiyanurak (2001) เพื่อนำมาใช้เป็น แนวทางในการวิเคราะห์รูปแบบจังหวะกลองม้งคละ กลองยี่น กลองหลอน โดยถอดรูปแบบจังหวะของกลอง เป็นโน้ตสากล เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของเอกลักษณ์ในการบรรเลงกับบทบาทหน้าที่ของกลองม้งคละ ในชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก แล้วสรุปผลและอภิปรายผลตามประเด็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

ดนตรีม้งคละที่ใช้บรรเลงในชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก ปรากฏข้อมูลบทเพลงที่ใช้ บรรเลงทั้งหมด 38 เพลง แต่จากการสัมภาษณ์ประธานชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก พบว่าใน ปัจจุบัน (พ.ศ. 2567) นักดนตรีสามารถบรรเลงบทเพลงได้ 14 เพลงคือ เพลงไม้หนึ่ง เพลงไม้สาม เพลงไม้สี่ เพลงครุฑราชเหยียบกรวด เพลงพญาเดิน เพลงสาวน้อยประแป้ง เพลงเวียนโบสถ์ เพลงบัวลอย เพลงแก้งตก ปลัก เพลงนมนยานกระทบแป้ง เพลงคางคกเข็ดเขี้ยว เพลงสาธิตกลิมตง เพลงข้ามรับ-ข้ามส่ง และเพลงปลัก ใหญ่ ซึ่งเพลงทั้งหมดนี้ยังคงใช้ในการฝึกซ้อม การถ่ายทอด การประกอบพิธีกรรม และใช้ในงานสำคัญต่าง ๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ ผู้วิจัยจึงนำบทเพลงดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาเอกลักษณ์ของการบรรเลงกลองม้งคละที่

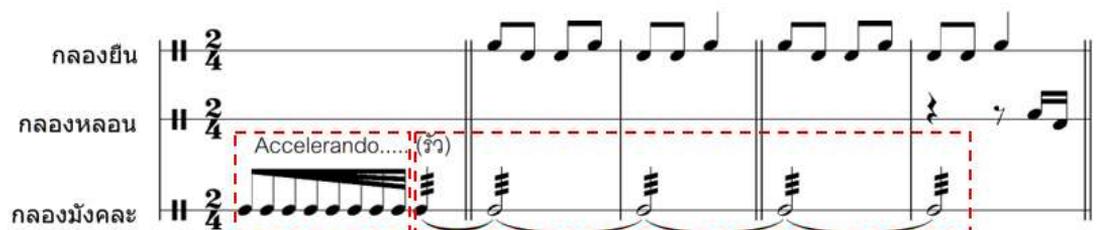
สอดแทรกอยู่ในบทเพลงต่าง ๆ ทั้งนี้ในการนำเสนอผลการวิจัยจะขอนำเสนอตัวอย่างบทเพลงเพียงบางส่วนตามความเหมาะสมและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์

กลองม้งคละเป็นกลองที่มีเสียงเล็ก ดังกังวาน โดดเด่น แทรกเสียงของกลองอื่นและกลองหลอนอย่างชัดเจน ส่วนการบรรเลงเพลงนั้นกลองอื่นและกลองหลอนทำหน้าที่เป็นจังหวะหลักและลือกันในเพลง ดังนั้นผู้บรรเลงกลองม้งคละจำเป็นต้องมีความรู้ในด้านของรูปแบบกระบวนจังหวะของกลองอื่นและกลองหลอนด้วยเพื่อความเข้าใจในการแปรกระบวนจังหวะได้อย่างลงตัวในเพลง อีกทั้งยังต้องคิดและสร้างสรรค์รูปแบบกระบวนจังหวะในขณะนั้นเพื่อให้การบรรเลง สนุกสนาน เนื่องจากเสียงของกลองม้งคละมีความดังและมีลีลาการบรรเลงที่หลากหลาย เช่น การตีรัว การตีกรอ และการตีชุด

จะเห็นได้ว่ากลองม้งคละมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรเลงของวงดนตรีม้งคละซึ่งมีเอกลักษณ์ในการบรรเลงและมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เอกลักษณ์การบรรเลงกลองม้งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก สรุปได้ทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการให้สัญญาณ (Signal)

กลองม้งคละมีบทบาทหน้าที่เป็นสัญญาณการให้สัญญาณของการบรรเลงนำขึ้นเพลง การเชื่อมต่อระหว่างเพลง และการบรรเลงจบเพลง โดยพบว่าก่อนบรรเลงเพลงทุกครั้ง นักดนตรีจะบรรเลงกลองม้งคละ โดยเริ่มตีกลองม้งคละจากจังหวะช้าแล้วจึงค่อย ๆ เร่งขึ้นไปจนถึงระดับเร็ว (Accelerando) ในลักษณะตีรัว การตีรัว คือการตีเพื่อรอกกลองอื่น กลองหลอนและเครื่องประกอบจังหวะต่าง ๆ ตีขึ้นเพื่อตั้งจังหวะในเพลง สอดแทรกตรงช่วงเสียงการตีรัวของกลองม้งคละ เพื่อเริ่มทำการแสดงและบรรเลงประกอบพิธีกรรม กิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งในบทความนี้กำหนดให้สัญญาณโน้ตแสดงถึงการตีรัว คือ ดังตามภาพตัวอย่างโน้ตในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างโน้ตกลองม้งคละช่วงขึ้นเพลงในเพลงไม้สี่

(ที่มา: ผู้เขียน, 2567)

จากนั้นใช้ตีกลองม้งคละเพื่อเป็นสัญญาณบอกช่วงต่อเพลงเพลง โดยการบรรเลงทุกครั้งนักดนตรีจะต้องตระหนักว่า นักดนตรีนั้นจะต้องบรรเลงเพลงให้ต่อเนื่องกันจากหลายบทเพลง ซึ่งช่วงของการเปลี่ยน

ไปอีกเพลงนั้นต้องทำการบรรเลงเปลี่ยนเพลงให้ราบรื่น ไม่ให้การบรรเลงเกิดการสะดุด หรือติดขัดจนทำให้เสียจังหวะของเพลง นักดนตรีทุกคนในวงจะฟังเสียงการตีกลองม้งคละในลักษณะการตีรัวไปเรื่อย ๆ เพื่อเป็นสัญญาณให้สมาชิกในวงรับรู้ว่าเป็นการเตรียมตัวเพื่อเปลี่ยนการบรรเลงสู่บทเพลงใหม่ เสมือนการส่งสัญญาณความพร้อมให้แก่สมาชิกทุกคนในวง ตามภาพตัวอย่างในรูปในภาพที่ 2 คือการตีรัวกลองม้งคละในส่วนท้ายของเพลงไม้สี่เพื่อเชื่อมต่อเข้าเพลงครุฑราชเหยียบกรวด

ภาพที่ 2 ตัวอย่างในตีกลองม้งคละช่วงต่อเพลง

(ที่มา: ผู้เขียน, 2567)

การให้สัญญาณในขั้นตอนการบรรเลงจบเพลง กลองม้งคละจะทำหน้าที่โดย นักดนตรีจะตีกลองม้งคละในลักษณะตีจากช้าและค่อย ๆ เร่งขึ้นไปจนถึงระดับเร็ว (Accelerando) แทรกมาในระหว่างเพลงเพื่อเป็นการบอกสัญญาณให้เตรียมจบเพลง ซึ่งเมื่อฟังแล้วเหมือนตีกลองม้งคละเพื่อตั้งจังหวะแทรกมาในขณะที่เครื่องอื่นยังคงตีจังหวะด้วยความเร็วปกติ จากนั้นเมื่อเสียงของกลองม้งคละอยู่ในลักษณะตีรัว เครื่องดนตรีอื่น ๆ ในวงต้องบรรเลงในลักษณะตีรัวไปพร้อมกันทั้งวง เพื่อให้มีเสียงอีกทีกและอลังการก่อนบรรเลงจบเพลงอย่างพร้อมเพรียงกัน ตามภาพตัวอย่างในรูปในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ตัวอย่างโน้ตกลองมังคละช่วงจบเพลงในเพลงไม้สี่
(ที่มา: ผู้เขียน, 2567)

2. ด้านสำเนียงการบรรเลง (Articulation)

รูปแบบกระสวนจังหวะของกลองมังคละ ของชมรมดนตรีพื้นบ้านมังคละจังหวัดพิษณุโลก พบว่ารูปแบบการบรรเลงกระสวนจังหวะในลักษณะแบบการตีกรอ ซึ่งในบทความนี้กำหนดให้สัญลักษณ์โน้ตแสดงถึงการตีกรอ คือ ซึ่งการตีกรอเป็นการดำรงรักษาและสืบทอดวิธีการดังกล่าวมาตั้งแต่สมัยอดีตและสามารถนำไปใช้บรรเลงร่วมกับทุกเพลงที่พบในการวิจัยครั้งนี้ วงดนตรีมังคละในพื้นที่ดังกล่าวนี้ยังคงให้ความสำคัญกับรูปแบบกระสวนจังหวะในลักษณะนี้มาก โดยสมาชิกส่วนใหญ่ทราบดีว่า หากการบรรเลงกลองมังคละ มีการแปรจังหวะออกไปมักวนกลับมาที่รูปแบบการตีกรอแบบนี้เสมอ จากข้อมูลภาคสนามเป็นที่ปรากฏเห็นชัดว่า สำเนียงและรูปแบบกระสวนจังหวะของกลองมังคละดังกล่าวเป็นสิ่งยึดถือและปฏิบัติกันมายาวนานในวัฒนธรรมของพื้นที่แห่งนี้ จนเป็นเอกลักษณ์ที่มีคุณค่า กลายเป็นแนวปฏิบัติสืบมาจนถึงปัจจุบัน รายละเอียดของสำเนียงการบรรเลงและกระสวนจังหวะ ดังตัวอย่างภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ตัวอย่างโน้ตที่มีรูปแบบการตีกรอของกลองมังคละในเพลงไม้สี่
(ที่มา: ผู้เขียน, 2567)

3. ด้านการสร้างวินัยและความรับผิดชอบ

นอกจากเอกลักษณ์ในด้าน การบรรเลงดนตรีแล้ว การบรรเลงกลองม้งคละยังส่งผลต่อการสร้างวินัย ความอดทน การมีสมาธิ และความรับผิดชอบต่อ นักดนตรีในวงม้งคละ กล่าวคือ ในการบรรเลงกลองม้งคละ นักดนตรีต้องบรรเลงรูปแบบกระสวนจังหวะหลักและพัฒนาจังหวะโดยนำมาร้อยเรียงสลับกันไปตลอดทั้งเพลง นักดนตรีต้องหมั่นฝึกฝนสมาธิในการบรรเลง มีความอดทน มีวินัยในการฝึกปฏิบัติ โดยสมาชิกในวงมีการนัดหมายเพื่อฝึกซ้อมร่วมกันทุกสัปดาห์ เพื่อให้การบรรเลงอยู่ในกรอบของกระสวนจังหวะหลักได้ และส่วนสำคัญคือ ความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนภายในวงม้งคละ เพื่อให้การบรรเลงเป็นไปตามขนบ มีความไพเราะ เกิดสุนทรียะที่ดีต่อผู้ฟัง ดังนั้นผู้บรรเลงกลองม้งคละต้องตระหนักต่อการบรรเลง และพิจารณาการบรรเลงของตนอยู่เสมอ เช่น การตีกรอ หากบรรเลงไม่สอดคล้องหรือการแปรจังหวะไม่สอดคล้องกับเครื่องจังหวะหลัก อาจส่งผลต่อการบรรเลงของเครื่องดนตรีทุกชิ้นในวงได้ อีกทั้งการบรรเลงกลองม้งคละต้องบรรเลงด้วยสัดส่วนโน้ตที่มีความหนาแน่นมากกว่าเครื่องดนตรีอื่น ๆ นักดนตรีจำเป็นต้องใช้ความอดทนสูงในการบรรเลงตลอดงาน จากที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า การสร้างวินัยในการฝึกฝนและบรรเลงกลองม้งคละเป็นบทบาทหนึ่งที่จะนำพาการบรรเลงภาพรวมของวงให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จไปด้วยดี และแฝงไว้ด้วยกุศโลบายของการพัฒนานักดนตรีรุ่นใหม่ให้มีความตั้งใจต่อการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอย่างจริงจัง

4. ด้านธรรมเนียมปฏิบัติ

กลองม้งคละมีบทบาทในการสร้างสีสันต่อบทเพลงและมีความโดดเด่นของเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ โดยถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่เสมือนผู้นำของวง ซึ่งในแต่ละบทเพลงผู้บรรเลงกลองม้งคละต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ บรรเลงให้เสียงสอดแทรกโดดเด่นออกมาจากกลองยีนและกลองหลอน อีกทั้งยังมีหน้าที่เป็นผู้นำพาทั้งช่วงขึ้นเพลง ช่วงเปลี่ยนเพลง และช่วงจบเพลง ดังกล่าวข้างต้น แต่ในเพลงข้ามรับข้ามส่ง และเพลงปลักใหญ่ ผู้บรรเลงกลองม้งคละต้องลดบทบาทลงเพื่อทำหน้าที่สอดคล้องตามกระสวนจังหวะหลักจากกลองยีนและกลองหลอน ทั้งนี้ผู้บรรเลงกลองม้งคละต้องบรรเลงอยู่ในกรอบของกระสวนจังหวะหลัก ซึ่งธรรมเนียมปฏิบัตินี้เป็นวิธีการเฉพาะที่เกิดขึ้นในชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละ เนื่องจากคุณประโยชน์ลูกพลับ ประธานชมรมดนตรีพื้นบ้าน จังหวัดพิษณุโลก ได้วางระบบและธรรมเนียมดังกล่าวนี้ให้เป็นแบบแผนเพื่อให้ให้นักดนตรีนำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เป็นการสะท้อนถึงการมีมารยาทที่ดีของนักดนตรีในวงและการให้เกียรตินักดนตรีคนอื่น ในวงอีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ไม่ปรากฏข้อมูลในการศึกษาด้านธรรมเนียมปฏิบัติของการบรรเลงกลองม้งคละที่แน่ชัด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงตัวอย่างโน้ตของการบรรเลงกลองม้งคละในลักษณะข้างต้นเพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียดดังภาพที่ 5 และภาพที่ 6

ท่อนข้ามรับ
13

กลองยืน
กลองหลอน
กลองมิ่งคละ

ท่อนข้ามส่ง
35

กลองยืน
กลองหลอน
กลองมิ่งคละ

ภาพที่ 5 ตัวอย่างโน้ตกลองมิ่งคละรวเพื่อสอดรับในเพลงข้ามรับข้ามส่ง (ที่มา: ผู้เขียน, 2567)

ท่อน 2
11

กลองยืน
กลองหลอน
กลองมิ่งคละ

15

กลองยืน
กลองหลอน
กลองมิ่งคละ

ท่อน 3
20

กลองยืน
กลองหลอน
กลองมิ่งคละ

24

กลองยืน
กลองหลอน
กลองมิ่งคละ

ภาพที่ 6 ตัวอย่างโน้ตกลองมิ่งคละรวเพื่อสอดรับในเพลงปลักใหญ่ (ที่มา: ผู้เขียน, 2567)

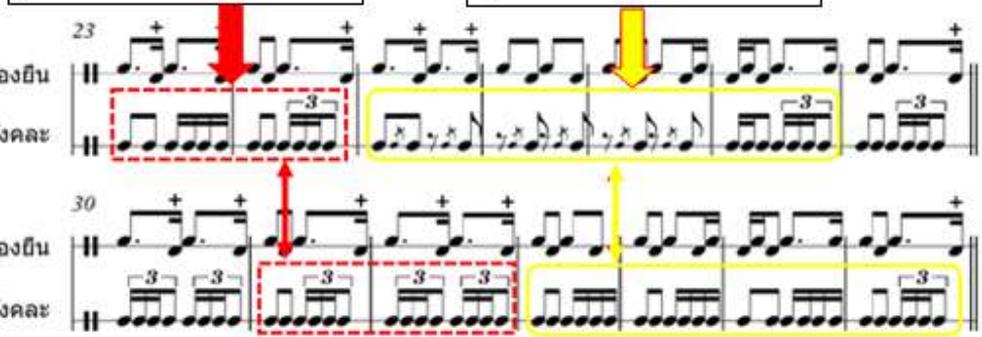
จากภาพตัวอย่างที่ 5-6 เห็นได้ว่าลักษณะการบรรเลงกลองม้งคละมีการบรรเลงเพื่อสอดคล้องตาม กระทบจังหวะของกลองยี่นและกลองหลอน โดยผู้บรรเลงต้องแปรกระทบยี่นให้อยู่ในกรอบของกระทบ จังหวะหลัก มีลักษณะเช่นเดียวกับการสนทนาคือ มีประโยคถาม และประโยคตอบ ดังนั้นการฟังจึงเป็นทักษะ สำคัญในการบรรเลงลักษณะดังกล่าวนี้

5. ด้านความคิดสร้างสรรค์

ด้านความคิดสร้างสรรค์ของการบรรเลงกลองม้งคละ พบว่า รูปแบบการบรรเลงกลองม้งคละมีการ พัฒนาระสวงจังหวะในลักษณะการบรรเลงแบบต้นสด (improvisation) ในบางท่อน โดยการตีกลองม้งคละ ในจังหวะยกเพื่อทำหน้าที่เป็นการตีชุด เข้ามาสร้างสีสันให้กับท่อนเพลง ให้มีลักษณะเป็นการล้อกับกลองยี่น และกลองหลอน นักดนตรีที่บรรเลงกลองม้งคละจึงต้องใช้ไหวพริบ และทักษะการสร้างสรรค์การพัฒนา รูปแบบจังหวะเพิ่มเติมออกไปในขณะนั้น เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่าการบรรเลงดนตรีมีความแตกต่างออกไปจาก รูปแบบกระทบจังหวะหลัก สามารถบรรเลงสร้างสรรค์ภายใต้กรอบของโครงสร้างในบทเพลงนั้น ๆ การพัฒนาระสวงจังหวะที่เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ในการบรรเลง และการฝึกฝนส่วนบุคคลเพื่อนำมา ต่อยอดและสร้างสรรค์กับเครื่องดนตรีชิ้นอื่นได้ลงตัว โดยแสดงไน้ตรูปแบบการพัฒนาระสวงจังหวะกลอง ม้งคละ ในภาพที่ 7 ดังนี้

รูปแบบกระทบจังหวะที่ใช้เป็นหลัก

รูปแบบการพัฒนาระสวงจังหวะ

ภาพที่ 7 ตัวอย่างรูปแบบการพัฒนาระสวงจังหวะกลองม้งคละในเพลงแก้งตกลัก (ที่มา: ผู้เขียน, 2567)

การอภิปรายผล และบทสรุป

เอกลักษณ์การบรรเลงกลองม้งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยทำการ วิเคราะห์และสรุปผลได้เป็น 5 ด้าน โดยอภิปรายผลที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการให้สัญญาณ กลองม้งคละมีเอกลักษณ์ด้านการให้สัญญาณโดยการให้บุคคลอื่นภายในวง ได้รับรู้ช่วงเวลาที่จะทำการบรรเลง การเชื่อมต่อบทเพลง และการลงจบของการบรรเลง ซึ่งในวงดนตรีม้งคละ

จะใช้การตีกลองม้งคละแบบตีรววยาวเพื่อเป็นการสื่อสัญญาณดังกล่าวโดยไม่ต้องใช้เป็นคำพูดสื่อสาร สอดคล้องกับ Rojanatrakul (2009, pp. 55-59) ที่ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หน้าทับเพลงจากวงดนตรีม้งคละ เป็นโน้ตสากล พบว่า กลองม้งคละเป็นเครื่องดนตรีที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ในขณะที่บรรเลงจะมีเสียงที่ดัง กึกก้อง จนทำให้ผู้ที่อยู่ในระยะไกลสามารถได้ยินอย่างชัดเจน บทบาทและหน้าที่มีด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น เป็นสัญลักษณ์ในการขึ้นนำ การลงจบ เป็นตัวตลกคอยหยอกล้อกับเครื่องดนตรีภายในวง และเป็น สัญลักษณ์ในการเปลี่ยนกระบวนจังหวะของเพลงแต่ละเพลง นอกจากนี้การให้สัญญาณจากกลองม้งคละยัง แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา ในการคิดกระบวนการเล่นนี้ของนักดนตรีในอดีต ซึ่งในสังคมนอกจากสัญญาณที่ ใช้สื่อสารกันเฉพาะกลุ่มแล้วนั้น มนุษย์ยังคงใช้กระบวนการเล่นนี้ในสังคมนอกวงด้วย และสอดคล้องกับ Smithidhamma (2002, pp. 1-5) ได้กล่าวถึงเรื่องการประโคมฆ้องกลองในดนตรีพื้นบ้านคนเมืองเหนือไว้ว่า ในโคลงนิราศหริภุญไชย ได้รจนาไว้ไม่น้อยกว่า 500 ปีมาแล้วแสดงให้เห็นว่าฆ้องกับกลองเป็นของคู่กัน อัน ว่าฆ้อง กลอง และแสง สามอย่างนี้เมื่อมาประสมวงกันแล้วสามารถเป็นวงแห่ฆ้อง แหกกลองได้สารพัดรูปแบบ เช่น วงกลองสิ่งหม้อ วงกลองปู้แจ้ วงกลองยาว วงกลองมองเซิง วงกลองตกลั่ง หรือวงกลองตั้งโอง วงดนตรี เหล่านี้ชาวบ้านทางเหนือบางคนเรียกง่าย ๆ ว่า วงแห่ วงฆ้องกลอง หรือแห่ฆ้องแห่กลอง ซึ่งเป็นวงที่ใช้ทั่วไป ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ด้านสำเนียงการบรรเลง ด้วยรูปแบบกระบวนจังหวะการบรรเลงกลองม้งคละของชมรมดนตรี พื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลกที่มีรูปแบบกระบวนจังหวะการตีแบบการกรอ โดยใช้เป็นส่วนใหญ่ในทุกบท เพลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสำเนียงที่มีเอกลักษณ์ของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลกที่มีความ โดดเด่น อีกทั้งการบรรเลงแบบการกรอนี้ นักดนตรียังคงสืบทอดและรักษาไว้ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้ฟัง หรือนักดนตรีที่เล่นวงม้งคละจะสามารถทราบได้ทันทีว่าสำเนียงการบรรเลงแบบนี้คือวงม้งคละจากที่ใด ซึ่งเอกลักษณ์ดังกล่าวในวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านจะมีสำเนียงเฉพาะถิ่น ดังสอดคล้องกับ Khotchawong (1999, pp. 75-82) ได้กล่าวถึงดนตรีพื้นบ้านในวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านไทยทุกชนิดไว้ว่า ดนตรีพื้นบ้านเป็น ดนตรีที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นด้วยการร้องหรือบรรเลงโดยชาวบ้าน มีลักษณะดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น แต่ละท้องถิ่นมีดนตรีที่มีสำเนียง ทำนอง และจังหวะลีลาเป็นของตนเอง เมื่อบรรเลงแล้วผู้ฟัง สามารถรับรู้ได้ทันทีว่าเป็นดนตรีของท้องถิ่นใด โดยสำเนียงกลองม้งคละนี้ยังส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่สมัยอดีต ถึงปัจจุบันจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ยึดถือกันของชมรมดนตรีพื้นบ้านดังกล่าว และสอดคล้องกับ Boonsom (2005, pp. 14-15) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นสิ่ง ที่สะสมสืบทอดและแพร่ขยายมาเป็นเวลาอันยาวนานในแต่ละกลุ่มชนของมนุษย์

ด้านการสร้างวินัยและความรับผิดชอบ เอกลักษณ์ด้านการสร้างวินัยและความรับผิดชอบในการ บรรเลงกลองม้งคละสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนกรฝึกฝนที่ต้องอาศัยความอดทน สมาธิ และการมีวินัยอย่าง ต่อเนื่อง นักดนตรีที่ทำหน้าที่บรรเลงกลองม้งคละจำเป็นต้องรักษารูปแบบกระบวนจังหวะตลอดทั้งบทเพลง

ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้พลังทางร่างกายและจิตใจควบคู่กัน อีกทั้งต้องรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกิจกรรมการแสดงอย่างสมบูรณ์ วินัยและความรับผิดชอบนั้น ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการบรรเลงเพลงในระดับปัจเจก แต่ยังส่งผลในระดับวัฒนธรรมทางจิตใจ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างอุปนิสัยแห่งความอดทน ความร่วมมือ และการเคารพतिकากลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของ Boonsing (2001) ที่มองว่าวัฒนธรรมคือผลรวมของพฤติกรรม ค่านิยม และการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมที่สืบทอดกันมา จนหล่อหลอมเป็นลักษณะนิสัยร่วมของกลุ่มชน

อย่างไรก็ดี ในบริบทของวัฒนธรรมร่วมสมัย อาจตั้งคำถามว่าความเข้มงวดในวินัยดังกล่าวจะสามารถดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในวงดนตรีที่บ้านได้มากนักน้อยเพียงใด โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับแนวดนตรีร่วมสมัยที่เปิดโอกาสให้ผู้เล่นสามารถแสดงออกได้อย่างเสรีและยืดหยุ่นมากกว่า (Turino, 2008)

ด้านธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันในการบรรเลงกลองม้งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพในแบบแผนที่มีมาแต่เดิม โดยผู้บรรเลงกลองม้งคละต้องสอดคล้องกับจังหวะที่ผู้นำกำหนด และรักษาโครงสร้างจังหวะหลักไม่ให้ขัดแย้งกับบทบาทของเครื่องดนตรีอื่น การกระทำเช่นนี้แสดงถึงความเคารพซึ่งกันและกันภายในวง และเป็นการยึดถือขนบธรรมเนียมร่วมกันของกลุ่มอย่างเคร่งครัด แนวปฏิบัติเช่นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีมานุษยวัฒนธรรมสัมพันธ์ของ Pidokrajt (2020) ซึ่งอธิบายว่ามนุษย์พัฒนาและสืบทอดวัฒนธรรมผ่านการปรับตัว การเรียนรู้ และการสร้างความหมายร่วมในกลุ่ม โดยเฉพาะในมิติของภาษา ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และศิลปวัฒนธรรม รวมถึงดนตรี อย่างไรก็ตาม อาจพิจารณาในอีกแง่หนึ่งว่าการยึดถือธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดอาจกลายเป็นข้อจำกัดต่อการสร้างนวัตกรรมใหม่ในดนตรีพื้นบ้าน โดยเฉพาะในบริบทของโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังที่ Nettl (2005) ชี้ว่า การยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิมมากเกินไปอาจขัดขวางการพัฒนาดนตรีให้ตอบสนองต่อสังคมสมัยใหม่

ด้านความคิดสร้างสรรค์ การบรรเลงกลองม้งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก ยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในการพัฒนากระบวนจังหวะผ่านการด้นสด (improvisation) ซึ่งผู้บรรเลงสามารถดัดแปลงจังหวะดั้งเดิมให้มีความหลากหลายและน่าสนใจยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบของการซ้ำ การแปร และการพัฒนาจังหวะใหม่

ลักษณะการสร้างสรรคค์เช่นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการวิเคราะห์ดนตรีตะวันตกของ Sokiyanurak (2001) ที่กล่าวถึง “หน่วยจังหวะย่อยเอก” (rhythmic motif) ซึ่งสามารถนำไปใช้ซ้ำ ดัดแปลง หรือขยายเพื่อสร้างความหลากหลายในการบรรเลง นอกจากนี้ Nettl (2005) ยังกล่าวว่า การด้นสดในดนตรีพื้นบ้านถือเป็น “cultural statement” หรือการแสดงออกเชิงวัฒนธรรมที่แสดงถึงตัวตนของผู้เล่นและกลุ่มวัฒนธรรมของตน

ซึ่งในบริบทของกลองม้งคละ การดนตรีไม่เพียงสะท้อนทักษะทางดนตรีเท่านั้น แต่ยังสะท้อนพลวัตทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังมีชีวิตชีวาและพร้อมต่อการปรับเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์

จากเอกลักษณ์การบรรเลงกลองม้งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 5 ด้านที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงนัยที่แฝงอยู่ทั้งการบรรเลงและการฝึกซ้อมต่าง ๆ นักดนตรีวงม้งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลกยังคงยึดถือปฏิบัติกันอย่างยอมรับเป็นวัฒนธรรมอย่างไม่บกพร่องและทุกคนยังเป็นส่วนที่ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ เพราะวงดนตรีพื้นบ้านลักษณะนี้ช่วยสร้างความเป็นหนึ่งและประกอบกิจกรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ของสังคมนั้น ๆ ดังที่ Kuabutr (2020, pp. 51-62) ได้ศึกษาเรื่องพิธีไหว้ครูดนตรีม้งคละ พบว่าการประกอบพิธีไหว้ครูประจำปีนิยมจัดที่บ้านของหัวหน้าวง วงดนตรีม้งคละของจังหวัดพิษณุโลกจะมารวมตัวกันที่ชมรมดนตรีม้งคละจังหวัดพิษณุโลก แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันยังคงมีการใช้ดนตรีม้งคละประกอบพิธีกรรมอย่างชัดเจน

ฉะนั้นการรักษาเอกลักษณ์ของการบรรเลงกลองม้งคละจึงสะท้อนให้เห็นถึงนักดนตรีที่บรรเลงเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ ในวงว่าทุกคนต่างมีส่วนร่วมเพื่อบำรุงวัฒนธรรมไว้ให้ปรากฏในสังคมปัจจุบันอย่างมีแบบแผน ซึ่งสอดคล้องกับ Chasuwan (1999, pp. 6-7) ได้กล่าวถึงดนตรีในชีวิตประจำวันของคนเราไปจนถึงสู่พิธีกรรมไว้ว่า ดนตรีมีบทบาทและเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย นับตั้งแต่เกิดก็จะจะมีบทเพลงขับกล่อม เมื่อเติบโตขึ้นสู่วัยเฒ่าเรียนดนตรีก็เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาวิชาที่เรียน และเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมต่าง ๆ ดนตรีจะมีส่วนในการให้ความบันเทิง ผ่อนคลาย รวมทั้งใช้การดนตรีเป็นเพื่อนในขณะทำงาน และนอกจากนั้นตามวัฒนธรรมไทยยังมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตซึ่งใช้ดนตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม

นอกจากนี้พบว่า การบรรเลงกลองม้งคละเป็นกิจกรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ของสมาชิกในวงอย่างลึกซึ้ง ตั้งแต่การให้เกียรติกันในลำดับการบรรเลง ไปจนถึงธรรมเนียมปฏิบัติที่ห้ามทับหน้าที่ของเครื่องดนตรีอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า musicking เป็นวิธีที่มนุษย์ใช้ในการ “สร้างแบบจำลองของความสัมพันธ์ทางสังคม” (Small, 1998, p. 13) กล่าวคือ การฟังเสียงกลองยี่นและกลองหลอน เพื่อบรรเลงกลองม้งคละให้สอดคล้องอย่างเหมาะสม เป็นการเคารพ “บทบาทของผู้อื่น” ผ่านการกระทำทางดนตรี

โดยเอกลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัยที่ได้เก็บข้อมูลจากภาคสนามสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ที่ปรากฏในการบรรเลงกลองม้งคละในชมรมดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลกที่มีความโดดเด่น และเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ที่ควรค่าต่อการนำไปปฏิบัติเพื่อสร้างวงดนตรีพื้นบ้านที่มีมาตรฐานต่อไป ทั้งนี้ดนตรีม้งคละเป็นดนตรีพื้นบ้านที่โดดเด่นในหลายพื้นที่ทั้งจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียงคือ สุโขทัยและอุดรธานี ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถศึกษาองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ในการบรรเลงม้งคละของจังหวัดอื่น ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง

References

- Boonsing, N. (2001). *Thai culture*. Phatthana Suksa Publishing.
- Boonsom, W. (2005). *Thai arts and culture: Threads from the past*. Pyramid Karnpim.
- Bunmuang, U. (2019). Mangkala Phitsanulok: Orchestation, rituals and beliefs. *Nakabutr Review Journal, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 11(3), 155-164.
- Chasuwan, S. (1999). *Music and healing*. Printing Center, Suan Sunandha Rajabhat Institute.
- Department of Cultural Promotion. (2024). *Performing arts: Mangkla*. <http://ich.culture.go.th/article/detail/673aec283a1da799f45aef1e>
- Khotchawong, P. (1999). *Southern Thai folk music culture*. Faculty of Fine and Applied Arts (Establishment Project), Songkhla Rajabhat Institute.
- Kuabutr, K. (2020). The Mangkala Wai Khru Ceremony. *The Golden Teak: Humanities and Social Sciences Journal*, 26(1), 51-62.
- Nettl, B. (2005). *The study of ethnomusicology: Thirty-one issues and concepts* (2nd ed.). University of Illinois Press.
- Pidokrajt, N. (2020). *Theory for music research and contents*. Naduriyang Printing.
- Rojanatrakul, S. (2009). *Analysis of rhythmic patterns in mangka music, from folk to western notation* [Research report]. Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University.
- Santasombat, Y. (1994). *Humans and culture*. Thammasat University Press.
- Small, C. (1998). *Musicking: The meanings of performing and listening*. Wesleyan University Press.
- Smithidhamma, N. (2002). *Northern Thai folk music*. Office of Art and Culture, Lampang Rajabhat Institute.
- Soktiyanurak, N. (2001). *Musical forms and analysis* (2nd ed.). Chulalongkorn University Press.
- Teerakul, S. (2019). Klong Yuen-Klong Lorn in Mangkla music of lower northern Thailand. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University*, 6(1), 64-79.
- Turino, T. (2008). *Music as social life: The politics of participation*. University of Chicago Press.

มุมมองของครูผู้สอนภาษาเกาหลีชาวไทยต่อการพัฒนาทักษะการออกเสียง ภาษาเกาหลีในโรงเรียนมัธยมศึกษา¹

Thai Korean Language Teachers' Perspectives on Developing Korean Pronunciation Skills in Secondary Schools

กาญจนา สหะวิริยะ² สาวิตรี วงษ์นุ่น³ และแทวู คิม⁴

Kanchana Sahaviriya⁵, Sawitree Wongnoon⁶, and Taewoo Kim⁷

(Received: 19 June 2025; Revised: 6 August 2025; Accepted: 22 August 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมอง อุปสรรค และข้อเสนอแนะของครูเกี่ยวกับการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษา โดยเก็บข้อมูลจากครูผู้สอน 100 คน ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนที่มีต่อการจัดการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ครูส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการออกเสียง แต่การจัดการเรียนการสอนยังขาดความชัดเจนและเป็นระบบ ทั้งด้านหลักสูตร สื่อประกอบการออกเสียง ครูผู้สอนและเวลาเรียน เนื้อหาการออกเสียงมักถูกรวมในรายวิชาอื่นโดยไม่มีแนวทางเฉพาะ แบบเรียนแม้เข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริง แต่ยังคงขาดคำอธิบายหลักการ แบบฝึก และสื่อเสียงที่เพียงพอ ครูส่วนใหญ่ประเมินตนเองมีความสามารถและความพร้อมในระดับปานกลาง ประสบข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีช่วยสอน และเวลาเรียนมีจำกัด

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง "การพัฒนาหนังสือเสียงอิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การออกเสียงสระ พยัญชนะ และตัวสะกดภาษาเกาหลีสำหรับครูผู้สอนชาวไทย" ได้รับทุนจากเงินรายได้มหาวิทยาลัย ประเภททุนวิจัยองค์ความรู้ ปี พ.ศ. 2566 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (REC Number: psu.pn.2-020/66)

² รองศาสตราจารย์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาเกาหลี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ นักวิชาการอุดมศึกษา ระดับชำนาญการ งานเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁴ อาจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาเกาหลี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁵ Associate Professor, Bachelor of Arts Program in Korean Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

⁶ Educator Professional Level, Information Technology Unit, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

⁷ Dr., Bachelor of Arts Program in Korean Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

* Corresponding author, E-mail: kanchana.ia@psu.ac.th

งานวิจัยนี้จึงเสนอให้ปรับปรุงหลักสูตรให้ชัดเจน พัฒนาแบบเรียนและสื่อที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนชาวไทย เสริมทักษะครูด้วยการอบรมและเทคโนโลยีและเพิ่มเวลาเรียนหรือกิจกรรมเสริมเพื่อฝึกออกเสียงอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การออกเสียงภาษาเกาหลี, การจัดการเรียนการสอน, มุมมองครู, ภาษาเกาหลีในโรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

This study aims to investigate the perspectives, challenges, and suggestions of Thai Korean language teachers regarding the teaching of Korean pronunciation in secondary schools. Data were collected from 100 teachers under the Office of the Basic Education Commission (OBEC) using a questionnaire on teachers' opinions toward the instruction of Korean pronunciation. The findings revealed that most teachers recognized of the importance of pronunciation skills; however, the instructional practices lacked clarity and systematic organization in four aspects: curriculum, pronunciation materials, teacher readiness, and classroom time. Pronunciation content was often integrated into other language subjects without specific teaching guidelines. Although the textbooks user-friendly and practical, they lacked adequate explanations of pronunciation principles, practice exercises, and sufficient audio support. Most teachers rated their own competence and readiness as moderate and faced limitations in using teaching technologies as well as inadequate instructional time. The study recommends improvements in curriculum clarity, the development of textbooks and materials tailored to Thai learners' context, teacher training and access to instructional technologies, and an increase in instructional time or supplementary activities to enable consistent and effective pronunciation practice.

Keywords: Korean pronunciation, Instructional practices, Teacher perspectives, Secondary education

บทนำ

การออกเสียงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้ภาษา โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนชาวไทยที่ศึกษาภาษาเกาหลีเป็นภาษาต่างประเทศซึ่งมีระบบเสียงของภาษาแม่แตกต่างจากระบบเสียงในภาษาเกาหลี เช่น การออกเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาเกาหลี แม้ภาษาเกาหลีกับภาษาไทยจะมีระบบเสียงพยัญชนะท้าย (받침) ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในบางประการ แต่ก็ไม่อาจเทียบเคียงกันได้โดยสมบูรณ์ในทุกกรณี กล่าวคือ ภาษาไทยมีระบบเสียงพยัญชนะท้ายจำนวนทั้งสิ้น 9 เสียง (รวมแม่ก.กา) ขณะที่ภาษาเกาหลีมีเพียง 7 เสียงเท่านั้น ทั้งนี้ พยัญชนะท้ายบางกลุ่มในภาษาไทย เช่น เสียงในแม่เกย [ย] และแม่เกอว [ว] ไม่ปรากฏอยู่ในระบบพยัญชนะท้ายของภาษาเกาหลีโดยตรง หากแต่ปรากฏในรูปแบบของเสียงกึ่งสระ ซึ่งทำหน้าที่แตกต่างไปจากบทบาทของพยัญชนะท้ายในภาษาเกาหลี และประเด็นสำคัญ การออกเสียงพยัญชนะท้าย 'ㄹ' ในภาษาเกาหลี ซึ่งไม่มีเสียงพยัญชนะท้ายที่เทียบเคียงได้โดยตรงกับเสียงในภาษาไทย มักเป็น

อุปสรรคสำคัญสำหรับผู้เรียนชาวไทยในการถ่ายถอดและออกเสียงให้ถูกต้องได้ (Celce-Murcia et al., 2010; Koheng, 2015; Supsin, 2013)

นอกจากนี้ภาษาเกาหลียังมีลักษณะการออกเสียงพยัญชนะต้นที่แตกต่างจากภาษาไทยด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในด้านระดับความแรงของลมและการเกร็งของกล้ามเนื้อบริเวณลำคอขณะออกเสียง (Sahaviriya & Kim, 2021) ลักษณะความแตกต่างนี้สามารถสังเกตได้จากการเปรียบเทียบระหว่างพยัญชนะที่มีการออกเสียงแบบเกร็งลำคอ 'ㄱ, ㅋ, ㆁ, ㆁ' กับพยัญชนะที่มีการพ่นลมแรง 'ㅋ, ㆁ, ㆁ, ㆁ' แม้จะมีลักษณะเสียงคล้ายกัน แต่ความจริงกลับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเชิงกลไกการออกเสียง ทั้งนี้งานวิจัยของ Choi et al. (2023) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ความแม่นยำของการออกเสียงภาษาเกาหลีของผู้เรียนชาวไทย โดยเปรียบเทียบกับผู้พูดเจ้าของภาษา เพื่อค้นหาความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นในระดับเสียงพยัญชนะและสระ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนชาวไทยมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาในการออกเสียงพยัญชนะเกาหลีบางกลุ่ม โดยเฉพาะเสียงพยัญชนะต้นที่มีลมหรือแรงเสียด เช่น คำที่ออกเสียงด้วยพยัญชนะ 'ㅋ, ㆁ, ㆁ' และเสียงพยัญชนะท้ายพยางค์ ซึ่งต่างจากระบบเสียงของภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญ ความคลาดเคลื่อนในการออกเสียงเหล่านี้ไม่เพียงนำไปสู่การสื่อสารที่ผิดพลาด แต่ยังส่งผลกระทบต่อความมั่นใจของผู้เรียนภาษาเกาหลีชาวไทยได้โดยตรง

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการออกเสียงจึงควรดำเนินไปอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านสัทศาสตร์เข้ากับกลวิธีการสอนที่เหมาะสมและสื่อการเรียนรู้ที่สมจริง ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับระบบเสียงของภาษาเกาหลี เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (Gilakjani & Sabouri, 2016)

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษามุมมอง อุปสรรค และข้อเสนอแนะของครูผู้สอนเกี่ยวกับการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและความสำคัญของการออกเสียงภาษาเกาหลี

การออกเสียง (Pronunciation) คือการเปล่งเสียงของคำหรือหน่วยเสียงตามระบบเสียงของภาษานั้น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับสัทศาสตร์ (Phonetics) และสัทวิทยา (Phonology) ในบริบทของภาษาเกาหลี ระบบเสียงมีความเฉพาะตัว เช่น การจำแนกเสียงพยัญชนะเป็นสามประเภท ได้แก่ เสียงปกติ เสียงหนัก และเสียงระเบิด แตกต่างจากภาษาไทยที่มีเพียงเสียงก้องและไม่ก้อง รวมถึงมีหลักการกลมกลืนของเสียงสระ

(vowel harmony) และข้อจำกัดของเสียงตัวสะกดเพียง 7 เสียง การเรียนรู้การออกเสียงภาษาเกาหลีจึงจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจด้านโครงสร้างเสียงและการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง การออกเสียงที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานสำคัญของการสื่อสาร หากออกเสียงผิดพลาดอาจทำให้ผู้ฟังเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ (Tonatnis, 2012) ผู้เรียนชาวไทย มักสับสนเสียงพยัญชนะ โดยเฉพาะพยัญชนะท้าย 'ㄹ' ที่มักออกเสียงเป็น 'L' และไม่สามารถเชื่อมเสียงได้ตามหลักการของภาษาเกาหลี (Boonmalerd, 2012; Kamonjiranuwat, 2013; Yeo et al. 2023) รวมถึงมีปัญหาเกี่ยวกับสระประสมอย่าง 'H' และ 'ㅡ' ที่ต้องอาศัยการควบคุมตำแหน่งลิ้นอย่างแม่นยำ งานวิจัยของ Min (2019) พบว่า การสอนแบบแยกเสียงช่วยเพิ่มความเข้าใจ แต่ต้องพัฒนาวิธีประเมินเพิ่มเติม ทักษะการออกเสียงยังส่งผลต่อความสามารถในการฟังและพูด ผู้ที่ออกเสียงได้ดีมักสื่อสารได้ชัดเจนกว่า (Tonatnis, 2012) ขณะที่ปัญหาในการออกเสียงเสียงเสียดแทรกหรือเสียงที่ไม่มีในภาษาแม่อาจกระทบต่อความมั่นใจของผู้เรียน (Koheng, 2015; Supsin, 2013) ดังนั้น การฝึกออกเสียงอย่างสม่ำเสมอควบคู่กับแนวทางการสอนที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาเกาหลีอย่างมีประสิทธิภาพ

2. สถานการณ์การเรียนการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า นักวิชาการไทยหลายท่านได้วิจัยเกี่ยวกับการสอนภาษาเกาหลีในระดับอุดมศึกษาและมัธยมศึกษา เช่น Kaewchuay & Kobsirithirawara (2017) Phamang (2017) Waiyachai (2022) Vaichayee (2022) และ Sanintrachak (2020) โดยสรุปสาระสำคัญได้ 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) หลักสูตรและเนื้อหา 2) แบบเรียนและสื่อการสอน 3) คุณลักษณะของครู และ 4) เวลาในการจัดการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนภาพรวมของการสอนการออกเสียงในระดับมัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบ งานวิจัยนี้จึงนำเสนอการวิเคราะห์ 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการสอน

ในปี พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้บรรจุวิชาภาษาเกาหลีเป็นภาษาต่างประเทศที่สองอย่างเป็นทางการ โดยกำหนด “ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ภาษาเกาหลี” ไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (Office of the Basic Education Commission, 2024) และเริ่มใช้ในระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 สาระเกี่ยวกับการออกเสียงปรากฏอยู่ในสาระการเรียนรู้ที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร ภายใต้มาตรฐานการเรียนรู้ข้อ 1.1 ซึ่งเน้นการฟังและอ่านเพื่อความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดด้านกรอ่านออกเสียงในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การอ่านตัวอักษร พยัญชนะ สระ การสะกดคำ การเชื่อมเสียง และการกลมกลืนเสียง ไปจนถึงการอ่านออกเสียงข้อความจริง เช่น ข่าว โฆษณา นิทาน และการควบคุมระดับเสียงสูง-ต่ำในประโยค อย่างไรก็ตาม เนื้อหาการเรียนการสอนในภาพรวมยังคงเน้นคำศัพท์และไวยากรณ์เป็นหลัก ขณะที่การออกเสียง

ถูกบูรณาการภายใต้มาตรฐานการเรียนรู้ด้านการฟัง-อ่าน ซึ่งอาจขาดแนวทางเฉพาะในการจัดการเรียนการสอนด้านการออกเสียงอย่างเป็นระบบ

2.2 ด้านแบบเรียนและสื่อการสอน

งานวิจัยนี้เลือกใช้หนังสือเรียนภาษาเกาหลีเล่มที่ 1-6 ซึ่งจัดทำโดยศูนย์การศึกษาเกาหลี (KEC) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และคณะวิจัยจากไทยและเกาหลีใต้ โดยมีเป้าหมายเพื่อใช้ในการเรียนการสอนภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมด้านภาษา วัฒนธรรม และบริบทของผู้เรียนไทย

หนังสือชุดนี้ประกอบด้วยคำนำ คำนิยม ขอบเขตเนื้อหา วิธีใช้หนังสือ แนะนำตัวละคร เนื้อหาบทเรียน (12 บทต่อเล่ม) และภาคผนวก โดยมีหัวข้อเฉพาะ '발음' (การออกเสียง) ในทุกเล่ม เนื้อหาการออกเสียงที่นำเสนอเป็นหลักสัทศาสตร์พื้นฐานที่ผู้เรียนภาษาเกาหลีทุกคนจำเป็นต้องศึกษา แม้โรงเรียนบางแห่งจะไม่ได้ใช้หนังสือชุดนี้โดยตรง แต่เนื้อหาเรื่องการออกเสียงในหนังสือเรียนชุดต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ครูผู้สอนจึงสามารถประเมินหนังสือชุดนี้ได้จากความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ

ดังนั้น หนังสือเรียนชุดนี้จึงเหมาะสมในการใช้เป็นเกณฑ์กลางในการประเมินความคิดเห็นของครูผู้สอน และข้อมูลที่ได้สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนด้านการออกเสียงได้อย่างมีคุณค่าเชิงวิชาการ โดยพบว่า การนำเสนอเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการออกเสียงไว้ใน หัวข้อ '발음' ของหนังสือแบบเรียนทุกเล่ม ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การนำเสนอเนื้อหาการออกเสียงภาษาเกาหลีที่ปรากฏในหัวข้อ '발음'

ลำดับ	หัวข้อเรื่อง	เนื้อหาการเรียนรู้	K'	K	K	K	K	K
			1	2	3	4	5	6
1	การออกเสียง สระ พยัญชนะ ตัวสะกด	สระ 21 เสียง พยัญชนะ 19 เสียง และตัวสะกด 7 เสียง	1					
2	การออกเสียงตัวสะกดคู่	การออกเสียงตัวสะกดคู่	1					
		ตัวสะกด 'ㄴ', 'ㄹ' + สระ		1				
		ตัวสะกด 'ㅈ' > [ㄷ]		1				
		ตัวสะกด 'ㅊ' + สระ > [ㄷ > ㅈ]			1			
		ตัวสะกด 'ㄷ' + สระ > [ㄷ = ㄹ]			1			
		ตัวสะกด 'ㄷ, ㄷ', 'ㅈ' + สระ > [ㄷ = ㄹ]				2	1	1
3	หลักการกลมกลืนเสียงพยัญชนะ	ตัวสะกด 'ㄱ/ㅋ/ㆁ' + 'ㄴ, ㄹ' > [ㅇ/ㄴ/ㄹ]	2	1	1	2	1	2
		ตัวสะกด 'ㅈ' + สระ > [ㄷ]					1	

ลำดับ	หัวข้อเรื่อง	เนื้อหาการเรียนรู้	K*	K	K	K	K	K
			1	2	3	4	5	6
		'ㄴ' + 'ㄹ' > [ㄴ > ㄹ]/ 'ㄹ' + 'ㄴ' > [ㄴ > ㄹ]				1	2	
		'ㅇ, ㅁ' + 'ㄹ' > [ㄹ > ㄴ]					1	
4	หลักการเชื่อม (โยง) เสียง	이것은 [이거슨] 않아요 [알บาย]	1	1	1		1	1
5	การออกเสียงคำว่า '의'	'의' > [에]	1					
		'의' > [이]				2	1	
6	การกลายเป็นเสียงระเบิด	'ㅅ/ㅆ/ㅈ' + 'ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅅ, ㅈ' > [ㅅ/ㅆ/ㅈ/ㅅ/ㅆ/ㅈ]	2	3	1	2	1	1
		'-(으)ㄹ' + 'ㄱ' > [ㅅ]			1			
		'ㄱ, ㄷ, ㅂ, ㅅ, ㅈ' + '-(으)ㄹ' > [ㅅ/ㅆ/ㅈ/ㅅ/ㅆ/ㅈ]					1	1
7	การออกเสียงพยัญชนะ 'ㅎ'	'ㄱ/ㄷ/ㅂ/ㅅ' + 'ㅎ' > [ㅋ/ㅌ/ㅍ/ㅊ]	1	2	2	2	2	2
		'ㅎ' + 'ㄱ/ㄷ/ㅂ/ㅅ' > [ㅋ/ㅌ/ㅍ/ㅊ]						
		'ㅎ' + สระ > [ㅎ=ㅇ]		1				
8	การออกเสียงพยัญชนะสะกด 'ㅍ'	'ㅍ' + '이, 어' > [ㅍ]		1				
9	การเพิ่มเสียงพยัญชนะ 'ㄴ'	ตัวสะกด + '이, 야, 여, 요, 유' > [니, 냐, 녀, 뇨, 뉴]				1		
10	ทำนองการออกเสียงและการเปลี่ยนแปลงความหมายคำในประโยคภาษาเกาหลี	การออกเสียงลงท้ายประโยคบอกเล่า และประโยคคำสั่ง		1				
		การออกเสียงประโยคเชิญชวนผู้ฟัง				1		
		การออกเสียง '-(는)군요'					1	
		การออกเสียงคำว่า '안' และ '못' เชื่อมกับคำศัพท์ที่ตามมาข้างหลัง						1
		การออกเสียงประโยคคำสั่ง						1
		การออกเสียงตกใจหรืออุทาน						1
		การออกเสียง '-지요?'						1
11	อื่น ๆ	การเว้นวรรคข้อความหรือกลุ่มคำ						1

* K คือ หนังสือแบบเรียนภาษาเกาหลี

ตารางข้างต้น แสดงการจัดวางเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับการออกเสียงภาษาเกาหลี มีการจำแนกตามลำดับหัวข้อและตัวอย่างที่ใช้สอนในแต่ละระดับชั้น พบว่า เนื้อหาการออกเสียงครอบคลุมตั้งแต่พื้นฐาน เช่น การออกเสียงสระ พยัญชนะ และตัวสะกด ไปจนถึงหัวข้อขั้นสูง เช่น หลักการกลมกลืนเสียงพยัญชนะ การเชื่อมเสียง การกลายเป็นเสียงระเบิด และการเปลี่ยนแปลงความหมายของประโยคตามทำนองเสียง ทั้งนี้ ในเนื้อหาการเรียนรู้ปรากฏคำอธิบายวิธีการออกเสียงภาษาเกาหลีพร้อมไฟล์เสียงสำหรับฝึกฟังในส่วนท้ายของแต่ละบทเรียน

2.3 ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารรายชื่อโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2564 สํารวจเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Ministry of Education, 2008) พบว่า ในปีการศึกษา 2564 มีโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาเกาหลี จำนวนทั้งสิ้น 174 แห่ง โดยมีครูผู้สอนรวม 290 คน แบ่งเป็นครูชาวไทย 224 คน และครูชาวเกาหลี 66 คน จากจำนวนดังกล่าว โรงเรียน 163 แห่งมีครูชาวไทยเป็นผู้สอน ขณะที่ 78 แห่งมีครูชาวเกาหลีร่วมสอน และ 67 แห่งจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างครูทั้งสองสัญชาติ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ครูชาวไทย ยังคงเป็นกำลังสำคัญในการจัดการเรียนการสอนภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษา แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากครูเจ้าของภาษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทักษะด้านการออกเสียงและการเรียนรู้วัฒนธรรมเกาหลีของผู้เรียน และเมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนรวม 43,214 คน พบว่า ครูชาวไทยมีจำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 192.92 คน ขณะที่ครูชาวเกาหลีมีจำนวนนักเรียนเฉลี่ยสูงถึง 654.76 คนต่อคน และเมื่อรวมครูทั้งสองกลุ่ม พบว่า ค่าเฉลี่ยนักเรียนต่อครูเท่ากับ 149.01 คนต่อคน ซึ่งสะท้อนภาระงานที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างครูไทยและครูเกาหลี ในบริบทดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูชาวไทย ควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมสมรรถนะด้านภาษาเกาหลีอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะทักษะการออกเสียง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างถูกต้อง และช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา

2.4 ด้านระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้

ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะทางภาษา โดยเฉพาะทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกซ้ำและการสร้างความคุ้นชินทางเสียง เช่น การออกเสียง ซึ่งถือเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดความคล่องแคล่วและเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้ Derwing & Munro (2005) ระบุว่า การพัฒนาทักษะการออกเสียงต้องใช้ระยะเวลาและการฝึกฝนอย่างมีเป้าหมายจึงจะเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม จากรายงานการศึกษาของปัญหาการจัดการสอนภาษาเกาหลีในประเทศไทย พบว่า ไม่ได้จัดสรรเวลาเฉพาะสำหรับการฝึกออกเสียงอย่างเป็นระบบ (Kaewchuay & Kobsirithirawara, 2017; Sahaviriya, 2022) โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา เนื้อหาการออกเสียงมักถูกรวมอยู่ในรายวิชาอื่น

เช่น ทักษะการฟังและพูด หรือ ไวยากรณ์และการใช้ภาษา มากกว่าการมีวิชาการออกเสียงโดยตรง ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการฝึกฝนทักษะการออกเสียงอย่างเจาะลึกและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังให้ข้อมูลว่า เวลาที่ใช้ในการสอนการออกเสียงไม่สอดคล้องกับความยากของเสียงในภาษาเกาหลี เช่น เสียงพยัญชนะเสียงพ่นลม (ㅁ, ㅂ, ㅅ, ㅆ) กับเสียงเกร็ง (ㅃ, ㅅㅅ, ㅈ, ㅉ) และเสียงพยัญชนะท้าย 'ㅇ' เพราะมีความแตกต่างจากภาษาไทย หากไม่มีเวลาฝึกฝนมากพอ ผู้เรียนมักเกิดข้อผิดพลาดอย่างต่อเนื่องและไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง ข้อจำกัดด้านเวลาเหล่านี้ยังส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถแยกแยะเสียงที่คล้ายกันในภาษาเกาหลีได้อย่างชัดเจน ดังนั้นเวลาในการฝึกซ้ำ การฟังเปรียบเทียบ และการผลิตเสียงซ้ำหลายครั้งจึงจะสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Koheng, 2015; Supsin, 2013)

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยปรากฏดังนี้

ประชากร และตัวอย่างวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูชาวไทยผู้สอนวิชาภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งมีประสบการณ์สอนภาษาเกาหลีไม่น้อยกว่า 1 ปี และเคยจัดการเรียนการสอนด้านการออกเสียงภาษาเกาหลี โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 100 คน จาก 13 เขตพื้นที่การศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนที่มีต่อการจัดการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและโครงสร้างของแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามขึ้นโดยการอ้างอิงจากงานวิจัยของ Muangkaew & Apiratravoradet (2018) และ Na Sulong, W., Sukkanit, A., & Semsuk, K (2018) โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับความจำเป็นต่อการสำรวจความคิดเห็นและการเก็บข้อมูล

2. สร้างแบบสอบถามเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดระดับความคิดเห็นที่พึงพอใจ 5 คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลค่าคะแนนของแต่ละระดับตามแนวคิดของเบสต์ (Best, อ้างถึง Srisuk, 2002) ดังนี้

4.50-5.00 หมายถึง ความคิดเห็นพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง ความคิดเห็นพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2.50-3.49 หมายถึง ความคิดเห็นพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง ความคิดเห็นพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.49 หมายถึง ความคิดเห็นพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

และ 2) แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) โดยการจัดเรียงลำดับความถี่ (f) ร้อยละของความคิดเห็นและความพึงพอใจจากมากไปหาน้อย (Sahaviriya, 2022)

3. นำแบบสอบถามความคิดเห็นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง โดยผลการพิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนที่มีต่อการจัดการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.66-1.00

4. นำแบบสอบถามความคิดเห็นไปแก้ไขและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

5. จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลพร้อมแบบสอบถามความคิดเห็นไปยังโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนภาษาเกาหลี จำนวนกว่า 100 โรงเรียนเปิดสอนภาษาเกาหลี ในเดือนพฤศจิกายน-มกราคม 2567 จากการเก็บข้อมูล มีคุณครูผู้สนใจตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบตามกำหนดทุกคน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ภาษาเกาหลี จากกลุ่มตัวอย่าง 100 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 80) และเพศชาย (ร้อยละ 20) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 86) และมีประสบการณ์สอนภาษาเกาหลีมากกว่า 6 ปี (ร้อยละ 43) รองลงมาคือ 5-6 ปี (ร้อยละ 35) ทั้งนี้จากการสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการออกเสียงภาษาเกาหลี ครูส่วนใหญ่เห็นว่าทักษะการออกเสียงมีความสำคัญ โดยร้อยละ 70 ระบุว่ามีประโยชน์มากที่สุด และร้อยละ 30 ระบุว่ามีความประโยชน์มาก ขณะที่ร้อยละ 67 มองว่าทักษะการออกเสียงภาษาเกาหลียากมาก โดยเฉพาะการออกเสียงพยัญชนะ ตัวสะกด สระ และสำเนียง ด้านความจำเป็น ร้อยละ 51 เห็นว่าจำเป็นที่สุด และร้อยละ 49 เห็นว่าจำเป็นมาก ส่วนปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดแผนการสอนและสื่อมาตรฐาน (ร้อยละ 67) นักเรียนไม่มีพื้นฐานและท้อแท้ (ร้อยละ 57) ขาดห้องภาษาและอุปกรณ์ (ร้อยละ 52) นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน (ร้อยละ 51) และครูไม่มั่นใจในสำเนียง (ร้อยละ 48) รวมถึงข้อจำกัดอื่น เช่น งบประมาณ สื่อการสอนราคาแพง และเวลาสอนที่จำกัด

2. ความคิดเห็นของผู้สอนที่มีต่อการจัดการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้สอนชาวไทย ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการสอน

ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย		ความคิดเห็น
		\bar{x}	S.D.	
รายวิชาการออกเสียงภาษาเกาหลีที่กำหนดอยู่ในหลักสูตรเหมาะกับผู้เรียนระดับใด	มาก	3.73	0.81	-
เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการออกเสียงภาษาเกาหลีตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรระดับใด	มาก	3.81	0.85	-
ลักษณะรายวิชา “การออกเสียงภาษาเกาหลี” ที่ปรากฏในรายวิชาของหลักสูตร	-	-	-	ส่วนใหญ่ระบุว่าเป็นหน่วยการเรียนรู้ในรายวิชา
ลักษณะการสอน “การออกเสียงภาษาเกาหลี” ในโรงเรียน	-	-	-	ยังไม่ได้จัดเป็นรายวิชา/กิจกรรมวิชาบังคับ
วัตถุประสงค์ของการสอน “การออกเสียงภาษาเกาหลี”	-	-	-	เพื่อให้ออกเสียงถูกต้องตามหลักการ และใช้ในชีวิตประจำวัน

จากตารางข้างต้น พบว่า จากการเก็บข้อมูลครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่า การออกเสียงภาษาเกาหลียังไม่ได้จัดเป็นรายวิชาเฉพาะหรือวิชาบังคับในโรงเรียนหลายแห่ง โดยมีบูรณาการอยู่ในรายวิชาอื่น ทั้งนี้ ครูส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนออกเสียงมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนสามารถออกเสียงได้ถูกต้องและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านความเหมาะสมของรายวิชา ครูประเมินความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, $SD = 0.81$) เช่นเดียวกับความสอดคล้องของเนื้อหาในหนังสือเรียนกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = 3.81$, $SD = 0.85$) สะท้อนถึงความพึงพอใจในระดับสูง แม้ว่ายังไม่มีกำหนดรายวิชาการออกเสียงภาษาเกาหลีอย่างเป็นทางการในหลักสูตร

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้สอนชาวไทย ด้านแบบการเรียนและสื่อการสอน

ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย		ความคิดเห็น
		(\bar{X})	S.D.	
ระดับความพึงพอใจต่อหนังสือ	มาก	3.98	0.79	เหตุผลที่ พึงพอใจ - เนื้อหาเหมาะสมและเข้าใจง่าย - ส่งเสริมทักษะการออกเสียงอย่างเป็นระบบ

ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย		ความคิดเห็น
		(\bar{X})	S.D.	
				<ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบหนังสือน่าเรียนและใช้ได้จริง
				<p>เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สื่อเสียงประกอบยังไม่ครอบคลุม - กิจกรรมฝึกออกเสียงบางส่วนยังจำกัด - เนื้อหายังไม่ตอบโจทย์การสอนการออกเสียง - ขาดความชัดเจนหรือมาตรฐานในการสอน - การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ยังไม่ครบถ้วน
ระดับความพึงพอใจต่อคำอธิบายและการนำเสนอเนื้อหา	มาก	3.99	0.96	<p>เหตุผลที่พึงพอใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย - มีไฟล์เสียงสนับสนุนการฝึกออกเสียง - เหมาะกับผู้เรียนและครูผู้สอน - รูปแบบสื่อและภาพประกอบน่าสนใจ <p>เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - จำนวนตัวอย่างและไฟล์เสียงยังน้อย - ยังขาดคำอธิบายด้านการออกเสียงโดยเฉพาะ - ขาดแนวทางหรือสื่อที่ช่วยเสริมความมั่นใจของครูผู้สอน
ความพึงพอใจต่อตัวอย่างประโยคในหนังสือ	มาก	3.73	1.05	<p>เหตุผลที่พึงพอใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เสริมความเข้าใจและนำไปใช้ได้จริง - ส่งเสริมการฝึกออกเสียงภาษาเกาหลี - ช่วยพัฒนาทักษะโดยรวม เช่น การฟัง พูด อ่าน ในบริบทที่สมจริง <p>เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - จำนวนตัวอย่างประโยคยังไม่เพียงพอ - ระดับความยากยังไม่หลากหลาย - ไม่มีตัวอย่างหรือเนื้อหาเฉพาะด้านการออกเสียงภาษาเกาหลีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
ความพึงพอใจต่อแบบฝึกหัดในหนังสือ	มาก	3.81	0.99	<p>เหตุผลที่พึงพอใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ช่วยฝึกทักษะการออกเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นคำถาม	ระดับความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย		ความคิดเห็น
		(\bar{X})	S.D.	
				- ช่วยทบทวนและเสริมความเข้าใจ
				เหตุผลที่ ไม่ พึงพอใจ
				- จำนวนแบบฝึกหัดยังไม่เพียงพอ
				- ขาดความหลากหลายและความถี่ของแบบฝึกหัด
				- ขาดแบบฝึกหัดที่สามารถนำไปฝึกต่อยอดเพื่อการใช้ได้จริง

จากตารางข้างต้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อหนังสือเรียนภาษาเกาหลีด้านการออกเสียงในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, $SD = 0.79$) โดยเห็นว่าเนื้อหาเหมาะสม เข้าใจง่าย และสามารถใช้สอนได้จริง อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขาดสื่อเสียงและกิจกรรมฝึกออกเสียงที่ยังไม่ครอบคลุม ในด้านคำอธิบายและการนำเสนอเนื้อหา ครูให้ความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, $SD = 0.96$) โดยชื่นชมความชัดเจนและการมีไฟล์เสียงประกอบ แต่ยังมีข้อสังเกตว่าไฟล์เสียงมีจำนวนจำกัด และขาดคำอธิบายเฉพาะด้านการออกเสียง สำหรับตัวอย่างประโยคในหนังสือ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, $SD = 0.85$) เนื่องจากช่วยเสริมความเข้าใจและพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านจำนวนและความหลากหลายของตัวอย่าง ในส่วนของแบบฝึกหัด ครูผู้สอนมีพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, $SD = 0.99$) โดยเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยฝึกการออกเสียงและทบทวนเนื้อหาได้ดี แม้จะยังขาดความหลากหลายและโอกาสในการนำไปใช้จริง

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้สอนชาวไทย ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน

ประเด็นคำถาม	ระดับความสามารถ/ ความพร้อม	ค่าเฉลี่ย		ความคิดเห็น
		(\bar{X})	S.D.	
1. ระดับความสามารถของครูคนไทยในการจัดการเรียนการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลี	ปานกลาง	3.12	0.74	-
2. ระดับความพร้อมของครูคนไทยในการจัดการเรียนการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลี	ปานกลาง	3.26	0.85	เหตุผลที่คิดว่า พร้อม - มีประสบการณ์หรือเรียนจากผู้เชี่ยวชาญ - มีการเตรียมการสอนร่วมกับชาวเกาหลี - ความชำนาญในการออกเสียง

ประเด็นคำถาม	ระดับความสามารถ/ ความพร้อม	ค่าเฉลี่ย		ความคิดเห็น
		(\bar{X})	S.D.	
				เหตุผลที่คิดว่า ไม่พร้อม - ไม่มีครูเกาหลีให้คำแนะนำ - อ่านเร็ว / ออกเสียงไม่ทัน - ไม่เก่งเกาหลี / ขาดทักษะและความรู้

จากตาราง พบว่า ครูผู้สอนประเมินความสามารถในการสอนการออกเสียงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, $SD = 0.74$) และความพร้อมอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ($\bar{X} = 3.26$, $SD = 0.85$) ปัจจัยด้านความพร้อม ได้แก่ ประสบการณ์ตรง การเรียนกับผู้เชี่ยวชาญ และการสอนร่วมกับครูเกาหลี ขณะที่ความไม่พร้อมเกิดจากการขาดครูชาวเกาหลีที่ให้คำปรึกษา การออกเสียงได้ไม่คล่องแคล่ว และทักษะภาษาเกาหลีที่ยังจำกัด

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้สอนชาวไทย ด้านระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้

ประเด็นคำถาม	ความถี่ (f)	ร้อยละ
1. ระยะเวลาที่ใช้จัดการเรียนการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลี ต่อ 1 สัปดาห์		
1.1 สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง	41	41
1.2 ไม่มีเวลาที่แน่ชัด (เนื่องจากไม่ได้จัดเป็นรายวิชาบังคับ วิชาเลือก และกิจกรรมชุมนุม)	29	29
1.3 สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง	17	17
1.4 อื่น ๆ ระบุ	13	13
2. วิธีการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลี		
2.1 ฝึกอ่านออกเสียง	98	98
2.2 บรรยายความรู้โดยผู้สอน	96	96
2.3 ทำแบบฝึกหัด	71	71
2.4 ฝึกร้องเพลง	44	44
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกทักษะการออกเสียงภาษาเกาหลีนอกชั้นเรียน		
3.1 การแสดงละคร	68	68
3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่	52	52
3.3 การประกวดสุนทรพจน์	47	47
3.4 การจัดประกวดร้องเพลง	38	38

จากผลการเก็บข้อมูลพบว่า ครูผู้สอนร้อยละ 41 จัดการเรียนการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลี สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ขณะที่ร้อยละ 29 ไม่มีเวลาที่แน่นอนเนื่องจากไม่ได้กำหนดเป็นรายวิชาเฉพาะ มีร้อยละ 17 ที่จัดการเรียนเพียง 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และร้อยละ 13 ใช้รูปแบบอื่น ๆ สะท้อนถึงความหลากหลายของ โครงสร้างหลักสูตร ในด้านวิธีการสอน ครูส่วนใหญ่นิยมใช้การฝึกอ่านออกเสียง (ร้อยละ 98) และการบรรยาย (ร้อยละ 96) ส่วนเทคนิคเสริมอื่น ๆ เช่น การฝึกร้องเพลง (ร้อยละ 44) การทำแบบทดสอบ (ร้อยละ 32) และการอัดเสียง (ร้อยละ 15) ได้รับความนิยมในระดับหนึ่ง ขณะที่กิจกรรมที่เน้นปฏิสัมพันธ์ เช่น การจำลอง บทสนทนา มีการใช้น้อยมาก (ร้อยละ 3) ดังนั้น เพื่อชดเชยข้อจำกัดด้านเวลา ครูผู้สอนจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียน เพิ่มเติม โดยกิจกรรมที่ได้รับความนิยมสูงสุด ได้แก่ การแสดงละคร (ร้อยละ 68) การเข้าร่วมกิจกรรม นอกสถานที่ (ร้อยละ 52) และการประกวดสุนทรพจน์ (ร้อยละ 47) ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ จัดในสัดส่วนต่ำ และ บางโรงเรียนไม่มีการจัดกิจกรรมเสริมเลย (ร้อยละ 2)

สรุป อภิปราย และข้อเสนอเชิงการพัฒนา

1. ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการสอน

แม้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับการออกเสียง ภาษาเกาหลีไว้ในมาตรฐาน 1.1 ของสาระภาษาเพื่อการสื่อสาร สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ผล การศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนยังขาดความชัดเจนและความเป็นระบบ โดยครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79) ระบุว่าเนื้อหาการออกเสียงมักถูกรวมอยู่ในหน่วยการเรียนรู้ย่อยของรายวิชาอื่น มากกว่าที่จะ มีรายวิชาเฉพาะหรือเป็นวิชาบังคับ ทั้งนี้ครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90) เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการสอนการออก เสียงคือเพื่อให้ นักเรียนสามารถออกเสียงได้ถูกต้องและนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแม้จะสอดคล้องกับ เป้าหมายของหลักสูตร แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับความถูกต้องมากกว่าการใช้ภาษาในบริบทจริง ขณะที่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรายวิชาและเนื้อหาในแบบเรียนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 และ 3.81 ตามลำดับ แม้จะเป็นที่พึงพอใจ แต่ก็ไม่อาจทดแทนข้อจำกัดด้านโครงสร้างรายวิชาและแนวทางการสอนที่ยังไม่ครอบคลุมได้ ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรภาษาเกาหลีระดับมัธยมศึกษาขาด ความชัดเจนในการกำหนดบทบาทของการฝึกออกเสียงภาษาเกาหลี ทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์ การลำดับ เนื้อหา และการบูรณาการทักษะการออกเสียงในโครงสร้างรายวิชาอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การฝึกออก เสียง โดยเฉพาะเสียงที่ซับซ้อน เช่น เสียงพยัญชนะสามระดับและเสียงสะกด ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยอย่าง ชัดเจน ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มเกิดข้อผิดพลาดสะสม และขาดโอกาส ในการปรับแก้

ดังนั้นเพื่อยกระดับคุณภาพการสอนออกเสียงภาษาเกาหลี ควรปรับปรุงหลักสูตรให้ชัดเจน โดย กำหนดให้ทักษะการออกเสียงเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรอย่างเป็นระบบ พร้อมระบุจุดประสงค์

ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และแนวทางประเมินผลในแต่ละระดับชั้นอย่างสอดคล้องกันทั่วประเทศ นอกจากนี้ควรออกแบบการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของ Bloom's Taxonomy (อ้างถึง Imviset, 2013) เพื่อพัฒนาผู้เรียนใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านความรู้ (Cognitive) เจตคติ (Affective) และทักษะปฏิบัติ (Psychomotor) ซึ่งจะช่วยให้การจัดเนื้อหาเป็นลำดับขั้น มีเป้าหมายชัดเจน และสนับสนุนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนสามารถวางระบบประเมินผลได้อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้

2. ด้านแบบเรียนและสื่อการสอน

จากผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนภาษาเกาหลีส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อแบบเรียนหนังสือภาษาเกาหลีในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาและการนำเสนอซึ่งมีลักษณะเข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงลึก พบว่า มีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การขาดคำอธิบายหลักการออกเสียงในเนื้อหาหลัก สื่อเสียงที่ยังไม่ครอบคลุม และแบบฝึกหัดที่ยังไม่สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการสื่อสารจริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Hasan et al. (2025) และ Cheon et al. (2022) ที่ชี้ว่า แบบเรียนที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการออกเสียงควรได้รับการออกแบบโดยมีโครงสร้างเนื้อหาที่ชัดเจน ครอบคลุมหลักการออกเสียงพื้นฐาน มีคำอธิบายที่เข้าใจง่าย ประกอบด้วยกิจกรรมฝึกฝนที่หลากหลาย เช่น การเลียนเสียง (shadowing) การฝึกออกเสียงซ้ำ (oral drills) และกิจกรรมตรวจสอบตนเอง (self-monitoring) เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกเสียงอย่างต่อเนื่องและแม่นยำ ทั้งนี้ การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างทันท่วงที (immediate feedback) และการจัดลำดับบทเรียนจากง่ายไปยากอย่างมีระบบ จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความเข้าใจในกลไกการออกเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ แม้แบบเรียนจะมีโครงสร้างเนื้อหาที่จัดลำดับอย่างเป็นระบบจากระดับพื้นฐานสู่ระดับที่ซับซ้อน แต่ยังไม่ปรากฏความซ้ำซ้อนของหัวข้อในหลายระดับชั้น โดยสามารถพัฒนาความลึกของเนื้อหาให้มีความต่อเนื่องเพิ่มขึ้นได้ หรือการเชื่อมโยงความรู้กับการใช้จริงในชีวิตประจำวัน อันอาจส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกละเลย และขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Celce-Murcia, Brinton, & Goodwin, 2010) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered learning) ที่เน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายผ่านกิจกรรมที่ใช้ภาษาในบริบทจริง และส่งเสริมทักษะการฟัง-พูดอย่างเป็นระบบ (Gilakjani & Sabouri, 2016) โดยเฉพาะในด้านการฝึกออกเสียง ซึ่งไม่สามารถพัฒนาได้ด้วยการอ่านออกเสียงซ้ำหรือเดิมนำเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องใช้สื่อช่วยฝึกและการสะท้อนกลับที่ชัดเจน ดังนั้น การพัฒนาแบบเรียนควรคำนึงถึงการเพิ่มคำอธิบายหลักการออกเสียงในบทเรียนหลัก การออกแบบแบบฝึกหัดที่สามารถฝึกซ้ำและทบทวนได้ในระดับลึก และการจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติที่เน้นการฟัง-พูดจากเสียงจริง และมีการใช้เทคโนโลยี เช่น AI วิเคราะห์เสียง เพื่อสนับสนุนครูและนักเรียน (Min, 2019) อีกทั้ง

ควรมีการพัฒนาสื่อเปรียบเทียบเสียงเกาหลี-ไทย อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเสียงที่เป็นจุดอ่อนของผู้เรียนไทย เช่น เสียงระเบิดหรือเสียงที่ไม่มีในภาษาไทย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและปรับเสียงได้อย่างเหมาะสม

3. ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปี 2564 พบว่า มีโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 174 แห่งเปิดสอนภาษาเกาหลี โดยมีครูชาวไทยเป็นกำลังหลัก (224 คน จากทั้งหมด 290 คน) ขณะที่เพียง 66 คนที่เป็นครูเจ้าของภาษา และมีเพียง 67 โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนร่วมกันระหว่างครูไทยและครูเกาหลี เมื่อประเมินระดับความสามารถและความพร้อมของครูไทยในการสอนการออกเสียง พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งสองด้าน ($\bar{x} = 3.12$ และ $\bar{x} = 3.26$ ตามลำดับ) ครูส่วนใหญ่สะท้อนว่าขาดความมั่นใจในทักษะการออกเสียงของตนเอง ขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง และประสบปัญหาในการเข้าถึงครูเจ้าของภาษา นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนการออกเสียง เช่น โปรแกรมฝึกการออกเสียงออนไลน์ การบันทึกเสียงเพื่อตรวจสอบตนเอง หรือการจำแนกเสียงที่คล้ายคลึงกันในภาษาไทยและภาษาเกาหลี ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมความเข้าใจระบบเสียงที่ซับซ้อนในภาษาเกาหลี (Gilakjani & Sabouri, 2016) ดังนั้นเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของครูผู้สอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษา สามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ

3.1 จัดอบรมเชิงลึกด้านการออกเสียงภาษาเกาหลี โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือครูเจ้าของภาษาร่วมฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาทักษะการสอนการออกเสียงที่สอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนไทย (Min, 2019; Kamonjiranuwat, 2013)

3.2 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการฝึกเสียง เช่น ซอฟต์แวร์ฝึกการออกเสียง แอปพลิเคชันที่สามารถวิเคราะห์ความถูกต้องของเสียง หรือการฝึกการเสียงผ่านวิดีโอแบบโต้ตอบ (Celce-Murcia et al., 2010)

3.3 สร้างเครือข่ายวิชาชีพครู ด้านการสอนภาษาเกาหลี เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนาสื่อร่วมกัน และให้คำปรึกษาด้านการออกเสียง

3.4 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการออกเสียงที่ผู้เรียนไทยมักมีปัญหา เช่น พยัญชนะที่ออกเสียงแบบเกร็งลำคอ ‘ㄱ, ㄸ, ㅃ, ㅆ’ กับพยัญชนะที่มีการพ่นลมแรง ‘ㅋ, ㆁ, ㅈ, ㅊ’ เสียงพยัญชนะท้าย และการเชื่อมเสียง เป็นต้น (Yeo et al., 2023; Choi et al., 2023; Supsin, 2013)

4. ด้านระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลีในระดับมัธยมศึกษาขาดความเป็นระบบ โดยส่วนใหญ่จัดการเรียนเพียงสัปดาห์ละ 1-2 ชั่วโมง (ร้อยละ 41 และร้อยละ 17 ตามลำดับ)

ขณะที่ร้อยละ 29 ไม่มีเวลาที่แน่นอน เนื่องจากไม่ได้กำหนดเป็นรายวิชาเฉพาะ ส่งผลให้การฝึกออกเสียงถูกรวมอยู่ในวิชาอื่น และไม่สามารถฝึกซ้ำได้อย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewchuy & Kobsirithirawara (2017) และ Sahaviriya (2022) ที่ระบุ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับคำศัพท์และไวยากรณ์ภาษาเกาหลี การจัดการเรียนการสอนจึงยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการออกเสียงอย่างลึกซึ้ง ในด้านวิธีการสอน ครูส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีแบบดั้งเดิม ได้แก่ การฝึกอ่านออกเสียง (ร้อยละ 98) และการบรรยาย (ร้อยละ 96) ขณะที่วิธีการที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ เช่น การจำลองบทสนทนา มีการใช้น้อยมาก (ร้อยละ 3) สะท้อนข้อจำกัดในการสร้างบริบทการใช้ภาษาแบบธรรมชาติ แม้จะมีการใช้กิจกรรมเสริม เช่น การแสดงละคร (ร้อยละ 68) และการประกวดสุนทรพจน์ (ร้อยละ 47) เพื่อลดเขยข้อจำกัดด้านเวลา แต่ยังไม่ครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่ม และบางโรงเรียนไม่มีการจัดกิจกรรมเสริมเลย (ร้อยละ 2)

ทั้งนี้ การออกเสียงเป็นทักษะที่ต้องอาศัยเวลา ความต่อเนื่อง และการฝึกซ้ำ (Tonatnis, 2012; Cheon et al., 2022; Hasan et al., 2025) โดยเฉพาะเสียงพยัญชนะและเสียงสระในภาษาเกาหลีซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญ หากไม่ได้รับการฝึกอย่างเพียงพอ ผู้เรียนมักออกเสียงผิดซ้ำและไม่สามารถปรับแก้ได้ด้วยตนเอง (Koheng, 2015; Supsin, 2013) จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางในแก้ไขข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการสอนการออกเสียงภาษาเกาหลี ดังนี้ คือ

4.1 เพิ่มเวลาและพื้นที่เฉพาะสำหรับการฝึกออกเสียงภาษาเกาหลี โดยการจัดสรรเวลาเรียนเฉพาะหรือเพิ่มกิจกรรมเสริมที่เน้นการฝึกออกเสียงอย่างต่อเนื่อง เช่น “คลินิกเสียง” หรือ “ห้องฝึกฟัง-พูด” ภายใต้การดูแลของครูผู้สอน เพื่อลดเขยข้อจำกัดของเวลาในคาบเรียนปกติ

4.2 พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการฝึกซ้ำ โดยการจัดทำโมดูลหรือสื่อฝึกการออกเสียงออนไลน์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถฝึกฟังและพูดซ้ำได้ด้วยตนเอง นอกเวลาเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงการเรียนรู้แบบรายบุคคล

4.3 บูรณาการกิจกรรมการฝึกออกเสียงในคาบเรียน ปรับวิธีการสอนโดยบูรณาการกิจกรรมฝึกเสียงในบทเรียนหลัก เช่น การอ่านออกเสียงร่วมกับบทสนทนา การจับคู่เสียงจากบทเรียน และการใช้แบบฝึกที่มีไฟล์เสียงประกอบ เพื่อเพิ่มความถี่ในการฝึกซ้ำแม้ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลา

References

- Boonmalerd, K. (2012). *A Study on Korean pronunciation teaching for Thai learners - focused on final consonant*. The Graduate School Keimyung University.
- Celce-Murcia, M., Brinton, D. M., & Goodwin, J. M. (2010). *Teaching pronunciation: A course book and reference guide*. Cambridge University Press.
- Cheon, M., Kim, M., & Joo, H. (2022). *Design of a novel Korean learning application for efficient pronunciation correction*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2205.02001>
- Choi, H., Kim, S., & Koh, G. (2023). An analysis of segmental accuracy of Korean for automated assessment: With focus on Chinese, Vietnamese, and Thai speakers. *Journal of Korean Language Education*, 34(2), 97-126. <https://doi.org/10.21213/jklee.34.2.202308.97>
- Derwing, T. M., & Munro, M. J. (2005). Second language accent and pronunciation teaching: A research-based approach. *TESOL Quarterly*, 39(3), 379-397. <https://doi.org/10.2307/3588486>
- Gilakjani, A. P., & Sabouri, N. B. (2016). Learners' listening comprehension difficulties in English language learning: A literature review. *English Language Teaching*, 9(6), 123-133. <https://doi.org/10.5539/elt.v9n6p123>
- Hasan, E., Altakhaineh, A. & Chahwan, R. (2025). Study on the effect of self-monitoring tasks on improving pronunciation of foreign learners of Korean in blended courses. *Open Education Studies*, 7(1), 20250069. <https://doi.org/10.1515/edu-2025-0069>
- Imviset, S. (2013). *Guidelines for organizing learning activities based on Bloom's Taxonomy of higher-order thinking skills*. Chulalongkorn University Press.
- Kaewchuay, S., & Kobsirithirawara, P. (2017). The situation of Korean language teaching in Thai secondary schools: Problems and solutions. In *Proceedings of 2017 academic conference on the development of Korean language teaching at the secondary and higher education levels* (pp. 185-200). Korean Studies Center. https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/BKN_HUMAN/search_detail/result/20015135
- Kamonjiranuwat, C. (2013). *A study of Korean diphthong pronunciation by Thai learners* [Master's thesis, Hankuk University of Foreign Studies]. The Graduate School of Hankuk University of Foreign Studies.

- Kamonjiranuwat, S. (2013). Thai learners' difficulties in pronouncing Korean diphthongs. *Journal of Korean Studies*, 8(2), 15-30.
- Koheng, B. (Kobsirithiwara, P.). (2015). *A study of Korean pronunciation education for Thai learners: Defined through obstruct perception and phoneme fluctuation* [Doctoral dissertation, Kyung Hee University]. Graduate School of Kyung Hee University.
- Korean Education Center in Thailand. (2018). *Phasa kaoli* [Korean language] (vol. 1-6). Se-Education.
- Min, D. (2019). *A study on analysis about Thai students' mispronunciation of Korean and the method for teaching Korean pronunciation to Thai student*. Graduate School of Education, Inha University.
- Ministry of Education. (2008). *Laksut kaen klang kan sueksa khan phuenthan pho so 2551* [The basic education core curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)]. Ministry of Education.
- Muangkaew, S., & Apiratravoradet, K. (2018). Development of electronic book (e-book) on neighboring countries language and culture course for first year students in Bansomdejchaopraya Rajabhat University. *CMU Journal of Education*, 2(1), 18-32. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/cmujedu/article/view/167043>
- Na Sulong, W., Sukkanit, A., & Sermsuk, K. (2018). *Manner, needs and satisfactions of using massive open online course (mooc) for general education courses at Rajamangala University of Technology Srivijaya* [Research report]. Institutional Repository at RUTS. <https://www.repository.rmutsv.ac.th/handle/123456789/2419>
- Office of the Basic Education Commission. (2024). *Tua chi wat lae sara kan rianru phasa kaoli* [Indicators and learning standards of the Korean language]. <https://anyflip.com/wtlak/dfuq>
- Phamang, S. (2017). *The development of basic Korean communication skills of Mathayom Suksa 6 students through communicative language teaching approach* [Master's thesis, Pibulsongkram Rajabhat University]. Pibulsongkram Rajabhat University Institutional Repository. <https://etheses.psu.ac.th/lib-irpsru/node/489>
- Sahaviriya, K. (2022). The state of research in Korean language and Korean studies: A reflection on secondary education in Thailand. In *The 8th Seminar in Korean Studies Workshop for Thai Educators 2022* (pp. 59-76). Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University.

- Sahaviriya, K., & Kim, T. (2021). *Kan ok siang phasa kaoli* [Korean pronunciation]. Pattani Info.
- Sanintrachak, D. (2020). *The development of learning activities using Korean drama media to improve listening and speaking skills for Mathayom Suksa 4 students* [Unpublished research report]. Naresuan University. https://www.edu.nu.ac.th/th/news/docs/download/2020_12_23_14_07_51.pdf
- Srisuk, B. (2002). *Kan wichai bueangton* [Basic research] (7th ed.). Suweeriyasarn.
- Supsin, S. (2013). *A study on teaching method of Korean pronunciation for Thai learners* [Master's thesis, Yonsei University]. Graduate School, Yonsei University.
- Tonatnis, T. (2012). A Study on English Pronunciation Problems and English Pronunciation Learning Strategies of Third Year Interdisciplinary Studies Students of Thammasat University. *Language and Linguistics*, 31(1), 81-102. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/joling/article/view/10764>
- Vaichayee, W. (2022). The survey research on korean language teaching-learning management: Learners' perspective on the development of the center for asian languages and cultures, Institute of East Asian Studies, Thammasat University. *Mahidol R2R e-Journal*, 9(1), 94-109. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/mur2r/article/view/248960>
- Yeo, E. J., Ryu, H., Lee, J., Kim, S., & Chung, M. (2023). *Comparison of L2 Korean pronunciation error patterns from five L1 backgrounds by using automatic phonetic transcription* (arXiv Preprint No. 2306.10821). arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2306.10821>

Foreign Language Speaking Anxiety among Thai Undergraduates with Low English Proficiency: Perspectives on Levels and Contributing Factors

ความวิตกกังวลในการพูดภาษาต่างประเทศของนักศึกษาไทย ที่มีความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษในระดับต่ำ: มุมมองเกี่ยวกับระดับและปัจจัยของความวิตกกังวล

Tharinee Boonyuen^{1*}

ธารินี บุญยืน^{2*}

(Received: 23 April 2025; Revised: 27 August 2025; Accepted: 12 September 2025)

Abstract

Foreign Language Speaking Anxiety (FLSA) is a major psychological barrier that can hinder language learners from achieving proficiency and success in speaking a foreign language. Given its negative impact, this study examines FLSA among Thai non-English major undergraduates with low English proficiency, aiming to explore student-reported anxiety levels and contributing factors. Data were collected from 1,266 students using questionnaires administered online and semi-structured interviews. The findings revealed a high level of FLSA among students, with test anxiety identified as the most prominent type and public speaking as the most anxiety-inducing activity. Analysis of contributing factors showed that students' FLSA was shaped by both internal and external influences, with linguistic factors emerging as key internal contributors. To reduce anxiety, the study suggests gradually increasing speaking task difficulty and providing psychological support, complemented by institutional measures. These insights offer practical guidance for improving speaking instruction and supporting low-proficiency learners in Thai EFL contexts.

Keywords: Foreign language speaking anxiety, Low English proficiency, Contributing factors, Thai non-English major undergraduates

บทคัดย่อ

ความวิตกกังวลในการพูดภาษาต่างประเทศเป็นอุปสรรคทางจิตใจที่สำคัญที่อาจขัดขวางผู้เรียนภาษาจากการบรรลุความเชี่ยวชาญและความสำเร็จในการพูดภาษาต่างประเทศ เนื่องด้วยผลกระทบด้านลบนี้ งานวิจัยนี้จึงศึกษาความวิตกกังวลในการพูดภาษาต่างประเทศในกลุ่มนักศึกษาไทยระดับปริญญาตรีที่ไม่ได้เรียนวิชาเอก

¹ Dr., Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

² ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* Corresponding author, E-mail: tharinee.b@ku.th

ภาษาอังกฤษและมีความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษในระดับต่ำ โดยมีเป้าหมายเพื่อสำรวจระดับความวิตกกังวลในผู้เรียนและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความวิตกกังวลดังกล่าว งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามออนไลน์และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเก็บข้อมูลจากนักศึกษาจำนวน 1,266 คน ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมีความวิตกกังวลในการพูดภาษาต่างประเทศอยู่ในระดับสูง โดยความวิตกกังวลเกี่ยวกับการสอบเป็นความวิตกกังวลที่เด่นชัดที่สุด กิจกรรมที่สร้างความวิตกกังวลมากที่สุดคือการพูดหน้าชั้นเรียน การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลเผยให้เห็นว่าความวิตกกังวลในการพูดภาษาต่างประเทศของผู้เรียนได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยมีปัจจัยทางภาษาเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญที่ส่งผลต่อความวิตกกังวล เพื่อลดความวิตกกังวล งานวิจัยนี้เสนอให้เพิ่มระดับความยากของกิจกรรมการพูดอย่างค่อยเป็นค่อยไปและให้การสนับสนุนทางด้านจิตใจแก่ผู้เรียน และมีมาตรการสนับสนุนในระดับสถาบัน ข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงการสอนการพูดและการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความเชี่ยวชาญภาษาระดับต่ำในบริบทการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศของไทย

คำสำคัญ: ความวิตกกังวลในการพูดภาษาต่างประเทศ, ความเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษในระดับต่ำ, ปัจจัยของความวิตกกังวล, นักศึกษาไทยระดับปริญญาตรีที่ไม่ได้เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ

Introduction

Being proficient in multiple languages, particularly English, provides many benefits, including access to diverse knowledge sources, enhanced job opportunities, a broader selection of entertainment options, and expanded global social connections. Given the importance of English, it is a compulsory foreign subject for Thai students from primary school onwards. Nevertheless, despite years of instruction, many Thai students continue to face challenges in achieving satisfactory English proficiency, especially in speaking skills (Inkaew, 2020).

This persistent difficulty has drawn considerable attention from educators and policymakers, prompting a range of studies to explore the obstacles Thai learners encounter in developing oral English communication. A key factor repeatedly identified in the literature is Foreign Language Anxiety (FLA), particularly Foreign Language Speaking Anxiety (FLSA), which refers to the apprehension experienced when speaking in a non-native language—in this context, English. FLSA has been widely recognized as a significant affective barrier that can negatively impact learners' performance and language acquisition. In the Thai context, previous research has investigated English-related FLSA across various groups, such as high school students, university learners, teachers, and administrative staff, focusing on its prevalence, relationship to achievement,

underlying causes, and coping strategies (e.g., Akkakoson, 2016; Bhattarachaiyakorn & Phettakua, 2023; Guzman, 2022; Paranuwat, 2011).

However, despite these contributions, notable research gaps remain. While many studies have examined English majors and non-English majors in general, limited attention has been given to non-English major undergraduates with low English proficiency. This represents an important gap, as this group constitutes a substantial portion of university students in Thailand.

Although these students are enrolled in fields unrelated to English, they are still required to complete English-speaking tasks in compulsory general education courses such as English for Everyday Life. Despite their limited language skills, they are expected to meet institutional requirements that may not fully account for their diverse language backgrounds and specific learning needs.

In comparison to English majors, they often have less motivation, fewer coping strategies, and limited exposure to English outside the classroom. Without targeted support, they are at risk of heightened speaking anxiety, which can lead to decreased participation, lower academic performance, and diminished confidence in using English. Therefore, it is crucial to understand their unique experiences in order to develop teaching methods that effectively support all learners, ensuring that no one is left behind, especially those who struggle the most.

To address this research gap, this study investigates FLSA among non-English major undergraduates with low English proficiency at a public university in Thailand. As part of a broader project exploring FLSA, this paper focuses on students' perceived anxiety levels in English for Everyday Life classrooms and examines the factors they believe contribute to it. The study aims to answer the following research questions:

1. To what extent do non-English major undergraduates with low English proficiency perceive the level of FLSA in English for Everyday Life classrooms?
2. What factors do these students perceive as contributing to FLSA in English for Everyday Life classrooms?

By addressing these questions, the study aims to enrich the existing body of literature on FLSA and provide practical insights into EFL material design and classroom instruction. Ultimately, the findings are intended to help students become more aware of and better cope with speaking anxiety, while encouraging teachers to design gradually scaffolded, low-anxiety speaking activities

that support students' progress from basic to more advanced levels at a comfortable pace. It is hoped that this approach will foster an anxiety-free environment, promote positive attitudes toward English speaking, and enhance effective language development among low-proficiency learners in the Thai context.

Literature Review

Understanding Foreign Language Speaking Anxiety

Foreign Language Anxiety (FLA) is widely recognized as a critical effective factor influencing second language acquisition. Defined as “the worry and negative emotional reaction aroused when learning and using a second language” (MacIntyre, 1999, p. 27), FLA entails feelings of unease related to performance in both academic and social contexts (Horwitz et al., 1986). This anxiety is characterized by “a distinct complex of self-perceptions, beliefs, feelings, and behaviors related to classroom language learning arising from the uniqueness of the language learning process” (Horwitz et al., 1986, p. 128). It is considered one of the key affective variables that influence second language acquisition (Krashen, 1982), with numerous studies demonstrating its adverse effects on student performance and achievement.

Within this broader construct, Foreign Language Speaking Anxiety (FLSA) refers to the fear or nervousness experienced when required to speak in a foreign language, especially in front of others. As speaking is often considered the most immediate and face-threatening skill, FLSA can be more intense than anxiety related to other language skills. This type of anxiety can severely impede learners' ability to communicate effectively, limiting their participation and confidence in language classrooms.

Horwitz et al. (1986) identified three core components of FLA: communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation. To assess these components, Horwitz and colleagues developed the Foreign Language Classroom Anxiety Scale (FLCAS), which is a self-report questionnaire with a 5-point Likert scale. The questionnaire contains 33 items which assess issues related to communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation. Since its introduction, the FLCAS has been employed and adapted in various contexts to measure FLA among diverse learner groups. (e.g., Apple, 2013; Liu, 2006a; Liu & Jackson, 2008; Veenstra & Weaver, 2022).

Foreign Language Speaking Anxiety Level Assessment

Considerable research has been done to explore FLA in classrooms, especially anxiety related to speaking skills. The FLCAS has been used to examine FLA in various contexts and populations, often in relation to different variables.

Among these, proficiency level is one of the most widely discussed variables in FLSA literature. For instance, Liu (2006a) conducted a mixed-methods study with 547 Chinese undergraduate non-English majors and found that a large number of students experienced anxiety when speaking English in class, with higher proficiency correlating with lower anxiety levels. This suggests a strong inverse relationship between proficiency and FLSA. However, this correlation is not entirely conclusive.

Su (2022) investigated both anxiety and enjoyment levels among 231 Chinese EFL undergraduates with intermediate and low English proficiency, revealing moderate levels of anxiety and enjoyment across learners and pointing to conflicting results, as students with differing proficiency sometimes exhibited similar anxiety levels. This indicates that while language proficiency is a significant variable, it does not fully account for the complexity of FLSA, suggesting the influence of additional psychological and contextual variables.

Gender is another variable that has been frequently examined in FLSA studies, but the findings are mixed and sometimes contradictory. Su (2022) found that female students reported significantly higher speaking anxiety than their male counterparts. In contrast, Gopang et al. (2015), studying EFL students at Lasbela University in Pakistan, reported no significant gender differences, despite participants generally experiencing high anxiety.

Taken together, these findings highlight that FLSA is a prevalent issue across diverse sociocultural and educational contexts. Its intensity varies among student groups and is shaped by multiple factors. Therefore, assessing FLSA is crucial for informing teaching practices and designing classroom activities that effectively support diverse learner populations.

Factors Contributing to FLSA

Since FLSA is associated with a variety of contexts and factors, scholars have not only assessed anxiety levels but also specifically investigated the elements contributing to it. Studies have identified multiple contributing factors, which, like anxiety levels, differ depending on learners,

courses, and settings. FLSA does not stem from a single cause but rather emerges from a complex interplay of factors, which can generally be categorized into two groups: internal and external.

Internal factors originate within the learners themselves and primarily involve their psychological state and language proficiency. Learners' attitudes toward English learning (Mak, 2011) play a vital role in shaping their susceptibility to FLSA, often manifesting as perfectionism and a strong fear of making mistakes. Self-perception (Mak, 2011; Young, 1991) is also a significant barrier leading to anxiety, especially when it results in negative self-evaluation of language abilities (Liu & Jackson, 2008; Okyar, 2023; Tsang, 2022), unrealistic expectations, and feelings of self-inferiority. Insufficient preparation and practice, a lack of confidence, and speech anxiety add to these challenges, highlighting the importance of psychological readiness for successful language production. Equally important is the influence of language proficiency. Research findings indicate that insufficient vocabulary knowledge is frequently identified as a key contributor to FLSA (Bhattachaiyakorn & Phettakua, 2023; Liu, 2006b; Poolperm & Boonmoh, 2024; Suratin & Sribayak, 2025). Other language proficiency factors include grammar, pronunciation, and fluency. Together with psychological factors, these linguistic elements underscore the importance of both mental and language readiness in shaping learners' anxiety levels.

With respect to external factors, they are primarily shaped by pedagogical conditions and the social environment. Pedagogical conditions include the activities and teaching practices used in the classroom. Activities designed for language testing often induce feelings of stress and fear of failing the class. Beyond the evaluative nature of these activities, the manner in which they and the class are conducted also has a significant impact. For example, requiring students to speak in front of the class without preparation, providing inadequate wait-time for responses, prohibiting the use of the first language in a second or foreign language class, and correcting students when they speak have all been reported as contributing factors (Mak, 2011).

Within the social environment, both teachers and peers influence students' anxiety levels. Teachers' beliefs about language teaching and their interactions with students can significantly influence students' feelings (Young, 1991). Teachers who are strict and focus heavily on accuracy can create an unfriendly classroom atmosphere, increasing students' worry about language use and heightening their fear of making mistakes and being negatively evaluated. Similarly, peer pressure also plays a significant role in shaping students' experiences of anxiety (Su, 2022). While

supportive peers can boost confidence and motivation, those perceived as more competent may unintentionally amplify the pressure on other learners. This dynamic often reinforces comparison and competition, which can heighten anxiety by making students more self-conscious about their performance and fearful of negative judgment.

FLSA in the Thai Context

In Thailand, FLSA has been the subject of numerous studies, focusing primarily on undergraduate students. Guzman (2022) and Parauwat (2011) studied non-English majors, and both reported moderate levels of anxiety, though the underlying causes differed. Guzman's study of second-year education students identified fear of negative evaluation as the predominant factor, whereas Parauwat's study of first-year students revealed communication apprehension, perceived incompetence relative to peers, test anxiety, and fear of negative evaluation as salient contributors. In contrast, Chinpakdee (2015) reported elevated anxiety levels among non-English majors in their second to fourth years, with academic evaluation pressures, fear of negative evaluations, comprehension difficulties, and teacher-related factors playing significant roles.

Investigations of non-English majors have expanded to explore the impact of instructional modes. Poolperm & Boonmoh (2024) demonstrated that FLSA existed in both onsite and online instruction, but students tend to feel more anxious speaking English in onsite classes, where nervousness, limited vocabulary, and vocabulary memorization challenges were more pronounced. Pruksaseat (2022) also considered the virtual classroom setting and identified limited vocabulary and fear of incorrect pronunciation as primary concerns for engineering students.

Findings from these studies consistently indicate that non-English majors struggle with FLSA to varying degrees, influenced by a range of internal and external factors. Nevertheless, English majors are not immune to this issue. Bhattarachaiyakorn & Phettakua (2023) demonstrated that first-year English majors experienced high levels of anxiety, primarily due to difficulties with grammar, limited vocabulary, and oral proficiency. This suggests that foundational language skills remain a significant barrier despite their specialized studies. Supporting this, Qin & Poopatwiboon (2023), who also studied first-year English majors, found moderate speaking anxiety, with low self-confidence identified as the key factor driving this anxiety. Their findings emphasize that speaking anxiety is influenced not only by linguistic competence but also by affective factors such as learner confidence.

While these studies provide valuable insights, much of the existing research has concentrated on broader student groups, often overlooking a key subgroup: non-English major undergraduates with low English proficiency. This group, despite facing some of the most significant challenges in speaking English, remains underrepresented in the literature.

Methodology

This study employed a mixed methods design, integrating quantitative and qualitative approaches to provide a comprehensive understanding of English language speaking anxiety among non-English major undergraduates with low English proficiency.

Participants

To collect data, non-English major students enrolled in English for Everyday Life at a public university in Bangkok, Thailand, during the first semester of 2023 were recruited. Students' low English proficiency in this study was determined by their scores on the institutional English placement test, which assesses listening skills, structure and writing ability, and reading comprehension. Students scoring above 50 out of 100 were categorized as intermediate or advanced and placed into higher-level English courses. Conversely, the participants in this study, who scored between 10 and 50, were classified as beginners and required to enroll in English for Everyday Life. Of the target population, 1,226 students returned the questionnaire. In addition, volunteer students from different classes were invited to participate in semi-structured interviews, ensuring that participation was voluntary and confidential. A total of 22 students took part in these interviews.

Instruments

Questionnaires and interviews were used to collect data from the students regarding speaking anxiety levels, contributing factors, and coping strategies in the English language classroom. While these instruments were designed to gather data on all three areas, this paper focuses specifically on speaking anxiety levels and contributing factors. Coping strategies, though explored in the data collection, are beyond the scope of this paper.

1. Questionnaire

The questionnaire was used to gather data on anxiety levels and their contributing factors. Written in Thai to help participants understand the questions quickly and accurately, it consisted of

four sections: demographic data, speaking anxiety assessment, factors contributing to anxiety, and coping strategies.

The speaking anxiety assessment section was developed using items adapted from well-established instruments, including the Foreign Language Classroom Anxiety Scale (Horwitz et al., 1986), the Foreign Language Classroom Speaking Anxiety Scale (Apple, 2013), and the Foreign Language Speaking Anxiety Questionnaire (Veenstra & Weaver, 2022). The section comprised 20 items reflecting the three domains of FLSA (i.e., communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation) —as well as specific classroom speaking contexts relevant to the English for Everyday Life course, such as individual speaking tasks, pair work, and speaking with instructors. The section on factors contributing to anxiety included 20 items developed based on previous studies, with 13 factors selected from Liu (2006b). Both the anxiety assessment and contributing factors sections employed a 4-point Likert-type scale, where 1 indicated 'strongly disagree' and 4 indicated 'strongly agree.' A 4-point scale was chosen to encourage more decisive responses, consistent with the recommendation of Mak (2011).

The instrument underwent expert validation using the Index of Item Objective Congruence (IOC), and was pilot tested. Cronbach's alpha coefficients were calculated to assess the internal consistency and reliability of the questionnaire. These analyses revealed strong internal consistency reliability for the speaking anxiety assessment ($\alpha = 0.95$) and factors contributing to anxiety ($\alpha = 0.95$) sections.

2. Student Semi-Structured Interviews

Interview questions aimed to obtain in-depth information regarding the students' views on FLSA in the classroom. For example, participants were asked to describe their anxiety levels when engaging in English speaking activities, how they physically and emotionally responded to anxiety, what triggered their anxiety, and the methods they used to manage it. Students participated voluntarily and provided consent for audio recordings. Interviews were conducted in Thai to allow the participants to express their ideas more comfortably.

Data Collection Procedure

To collect student data, course teachers were asked at the end of the semester to share a QR-coded Google Form containing the student questionnaire, consent information, and clear

instructions with their students through class online platforms. Initially, the study followed the practice of treating questionnaire completion as implied consent. Participants were provided with detailed information about the research, including its purpose, methodology, duration, potential risks, benefits, and their right to refuse or withdraw at any time without penalty, before completing the questionnaire. To obtain richer insights, 22 volunteer students were invited to participate in a semi-structured interview. Each interview, conducted individually by the researcher, lasted approximately 10 to 15 minutes. Prior to the interview, participants were informed that the conversation would be audio-recorded for research purposes. They were assured of confidentiality and anonymity and were explicitly asked for their consent to proceed with both the interview and the recording.

Data Analysis

To analyze the data from the 4-point Likert scale, means and standard deviations were calculated. The computed means were interpreted using the following scale: very low level (1.00-1.74), low level (1.75-2.49), high level (2.50-3.24), and very high level (3.25-4.00). The cut-off point of 2.50 for a “high” level aligns with common practice in educational and psychological research, where the scale is evenly divided into four equal intervals of 0.75. Frequencies were calculated for demographic and close-ended responses to identify general trends across the participant group. Furthermore, the interview transcripts were subjected to thematic analysis to examine the qualitative data. Emerging patterns were carefully coded, grouped, and reviewed to ensure accuracy and consistency of interpretation. All data were treated confidentially and reported anonymously to protect participant identity and uphold ethical standards throughout the research process.

Ethical Approval

The research protocol was reviewed and approved by the Kasetsart University Research Ethics Committee (COA No. COA66/049), ensuring compliance with ethical standards for research involving human participants.

Findings

This section presents the results of the study based on data collected from the student questionnaires and interviews. The findings are organized according to the research questions.

1. Perceived Level of Foreign Language Speaking Anxiety in Classrooms

The first research question sought to investigate the level of FLSA as perceived by the students. Data were collected using a 20-item questionnaire adapted from validated FLSA scales. Table 1 presents the mean scores and standard deviations for each item, along with the interpretations of their anxiety levels.

Table 1 Foreign language speaking anxiety assessment

No.	Item	Mean	S.D.	Interpretation
1	I never feel quite sure of myself when I am speaking in my English class.	2.67	0.83	High level
2	It frightens me when I don't understand what the teacher is saying in English.	2.60	0.85	High level
3	I get nervous and confused when I am speaking English in my English class.	2.58	0.84	High level
4	I feel overwhelmed by the number of rules I have to learn to speak English.	2.26	0.88	Low level
5	Even if I am well prepared, I feel anxious about speaking English.	2.80	0.86	High level
6	I worry about the consequences of failing my English class.	2.67	0.94	High level
7	I am afraid my English score will be lower than what I expect.	2.81	0.86	High level
8	In my English class, I get so nervous I forget things I know.	2.43	0.90	Low level
9	I can feel my heart pounding when it's my turn to speak English.	2.89	0.87	High level
10	I am worried that other people would negatively evaluate my English speaking performance.	2.58	0.94	High level
11	I always feel that the other students in class speak English better than I do.	2.68	0.89	High level
12	I am afraid that other students in class would laugh at my English speaking performance.	2.19	0.93	Low level
13	I am worried about making mistakes when I speak English in front of the entire class.	2.68	0.90	High level
14	I feel nervous when I have to speak English in front of the entire class.	2.84	0.84	High level
15	I am afraid my partner will laugh when I speak English with a classmate in a pair.	1.94	0.91	Low level

No.	Item	Mean	S.D.	Interpretation
16	I am worried about making mistakes when I speak English with a partner in class.	2.45	0.91	Low level
17	I feel tense when I have to speak English with a classmate in a pair.	2.33	0.88	Low level
18	I am afraid that the teacher would laugh at my English speaking performance.	1.86	0.93	Low level
19	I am worried about making mistakes when I speak English with the teacher.	2.49	0.95	Low level
20	I feel nervous when I have to speak English with the teacher.	2.59	0.93	High level
Overall		2.52	0.89	High level

The overall results indicated that the students in the study experienced FLSA at a high level, as evidenced by a mean score of 2.52. Several items were particularly notable for their elevated mean scores, reflecting specific anxiety triggers. For example, students reported strong physiological responses, such as a pounding heart when it was their turn to speak ($M = 2.89$), and high anxiety when speaking in front of the entire class ($M = 2.84$). These findings align with prior research emphasizing the prominence of performance-based anxiety in language classrooms (Horwitz et al., 1986; Liu & Jackson, 2008). Furthermore, academic-related pressures were significant contributors to FLSA. Students expressed concern about underperforming on tests ($M = 2.81$) and experiencing anxiety despite adequate preparation ($M = 2.80$), indicating that confidence in speaking English is not necessarily linked to academic readiness but may be influenced by internalized fear of negative evaluation and self-doubt.

Conversely, interactions in smaller, more personal settings, such as speaking with a partner or the teacher, elicited lower levels of anxiety. For instance, the items related to speaking with a classmate in a pair or with the teacher generally yielded low mean scores. This suggests that students felt relatively more at ease in less public speaking scenarios.

To gain further insight, the items were categorized into three domains of FLSA: test anxiety, communication apprehension, and fear of negative evaluation (Horwitz et al., 1986), as illustrated in Table 2.

Table 2 Foreign language speaking anxiety in different domains

No.	Domains of anxiety	Mean	S.D.	Interpretation
1	Test anxiety (items 5, 6, 7, 8, and 9)	2.72	0.89	High level
2	Communication apprehension (items 1, 2, 3, 4, 14, 17, and 20)	2.55	0.86	High level
3	Fear of negative evaluation (items 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, and 19)	2.36	0.92	Low level

As shown in Table 2, test anxiety emerged as the most prominent domain, with the highest mean score of 2.72 (S.D. = 0.89), indicating a high level of anxiety. This finding suggests that students experienced considerable stress related to classroom assessments and performance outcomes. Specific concerns included anxiety about grades, worry about forgetting prepared content during tests, and physiological reactions such as a pounding heart during the performance of tasks.

The second domain, communication apprehension, also indicated a high level of anxiety, with a mean score of 2.55 (S.D. = 0.86). Students reported discomfort and nervousness when speaking English in front of others, especially in whole-class contexts. This aligns with prior research showing that speaking anxiety often intensifies in public or large-group settings where students fear exposure and embarrassment.

In contrast, fear of negative evaluation showed the lowest mean score ($M = 2.36$, $S.D. = 0.92$), implying that although the students were concerned about making mistakes, their anxiety was more strongly tied to performance pressure and classroom assessments than to being judged by others.

In addition to exploring the overall level and domains of FLSA, the study further examined students' anxiety in relation to specific classroom speaking activities. This analysis aimed to reveal how students responded to different types of interactions, thereby providing more targeted insights into students' learning experiences. The results are summarized in Table 3.

Table 3 Foreign language speaking anxiety in different class activities

No.	Item	Mean	S.D.	Interpretation
1	Speaking English individually in front of the entire class (items 12, 13, and 14)	2.57	0.89	High level
2	Speaking English with teachers (items 18, 19, and 20)	2.31	0.94	Low level
3	Speaking English with partners (items 15, 16, and 17)	2.24	0.90	Low level

The results revealed that the students experienced a high level of anxiety when speaking individually in front of the entire class or public speaking (mean = 2.57). However, they exhibited a low level of anxiety when interacting with teachers and partners, with partner interactions yielding the lowest mean of 2.24. This indicates that a large audience is particularly anxiety-provoking for students, likely due to increased exposure and scrutiny. Meanwhile, the lower anxiety levels observed during interactions with teachers and partners suggest that supportive relationships and smaller group settings help alleviate speaking apprehension.

2. Factors Contributing to Foreign Language Speaking Anxiety

The second research question explored the factors perceived by students to contribute to FLSA in the classroom context. The findings will be presented in two parts.

2.1 Questionnaire Results

Table 4 summarizes students' responses regarding the degree to which various factors contribute to their FLSA. The data indicate that out of 20 identified factors, 13 were rated as high contributors, while the remaining seven were interpreted as having a low impact.

Table 4 Perceived factors contributing to foreign language speaking anxiety

No.	Item	Mean	S.D.	Interpretation
1	Limited vocabulary	3.23	0.83	High level
2	Inadequate grammatical knowledge	3.02	0.85	High level
3	Lack of speaking fluency	2.89	0.89	High level
4	My own expectations	2.84	0.96	High level
5	Fear of performance in test situations	2.84	0.94	High level
6	Lack of preparation	2.82	0.94	High level
7	Fear of making mistakes	2.78	0.91	High level
8	Lack of confidence	2.73	0.99	High level
9	Poor/bad pronunciation	2.58	0.91	High level
10	Lack of familiarity with topics/questions	2.58	0.93	High level
11	My own personality	2.56	0.97	High level
12	Comparison with other learners	2.52	0.99	High level
13	Fear of being the focus of attention	2.51	1.03	High level
14	Poor memory	2.49	0.98	Low level
15	Fear of being negatively evaluated	2.49	1.03	Low level

No.	Item	Mean	S.D.	Interpretation
16	Partner's expectations	2.36	0.95	Low level
17	Teachers' personalities and interactions	2.31	0.99	Low level
18	Lack of familiarity with partners/classmates	2.30	0.96	Low level
19	Rigid learning environment	2.29	0.98	Low level
20	Fear of being laughed at	2.24	1.06	Low level

The highest-ranked factors, which are limited vocabulary ($M = 3.23$) and inadequate grammatical knowledge ($M = 3.02$), highlight linguistic competence as a key internal contributor to students' anxiety. This suggests that a lack of foundational language skills significantly contributes to learners' discomfort when speaking English. Other highly rated factors, which included speaking fluency, self-expectations, preparation, fear of making mistakes, low confidence, pronunciation, personality traits, and peer comparison, were also internal.

In contrast, external social factors, such as fear of being laughed at ($M = 2.24$), partner expectations ($M = 2.36$), and teachers' personalities ($M = 2.31$), were rated as less influential. These findings suggest that, for this group of students, FLSA is more closely linked to personal competence and internal pressures than to fear of negative social judgment or interpersonal dynamics.

2.2 Interview Results

The analysis of the interview responses identified three main contributing factors to FLSA that complement the questionnaire findings and also offer valuable insights. In Table 5, internal factors comprising linguistic and self-perception are listed first, followed by external factors, which include situational influences.

Table 5 Results from student interview responses

Categories	Subcategories	Frequency
Linguistic factors	Grammar	11
	Vocabulary	8
	Pronunciation	6
	Accent	3
Self-perception factors	Self-confidence	4
	Self-expectations	2

Categories	Subcategories	Frequency
	Comparison with others	2
Situational factors	Audience attention	9
	Audience size	3
	Evaluation of activities	2
	Speaking topics	2

The first category of factors centered on language challenges, with grammar emerging as the students' primary linguistic concern. Students were cautious about accuracy during speaking tasks and expressed worry over the grammatical correctness of their language. This grammatical apprehension is illustrated in the following excerpts from S4 and S22.

"I'm worried about grammar. I'm afraid I might get it wrong." (S4)

"Uh, it's just that I'm feeling nervous. I'm also thinking about whether I'm speaking correctly. I'm worrying about grammar." (S22)

Vocabulary posed another significant challenge, leading to anxiety. Insufficient vocabulary knowledge made it difficult for the students to express themselves clearly. They struggled to find the right words to convey their intended meaning and worried whether the words they chose were appropriate and effective. Students' struggles with vocabulary can be seen in the response extracts from S2 and S17.

"Um, I guess it's vocabulary, because my vocabulary is limited. I need to learn more." (S2)

"It's about my own use of language. I'm worried whether I'm choosing words well enough or not, whether the words I use are appropriate for the topic or not, something like that." (S17)

Two additional linguistic factors contributing to students' speaking anxiety were pronunciation and accent. Since the students recognized that correct pronunciation was essential for effectively conveying their messages to the audience, so they aimed to pronounce words accurately. They also expressed worry about their perceived Thai accent, fearing it would be too strong, as shown in the response extract from S15.

"I think my accent isn't very good—it sounds like a Thai accent because I've never really spoken English in daily life, right? So, when I speak, my English has a noticeable Thai accent." (S15)

The second category of factors concerned students' self-perception, which included lack of confidence, self-expectations, and comparison with others. The students expressed low confidence in their speaking ability. For example, one student shared, *"It's me, because I'm not very confident and I don't have enough courage to speak English"* (S20). Another stated, *"I think I'm really weak in English, but I've been trying, like taking extra classes and stuff. Still, I feel stressed because I get questions from a lot of people. Sometimes it makes me feel like maybe I'm just not really good at it"* (S10). These responses illustrate how feelings of inadequacy and self-doubt can undermine students' confidence and increase their anxiety about speaking English.

In addition to self-confidence, self-expectations also impacted students' anxiety. The students set high standards for themselves, expressing a desire to perform beyond what they believed their current abilities allowed. For instance, one student remarked, *"I guess I just expect myself to do better than this"* (S3), reflecting a gap between their self-assessment and the level they believed they should reach—an internal mismatch that can intensify anxiety. Speaking anxiety was also influenced by comparisons with others. The students compared themselves with peers, who were perceived as more proficient, leading to feelings of pressure and inadequacy. This anxiety, driven by the presence of more fluent classmates, is evident in the comment from S10: *"Well, personally, I guess I worry because I put a lot of pressure on myself since my classmates are really good. Yeah, maybe I'm just pushing myself too hard"* (S10).

The third category of factors related to speaking situations. Audience attention played a role in speaking anxiety. The feeling of being watched or being the center of attention often caused nervousness, as illustrated in the response extract from S15. Despite the intimidating nature of the audience, their attention was still considered essential. For example, S1 explained that distractions from noise and inattentive audience members disrupted his thought process in selecting words and constructing sentences, which in turn triggered anxiety.

"For me, it's pretty much everything, but if I had to say what makes me the most anxious, it's when everyone in the room is looking at me. Like, it doesn't matter if it's my friends or the teacher—if they're all watching me, I get nervous." (S15)

"Some of my friends are talking and making noise, and it distracts me when I'm trying to think of vocabulary, grammar, and stuff like that." (S1)

In addition to audience attention, the size of the audience or class also impacted speaking anxiety. Larger classes generally increased anxiety compared to smaller groups. Another key situational factor was the evaluation of activities, particularly whether they were graded. Graded speaking activities tended to heighten anxiety, while ungraded ones tended to alleviate students' worries. As one student noted, *"It's the activity's score, but if it's just an assignment, especially one where I don't have to speak, I worry less. But if I have to talk, then I worry a lot more"* (S15).

The final situational factor was the speaking topic. Unfamiliar topics made students feel unconfident and increased their anxiety because they felt they lacked sufficient content to present. This unease is reflected in S17's comment: *"About the activities, I mostly worry about the topic I have to talk about in front of everyone because sometimes I don't feel confident about it, or I just don't have enough content to say."*

Discussion

This section discusses the key findings in relation to the research questions and existing literature on FLSA. By comparing the current results with previous studies, it offers insights into how anxiety manifests uniquely in this context and identifies the underlying factors that increase FLSA.

1. Perceived Level of Foreign Language Speaking Anxiety in Classrooms

The evidence overwhelmingly indicates that non-English major undergraduates with low English proficiency experience significantly high levels of speaking anxiety in classroom settings. This finding reinforces the pattern documented in earlier research, such as Chinpakdee (2015), who similarly reported high anxiety levels among students from various faculties, and Liu (2006a), who demonstrated a clear correlation between lower proficiency levels and heightened anxiety.

When investigating the three components of FLSA, test anxiety emerged as a leading component triggering a high level of anxiety. This result is consistent with previous studies by

Namsang (2011), and Bhattarachaiyakorn & Phettakua (2023), which also identified test anxiety as a dominant form of anxiety among Thai undergraduate students. For the students in this study, who were enrolled in English for Everyday Life as their first course, with two additional courses required for completion, their concerns about test performance likely stemmed not only from the impact of speaking performance on their course grades and cumulative GPA, but also from the risk of failing to meet required standards. Such failure could hinder their progression to subsequent courses, requiring them to retake the class and potentially delaying their academic timeline.

The study further examined anxiety experienced by students in three distinct speaking activities in the course. Similar to Liu's (2006a) study on Chinese learners, this research found that among the three speaking formats examined (public speaking, speaking with partners, and speaking with the teacher), public speaking produced the highest anxiety levels. This suggests that students experience greater emotional vulnerability when performing individually before a large group. Conversely, speaking with partners was associated with reduced anxiety. These results align with Qizi (2025), who emphasized the value of peer collaboration in minimizing learner stress. Peer support can create a psychologically safe environment that promotes confidence, and interaction in small groups can lower performance pressure and encourage participation.

2. Factors Contributing to Foreign Language Speaking Anxiety

Regarding the factors contributing to FLSA, the findings from both the questionnaire and interviews highlight that students' FLSA is primarily influenced by internal factors rather than external ones. Specifically, questionnaire results revealed that linguistic factors, including limited vocabulary, inadequate grammatical knowledge, a lack of speaking fluency, and poor pronunciation, were highly influential contributors to anxiety. These factors were echoed in the interviews, where students commonly described grammar, vocabulary, and pronunciation as anxiety-inducing. This aligns with studies by Bhattarachaiyakorn & Phettakua (2023), Poolperm & Boonmoh (2024), and Suratin & Sribayak (2025), which similarly identified language-related factors such as vocabulary and grammar inadequacies as major contributors to speaking anxiety. This consistency of the results firmly establishes a lack of core linguistic competence as a central driver of FLSA, especially among low-proficiency learners. Students' awareness of their linguistic limitations imposes a cognitive burden that shifts their focus from content to form, leaving them feeling unprepared and insecure when speaking.

Beyond linguistic difficulties, the questionnaire data highlighted several interrelated internal factors as highly influential in speaking anxiety. These included individual expectations, fear of making mistakes, a lack of confidence, individual personality, and comparisons with other learners, all of which underscored the role of self-perception. The interview data further reinforced these findings, revealing similar challenges, especially students' struggles with self-confidence, self-expectation, and negative peer comparison. These findings are consistent with Suratin & Sribayak (2025), who found that lack of confidence and feelings of inferiority when comparing oneself with others were significant factors contributing to students' FLSA. Similarly, Lin (2023) and Qin & Poopatwiboon (2023) highlighted self-confidence as a prominent source of speaking anxiety. These internal factors reflect how learners perceive and evaluate their language abilities. A learner's low self-perception of their L2 proficiency directly influences their individual expectations, fear of making mistakes, and overall confidence, thereby intensifying their speaking anxiety. This intricate relationship corroborates previous studies (e.g., Liu & Jackson, 2008; Okyar, 2023; Tsang, 2022) stressing a negative correlation between self-perceived L2 proficiency and anxiety.

Regarding external factors, while most were rated as less influential in the questionnaire findings, three stood out as high-impact contributors: fear of performance in test situations, a lack of familiarity with topics, and fear of being the focus of attention. The interviews supported these results, identifying similar anxiety-provoking elements, such as audience attention, evaluation of activities, and speaking topics. Together, both sources underscore situational factors as important contributors to speaking anxiety, consistent with previous research. Suratin and Sribayak (2025) found that specific classroom activities, including public speaking, test-like activities, and challenging topics, all increase students' anxiety levels. Similarly, Namsang (2011) reported assessment activities as having the strongest influence on students' anxiety. Being the center of attention, anticipating judgment, and unfamiliarity with the content increase cognitive load and emotional stress, which undermine students' ability to communicate effectively and heighten anxiety.

Implications of the Study

To effectively address FLSA among Thai non-English major undergraduates with low English proficiency, a combination of classroom-level practices and institutional measures is essential.

For the classroom-level practices, a potential instructional strategy for alleviating speaking anxiety involves gradually exposing learners to speaking tasks of increasing difficulty. Rajendran et al. (2025) recommended starting with low-pressure activities and progressively escalating to more challenging ones to build learners' confidence incrementally. Considering the findings that public speaking elicited the highest anxiety, pair work the lowest, and test anxiety was high, this progression could begin with low-stress formats, such as pair work or small group conversations, and gradually advance to more public or evaluative activities.

On top of that, to foster a low-stress and emotionally safe classroom, providing psychological support is necessary. Cultivating a growth-oriented classroom culture, where mistakes are viewed as learning opportunities rather than failures, could reduce the fear of making mistakes. Creating a friendly and relaxed atmosphere could help motivate learners to practice speaking with ease and boost their confidence (Poolperm & Boonmoh, 2024). Additionally, constructive, strength-based feedback that emphasizes individual progress may support learners in focusing on their achievements rather than comparing themselves with peers.

Regarding the institutional measures, curricula for non-English major undergraduates may benefit from including confidence-building speaking tasks and balanced assessments that combine high-stakes evaluations and ongoing low-pressure opportunities. Incorporating anxiety identification and support strategies into teacher training may further enhance classroom emotional support.

Limitations

Although this study offers valuable insights into FLSA among Thai non-English major undergraduates with low English proficiency, several methodological limitations should be acknowledged. First, the research was conducted at a single university with participants from one course, which limits the generalizability of the findings to other institutions or educational settings. Second, the study relied heavily on self-reported data from questionnaires and interviews. Although these methods provided rich insights, they are susceptible to biases, including social desirability

and recall limitations. Third, selecting interviewees through volunteering may have introduced selection bias, potentially affecting the representativeness of the results. Fourth, the brief interview duration may have constrained the depth and richness of the data, which could affect the generalizability of the findings. Fifth, translating selected interview excerpts from Thai to English for this paper may have introduced bias. The researcher's subjective selection of excerpts could have influenced the presentation of findings, and despite validation by two translation experts, limitations of cross-language translation may have resulted in some loss of cultural meaning and contextual nuances. Moreover, the primarily descriptive nature of the quantitative analysis restricts the ability to establish causal relationships and limits generalizability to a broader population. Finally, the cross-sectional nature of the study did not permit an analysis of how speaking anxiety changes over time or across different stages of language learning. Future research should consider longitudinal designs and include direct observations of classroom interactions to capture how FLSA evolves and manifests in real-time learning contexts.

References

- Akkakoson, S. (2016). Speaking anxiety in English conversation classrooms among Thai students. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*, 13, 63-82. <https://doi.org/10.32890/mjli2016.13.1.4>
- Apple, M. (2013). Using Rasch analysis to create and evaluate a measurement instrument for foreign language classroom speaking anxiety. *JALT Journal*, 35(1), 5-28. <https://doi.org/10.37546/jaltj35.1-1>
- Bhattarachaiyakorn, S., & Phettakua, S. (2023). English speaking anxiety among northeastern Thai university students. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 16(1), 384-407. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/LEARN/index>
- Chinpakdee, M. (2015). Thai EFL university students' perspectives on foreign language anxiety. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 15(3), 61-90. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/hasss/article/view/44672>
- Gopang, I. B., Bughio, F. A., & Pathan, H. (2015). Investigating foreign language learning anxiety among students learning English in a public sector university, Pakistan. *The Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 3(4), 27-37. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1085922>

- Guzman, B. M. (2022). *Language anxiety and academic performance among Thai university students in learning English* [Unpublished Master's thesis]. Bukidnon State University.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, 70(2), 125-132. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1986.tb05256.x>
- Inkaew, M. (2020). A simple but unanswered question of why Thai students lack practical English communicative skills. *Journal of Rattana Bundit University*, 15(1), 1-11. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rbac/article/view/244469>
- Krashen, S. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Pergamon Press.
- Lin, S. (2023). Examining factors of speaking anxiety among Chinese EFL students in higher education. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 13, 80-86. <https://doi.org/10.54097/ehss.v13i.7858>
- Liu, M. (2006a). Anxiety in Chinese EFL students at different proficiency levels. *System*, 34(3), 301-316. <https://doi.org/10.1016/j.system.2006.04.004>
- Liu, M. (2006b). Anxiety in EFL classrooms: Causes and consequences. *TESL Reporter*, 39(1), 13-32. <https://lir.byuh.edu/index.php/Issue1/article/view/1189/1140>
- Liu, M., & Jackson, J. (2008). An exploration of Chinese EFL learners' unwillingness to communicate and foreign language anxiety. *Modern Language Journal*, 92(1), 71-86. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2008.00687.x>
- MacIntyre, P. D. (1999). Language anxiety: A review of the research for language teachers. In D. J. Young (Ed.), *Affect in foreign language and second language learning: A practical guide to creating a low-anxiety classroom atmosphere* (pp. 24-45). McGraw-Hill.
- Mak, B. (2011). An exploration of speaking-in-class anxiety with Chinese ESL learners. *System*, 39(2), 202-214. <https://doi.org/10.1016/j.system.2011.04.002>
- Namsang, T. (2011). *English language anxiety among Thai undergraduate students: A study at Dhonburi Rajabhat University* [Unpublished Master's thesis]. Thammasat University.
- Okyar, H. (2023). Foreign language speaking anxiety and its link to speaking self-efficacy, fear of negative evaluation, self-perceived proficiency and gender. *Science Insights Education Frontiers*, 17(2), 2715-2731. <https://doi.org/10.15354/sief.23.or388>
- Paranuwat, J. (2011). *A study of foreign language learning anxiety of the first-year students at Srinakharinwirot University* [Unpublished Master's thesis]. Srinakharinwirot University.

- Poolperm, R., & Boonmoh, A. (2024). Differences in Thai students' anxiety when speaking English in onsite and online classrooms. *THAITESOL Journal*, 37(1), 121-141. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/thaitesoljournal/article/view/270772>
- Pruksaseat, C. (2022). Foreign language speaking anxiety of Thai EFL students in virtual Classrooms-Pathumwan Institute for Technology students. *Pasaa Paritat Journal*, 37, 41-67. <https://doi.org/10.58837/chula.ppj.37.3>
- Qin, L., & Poopatwiboon, S. (2023). English speaking anxiety of Thai EFL undergraduate students: Dominant type, level, and coping strategies. *English Language Teaching*, 16(6), 102-115. <https://doi.org/10.5539/elt.v16n6p102>
- Qizi, E. I. A. (2025). The impact of peer support on reducing fear of speaking. *Journal of Scientific Research, Modern Views and Innovations*, 1(3), 193-197. <https://spaceknowladge.com/index.php/JOISRMVI/article/view/923>
- Rajendran, M., Srinivasan, V., Ilangovan, A., Singh, A. B., & Bakhromdjanovna, M. Z. (2025). Exploring anxiety among English learners: A comprehensive literature review. *Multidisciplinary Reviews*, 8(9), 2025270. <https://doi.org/10.31893/multirev.2025270>
- Su, H. (2022). Foreign language enjoyment and classroom anxiety of Chinese EFL learners with intermediate and low English proficiency. *Journal of Language Teaching and Research*, 13(1), 101-109. <https://doi.org/10.17507/JLTR.1301.12>
- Suratin, N., & Sribayak, V. (2025). Factors contributing to speaking anxiety and anxiety reduction techniques in Thai adult EFL learners. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 18(1), 294-319. <https://doi.org/10.70730/MYTS3987>
- Tsang, A. (2022). The relationships between EFL learners' anxiety in oral presentations, self-perceived pronunciation, and speaking proficiency. *Language Teaching Research*, 26, 249801622. <https://doi.org/10.1177/13621688221102522>
- Veenstra, R., & Weaver, C. (2022). Examining a continuum of FL speaking anxiety over time in an EFL classroom in Japan. *System*, 110, 102889. <https://doi.org/10.1016/j.system.2022.102889>
- Young, D. J. (1991). Creating a low-anxiety classroom environment: What does language anxiety research suggest? *Modern Language Journal*, 75(4), 426-439. <https://doi.org/10.2307/329492>

แนวคิดการประพันธ์เดี่ยวซอสามสาย:
เพลงสุรินทรานู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล¹
The Composition Concept of Solo Sawsamsai:
Surintharahu Samchan Song by Senee Kasamvatanagul

ประชากร ศรีสาคร^{2*}
Prachakon Srisakon^{3*}

(Received: 11 May 2025; Revised: 5 September 2025; Accepted: 12 September 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสายเพลงสุรินทรานู สามชั้น และกลวิธีการประพันธ์เดี่ยวซอสามสายเพลงสุรินทรานู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ว่าด้วยเรื่อง ความดัง-ค่อย และเมื่อดพราย การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้รับการสืบทอดเพลงเดี่ยวโดยตรงจากครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล อีกทั้งมีการบันทึกโน้ต รวบรวมข้อมูลเอกสารจากงานวิชาการ และสัมภาษณ์ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ตลอดจนสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านซอสามสาย จากการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์ใช้แนวคิดการบุกไฟ เบิกทาง กล่าวคือ กล้าที่จะล้มลงสร้างสรรค์ความแปลกใหม่อันล่งชนบเดิม ทางเดี่ยวซอสามสายนี้ใช้กลุ่มเสียง บัญจมูล พซลXดรอX (ทางขวา) วางโครงสร้างแต่ละท่อนให้เป็นทางโอด และทางพัน สอดแทรกสำเนียงแขกอยู่ในเพลง ทางโอดมีลีลาอ่อนหวานละม้ายทางร้องระคนทั่ว ทางพันผูกสำนวนกลอนเก็บอย่างเป็นระเบียบโดยมีการสัมผัสของ ทำนอง ทำนองซ้ำทำนองของแต่ละท่อนในทางโอดไม่ซ้ำกัน ทางเดี่ยวซอสามสายนี้ยังแสดงความจำเพาะในลีลาอย่าง ครูเทวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล และกลวิธีการประพันธ์เดี่ยวซอสามสายพบว่า มีการใช้เมื่อดพรายอันแสดงถึงพลังฝีมือของผู้ประพันธ์และผู้บรรเลงไว้อย่างประณีต ดังนี้ ใช้น้ำหนักเสียงดังค่อยเพื่อให้เกิดรสแห่งสุนทรีย์ โดยแทรก เมื่อดพราย 9 ประเภท ได้แก่ พรหมจาก พรหมนิ้วสาม สะบัด สะอึก รูดสาย ทดนิ้ว ลักจิ้งหะ แอ้ และลอยดอก

ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ได้กล่าวเกี่ยวกับทางเดี่ยวซอสามสายที่ประพันธ์ขึ้น ความว่า “ผมขอฝากทางเดี่ยว นี้ไว้ให้เป็นสมบัติแผ่นดิน” และผลงานนี้ถือเป็นเครื่องสะท้อนถึงประสบการณ์และรสนิยมทางดนตรีไทยชั้นสูงของครู เป็นอย่างดี ซึ่งผ่านการตกผลึกและตะล่อมกล่อมเกลามาขัดไว้นานงมแท้ อันปรากฏเป็นที่ยอมรับแห่งวงการดนตรีไทย และนักซอสามสาย ซึ่งควรค่าแก่การสืบทอดและส่งต่อให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การประพันธ์, เดี่ยวซอสามสาย, สุรินทรานู, เสนีย์ เกษมวัฒนากุล

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “แนวคิดการประพันธ์เดี่ยวซอสามสายเพลงสุรินทรานู : สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล” ทุนอุดหนุนงานวิจัยพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ 2568 สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ Assistant Professor, Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University

* Corresponding author, E-mail: prachakons@nu.ac.th

Abstract

This research article aims to study the Composition Concept of Solo Sawsamsai (tree stringed fiddle) Surintharahu Samchan Song and the composition techniques of the Solo Sawsamsai Surintharahu Samchan song by Senee Kasamvatanagul concerned with volume and artifices. This research used a qualitative research methodology. The researcher received the direct inheritance of solo Sawsamsai from Khru Senee Kasamvatanagul. There are also note recording collections of documents from academic work and interview with Khru Senee Kasamvatanagul including additional interviews with experts in the field of the Sawsamsai. The composer used a more modern concept than the classic era. This song uses Penta-Centric Scale FGA _CD_ (Java Scale). The song was arranged each section into Thaang Ot and Thaang Phan Kheak accents were inserted into the song. Thaang Ot had a gentle and slow style that resembled a singing melody. Thaang is orderly kept in rhyming melody. Thaang Phan is the repetitive melody at the end of each section which is not the same melody. This song also shows the specificity of the style of Khru Devaprasit Pattayakosol and the technique of solo was found to be used of artifices to showcase the tour de force craftsmanship of the composer and performer. Therefore, it used the weight of loud and soft sounds to create an aesthetic by inserting 9 types of artifices such as Prom-Jark, Prom-New-Sam, Sa-Bad, Sa-Euk, Rood-sai, Tod-New, Luk-Jangwa, Ae, and Loi-Dok.

Khru Senee Kasamvatanagul said about the solo Sawsamsai Surintharahu Samchan Song he composed that "I would like to leave this song as a national treasure." And this song also reflects his experience and taste in high-class of Thai classical music whose knowledge was crystallized and polished until truly beautiful. This resulted in acceptance from the Thai classical music community and the Thai fiddle musicians which is worth inheriting and passing on as a cultural heritage.

Keywords: Composition, Sawsamsai Solo, Surintharahu, Senee Kasamvatanagul

บทนำ

การบรรเลงเพลงเดียนั้น เป็นเรื่องของเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองทั้งสิ้น ซอสามสาย ซอด้วง ซอคู่ จะเข้ กระจับปี่ กระจับปี่มโหรี ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก เป็นอาทิ เพื่ออวดพลังฝีมือ ความแม่นยำของ ผู้บรรเลงที่มีความถึงพร้อม และเป็นการแสดงภูมิปัญญาทางเพลงของผู้ประพันธ์ ซึ่งจะต้องใช้แรงบันดาลใจ ในการประพันธ์ อีกทั้งต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักวิชาการดุริยางค์ไทย และความงามทาง สุนทรียศาสตร์ เพื่อให้เพลงเดียนั้น ๆ สมบูรณ์อย่างที่สุด

การเลือกเพลงที่จะมาประพันธ์เป็นเพลงเดี่ยว โดยมากแล้วจะนำเพลงอัตราจังหวะสามชั้นมา ประพันธ์ เนื่องด้วยเป็นเพลงที่มีความยาวพอสามารถที่จะนำมาประพันธ์เพลงเดี่ยวได้ ในสมัยโบราณเพลง เดียนั้นมีไม่มากนักเท่ากับปัจจุบัน โดยใช้กันอยู่เพียง 5 เพลง ได้แก่ พญาโคก สามชั้น แหกมอญ สามชั้น

เชิดนอก กราวโน และทยอยเดี่ยว “เพลงที่นำมาบรรเลงเดี่ยวถือเป็นบทเพลงที่มีความซับซ้อน ทั้งในส่วนของทำนอง จังหวะอารมณ์ ดังนั้นเพลงเดี่ยวจึงมีไม่มากเท่ากับเพลงในประเภทอื่น ๆ ด้วยลักษณะของเพลงที่เหมาะสมสำหรับนำมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยวนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้เพลงประเภทนี้มีไม่มาก...” (Srisakon & Phoasavadi, 2014, p. 30)

รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้อธิบายเพลงเดี่ยวที่สำคัญ 5 เพลง โดยใช้เกณฑ์จากครูพริ้ง ดนตรีรส เป็นตัวจำแนก ดังต่อไปนี้

เพลงพญาโคก	เป็นตัวแทนเพลงเดี่ยวท่อนเดี่ยว
เพลงแขกมอญ	เป็นตัวแทนเพลงเดี่ยวมากท่อน
เพลงเชิดนอก	เป็นตัวแทนเพลงเดี่ยวมาแต่กำเนิด
เพลงกราวโน	เป็นตัวแทนเพลงเดี่ยวจากเพลงหน้าพาทย์
เพลงทยอยเดี่ยว	เป็นตัวแทนเพลงเดี่ยวสูงสุด

(Srisakon & Phoasavadi, 2014, p. 30)

จะเห็นได้ว่า เพลงเดี่ยวที่สำคัญแต่โบราณนั้นมีไม่มากนักเท่ากับปัจจุบัน เนื่องด้วยความท้าทายของผู้ประพันธ์ที่อยากจะบุกเบิกทางประพันธ์ทางเดี่ยวใหม่ ๆ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น หรือแม้แต่การกำหนดเพลงเดี่ยวที่ไม่เคยมีมาแต่โบราณเป็นเพลงสำหรับประกวดดนตรีไทยก็ตาม จึงทำให้มีความจำเป็นต้องประพันธ์เพลงเดี่ยวขึ้นใหม่ไปตามบริบท นอกจากเพลงเดี่ยวที่สำคัญแต่โบราณทั้ง 5 เพลงนั้นยังปรากฏเพลงเดี่ยวที่นิยมบรรเลงกันมาแต่อดีตถึงปัจจุบัน เช่น สุรินทรานู สารดี นกขมิ้น จีนขิมใหญ่ ลาวแพน เป็นต้น

การประพันธ์เพลงเดี่ยวจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประพันธ์ควรมีความเข้าใจในทางซ้อง แล้วจึงวางโครงสร้างแนวคิดรูปแบบในการประพันธ์ตั้งแต่ทำนองทางโอด และทางพัน การใช้เม็ดพรายต่าง ๆ ในที่ที่เหมาะสมหากเป็นเพลงมากท่อนยิ่งแล้ว ควรลำดับความซับซ้อนของทางเพลงแต่ละท่อนไปตามลำดับ หรือสร้างความแปลกหูให้ตื่นตาไปจากเดิมโดยไม่ละเลยขนบ เช่น เดี่ยวสุรินทรานู สามชั้น แม้ว่าจะเป็นเพลงที่มีสำเนียงมอญเสียส่วนมาก แต่ก็สามารถแทรกสำเนียงแขกบ้างเล็กน้อยเข้าไปในทางเดี่ยวตามสมควร ถือเป็นการแสดงภูมิปัญญาของผู้ประพันธ์ไว้สอดหนึ่ง

เดี่ยวขอสามสายสุรินทรานูที่ผมทำ ถ้าเราทำให้ยากแต่ท่อน 1 แล้วท่อน 3 จะเล่นอะไร ควรจะค่อย ๆ ยากให้สัมพันธ์กับเป็นเพลงเดี่ยวขึ้นไปในแต่ละท่อน แล้วเพลงนี้ก็จะเป็นเพลงที่มีทำนองซ้ำกันหลายที่ เช่นในตอนท้ายจบท่อน ผมก็ทำให้ไม่เหมือนกัน คนฟังจะได้เห็นถึงความแตกต่าง มีทั้งสำเนียงไทย สำเนียงมอญ แล้วก็ทำนองที่ลอยดอกอย่างครูเทวฯ แล้วท่อน 3 ผมก็ออกแขกในเที่ยวเก็บด้วย กลองก็ตีหน้าทับแขก แล้วค่อย

กลับมาที่ปรบไถ่ ซึ่งยังไม่มีใครทำในเพลงนี้ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ มันกำลังเดินไปข้างหน้า แต่ผมก็ยังหันมาดูข้างหลัง เพื่อให้มันติดเพื่อนไปจากโบราณ

(Kasamvatanagul, personal communication, April 29 2025)

นอกจากเพลงเดี่ยวที่สำคัญแต่โบราณแล้ว ในปัจจุบันเพลงเดี่ยวมากท่อนที่นิยมคงหนีไม่พ้น เดี่ยวสุรินทราหู สามชั้น เพราะเป็นเพลงที่มี 3 ท่อน หน้าทับปรบไถ่ มีสำนวนซ้ำท้ายทั้ง 3 ท่อน สำเนียงมอญ “ถ้าพูดถึงโดยรวมแล้วเพลงนี้ก็สำเนียงมอญ แต่ก็ไม่ทั้งหมดนะ ก็มีสำเนียงไทยอยู่บ้างนิดหน่อย” (Kasamvatanagul, personal communication, March 29 2025) การประพันธ์ทางเดี่ยวเพลงสุรินทราหู สามชั้น ในกลุ่มจำพวกเครื่องสี่ ได้แก่ ซอสามสาย ซอดัง และซออู้ นิยมที่จะประพันธ์ทางโอดในท่อน 3 ให้ละม้ายกับทางร้องในคำว่า “จะไปแนบให้หน้าใจ” ซึ่งผู้ประพันธ์บางท่านก็ทำทางเลียนทางร้องจะสนิท บางท่านก็ตกแต่งทำนองให้งามยิ่งขึ้นไปเพราะถือว่าเป็นทางเดี่ยวซอ แต่ก็ยังฟังออกว่ามีทำนองต้นรากมาจากคำว่า “จะไปแนบให้หน้าใจ” ไม่ว่าจะประพันธ์ทำนองในส่วนนี้อย่างไร ก็สุดแท้แต่ความพอใจของผู้ประพันธ์

หากกล่าวถึงครูเครื่องสายที่มีความถึงพร้อม โดยเฉพาะด้านซอสามสาย และเป็นที่ยอมรับแก่นักซอสามสายในวงการดนตรีไทย ต้องยอมรับว่าครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล เป็นครูซอสามสายชั้นครูท่านหนึ่งถึงพร้อมทั้งทักษะการบรรเลง และการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสาย ซอดัง และซออู้ จนนักฟังเพลงไทยทั้งเก่าใหม่เกิดรอยยิ้มพื้ใจ

ภาพที่ 1 ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล
(ที่มา: ผู้วิจัย)

ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล เกิดวันที่ 10 ธันวาคม 2497 ปัจจุบันอายุ 71 ปี จบการศึกษาจากวิทยาเขตเพาะช่าง สาขาจิตรกรรมไทย อดีตหัวหน้าหมวดศิลปศึกษา โรงเรียนจิตรลดา ทำหน้าที่สอนวิชาศิลปะ (วาดรูป) และดนตรีไทย ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล มีความรักในศิลปะไทย โดยเฉพาะด้านดนตรีไทย เมื่อครั้งศึกษาที่

โรงเรียนเบญจมราชาทิศ จังหวัดจันทบุรี ได้มีโอกาสฟังดนตรีไทยของโรงเรียนจึงเกิดรอยยิ้มพริ้มใจ และต้องการจะเรียนดนตรีไทย แต่ก็ไม่มีโอกาสได้เรียนดนตรีไทยที่โรงเรียน “ตอนนั้นผมอยู่ ม.ศ. 2 ซึ่งเหลือเวลาอีก 1 ปี ผมก็จบ ม.ศ.3 แล้วต้องมาเรียนต่อที่เพาะช่าง ก็เลยไม่ได้เรียนดนตรีไทยที่โรงเรียน แต่ผมก็ยังชอบอยู่นะครับ” (Kasamvatanagul, personal communication, March 30 2025)

การเรียนดนตรีไทยของครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล เริ่มขึ้นที่วิทยาลัยเพาะช่าง โดยมีครูเสริม วรศรี เป็นครูท่านแรก จากนั้นได้มีโอกาสเรียนกับครูวัน อ่อนจันทร์ การเรียนกับครูทั้ง 2 ท่าน เป็นเพียงการเรียนชอด้วง และชอคู่ ส่วนการเรียนชอสามสายครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ได้ฝึกฝนด้วยตัวเอง ด้วยการได้ฟัง ได้รู้ ได้เห็น และสังเกต จากครูที่มีชื่อเสียงทางชอสามสาย ซึ่งมีครูหลวงไพเราะ (อุ้น ดุรยชีวิน) เป็นครูต้นแบบ นอกจากนี้ยังมีความชื่นชอบแนวทางการบรรเลงชอสามสายอย่างครูทเวาประสิทธิ์ พาทยโกศล พระยาภูมิเสวิน จิตรจิตตเสวี ครูเจริญใจ สุนทรวาทีน (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2530) ครูเฉลิม ม่วงแพศรี (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2556) และครูธีระ ภูมณี

ผมเรียนกับครูเสริม วรศรี เป็นคนแรกในวิชากิจกรรมดนตรีไทยของเพาะช่าง จนผมเป็นหลักของวงดนตรีเพาะช่าง แต่ครูเสริมท่านจะต่อเพลงบรรเลงวง พวกเพลงสองชั้น สามชั้น เพลงเถา เพลงตับ แล้วผมก็ไปเรียนกับครูวัน อ่อนจันทร์ ผมไปเรียนที่บ้านครู ที่บ้านครูจะมีคนมีเรียนด้วย มาซ้อมดนตรีร่วมกัน และที่บ้านครูวัน ก็ชอบเพลงทยอยกัน ตอนเป็นช่วงวัยรุ่นผมเองก็ชื่นชอบแล้วก็จะไปเล่นที่บ้านครูวันอยู่บ่อย ๆ ต่อมาครูวันก็ได้ต่อเดี่ยวชอด้วง ชอคู่ เพลงพญาโคก สามชั้น และเพลงแขกมอญ สามชั้น ให้พอช่วงที่ได้มาทำงานที่จิตรลดาได้มีโอกาสไปที่กรมศิลป์บ่อย ก็ทำให้มีความสนิทกับครูธีระมากขึ้น ผมก็นั่งดู นั่งสังเกต แบบครูพักลักจำ จริง ๆ ก็ถือว่าเป็นครูผมคนหนึ่งเลย ผมซึมซับลีลา เทคนิคต่าง ๆ แล้วก็นำมาใช้เป็นต้นแบบ

(Kasamvatanagul, personal communication, April 5 2025)

จากการฝึกชอสามสายด้วยตนเอง โดยมีครูหลวงไพเราะ (อุ้น ดุรยชีวิน) เป็นครูต้นแบบ ผนวกกับความชื่นชอบในรสมือและลีลาการบรรเลงชอสามสายจากของครูท่านอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ฉลาดที่จะเลือกใช้ความงามจากครูทั้งหลายมาเป็นแนวทางในการบรรเลง และสร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์เดี่ยวชอสามสายไว้อย่างงดงาม ซึ่งกลวิธีการนี้รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี เรียกว่า “การรับรู้ ปรับใช้ ประสานประโยชน์” เป็นสิ่งที่นักดนตรีไทยพึงมี

ด้วยความที่ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล มีความรักและชื่นชอบชอสามสายเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเกิดรอยยิ้มพริ้มใจกับทางเดี่ยวชอสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น และลีลาการบรรเลงของครูทเวาประสิทธิ์ พาทยโกศล จึงทำให้เกิดความท้าทาย และนำไปสู่การประพันธ์ทางเดี่ยวชอสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น ขึ้นใหม่

ตามแนวทางลีลาอย่างครูทเวาประสิทธิ์ พาทยโกศล จากนั้นได้ทำการสืบทอดให้กลุ่มศิษย์ และได้เผยแพร่ผลงานการประพันธ์นี้ตามวาระต่าง ๆ

ภาพที่ 2 ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล สืบทอดเดี่ยวซอสามสาย เพลงสุรินทราหู สามชั้น
ให้กับผู้ช่วยศาสตราจารย์ประชากร ศรีสาคร วันที่ 5 เมษายน 2568
ณ บ้านปิ่นเกล้า กรุงเทพมหานคร
(ที่มา: ผู้วิจัย)

“ครูทเวา ท่านสี่ซอมีชั้นเชิง บางเพลงปิดทางลอยดอกจนจับไม่ได้ได้อย่างน่าฟัง การใช้ช่องไฟ ลีลาอารมณ์ ก็ไม่เหมือนใคร” (Kasamvatanagul, personal communication, March 29 2025)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล เป็นครูอาวุโสท่านหนึ่งที่มีความถึงพร้อม มีแนวคิดในการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสายที่ทำหายอันแสดงภูมิปัญญาที่มีการพัฒนามุ่งไปข้างหน้าผ่านทางเดี่ยวซอสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น แต่อย่างไรก็ตามก็ได้ละเลยที่จะเหลียวหันมามองชนบด้วยความนอบน้อมเพื่อให้ดนตรีไทยซึ่งเป็นศิลปะประชาตินั้นมิให้ผิดเพี้ยน ในความท้าทายนี้ รองศาสตราจารย์พิชิตชัยเสรี เรียกว่าการ “บุกไพรเบิกทาง” แต่ในปัจจุบันจะเห็นว่าการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสายเพื่อใช้ตามวาระต่าง ๆ โดยมากแล้ว เห็นที่จะปรากฏในการประกวดดนตรีไทยเสียส่วนมาก ซึ่งได้กำหนดเพลงเดี่ยวที่ไม่เคยปรากฏมาแต่โบราณ นั้นหมายความว่า ครูผู้สอนจะต้องคิดประพันธ์ทางเดี่ยวขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ขึ้นประกวดดนตรีไทย บ้างก็บุกไพรเบิกทางจนหลง บ้างก็เสียสติ ซึ่งอาจจะทำให้ทางเดี่ยวนั้นผิดเพี้ยนไปจากหลักวิชาการทางดุริยางค์ไทย ปัญหาดังกล่าวจึงมีให้ปรากฏอยู่เนื่อง ๆ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงตระหนัก และแลเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของแนวคิดการวางโครงสร้างการประพันธ์ การสร้างสรรค์ หลักการประพันธ์เพลงเดี่ยว การผูกสำนวนทางโอด และทางพัน เพื่อมิให้เกิดการสูญเสียด้านวัฒนธรรมดนตรีไทย และเหนือไปกว่านี้คือการได้ยกย่องและเชิดชูผลงานการประพันธ์เดี่ยวซอสามสายของครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ซึ่งเป็นทางเดี่ยวที่มีความสร้างสรรค์ ชับซ้อน ลีลาอารมณ์ และ

ชั้นเชิงของทางเดี่ยวไว้อย่างน่าทึ่ง และผู้วิจัยเชื่อว่าปรากฏการณ์แนวคิดการประพันธ์เพลงเดี่ยวของครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล จะเป็นแม่แบบที่ดีเพื่อการเรียนรู้กับครูอาจารย์ดนตรีไทย หรือแม้แต่ผู้ที่รักดนตรีไทยไว้อย่างไม่ผิดเพี้ยน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสาย เพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล
2. ศึกษาทวิวิธีการประพันธ์เดี่ยวซอสามสาย เพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บุกไพรเบิกทาง หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่ของผู้ประพันธ์ที่ได้รับการยกย่อง ซึ่งมีความใคร่ลึ้มลองความแปลกใหม่อันลวงขนบเดิมดูบ้าง “... ประหนึ่งนักผจญภัยที่บุกป่าฝ่าดงเพื่อหาทางออกจากไพรพฤษที่ปิดล้อมอยู่ บ้างก็เบิกทางได้สำเร็จสามารถแผ้วถางป่าได้ แนวทางใหม่มีผู้เดินตามเป็นที่ยกย่องนับถืออย่างยิ่ง บ้างก็หลงทางเสียตนเป็นดุจเสียจริตจับดาถล่มแดง ปะเหมาะก็ทำไฟไหม้ป่าและทิ้งชีวิตไปเสียก็มี” (Chaiseri, 2014, p. 4)
2. ลอยดอก หมายถึง การลอยของทำนองในลักษณะคล้ายทำนองปีที่ไม่ได้ยึดโยงกับจังหวะหลัก
3. พรมนิ้วสาม หมายถึง การพรมเสียงด้วยการใช้นิ้วชี้กดสาย แล้วใช้นิ้วนางพรมขึ้นลง โดยนิ้วนางต้องจับเสียงด้วยการเปิดนิ้ว

แนวคิด ทฤษฎี และวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดด้านการสร้างสรรค์ผลงานของคีตกวีย่อมวิวัฒนาการตามลำดับจากยุคเริ่มต้น แล้วค่อยก่อตัวเป็นรูปทรงสัดส่วนจนไปถึงศิลปะมีความเป็นระเบียบรัดรั้งลงตัว และที่สุดจะเสื่อมลงตามลำดับอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ Chaiseri (2014) ได้จำแนกออกเป็น 4 จำพวก ได้แก่ บันดาลรังสฤษฎ์ หมายถึง คีตกวีที่สร้างผลงานขึ้นจากแรงบันดาลใจ คีตกวีอนุรักษ์ หมายถึง ผู้ประพันธ์ตามหลักการที่อย่างเคร่งครัดรักษาแบบแผนเป็นวิสัย ขนบภักดีสภสมัย หมายถึง คีตกวีที่เจริญรอยตามขนบแบบแผนแต่ก็ยังคงมีความคล้อยตามสมัยนิยม และรักษาหลักการสำคัญของคีตกวีไว้อย่างดี และบุกไพรเบิกทาง หมายถึง ผลงานที่สร้างขึ้นใหม่อันไม่เคยปรากฏมาก่อน

ลักษณะเดี่ยว ผู้ประพันธ์จำต้องเตรียมตัวอยู่ 2 ประการ คือ เป็นผู้ปฏิบัติบรรเลงได้ถึงเพลงเดี่ยวในเครื่องมือแห่งตน และควรได้เพลงเดี่ยวที่สำคัญแต่โบราณ ได้แก่ พญาโศก แกรมอญู เข็ดนอก ทอยเดี่ยว และกราวใน “เพลงเดี่ยวประเภททางพื้น ได้แก่ พญาโศก แกรมอญู เพลงเดี่ยวใช้การแสดง ได้แก่ เข็ดนอก เพลงเดี่ยวชั้นสูง ได้แก่ ทอยเดี่ยว กราวใน” (Chaiseri, 2014, p. 54) หากผู้ประพันธ์ทางเดี่ยวใช้หลักการใน

การประพันธ์อย่างชาติอื่นก็อาจจะดูเป็นกายกรรมหาใช้ศรัทธากรรมไม่ เพราะฉะนั้นผู้ประพันธ์เดี่ยวจึงควรมีความถึงพร้อมทั้ง 2 ประการดังกล่าวข้างต้น และเพลงเดี่ยวควรต้องเป็นเพลงที่เข้าถึงขั้นที่เรียกว่ามหัศจรรย์ ทำเสียงในลักษณะมหัศจรรย์ได้ ใช้ความสามารถชนิดที่เรียกว่าคนทั่ว ๆ ไปไม่สามารถทำได้ในลักษณะอย่างนั้น เป็นเกณฑ์ เพลงเดี่ยวจึงเป็นเพลงที่มีลักษณะพิเศษที่แสดงออกถึงความพิเศษทางปัญญา และความสามารถ Sawat (1988) แบ่งเกณฑ์ที่สำคัญไว้ทั้งสิ้น 10 ประการ ดังนี้ 1) ความเป็นเลิศในการจำ 2) ความพิสดารในเชิงสำนวนกลอนเพลงที่ผู้ประพันธ์ได้ประดิษฐ์ขึ้นไว้ 3) สมรรถภาพในการบังคับเสียงเครื่องดนตรีของนักดนตรีผู้บรรเลง 4) สมรรถภาพในการบังคับเสียงดนตรี หรือบังคับการใช้เสียงดนตรี 5) สมรรถภาพในการใช้พลังงานสะสม หรือความคงทนแห่งกำลัง 6) สมรรถภาพในการใช้สมาธิเข้าควบคุมการบรรเลง 7) ความพิเศษในการสอดใส่อารมณ์ 8) ความเป็นเลิศในการใช้สติปัญญาในเชิงการประพันธ์เพลง 9) สมรรถภาพในการใช้ความเร็ว (ไหว) 10) สมรรถภาพในการบูรณาการความสามารถพิเศษเข้าด้วยกัน (ความคล่องตัว) และนอกจากนี้ยังปรากฏปัจจัยต้นเหตุแห่งการพิจารณาเลือกเพลงเพื่อนำมาสร้างขึ้นเป็นเพลงเดี่ยว ทั้งสิ้น 5 ประการ 1) เป็นเพลงที่มีสำนวนซ้ำกันมาก ๆ 2) เพลงที่มีปัญหาต่อการดำเนินสำนวนกลอน 3) เพลงที่มีการปรับ-เปลี่ยนทางเสียงในตัว 4) เพลงที่มีความยาวมาก ๆ 5) เพลงที่เอื้อต่อการใช้ความสามารถในการเข้า-ออก ของจังหวะย่อยและจังหวะหน้าทับ และจากลักษณะพิเศษทั้ง 5 ประการ นี้ โบราณจารย์ได้วางรูปแบบไว้เป็นแบบแผนทั้งสิ้น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) เพลงที่แสดงความสามารถในเชิงสำนวนกลอน ได้แก่ เพลงที่ใช้หน้าทับปรบไต่ทั่วไป เช่น พญาโคก เขมมอญ สารถิ นกขมิ้น อาเฮีย และต่อยรูป เป็นต้น 2) กลุ่มที่แสดงสมรรถภาพในด้านความคล่องแคล่วอย่างสามารรถ ได้แก่ เพลงประเภทหน้าทับลาว หรือหน้าทับสองไม้ เช่น เพลงลาวแพน 3) กลุ่มที่แสดงความสามารถของการเป็นผู้แม่นยำในจังหวะ ได้แก่ เพลงที่ให้อิสรภาพในการดำเนินทำนองที่มีส่วนที่ไม่อยู่ในอำนาจของการควบคุมจังหวะ และอยู่ในอำนาจของการควบคุมจังหวะ เช่น เติदनอก ทยอยเดี่ยว เป็นต้น 4) กลุ่มที่แสดงความสามารถในเชิงอดทน ได้แก่ เพลงที่มีลูกโยนมาก ๆ เป็นเพลงที่มีความยาวมาก เช่น พญาโคก เถา กราวโน เป็นต้น (Sawat, 1988, pp. 7-8)

การประพันธ์ทางโอด หรือ ทางหวาน ลักษณะจำเพาะของทางโอดนั้นเป็นทำนองอออดอ่อนอ่อนเอื่อย โศก ครวญ บ้างบางครั้งก็มีลักษณะคล้ายการขับร้อง จังหวะช้า ผู้บรรเลงสามารถประดิษฐ์ทำนองที่มีกลเม็ดเด็ดพรายอย่างประณีตได้อย่างงดงาม *“เป็นทำนองที่เปิดโอกาสให้ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกเม็ดพรายกลวิธี การบรรเลงอย่างความอิสระอยู่ยังคงอยู่ในกรอบของโครงสร้างของทำนองหลัก”* (Hinon, 2018, p. 154)

การประพันธ์ทางพันนั้น เป็นการผูกสำนวนกลอนโดยการแปรทำนองในทำนองนั้นให้มีความพิเศษซับซ้อนมากกว่าการบรรเลงสำนวนกลอนธรรมดา กล่าวคือ สำนวนกลอนที่ปรากฏในเที่ยวพันควรเป็นสำนวนกลอนที่มีซับซ้อนสวยงาม การผูกสำนวนกลอนก็ต้องเป็นไปโดยหลักการการแปรทำนองที่สำคัญ 2 ประการ คือรักษาเสียงของลูกตก และสำนวนกลอนต้องมีสัมผัส *“จริง ๆ แล้วในเพลงเดี่ยวเราก็ไม่ได้ให้กลอนเดี่ยวทั้งเพลงนะ ในเพลงเดี่ยวก็มีทั้งกลอนพอกกลอนแม้ร่วมกับกลอนเดี่ยว แต่เราก็จะเน้นกลอนเดี่ยวมากกว่า”*

เลือกตกแต่งให้พอเหมาะพองาม จนเห็นว่าดีงามแล้วควรแก่เป็นเพลงเดี่ยว” (Srisakon, 2021, p. 11) ขั้นตอนการแปรทำนองในเที่ยวพັນนี้ ยังคงต้องใช้ทางซ้องซึ่งเป็นทำนองต้นจากมาตัวแปรต้นในการแปรเปลี่ยนเป็นสำนวนกลอนในลักษณะกลอนเดี่ยว ซึ่งสิ่งที่ควรแก่การรักษาไว้เป็นสำคัญ คือ โครงสร้างของทำนอง การแปรทำนองให้มีสำนวนอย่างทางเดี่ยว และการตกแต่งทำนองเพลงเดี่ยวด้วยเม็ดพรายควรเป็นไปอย่างที่เหมาะสม

ว่าด้วยเรื่องทางเสียง ในทางทฤษฎีดนตรีไทย ทางเสียงแบ่งออกเป็น 7 ทาง ได้แก่ ทางเพียงออล่าง (เริ่มที่ลูกฆ้องลูกที่ 10 นับจากลูกทวนลูกแรกเป็นลูกที่ 1) ทางใน ทางกลาง ทางเพียงอบบน ทางนอก ทางกลางแหบ และทางขวา ซึ่งในแต่ละทางเสียงจะประกอบด้วยเสียงหลัก 5 เสียง ได้แก่ เสียงที่ 1 2 3 X 5 6 X พิซิด ชัยเสรี (Chaiseri, 2016) และ Dr. Francis Silkstone เห็นชอบที่จะไม่ใช้คำว่า Penta Tonic เนื่องจากระบบเสียงของดนตรีไทย มิได้ใช้เพียง 5 เสียงเท่านั้น

ข้าพเจ้าเพียงแต่เล็งเสียงที่ 4 และเสียงที่ 7 บ้างเป็นบางครั้ง จนดูประหนึ่งใช้เพียง 5 เสียง ซึ่งแนวคิดนี้ได้ตรงกับทฤษฎีของพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยกร) (Chaiseri, 2016) “... *It is neither pentatonic nor derived from the Chinese or the Javanese system as is usually supposed, but it is diatonic with seven difference tone-steps to its scale, avoids the use of the fourth degree of the scale, and because of the occasional use of the seven degree, this music appears to be in the pentatonic scale...*” (Phra Chenduriyang, 1977, pp. 38-39)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดการวิจัยของ Chantavanich (2008) เพื่อศึกษาถึงแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล โดยการศึกษาเจาะจงไปที่ผู้ประพันธ์เป็นการเฉพาะ โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและได้รับการสืบทอดเพลงเดี่ยวโดยตรงนี้จากผู้ประพันธ์ สัมภาษณ์ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล สัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านซอสสามสาย การบันทึกโน้ต และรวบรวมข้อมูลเอกสารจากงานวิชาการ เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมและเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครบทุกประเด็น จึงจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยหลักการประพันธ์เพลงไทยของ Chaiseri (2016) การสังคีตลักษณะวิเคราะห์ของ Chaiseri (2016) และสรุปผลการวิจัยจากที่ได้ศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสสามสาย ว่าด้วยเรื่อง การวางโครงสร้างของแนวคิดในการประพันธ์ทางเดี่ยว 2) ศึกษา

กลวิธีการประพันธ์เดี่ยวซอสามสาย ว่าด้วยการใช้เม็ดพรายที่สำคัญในการตกแต่งทำนองเพื่อให้ทางเดี่ยวเกิดความ เป็นสุนทรีย์

1. แนวคิดการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสาย

ประเด็นที่ 1 แนวคิดการวางโครงสร้างการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสายให้เป็นไปอย่างขนบ โดยกำหนดให้การบรรเลงแต่ละท่อนในเที่ยวแรกเป็นทางโอด และบรรเลงกลับต้นเป็นทางพัน การใช้ทางเสียง สำหรับการประพันธ์ทางเดี่ยวสุรินทราหู สามชั้น มีการเปลี่ยนทางเสียงจากที่บรรเลงในวงเครื่องสายไทย กล่าวคือ การบรรเลงเพลงสุรินทราหูสำหรับวงเครื่องสายไทยจะใช้ทางกลางในการบรรเลง และเมื่อนำเพลงสุรินทราหูมาประพันธ์เป็นทางเดี่ยวจะมีการเปลี่ยนทางเสียงเป็นทางขวา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการเดี่ยวซอสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น ด้วยทางเสียงขวาเป็นทางเสียงที่มีความเหมาะสมสำหรับการดำเนินทำนอง และมีการเปิดโอกาสในการใช้สายเปล่าซึ่งเป็นการใช้เสียงประสานอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งทางเสียงทางขวายังให้ความปลั่งจำเพาะมากกว่าการใช้ทางเสียงทางกลางอีกด้วย

นอกจากนี้ ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ปรารถนาที่จะบุกเบิกทางลี้มลองความแปลกใหม่ในการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสายให้มีความต่างกับทางเดี่ยวซอสามสายที่มีอยู่ โดยการแทรกทำนองที่เป็นสำเนียงแขกไว้ในทางพันท่อน 3 จำนวน 2 จังหวะ (ครึ่งจังหวะแรกของจังหวะที่ 4) ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

ฉิ่ง	- ฉิ่ง - ฉับ							
ซ.สามสาย	ลู - - -	- รุ ลู ทุ	ดุ รุ ดุ ทุ	ลู ทุ ดุ -	ร - ดุ ลู	ดุ ร พ ซ	ล ซ พ ซ	ล ดุ - ล
หน้าทับ	- ตึง - จ๊ะ	- จ๊ะ - ท่ม	- ตึง - -	ทั้งตึง-ท่ม	- ตึง - จ๊ะ	- จ๊ะ - ท่ม	- ตึง - -	ทั้งตึง-ท่ม

ภาพที่ 3 ตัวอย่างทำนองสำเนียงแขก (ที่มา: ผู้วิจัย)

จากทำนองที่ปรากฏ พบว่า ส่วนวงกลอนทางพันของซอสามสายนี้เป็นการออกภาษาด้วยสำเนียงแขก ซึ่งเป็นความพอใจของผู้ประพันธ์ อีกทั้งยังกำหนดให้การใช้หน้าทับในการตีประกอบจังหวะ เป็นหน้าทับเจ้าเซ็น ขึ้นเดี่ยว และหลังจากนี้จึงเข้าสู่การคลี่คลายของทำนองด้วยการใช้ทับปรบไก่ สามชั้น อย่างปกติ

ทำนองทางโอดมีความอ่อนหวานออกไปในทางอดอ่อนเอื้อนเอ่ยอย่างทางร้อง ซึ่งปรากฏไว้อย่างชัดเจนในท่อน 3 โดยครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล กล่าวว่า “ถ้าเป็นร้อง เขาจะรอฟังท่อน 3 กันนี้แหละว่าจะไปแบบให้หน้าใจกันหรือเปล่า พอผมมาทำเป็นทางเดี่ยวซอสามสาย ก็จะมีอารมณ์ตรงคำว่า ‘แบบ’ ให้เพราะไม่น้อยไปกว่าทางร้องเลย” (Kasamvatanagul, personal communication, March 29 2025)

ตัวอย่างที่ 2

ทางโอด ท่อน 3 จังหวะที่ 3 (ครึ่งจังหวะแรก)

ร้อง	----	- ค่ำ - ค่ำ	--- วัน	--- นี้	----	- ฮี้ - จะ	ฮือฮือฮือ --	- ไป - แนบ
ช.สามสาย	----	- ดุ - ร	- ฟ - ฮู	พชล - ล	ดริ์ดัล - ล	- ดุ - ฟ	ชพชลช - -	- ฟ - ฮู

ทางโอด ท่อน 3 จังหวะที่ 3 (ครึ่งจังหวะหลัง)

ร้อง	ฮือฮือฮือ	--- เอย	--- เอยเอย	ฮือฮือฮือ-ฮือ	เอยเอย --	- ให้ - หน้า	--- ฮือฮือ	ฮือฮือฮือ-ใจ
ช.สามสาย	พชพมรค รวีร	--- ล	-- ดัล	ชพชลช - ฮู	ลชฟ - ร	- ดุ - ร	-- ฮู ร	มรคลลล - ล

ภาพที่ 4 ตัวอย่างทำนองทางโอด ท่อน 3 (ครึ่งจังหวะหลัง) (ที่มา: ผู้วิจัย)

ทำนองทางพันเป็นส่วนหนึ่งที่บรรเลงเก็บถี่ ๆ เป็นสำคัญ มีการร้อยเรียงของทำนองอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ส่วนวงกลอนมีการสัมผัสของทำนอง ทั้งการสัมผัสเสียง และสัมผัสการเคลื่อนที่ของเสียง

ตัวอย่างที่ 3

ทางพัน ท่อน 2 จังหวะที่ 3 ครึ่งจังหวะหลัง

ฆ้อง	ด ช ดัล	ด ริ ดัล	ด ช ดัล	ด ริ ดัล	ด ช ดัล	ริ ดั มิ ริ	พิ มิ ช พิ	มิ ริ ดัล
สัมผัสเสียง (ลุดุล)								
ช.สามสาย	ร ด ล ด	ล ด ร ด	ด ล ร ด	ล ด ร ด	ด ล ร ด	ล ด ม ร	พ ม ช พ	ล ช ดัล
สัมผัสเสียง (ดลุล)					สัมผัสการเคลื่อนที่ของเสียงในแนววิถีขึ้น			

ภาพที่ 5 ตัวอย่างทำนอง การสัมผัสเสียง และสัมผัสการเคลื่อนที่ของเสียง (ที่มา: ผู้วิจัย)

ส่วนวงกลอนในจังหวะนี้ หากพิจารณาพบว่า ทางฆ้องเป็นส่วนบังคับทาง แต่เมื่อต้องการบรรเลงเป็นทางเดี่ยว ผู้ประพันธ์ได้มีการแปรผันทำนองให้มีความแตกต่างกับจากทำนองต้นราก โดยในส่วนทำนองสัมผัสของทำนองภายในวรรค ให้พิจารณาจากทำนองในห้องที่ 2 และ 4 ซึ่งเป็นทำนอง

เดียวกัน คือ เสียง (ลุดรุล) และมีการสัมผัสของทำนองนอกรวรรค ให้พิจารณาจากทำนองในท้องที่ 3 และ 5 ซึ่งเป็นทำนองเดียวกัน คือ เสียง (ดลุด))

นอกจากนี้ ยังปรากฏการสัมผัสของการเคลื่อนที่ของเสียงในแนววิถีขึ้นในสำนวนรับท้องที่ 6-8 โดยมีการเคลื่อนที่ของเสียงขึ้นไปทีละเสียงจากเสียงมี (ม) ไปจนถึงเสียงซอล (ซ) จากนั้นจึงไต่เสียงขึ้นไปทีละเสียง โดสูง (ด) โดยการข้ามเสียงนอกบันไดเสียง คือ เสียงที่ (ท) ไปหนึ่งเสียง แล้วย้อนลงมา 2 เสียง ที่เสียงลา (ล) เพื่อเป็นการรักษาเสียงของลูกตกที่สำคัญไว้

หากพิจารณารูปแบบ-สังคีตลักษณะ (Form) จากทางฆ้องแล้วพบว่า เพลงนี้มีรูปแบบซ้ำทำย คือ AB/CB/DB เมื่อเข้าสู่การประพันธ์เป็นทางเดียว ผู้ประพันธ์ได้วางสำนวนที่ซ้ำทำยในทางโอดให้มีความแตกต่างกันออกไป 3 ทำนอง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 4

ทำนองซ้ำทำยที่ 1

ช.สามสาย	- ดรี - ฟ	--- ซล	ดลซฟ - ด	- ร - ฟ	- ล - ด	- ร - ฟ	-- ลซ	ฟ ซ - ล
----------	-----------	--------	----------	---------	---------	---------	-------	---------

ภาพที่ 6 ตัวอย่างทำนองซ้ำทำยของทางโอดท่อนที่ 1 (ที่มา: ผู้วิจัย)

ทำนองซ้ำทำยที่ 2

ช.สามสาย	- ดรี - ฟ	--- ซล	ดลซฟ - ด	- ร - ฟ	- ล - ด	- ร - ฟ	ม ฟ ซล	ด ซ - ล
----------	-----------	--------	----------	---------	---------	---------	--------	---------

ภาพที่ 7 ตัวอย่างทำนองซ้ำทำยของทางโอดท่อนที่ 2 (ที่มา: ผู้วิจัย)

ทำนองซ้ำทำยที่ 3

ช.สามสาย	- ดรี - ฟ	--- ซล	ดลซฟ - ด	- ร - ฟ	- ล - ด	- ร - ฟ	- ซ - ริ	- ด - ล
----------	-----------	--------	----------	---------	---------	---------	----------	---------

ภาพที่ 8 ตัวอย่างทำนองซ้ำทำยของทางโอดท่อนที่ 3 (ที่มา: ผู้วิจัย)

การบรรเลงในทางพันและทางโอดมีความจำเพาะลีลาอย่างครุเทวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล ไว้เป็นแบบด้วยผู้ประพันธ์เกิดรอยพิมพิไลที่เคยเสพความสุนทรียะลีลารสของครุเทวาฯ จนกระทั่งได้ประพันธ์เพลงสุรินทราหูขึ้นเป็นทางของตนเอง โดยเลียนแบบรสมือให้ละม้ายคล้ายครุเทวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล มากที่สุด “วันที่ไปเล่นที่จุฬาทงซอสามสายของครูเสสุดยอด ทางเพลงดีมาก บรรเลงเดี่ยวหมู้ได้นำฟังคาแรกเตอร์ ฟังแล้วรู้เลยว่า เป็นสไตล์ ครูเทวาฯ ทำออกมาได้ดีมาก ถ้าใครจะเลียนแบบครุเทวาฯ พี่ว่ายาก ไม่มีหรือ ไม่มีใครก็อบบี้ใครได้ มีแต่เลียนแบบให้เหมือนมากที่สุด” (Mahavinijchaimontri, personal communication, May 5 2025)

2. กลวิธีการประพันธ์เดี่ยวซอสามสาย

ประเด็นที่ 2 กลวิธีการประพันธ์เดี่ยวซอสามสาย พบว่ามีการใช้เม็ดพรายที่สำคัญในการตกแต่งทางเดี่ยวเพื่อให้เกิดความสุนทรียะด้วยกันทั้งสิ้น 10 ประเภท ซึ่งเม็ดพรายที่ปรากฏมักอยู่ในทางโอด เนื่องจากการครวญทำนองในลักษณะเอื้อเอยมมีทำนองที่ซ้ำ การใช้เม็ดพรายต่าง ๆ จึงควรแก่การใช้ในทำนองทางโอดมากที่สุด ส่วนการบรรเลงในทางพันโดยมากจะใช้เม็ดพรายรูปแบบของการพรมเสียส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการทนต์ และลักจังหวะ

เม็ดพรายในการตกแต่งทำนองทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ ทนต์ สะบัด พรมจาก แอ้ และลอยดอก ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นปรากฏในตัวอย่างทำนองทางโอด ท่อน 1 เริ่มที่ครึ่งจังหวะหลังของจังหวะที่ 2 (บรรทัดที่ 4)

ตัวอย่างที่ 5

		ทนต์	พรมจาก		สะบัด			
ช.สามสาย	--- รั	(มีรั) ล	ซฟ (ซรั) ฟู	คซร - ฟูฟ	--- ฟู	(มรด) รัค ฟู	- ฟู - ล ค	รัค ทุลขรัล-ล
		แอ้		สะอึก	ลอยดอก			
ช.สามสาย	--- ค	ทครัค - ค ฟู	ลซฟ - ฟู	ทลขรัล - ล	ทลขรัล - ท-ค	- รั - มีรั ค	รัคซ - ค ค	รัค ทุลขรัล-ล

เม็ดพรายการทนต์สำหรับในทำนองนี้ ถูกกำหนดให้ใช้นิ้วก้อยซึ่งอยู่ในตำแหน่งเสียงเรสูง (รั) ทนต์ลงมาที่เสียงมีสูง (มี) จากนั้นจึงสะบัดขึ้นสามเสียงที่เสียงมีสูง (มี) ด้วยนิ้วก้อย ขึ้นมาเสียงเรสูง (รั) ด้วยนิ้วนาง และขึ้นมาที่เสียงโดสูง (ค) ด้วยนิ้วกลาง นอกจากนี้การแอ้ในทำนองดังตัวอย่าง ผู้ประพันธ์กำหนดให้ใช้นิ้วนางกดลงที่สายแล้วเคลื่อนที่นิ้วลากขึ้นลงไปมาเพื่อให้ได้เสียงที่ต่อเนื่องไม่ขาดสายในคันชักเดียว และการลอยดอก จากทำนองตัวอย่างหากจาวทำนองออกจะได้โครงสร้าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 6

ทางโอด ท่อน 1 จังหวะที่ 3 (ครึ่งจังหวะแรก)

จวาท่านอง	--- ด	ทดรีด - ดี่ช	ลชฟ - ช	- ล - ดี่	----	--- ดี่	-- รั ดี่	- ท - ล
ช.สามสาย	--- ดี่	ทดรีด - ดี่ช	ลชฟ - ช	ทลชทล - ล	ทลชล - ท-ดี่	- รั - รั ดี่	วัดช - ล ดี่	วัดทลชทล- ล

ภาพที่ 9 ตัวอย่างทำนอง: การใช้เม็ดพรายทั้ง 5
ทดนิ้ว สะบัด พรหมจาก แอ้ และลอยดอก (ที่มา: ผู้วิจัย)

จะเห็นได้ว่า ในห้องที่ 4 พยางค์ที่ 4 ควรตกด้วยเสียงโดสูง (ด) แล้วลากเสียงยาวไปจนถึงห้องที่ 7 แล้วย่ำเสียงโดสูง (ด) อีกครั้งในห้องที่ 7 พยางค์ที่ 4 สุดท้ายคือการไล่เสียงลงมาที่ละเสียงจากเสียงที่ (ท) ลงมาที่ลูกตกเสียงลา (ล) ซึ่งทำนองเสียงโดสูง (ด) ที่ลากยาวนั้น ผู้ประพันธ์ใช้เม็ดพรายการลอยดอก และการสะอึกเพื่อให้เกิดความประณีตในสุนทรียะ ด้วยการตกแต่งเพิ่มทำนองให้เต็มในช่องว่างผนวกกับการใช้คันทักเข้าโดยการไล่เสียงสะอึกให้รวมอยู่ในชุดของการลอยดอกอีกด้วย

พรหมนิ้วสาม เป็นการพรหมพิเศษ กล่าวคือ เป็นการพรหมเปิดที่สายเอก โดยใช้นิ้วชี้กดแล้วใช้นิ้วนางกดสายยกขึ้นลงอย่างรวดเร็ว และให้จบด้วยการเปิดนิ้วเพื่อให้ได้เสียงลา (ล) เม็ดพรายนี้หากบรรเลงอย่างทั่วไก็สามารถกระทำได้ แต่ผู้ประพันธ์มีความใส่ใจทุกรายละเอียดของเสียง จึงได้เพิ่มการพรหมนิ้วสามเข้าไปที่นิ้วชี้เสียงลา (ล) และนิ้วนางเสียงโดสูง (ด) ซึ่งปรากฏอยู่ในทำนองดังนี้

ตัวอย่างที่ 7

ทางพัน ท่อน 3 จังหวะที่ 2 ครึ่งจังหวะแรก

ช.สามสาย	ฟช ล ดี่	ล รั ล ดี่	ลช ล ดี่	ลช ฟ ร	ฟช ล ดี่	ลช ฟ ร	ฟ ดุ ร ฟ	- ล - ด
----------	----------	------------	----------	--------	----------	--------	----------	---------

ภาพที่ 10 ตัวอย่างทำนอง: การพรหมนิ้วสาม (ที่มา: ผู้วิจัย)

เม็ดพรายการรูดสายที่ปรากฏในทางโอด ท่อน 2 จังหวะที่ 1 พบว่า ผู้ประพันธ์ประสงค้ให้มีการบรรเลงเสียงที่สูง โดยการรูดสายลงไปข้างล่าง กำหนดให้นิ้วชี้ลงไปแทนที่ตำแหน่งของนิ้วนาง 1 Step ของการวางตำแหน่งนิ้ว เมื่อเป็นเช่นนี้เสียงโดสูง (ด) ในห้องที่ 5 พยางค์ที่ 2 จึงเป็นการลง Step ด้วยการใช้นิ้วชี้เรียงไปตามลำดับ

ตัวอย่างที่ 8

ทางโอด ท่อน 2 จังหวะที่ 1

ช.สามสาย	----	---ช	ลชฟ - ช	ทลชลทล - ล	- ดิ - ทดิ	ทดิริดิ - ริ	- ดิ - มิ	ชิมิ - มิริดิ
	--- ดิ	ริดิชริดิ - มิ	ชิมิริดิ - มิ	-- ช ริ	--- ริ	มิริชมิ - ดิ	- ล - ริ	มิริชมิริดิ - ล

ภาพที่ 11 ตัวอย่างทำนอง: การรูดสาย (ที่มา: ผู้วิจัย)

การรูดสายถือเป็นใช้ทักษะขั้นสูงอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บรรเลงจะต้องมีความแม่นยำในการลงตำแหน่งนิ้วให้ถูกต้อง อีกทั้งทำนองตัวอย่างนี้ยังปรากฏเมื่อดพรายการสะบัดและการพรมจากสอดแทรกอยู่ในทำนองอีกด้วย และในส่วนของการใช้อารมณ์ความหนักเบาของเสียง ผู้ประพันธ์กำชับอย่างเคร่งครัดถึงการให้เสียงหนักเบาเพื่อให้ได้ลีลาออกดออ่อนอย่างน่าฟัง โดยการสร้างอารมณ์เสียงหนักเบาให้อยู่ที่การใช้คันชักชอ ให้สีหนักเบากำหนดด้วยลมหายใจตามจังหวะ กล่าวคือ หายใจเข้าให้สีเบา หายใจหนักให้สีดัง หลักการนี้โดยมากแล้วผู้ประพันธ์ให้ใช้ในทางโอดเสียมากกว่า

การลักจังหวะเห็นได้ชัดเจนในทางพันโดยเฉพาะในทางพัน ท่อน 1 จังหวะที่ 2 ซึ่งลักษณะการลักจังหวะเช่นนี้ เป็นการลักจังหวะแบบอิหลักอิเหลือ (Syncopation-Hide and seek fashion) “ทำนองช่วงระหว่างกลางวรรคนั้น ๆ หรือประโยคนั้น ๆ มีการยกเยื้องจังหวะไปมาราวกับว่าติดขัดใจในลักษณะจะไปได้ไม่ได้” (Srisakon, 2022, p. 64)

ตัวอย่างที่ 9

ทางพัน ท่อน 1 จังหวะที่ 2

ช.สามสาย	ฟ - ฟช	ล ดิลช	ร ม ฟช	ลช ฟด	ม ร ม ด	ร ม ร ม	ฟช ฟ -	ล - ช -
	ร - ม ร	ด ฟ ชล	ร ช ร ม	ฟ ล ช ฟ	ร ด ล ด	ฟ ด ร ฟ	ลช ฟช	ลช ดิล

ภาพที่ 12 ตัวอย่างทำนอง: การลักจังหวะ (ที่มา: ผู้วิจัย)

จากผลการวิจัยทั้งสิ้น ทำให้ทราบถึงความประสงค์ของผู้ประพันธ์ตั้งแต่แนวคิด การวางโครงสร้างเพลง การผูกสำนวนในทางโอดได้อย่างออกฉ่อนแจ่มเช่นสตรี และสำนวนในทางพันเป็นสำนวนที่มีสัมผัส

ไพเราะอย่างมีชั้นเชิง ตลอดจนการแปรเปลี่ยนทำนองให้เป็นสำเนียงแขก ดังที่ได้กล่าวมานี้ ถือเป็นเครื่องแสดงภูมิปัญญาในความถึงพร้อมของผู้ประพันธ์ได้เป็นอย่างดี

การอภิปรายผล

แนวคิดการประพันธ์เดี่ยวขอสามสาย เพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ใช้หลักการประพันธ์เพลงเดี่ยวอย่างขนบ แนวคิดในการประพันธ์มีความสอดคล้องกับประเภทของผู้ประพันธ์คือ นุกไพเราะเบิกทาง และมีความสอดคล้องในเรื่องของสำเนียงซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการสำแดงอารมณ์ (Expressive intonation) อันมี 4 ลักษณะ คือ แข็ง อ่อน สนุก เศร้า ว่าข้างสนุกนั้นก็ถึงลีลาจังหวะเร็วของแขก ดังที่ปรากฏในทางพันทอน 3 เป็นตัวอย่าง การวางโครงสร้างในแต่ละท่อนแบ่งออกเป็นทางโอด และทางพันบรรเลงต่อกันนับเป็น 1 ท่อน เทียบแรกบรรเลงจาว ๆ คล้ายคนร้อง เทียบหลังเก็บเทียบสำนวนกลอนมีสัมผัสอย่างงดงาม จากที่กล่าวทั้งประเภทของผู้ประพันธ์ สำเนียงแสดงอารมณ์ และทำนองโอดพัน มีความสอดคล้องกับสิ่งที่ Chaiseri (2014) ได้กล่าวไว้ในหนังสือการประพันธ์เพลงไทย

การแสดงลีลาของเพลงเดี่ยวนี้มีความสอดคล้องไปกับบทร้องที่แสดงถึงความเวทนา และอาลัยลึกซึ้งในมุมมองของสตรีที่ไม่สามารถแสดงความรักได้โดยเต็ม เป็นเพราะเงื่อนไขทางวัฒนธรรมและขนบประเพณี ซึ่งทางเดี่ยวนี้แสดงลีลาอารมณ์ไว้อย่างสมบูรณ์พร้อมและมีความสอดคล้องกับที่ Chaiseri (2014) ได้กล่าวถึงแนวคิดเส้นของเสียงแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คาดหวัง ตั้งวิกล หยั่งแห่ย์ แก้วรอย ปลอ่ยแนว ทางเดี่ยวนี้มีความหยั่งแห่ย์โดยรอบทั้งท่วงทำนอง จังหวะ และการล่งล้ำเกินกรอบกำหนดโดยปกติไปบ้างกลายเป็นเส้นของบทเพลงและผู้ประพันธ์ และที่สำคัญทางเดี่ยวขอสามสายนี้ยังเป็นที่ประจักษ์ว่าลีลาของทางเพลงเป็นไปตามแบบอย่างของครูทเวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล ซึ่ง Mahavinijchaimontri (2025) ได้กล่าวให้ความเห็นว่าทางเพลงของครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล มีลีลาอย่างครูทเวาประสิทธิ์ พาทย์โกศลอย่างชัดเจน

บทสรุป

ครูเสนีย์ เกษมวัฒนากุล ท่านมีความถึงพร้อมทั้งทักษะการบรรเลงโดยเฉพาะขอสามสาย และมีประสบการณ์ทางดนตรีเป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีความรู้ในเรื่องศิลปะ จึงทำให้ผลงานการประพันธ์เดี่ยวขอสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น ประจักษ์แก่สายตาในการแสดงจุฬาวาทิต ครั้งที่ 239 (วันศุกร์ ที่ 2 พฤษภาคม 2568) ซึ่งเป็นที่ยอมรับแก่นักขอสามสาย และนักฟังเพลงไทย

การประพันธ์ทางเดี่ยวนี้เป็นไปตามหลักการประพันธ์เพลงเดี่ยวอย่างขนบ โดยกำหนดให้ใช้ทางเสียงทางขวา บรรเลงท่อนละ 2 เทียบ เทียบแรกคือทางโอด เทียบสองคือทางพัน ทางโอดมีทำนองจาว ๆ เอื้อนออกอ่อนอย่างน่าฟัง ทางโอดของขอสามสายมีความละม้ายกับทางร้องในบางช่วงได้อย่างกินใจ สำนวนกลอนในทางพันมีลีลาหยั่งแห่ย์สัมผัสกันอย่างเป็นระบบทั้งการสัมผัสเสียงและการสัมผัสการเคลื่อนไหว

ของเสียงในแนววิถีต่าง ๆ การสร้างอารมณ์ด้วยการกำหนดแรงหนักเบาที่คั่นซັกซอให้เข้าไปตามจังหวะของลมหายใจ การตกแต่งทำนองเต็มไปด้วยเม็ดพรายทั้งสิ้น 9 ประเภท ได้แก่ พรหมจาก พรหมนิ้วสาม สะบัด สะอึก รูดสาย ทดนิ้ว ลักจังหวะ แอ้ และลอยดอก การใช้คั่นซັกเป็นไปตามหลักการการบรรเลงซอสามสายอย่างขนบ อย่างไรก็ตามผลงานการประพันธ์เพลงเดี่ยวสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสณีย์ เกษมวัฒนากุล ถือเป็นผลงานหนึ่งที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งแนวคิด การใช้เม็ดพราย กลวิธีการบรรเลงเดี่ยว ลีลาอารมณ์ ตลอดจนองค์รวมเรื่องของความงามในเพลงเดี่ยวตามหลักการทางสุนทรียศาสตร์ อันสะท้อนถึงลีลาทางซอสามสายของครูทเวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 13 เดี่ยวซอสามสายเพลงสุรินทราหู สามชั้น ทางครูเสณีย์ เกษมวัฒนากุล
(ที่มา: อัสฎาฎุท สาคริก)

ข้อเสนอแนะ

เราต้องยอมรับว่า ซอสามสายเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสง่างามทั้งรูปลักษณ์และเสียง และหาผู้บรรเลงเป็นน่ายก คำว่าเล่นเป็นนี้ หมายถึง มีความถึงพร้อมในพลังฝีมือ มีความเข้าใจในองค์ความรู้ และฉลาดเลือกใช้อย่างเหมาะสม เพื่อให้การบรรเลงนั้นงามอย่างลอยตัวเหนือกว่าการบรรเลงได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งครูเสณีย์ เกษมวัฒนากุล เป็นครุท่านหนึ่งที่ถึงพร้อมในส่วนนี้ จนทำให้ครูใคร่ลุ่มหลงความแปลกใหม่อันล่องขนบเดิมดูบ้าง โดยการประพันธ์ทางเดี่ยวซอสามสายให้มีความต่างจากทางเดิม ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผลงานทางเดี่ยวซอสามสายของครูเสณีย์ เกษมวัฒนากุล เช่น บุษลินลอยเลื่อน หกบท มอญแปลง นกขมิ้น แสนเสนาะ พญาโคก พญารำพึง พญาครวญ พญาฝัน สุรินทราหู ฯลฯ

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติในภูมิปัญญาผลงานการประพันธ์เพลงเดี่ยวของครูเสณีย์ เกษมวัฒนากุล ให้เป็นที่ประจักษ์ยิ่งขึ้น ซึ่งยังมีอีกหลายเพลงที่ควรค่าแก่การศึกษา และสืบทอดหากนักฟังเพลงไทยท่านใดมาถึงจุดที่เข้าใจความงามตามหลักสุนทรียศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องความพอดีและความกลมกลืน แล้วช่วยอมเข้าถึงความเข้าใจในความงามทางเดี่ยวซอสามสายของครูครบทุกเพลงโดยแท้ ซึ่งในแต่ละเพลงเดี่ยวที่ประพันธ์ขึ้นมีความพิศวง (Sublime) อย่างน่าสนใจซ่อนเร้นอยู่โดยเต็ม จึงควรค่าแก่การศึกษาทางเดี่ยวซอสามสายทางของครู และรับการสืบทอดให้เป็นสมบัติของแผ่นดินตามปรารถนาของครูที่กล่าวไว้กับผู้วิจัย

References

- Chaiseri, C. (2014). *Kan praphan phleng Thai* [Thai classical music composition] (2nd ed.). Chulalongkorn University Press.
- Chaiseri, C. (2016). *Sangkhi talak wikhro* [The musical analysis]. Chulalongkorn University Press.
- Chantavanich, S. (2008). *Withi wichai choeng khunnaphap* [Qualitative research methods]. Chulalongkorn University Press.
- Hinon, T. (2018). *Diao so-duang* [Thai fiddle solo]. Klangnana Press.
- Kasamvatanagul, S., *Personal Communication*. April 29 2025.
- Kasamvatanagul, S., *Personal Communication*. April 5 2025.
- Kasamvatanagul, S., *Personal Communication*. March 29 2025.
- Kasamvatanagul, S., *Personal Communication*. March 30 2025.
- Mahavinijchaimontri, L., *Personal Communication*. May 5 2025.
- Phra Chenduriyang. (1977). *Thai music*. Aek Karpim Press.
- Sowat, B. (1988). Laksana phiset khong phleng diao [Special characteristics of Thai classical music solo]. In *Suchibat ngan mahakam diao phleng Thai Chaimongkhon* [The program of the Chaimongkol Thai classical music solo festival in honor of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn]. Mahidol University, The Fine Arts Department, and the Songwriters Association of Thailand.
- Srisakon, P., & Phoasavadi, P. (2014). The musical analysis of Phyasok, Phyakhruan and Phyarumphueng for Sawsamsai solo: A case study of Charernjai Sundaravadin. *Journal of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University*, 1(2), 29-35. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/faa/article/view/37854/57204-MP>
- Srisakon, S. (2021). *Kan sang baep fuek phuea phatthana thaksa kan banleng diao so-u* [The creation of exercises to develop skills in playing the Saw-U solo] [Research report]. Naresuan University.
- Srisakon, S. (2022). *Thamnong so-u* [Thai fiddle saw-u melody]. Naresuan University Press.

ศรีเทพในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์และมรดกโลก: การวิเคราะห์เนื้อหา ในสื่อสังคมออนไลน์และการรับรู้ผ่านแนวโน้มความคิดเห็น ของสาธารณชนบน YouTube¹

Si Thep as a Historical Park and World Heritage Site: An Analysis of Social Media Content and Public Perception Trends on YouTube

สุทธิพจน์ พิธณวงษ์^{2*}

Sutthiphod Phiranawong^{3*}

(Received: 19 May 2025; Revised: 12 September 2025; Accepted: 17 September 2025)

บทคัดย่อ

เมืองโบราณศรีเทพและโบราณสถานในสมัยทวารวดีที่เกี่ยวข้อง ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ส่งผลให้เกิดการรับรู้และความสนใจในวงกว้าง โดยเฉพาะในสื่อสังคมออนไลน์ มีการผลิตสื่อและการสืบค้นคำว่า “เมืองศรีเทพ” อย่างแพร่หลาย งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาที่ผู้ส่งสารนำเสนอ และวิเคราะห์การรับรู้ผ่านแนวโน้มความคิดเห็นของผู้รับสารผ่านความคิดเห็นในแพลตฟอร์ม YouTube จากวิดีโอจำนวน 68 รายการ โดยใช้วิธีการสรุปสาระสำคัญและการวิเคราะห์คำด้วยเทคนิค Word Clouds ผลการวิจัยพบว่า ผู้ส่งสารนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศ ผังเมือง ศิลปกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อ ในขณะที่การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้รับสารสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ อารยธรรม วัฒนธรรม อัตลักษณ์ ความสนใจในการแสวงหาข้อเท็จจริง และการแสดงทัศนคติและอารมณ์ การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการวิเคราะห์ภาษาด้วยคอมพิวเตอร์ในการทำความเข้าใจแนวคิดและการตอบสนองต่อประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งถือเป็นแหล่งข้อมูลภาษาขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีข้อมูลจากนักวิชาการให้ถูกต้องตามหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ความเข้าใจเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากแหล่งข้อมูลในอดีตยังคงได้รับความนิยมและความเชื่อถืออยู่ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการใช้ชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรม “ขอม” กับ “เขมร” ในอดีต

คำสำคัญ: ศรีเทพ, มรดกโลก, การสื่อสาร, ขอม, ทวารวดี, วัฒนธรรมโบราณ, Word Clouds

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “โครงการวิจัยเพื่อการจัดทำสารานุกรมเมืองโบราณศรีเทพ: ศรีเทพในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์และมรดกโลก” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ พ.ศ. 2567

² อาจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

³ Lecturer Dr., Department of Linguistics Folklore Philosophy and Religions, Faculty of Humanities, Naresuan University

* Corresponding author, E-mail: sutthiphodp@nu.ac.th

Abstract

The ancient city of Si Thep and related Dvaravati-era archaeological sites in Phetchabun Province have been declared a World Heritage Site by UNESCO, increasing their recognition on social media. Extensive online content has been produced about Si Thep City, and the term “Si Thep City” has been widely searched online. The purpose of this research is to summarize the key content of 68 YouTube videos on Si Thep presented by communicators (i.e., video creators) as well as viewer perception trends through comments. The methods used include summarization and word analysis techniques using Word Cloud. The study found that the communicators presented information on history, topography, urban planning, art, archaeological sites, culture, religion, and beliefs. Meanwhile, the word analysis of the comments reflected topics such as geography, civilization, culture, identity, interest in seeking factual knowledge, as well as the expression of attitudes and emotions. This study uses computer-assisted language analysis to understand thoughts and responses to various issues in online society, which serves as a large repository of language data. The results indicate that although scholars present information based on new evidence to improve knowledge accuracy, the public's existing understanding from various past sources remains popular and trusted. This is illustrated by the still common misunderstanding of referring to the “Khom” and “Khmer” people and cultures interchangeably, even though they are not the same.

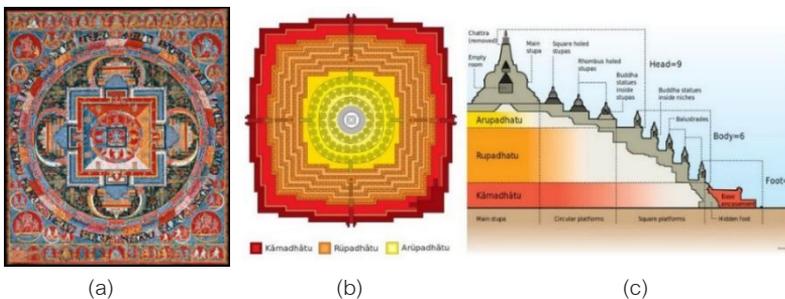
Keywords: Si Thep, World Heritage, Communication, Khom, Dvaravati, Ancient Culture, Word Clouds

บทนำ

1. เมืองโบราณมรดกโลก “ศรีเทพ”

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่มีความสำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของประเทศไทย ตั้งอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ซึ่งสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมทวารวดีและวัฒนธรรมขอมโบราณอย่างลงตัว “ศรีเทพ” ได้รับความสนใจจากสาธารณชนชาวไทยเพิ่มมากขึ้น ภายหลังจากที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศขึ้นทะเบียน “เมืองโบราณศรีเทพ” เป็นแหล่งมรดกโลก เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2566 โดยมีชื่อเต็มว่า “เมืองโบราณศรีเทพ และโบราณสถานสมัยทวารวดีที่เกี่ยวข้อง” (Ministry of Foreign Affairs, 2023) ในอดีต “ศรีเทพ” ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่ประชาชนทั่วไปเท่ากับ “สุโขทัย” และ “อยุธยา” ซึ่งเป็นที่จดจำในฐานะราชธานีสำคัญของไทย อย่างไรก็ตาม เมืองศรีเทพปรากฏหลักฐานว่าเคยเป็นศูนย์กลางอำนาจในสมัยทวารวดี โดยมีโบราณวัตถุและหลักฐานทางโบราณคดีจัดแสดงอยู่ ณ อาคารมหาสุรสิงหนาท พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ห้อง 403 หรือที่รู้จักกันในชื่อ “ห้องทวารวดี” ซึ่งนำเสนอเรื่องราวของอารยธรรมทวารวดีที่มีจุดกำเนิดจากลุ่มแม่น้ำภาคกลางของประเทศไทย

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 หรือประมาณ พ.ศ. 1000 กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดค้น ศึกษา และบูรณะเมืองโบราณศรีเทพมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 20 ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน) ได้รับการฟื้นฟูให้กลายเป็นศาสนสถานขนาดใหญ่ที่มีอายุราว 1,500-1,700 ปี มีความสำคัญมาตั้งแต่ช่วงปลายยุคก่อนประวัติศาสตร์ (พุทธศตวรรษที่ 8) และมีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงยุควัฒนธรรมเขมรโบราณในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-18 (National, 2025; Thongpan, 2024)

ภาพที่ 1 บูโรพุทโธ เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย (Borobudur Temple) และมณฑลชะ (Mandala)

มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีประตูสี่บานมีวงกลมมีจุดศูนย์กลาง

ที่มา: (a) Mandala of Jnanadakini (Asiaresearchnews, 2022);

(b, c) แผนผังและภาพตัดขวางบูโรพุทโธ (Wikipedia, 2025)

เมืองโบราณศรีเทพสะท้อนแนวคิดเรื่อง “มณฑลชะ” (Mandala) หรือ “มณฑลจักรวาล” ตัวอย่างของศาสนสถานที่มีสะท้อนรูปแบบของมณฑลชะได้อย่างชัดเจน คือ “บูโรพุทโธ” (Borobudur) ในประเทศอินโดนีเซีย ดังแสดงในภาพที่ 1 อย่างไรก็ตาม เมืองโบราณศรีเทพยังมีความสำคัญในฐานะแหล่งวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงการอยู่อาศัยและการพัฒนาเมืองใน 4 ยุคสมัย ได้แก่ ระยะเวลาเริ่มตั้งถิ่นฐาน: มีหลักฐานของประเพณีการฝังศพ ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนยุคแรก ระยะเวลาสร้างเมือง: ปรากฏโครงสร้างของระบบการปกครองแบบกษัตริย์ และการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ ระยะเวลาเจริญรุ่งเรือง: มีการก่อสร้างพุทธสถานขนาดใหญ่ แสดงถึงความรุ่งเรืองทางศาสนาและวัฒนธรรม ระยะเวลาเสื่อมถอย: สะท้อนถึงการลดบทบาทของเมืองศรีเทพอันเนื่องมาจากการขยายอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรโบราณ การศึกษาพัฒนาการของเมืองศรีเทพในแต่ละยุคสมัยจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวม (Depimai, 2020)

2. การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของการเป็นมรดกโลก

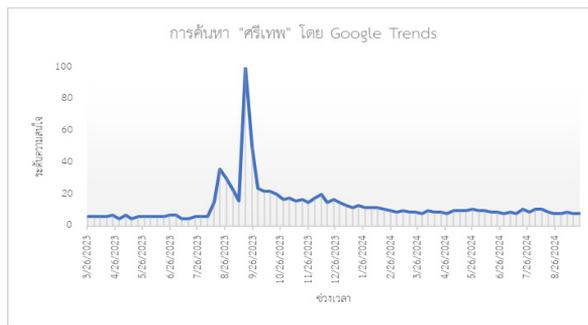
เนื่องจาก UNESCO เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในระดับโลก การที่สถานที่ใดได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก (World Heritage Site: WHS) จึงเปรียบเสมือนการ

ได้รับตราสัญลักษณ์แห่งคุณภาพ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว (Ryan & Silvanto, 2009) การขึ้นทะเบียนดังกล่าวยังถือเป็นการประชาสัมพันธ์ในระดับโลกที่ไม่มีค่าใช้จ่ายที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากมายังสถานที่นั้น ๆ (Marcus, 2021) อย่างไรก็ตาม การได้รับสถานะเป็นแหล่งมรดกโลกก็มาพร้อมกับความท้าทายหลายประการ สถานที่หลายแห่งต้องเผชิญกับปัญหาการท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาการบริหารจัดการ และการค้าขายที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม (Shaheen et al., 2024) ตัวอย่างเช่น โคโลสเซียมแห่งกรุงโรม และเมืองเวนิส ประเทศอิตาลี ประสบปัญหานักท่องเที่ยวล้นเมือง ขณะที่การก่อสร้างทางหลวงใกล้พีระมิดแห่งกิซาในประเทศอียิปต์ถูกระงับเนื่องจากกระทบต่อพื้นที่มรดกโลก เช่นเดียวกับการสร้างเขื่อนเหนือแม่น้ำที่ไหลสู่น้ำตกรวดตกริม ซึ่งถูกระงับเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การบำรุงรักษาและรองรับนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลกจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก (Rao, 2023) ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ เช่น เมืองอัสซอลด์ (The City of Salt) ที่ประชาชนมีความภาคภูมิใจในชุมชนมากขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง (Al-Bqour, 2020) ในหลายพื้นที่ ชุมชนได้นำศิลปะพื้นถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นงานหัตถกรรมเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว (Yotsumoto & Vafadari, 2021) ด้วยเหตุนี้ UNESCO จึงควรมีบทบาทในการทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และส่งเสริมนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ “สุขภาวะ” (Well-being) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ผู้จัดการแหล่งมรดก ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ และหน่วยงานท้องถิ่น โดยควรมีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนควบคู่ไปกับสถานะของแหล่งมรดกโลก (Jang & Mennis, 2021; Mensah, 2023) เมื่อมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาอาจถือเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการกำหนดนโยบายการจัดการแหล่งมรดกโลก โดยมีแนวทางที่ครอบคลุม ได้แก่ การร่วมมือระหว่างประเทศ การมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการพื้นที่ การฟื้นฟูและส่งเสริมตลาดท้องถิ่น การปรับปรุงสภาพแวดล้อม การจัดระเบียบการจราจรและการขนส่ง ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Noranitiphadungkarn et al., 2023) เช่นเดียวกับการณีของเมืองโบราณศรีเทพ ซึ่งมีรายงานจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา อันเป็นผลจากการได้รับความสนใจในฐานะมรดกโลก โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจำนวนผู้เยี่ยมชมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการพื้นที่ การบำรุงรักษาโบราณวัตถุสิ่งของต่าง ๆ การดำเนินการก่อสร้างหรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงกระบวนการเวนคืนพื้นที่ ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่สะท้อนถึงความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาและการใช้ประโยชน์พื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

3. การสืบค้นเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพในแพลตฟอร์มออนไลน์

การสืบค้นคำว่า “ศรีเทพ” ผ่านระบบ Google Search พบว่ามีผลการค้นหาประมาณ 3,000,000 รายการ ขณะที่ข้อมูลจาก Google Trends ในภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าระดับความสนใจของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการประกาศขึ้นทะเบียนเมืองโบราณศรีเทพเป็นแหล่งมรดกโลก

ระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2567 โดยระดับความสนใจก่อนการขึ้นทะเบียนอยู่ที่ต่ำกว่า 10 และเพิ่มขึ้นเป็นช่วง 20-40 ในเดือนสิงหาคม ก่อนจะพุ่งสูงสุดที่ระดับ 100 เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นวันที่มีการประกาศอย่างเป็นทางการ หลังจากนั้นระดับความสนใจลดลงมาอยู่ที่ช่วง 20-30 ตั้งแต่เดือนตุลาคมจนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2567 ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกมีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับเมืองศรีเทพ อีกทั้งยังส่งผลต่อการวางแผนกลยุทธ์ด้านการสื่อสาร การตลาด การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ในระยะยาว ภายหลังจากการรับรองโดย UNESCO เมืองศรีเทพได้รับความสนใจจากทั้งประชาชนทั่วไปและนักวิชาการ ซึ่งได้มีการเผยแพร่ข้อมูลในหลากหลายรูปแบบ อาทิ หนังสือ บทความวิชาการ บทความในวารสาร บทสัมภาษณ์ และสื่อดิจิทัลอื่น ๆ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Google และ YouTube

ภาพที่ 2 ระดับการค้นหาคำว่า “ศรีเทพ” ช่วงเวลาระหว่าง

เดือนเมษายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2567 (ที่มา: Google Trends)

จากปรากฏการณ์ที่เมืองศรีเทพได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลและความคิดเห็นจำนวนมากบนแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยเฉพาะ YouTube ซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้คนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างกว้างขวางและมีการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาหรือเปรียบเทียบความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองศรีเทพทั้งในบริบทของผู้ชมและการวิเคราะห์บทบาทของเนื้อหาบน YouTube ในการสร้างการรับรู้และความคิดของสังคมต่อเมืองศรีเทพในฐานะมรดกโลก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะของเนื้อหาสาระสำคัญที่เผยแพร่เกี่ยวกับเมืองศรีเทพบน YouTube และวิเคราะห์การรับรู้ผ่านแนวโน้มความคิดเห็นของผู้คนในสังคม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณควบคู่กัน การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ใช้ YouTube โดยมี “เมืองศรีเทพ” เป็นประเด็นตั้งต้นช่วยให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจมุมมองของประชาชนผ่านการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ในหลากหลายมิติ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ โดยการศึกษาคำและข้อความที่ปรากฏในความคิดเห็นเหล่านี้สามารถสะท้อนทัศนคติ ความรู้สึก และการรับรู้ของผู้คนต่อเมืองศรีเทพในฐานะมรดกโลกได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าในการกำหนดนโยบายและการสื่อสารสาธารณะในอนาคต นอกจากนี้

Word Clouds ยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการนำเสนอข้อมูลคำศัพท์ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ช่วยให้
ผู้วิจัยสามารถระบุแนวโน้มของความคิดเห็นและประเด็นที่ได้รับความสนใจสูงสุด ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการ
การวิเคราะห์เชิงลึกต่อไป เช่น การจัดกลุ่มคำตามธีม การวิเคราะห์ความถี่ หรือการเชื่อมโยงกับบริบททาง
สังคมและวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

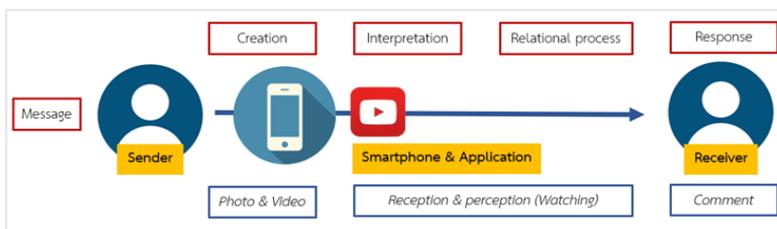
1. เพื่อสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาที่ผู้ส่งสารนำเสนอเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพบนแพลตฟอร์ม YouTube
2. เพื่อวิเคราะห์การรับรู้ผ่านแนวโน้มความคิดเห็นของผู้รับสารต่อเมืองโบราณศรีเทพผ่าน ความหมายของคำในความคิดเห็นบนแพลตฟอร์ม YouTube โดยใช้เทคนิคการสร้างภาพคำ Word Clouds

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การสื่อสาร

องค์ประกอบหลักของการสื่อสาร (Griffin et al., 2015) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่
สาร (Message) การสร้างสาร (Creation of Message) การตีความหมายของสาร (Interpretation of Message)
กระบวนการเชิงความสัมพันธ์ (Relational Process) การตอบสนอง (Response)

ในบริบทของสื่อร่วมสมัย สมาร์ทโฟน (Smartphone) ได้กลายเป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มี
บทบาทสำคัญในการสื่อสาร โดยสามารถใช้ในการถ่ายภาพและวิดีโอคุณภาพสูง รวมถึงการเข้าถึงและ
เผยแพร่เนื้อหาผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ สมาร์ทโฟนและ
แพลตฟอร์มออนไลน์จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร โดยเฉพาะในบริบทของการสื่อสารผ่าน
สื่อดิจิทัล ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านองค์ประกอบของการสื่อสารในงานวิจัยนี้ได้แก่ ผู้ส่งสาร (Sender)
สาร (Message) สื่อ (Medium/Channel) ผู้รับสาร (Receiver) ผลลัพธ์ (Effect/Outcome) องค์ประกอบ
เหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นในภาพที่ 3 ซึ่งแสดงโครงสร้างของกระบวนการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่สมาร์ทโฟน
และแพลตฟอร์มออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร แพลตฟอร์ม และบทบาทของสมาร์ทโฟน

ในบริบทของการวิจัยนี้ องค์ประกอบของการสื่อสารสามารถจำแนกได้เป็น 5 ส่วนหลัก ได้แก่

1) ผู้ส่งสาร (Sender) หมายถึง บุคคลหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่สร้างเนื้อหาหรือสารเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพ และเผยแพร่เนื้อหาดังกล่าวผ่านช่องทางออนไลน์ ผู้ส่งสารเป็นบุคคลทั่วไป (Youtuber) องค์กรสื่อ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2) สาร (Message) หมายถึง เนื้อหาที่ผู้ส่งสารสร้างขึ้นเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูล ข้อเท็จจริง เรื่องเล่า และมุมมองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาเหล่านี้ได้รับการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น งานวิจัยทางโบราณคดี บทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เอกสารทางประวัติศาสตร์ และการสำรวจภาคสนาม ก่อนนำเสนอผ่านสื่อวิดีโอ YouTube

3) สื่อ (Medium) ในที่นี้หมายถึงแพลตฟอร์ม YouTube ซึ่งเป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่สารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร YouTube เป็นแพลตฟอร์มวิดีโอที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ทำให้สารสามารถเข้าถึงผู้ชมได้ในวงกว้างและหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย

4) ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง ผู้ที่รับชมวิดีโอเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพบนแพลตฟอร์ม YouTube ซึ่งอาจประกอบด้วยนักท่องเที่ยว นักเรียน นักวิจัย หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยผู้รับสารจะทำหน้าที่ตีความหมายของสารตามบริบทและประสบการณ์ของตนเอง

5) ผลลัพธ์ (Effect) หมายถึง การรับรู้ที่วิเคราะห์ผ่านแนวโน้มความคิดเห็นของผู้รับสารที่มีต่อเมืองโบราณศรีเทพ ซึ่งเกิดขึ้นจากการรับชมและตีความสารที่ได้รับผ่านวิดีโอ ผลลัพธ์นี้สามารถวัดได้จากการวิเคราะห์ข้อความหรือความคิดเห็นที่ผู้รับสารแสดงออกมาในช่องแสดงความคิดเห็นของวิดีโอบน YouTube

จากองค์ประกอบของการสื่อสารดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แพลตฟอร์ม YouTube เป็นแหล่งข้อมูลหลักในการศึกษา เนื่องจากเป็นแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมสูง และมีเนื้อหาเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพจำนวนมาก ซึ่งเอื้อต่อการวิเคราะห์ทั้งในเชิงเนื้อหาและการรับรู้ของผู้รับสารอย่างครอบคลุมและหลากหลาย

2. การสร้างสรรค์เนื้อหาของสื่อในปัจจุบัน

ปัจจุบันมีแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในประเทศไทยหลายแพลตฟอร์ม เช่น Facebook TikTok LINE Instagram Netflix และ X ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ชมสามารถรับชม แสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม และส่งต่อเนื้อหาได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม YouTube เป็นแพลตฟอร์มที่มีความโดดเด่นในด้านการนำเสนอเนื้อหาเชิงสาระและความรู้ในรูปแบบวิดีโอที่มีความยาวหลากหลาย รองรับการจัดทำเนื้อหาอย่างเป็นระบบ และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวาง ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร (Kaewthet, 2022) เนื้อหาที่ปรากฏใน YouTube มีความหลากหลาย เช่น กิจกรรมทางการตลาด รายการสนทนา สัมภาษณ์และตอบคำถาม รายการแข่งขัน รายการสารคดี ละครส่งเสริมคุณธรรม การจัดงานและกิจกรรมการสัมมนาและการประชุม ตัวอย่างเช่น ครูผลิตสื่อการสอน แพทย์ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ทหารสาธิตวิธีการดำรงชีวิตในป่า พ่อค้าแม่ค้าแนะนำและจำหน่ายสินค้า เกษตรกรนำเสนอเทคนิคการทำเกษตร

บุคคลทั่วไปนำเสนอกิจกรรมที่ตนเองสนใจ เช่น การตกปลา เดินป่า จัดสวน ทำอาหาร สะสมของเล่น หรือการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ YouTube ส่งผลให้การผลิตและเผยแพร่เนื้อหากลายเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน และมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารข้อมูล ความรู้ และวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเลือกใช้ YouTube เป็นช่องทางหลักในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพ เพื่อให้สามารถสื่อสารสาระสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงผู้ชมได้อย่างกว้างขวาง

3. การรับรู้ของผู้ชม

ในการสื่อสารผ่านสื่อ ผู้ส่งสารมีบทบาทในการ “เข้ารหัส” (Encoding) หรือการกำหนดความหมายของสารที่ต้องการสื่อออกไป ขณะที่ผู้รับสารมีบทบาทในการ “ถอดรหัส” (Decoding) หรือการตีความหมายของสารที่ได้รับ (Hall, 2007) แนวคิดของ Hall ได้แบ่งระดับการตีความของผู้รับสารออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การยอมรับทั้งหมด (Dominant Reading) ผู้รับสารตีความสารตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารโดยตรง การยอมรับบางส่วน (Negotiated Reading) ผู้รับสารยอมรับบางส่วนของสาร แต่มีการปรับเปลี่ยนความหมายบางประการให้สอดคล้องกับบริบทของตนเอง การปฏิเสธ (Oppositional Reading) ผู้รับสารตีความสารในลักษณะตรงข้ามกับเจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร ซึ่งการรับรู้ของผู้ชมจึงเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการตีความสาร ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม เช่น การรับชมข่าวสารทางการเมือง หรือภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาความขัดแย้งทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรม การตีความที่แตกต่างกันเหล่านี้นำไปสู่การตอบสนองในสังคมออนไลน์ เช่น การแสดงความคิดเห็น การกดชอบ หรือการส่งต่อข้อมูล ดังนั้น การทำความเข้าใจการรับรู้ของผู้ชมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ผลิตสื่อ เพื่อใช้ในการออกแบบและสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพ และสามารถสื่อสารสาระสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

4. Word Clouds

Word Clouds หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Tag Clouds เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในด้านการแสดงผลข้อมูลข้อความในรูปแบบกราฟิก (Visualizing Data) ซึ่งมักปรากฏในลักษณะของอินโฟกราฟิก (Infographic) ที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและเข้าใจง่าย (DePaolo & Wilkinson, 2014; Pimjanna et al., 2023) ลักษณะเด่นของ Word Clouds คือ การแสดงคำที่ปรากฏบ่อยในข้อความด้วยขนาดตัวอักษรที่ใหญ่กว่าคำอื่น ๆ ซึ่งช่วยเน้นให้เห็นคำสำคัญ (Keywords) ที่มีความถี่สูงในชุดข้อมูลนั้น ๆ Word Clouds ถูกนำมาใช้ในหลากหลายบริบท เช่น ด้านการตลาด เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการ โดยการระบุคำที่ลูกค้าใช้บ่อยในการอธิบายประสบการณ์หรือความรู้สึก ด้านการศึกษาและวิจัย เพื่อทำเหมืองข้อมูลข้อความ (Text Mining) โดยพิจารณาความถี่ของคำหลักและแสดงผลในรูปแบบภาพ ด้านการ

สื่อสารออนไลน์ เช่น การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชมบนแพลตฟอร์ม YouTube เพื่อศึกษารูปแบบการรับรู้และการตอบสนองต่อเนื้อหาที่เผยแพร่ แนวคิดของ Word Clouds จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้รับสารในสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะในแพลตฟอร์ม YouTube ซึ่งมีข้อมูลความคิดเห็นจำนวนมากที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนแนวโน้ม ความสนใจ และทัศนคติของผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Seesuwan et al., 2023)

ระเบียบวิธีวิจัย

รายละเอียดของข้อมูลจากผู้สร้างสื่อ (Content Creators) จะถูกนำมาสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาที่เผยแพร่ ขณะที่ความคิดเห็น (Opinion) ซึ่งปรากฏในรูปแบบของข้อความแสดงการสนทนา (Comment) ใต้เนื้อหาวิดีโอบนแพลตฟอร์ม YouTube จะถูกนำมาตีความเพื่อศึกษาผลการรับรู้ (Perceptions) ของผู้ชม (Viewers) กระบวนการศึกษาข้อมูลดังกล่าวมีวัตถุประสงค์สองประการ โดยวัตถุประสงค์แรกมุ่งเน้นการสรุปความเนื้อหาของผู้ส่งสาร ซึ่งดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนวัตถุประสงค์ที่สองมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้รับสาร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณผ่านเทคนิคการวิเคราะห์ข้อความ

การคัดเลือกข้อมูล การเก็บข้อมูล และเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้แพลตฟอร์ม YouTube เป็นแหล่งข้อมูลหลักในการศึกษา เนื่องจากเป็นแพลตฟอร์มที่มีการเผยแพร่เนื้อหาในรูปแบบวิดีโออย่างแพร่หลาย และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง ในขั้นตอนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้คำค้นว่า “ศรีเทพ” บน YouTube และจัดเรียงผลการค้นหาตามจำนวนผู้ชมจากมากไปน้อย โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกวิดีโอที่มีความเกี่ยวข้องกับเมืองโบราณศรีเทพ จากการคัดกรองตามเกณฑ์ดังกล่าว ได้วิดีโอทั้งหมดจำนวน 68 รายการ ซึ่งมียอดผู้ชมรวมกันมากกว่า 15,000,000 ครั้ง โดยวิดีโอที่มียอดรับชมสูงสุดมีจำนวน 1,546,137 ครั้ง และมีจำนวนผู้ชมตั้งแต่ประมาณ 30,000 ครั้งขึ้นไปจนถึง 1,500,000 ครั้ง ซึ่งเป็นช่วงที่สะท้อนถึงความสนใจของผู้ชมในระดับที่มีนัยสำคัญ จากนั้นข้อมูลที่ได้จากวิดีโอทั้ง 68 รายการถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1) ข้อมูลเสียงจากวิดีโอ ผู้วิจัยดำเนินการถอดเสียง (Transcription) เพื่อแปลงเนื้อหาภายในวิดีโอให้อยู่ในรูปแบบข้อความ จากนั้นนำข้อความที่ได้มาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยพิจารณาเนื้อหาสาระสำคัญที่ถูกนำเสนอ และมุมมองที่ปรากฏในแต่ละวิดีโอ

2) ข้อมูลข้อความความคิดเห็น ผู้วิจัยนำข้อความที่ผู้ชมแสดงความคิดเห็นใต้แต่ละวิดีโอมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการทางสถิติ และการจัดประเภทเพื่อการวิเคราะห์แนวโน้มของความคิดเห็น เช่น การแสดงความรู้สึก การตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือการวิพากษ์วิจารณ์

การวิเคราะห์ทั้งสองส่วนนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจทั้งเนื้อหาที่ผู้ผลิตสื่อนำเสนอ และการตอบสนองของผู้ชมที่มีต่อเนื้อหานั้นอย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ร่วมสมัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการสรุปความ (Summarization) เนื่องจากวิดีโอที่เผยแพร่บน YouTube มีความยาวและเนื้อหาหลากหลาย การสรุปความจึงเป็นวิธีที่เหมาะสมในการจัดระเบียบข้อมูลให้สามารถนำไปวิเคราะห์ได้อย่างมีระบบ โดยเน้นการดึงสาระสำคัญ หัวข้อหลัก และมุมมองที่ปรากฏในแต่ละวิดีโอที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับเมืองโบราณศรีเทพ โดยเริ่มจากการรับชมวิดีโออย่างละเอียด พร้อมดำเนินการถอดเสียง (Transcription) เพื่อให้ได้ข้อความที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงสรุปสาระสำคัญเพื่อจัดทำกรอบประเด็นเนื้อหา และเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อนำมาใช้อภิปรายร่วมกับสาระสำคัญที่สรุปออกมา ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากวิดีโอจำนวน 7 รายการ ด้วยหลักการ Purposeful Sampling เป็นวิดีโอที่มียอดรับชมเกินกว่า 500,000 ครั้ง วิดีโอเหล่านี้สะท้อนถึงความนิยมสูงสุดในกลุ่มข้อมูลที่รวบรวมมา และมีแนวโน้มที่จะเป็นตัวแทนของเนื้อหาที่ได้รับความสนใจจากผู้ชมในวงกว้าง และเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำของข้อมูลในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้นำชื่อและเนื้อหาจากวิดีโอในกลุ่มที่ได้รับความนิยมน้อยกว่า ซึ่งอยู่ในกลุ่มวิดีโอทั้ง 68 รายการ มาร่วมพิจารณาในขั้นตอนการจัดทำกรอบประเด็นเนื้อหาด้วย ซึ่งวิดีโอที่แม้จะมีจำนวนผู้ชมไม่สูงมาก แต่มีลักษณะการนำเสนอที่สะท้อนมุมมองของผู้ส่งสารได้อย่างชัดเจน วิดีโอเหล่านี้ถูกนำมาใช้เพื่อเสริมความหลากหลายของข้อมูล และช่วยให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุมมากขึ้น สะท้อนภาพรวมของการสื่อสารเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพในสื่อออนไลน์ได้อย่างรอบด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับข้อมูลความคิดเห็น ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นทั้งหมดจากวิดีโอจำนวน 68 รายการที่คัดเลือกมา โดยใช้ช่วงเวลาเก็บข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2567 รวมได้ความคิดเห็นทั้งสิ้นจำนวน 21,961 ข้อความ (นับเป็น 1 ข้อความต่อ 1 รายการความคิดเห็น) การรวบรวมข้อมูลดำเนินการด้วยภาษาไพทอน (Python) โดยใช้คำสั่ง youtube_comment_downloader เพื่อดึงข้อมูลความคิดเห็นจาก YouTube ข้อความทั้งหมดถูกจัดเก็บในไฟล์ .txt และนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ภาษาด้วยเครื่องมือ PyThaiNLP (Krukaset et al., 2024; Ngamcharoen et al., 2022) ขั้นตอนการวิเคราะห์ประกอบด้วย 1) การแบ่งส่วนคำ (Word Segmentation) ใช้ฟังก์ชัน word_tokenize เพื่อแยกคำออกจากข้อความความคิดเห็นที่เป็นภาษาไทย 2) การทำความสะอาดข้อมูล (Cleaning) ใช้ฟังก์ชัน thai_stopwords เพื่อลบคำที่ไม่สื่อความหมาย เช่น คำเชื่อม คำซ้ำ หรือคำทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา 3) การระบุคำสำคัญ (Keyword Extraction)

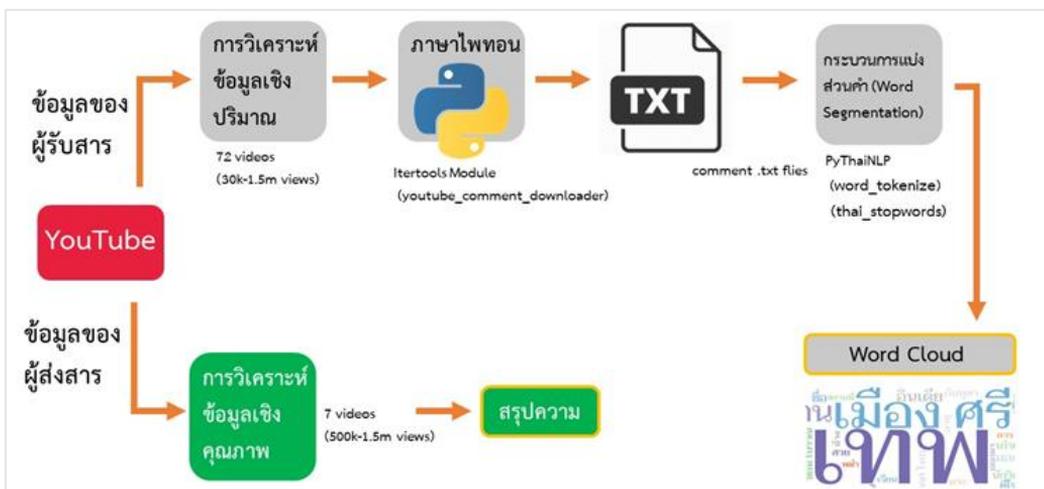
คำสำคัญในที่นี้หมายถึงคำที่ปรากฏบ่อยและมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของวิดีโอ เช่น “ศรีเทพ” “โบราณ” “ประวัติศาสตร์” “เที่ยว” “น่าสนใจ” ฯลฯ โดยคำเหล่านี้ได้มาจากการนับความถี่ของคำที่ปรากฏหลังจากผ่านการทำความสะอาดแล้ว 4) การวิเคราะห์และแสดงผล นำคำสำคัญเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยจัดอันดับตามความถี่ และแสดงผลด้วย Word Cloud เพื่อให้เห็นภาพรวมของคำที่ผู้ชมใช้ในการแสดงความคิดเห็น โดยเลือกแสดงคำที่มีความถี่สูงสุด 50 อันดับแรก

การแสดงผล

ภายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการที่กำหนดไว้ (ดังแสดงในภาพที่ 4) ขั้นตอนถัดไปคือการจัดการนำเสนอข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก การนำเสนอข้อมูลทั้งสองประเภทนี้มีเป้าหมายเพื่อให้สามารถสื่อสารผลการวิจัยได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายทั้งในเชิงเนื้อหาและเชิงสถิติ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ จะถูกนำเสนอในรูปแบบการบรรยาย (Narrative Description) โดยสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาที่ผู้ส่งสารนำเสนอผ่านวิดีโอบนแพลตฟอร์ม YouTube พร้อมจัดเรียงตามหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยที่ได้จากการสรุปความ

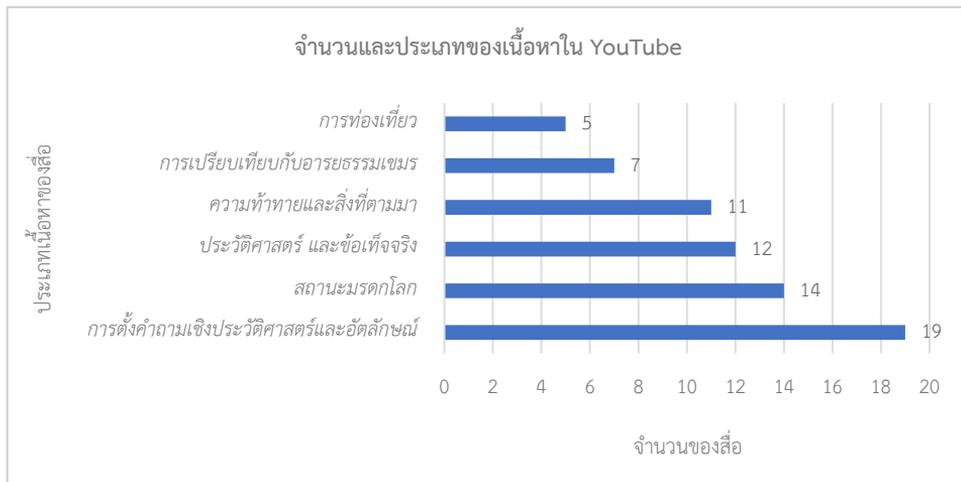
2. ข้อมูลเชิงปริมาณจะถูกนำเสนอในรูปแบบแผนภูมิภาพคำ (Word Clouds) โดยใช้คำสำคัญ (Keywords) 50 คำแรกที่ได้จากแนวโน้มความคิดเห็นของผู้ใช้ YouTube เกี่ยวกับเมืองศรีเทพ คำเหล่านี้จะถูกจำแนกและจัดกลุ่มตามเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์และความหมาย (Linguistic and Semantic Classification) เพื่อวิเคราะห์การรับรู้ของสาธารณชนในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และอื่น ๆ

ภาพที่ 4 ขั้นตอนและรายละเอียดกระบวนการวิจัยของแต่ละวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

จากการจัดหมวดหมู่เนื้อหาจากชื่อเรื่อง 68 วิดีโอ สามารถจำแนกประเด็นเนื้อหาที่สื่อสารออกเป็น 6 กลุ่ม ดังแสดงในรูปที่ 5 หมวดหมู่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเกี่ยวข้องกับข้อสงสัยทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของเมืองโบราณศรีเทพ รองมาเป็น สถานะมรดกโลก ประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริง

ภาพที่ 5 จำนวนและประเภทของเนื้อหาใน YouTube

กลุ่มชื่อเรื่องการท่องเที่ยว เช่น ตะลุยเมืองโบราณศรีเทพสุดเก่าแก่ เดินเท้าสำรวจพีระมิด, 1 Day Trip นั่งรถไฟไปพีระมิดเมืองไทย, เที่ยวทั่วเพชรบูรณ์ เมืองศรีเทพมรดกโลก, แห่งมรดกโลกศรีเทพ วันหยุดคึกคัก

กลุ่มชื่อเรื่องการเปรียบเทียบกับอารยธรรมเขมร เช่น บ้านโนนวัด แหล่งอารยธรรม 6,000 ปี เขมรจุก!, 9 สิ่งพิเศษของศรีเทพที่คนไทยควรทราบ แต่เขมรไม่ยอมรับรู้, เขมรคลัง! ลุยแก้มูลวิกิพีเดียศรีเทพเก่ากว่านครวัดแน่ ๆ, เมืองศรีเทพ กับ พระนคร อาณาจักรโดลุ่มสลายนก่อนเพื่อน, “ศรีเทพ” ในจารึกโบราณ โลกคู่ขนานอารยธรรมเขมร

กลุ่มชื่อเรื่องความท้าทายและสิ่งที่ตามมา เช่น ระเบิดเวลาที่ดินศรีเทพ, สื่อดังญี่ปุ่นเผย เมืองโบราณศรีเทพ ได้รับความนิยมเกินคาด แต่มีปัญหา, คนไทยเฮ! ลุ้นทวงคืนสุริยเทพจากอเมริกา, เศียรพระพุทธรูปที่หายไป, “ศรีเทพ” ประวัติศาสตร์ที่หายไป จากมรดกไทยในต่างแดน

กลุ่มชื่อเรื่องสถานะมรดกโลกและข้อเท็จจริง เช่น ศรีเทพ เทพยังงั ทำไม่ได้ UNESCO ?, เมืองโบราณศรีเทพ มรดกโลกแห่งที่ 7 ของไทย, ไทยเฮ..มรดกโลกแห่งใหม่!, ประกาศ “เมืองโบราณศรีเทพ” เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม, ค้นพบมหานครใต้ดินที่เมืองโบราณศรีเทพ และ UNESCO ได้ประกาศจุดเด่น 3 ข้อ, เมืองโบราณศรีเทพ คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล, รู้จัก “เมืองโบราณศรีเทพ” สู่มรดกโลกทางวัฒนธรรม

กลุ่มชื่อเรื่องการตั้งคำถามเชิงประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ เช่น รัฐศรีเทพเกิดขึ้นมาได้อย่างไร, “ศรีเทพ” รัฐแรกเริ่ม หรือ ดินแดนศักดิ์สิทธิ์โบราณ, เปิดตำนานเมืองโบราณศรีเทพ, “ศรีเทพ” เป็นศูนย์กลาง “ทวารวดี”?, ตำนาน “เมืองศรีเทพ” จังหวัดเพชรบูรณ์, “ศรีเทพ” เมืองไม่เคยร้าง ศูนย์กลางทวารวดี, ศรีเทพคือ ศรีจนาศะ หรือไม่ ที่นี่เคยมีวิทยาลัยสงฆ์ หรือไม่, “มณฑลแห่งทวารวดี” และ “ศรีจนาศะที่ศรีเทพ”

1. สาระสำคัญของเนื้อหาที่นำเสนอบนแพลตฟอร์ม YouTube

เพื่อศึกษาการสื่อสารเกี่ยวกับเมืองโบราณศรีเทพผ่านสื่อวิดีโอบนแพลตฟอร์ม YouTube ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาที่ผู้ส่งสารนำเสนอจากวิดีโอที่มียอดผู้ชมเกิน 500,000 ครั้ง ซึ่งได้จากการสืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 รวมทั้งสิ้น 7 รายการ โดยวิดีโอเหล่านี้เผยแพร่และได้รับความนิยมนับตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2567 วิดีโอที่ได้รับความนิยมสูงเหล่านี้สะท้อนเนื้อหาหลากหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับเมืองโบราณศรีเทพ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถานและวัตถุโบราณสำคัญ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อท้องถิ่น ตลอดจนการเปรียบเทียบกับอารยธรรมเขมร และการอธิบายลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งของเมืองศรีเทพ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาเหล่านี้เพื่อจัดทำกรอบประเด็นหลักที่ปรากฏในแต่ละวิดีโอ ซึ่งจะนำไปสู่การทำความเข้าใจแนวโน้มการสื่อสารและการรับรู้ของสาธารณชนต่อเมืองโบราณศรีเทพในบริบทร่วมสมัย รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายการวิดีโอที่นำมาสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาในการวิจัยนี้ แสดงเป็นภาพหน้าปก (Thumbnail) ที่ปรากฏบน YouTube ชื่อเรื่องของวิดีโอ และจำนวนการรับชม (View Count)

ภาพปก	รายละเอียดเรียงตามลำดับ
	<p>1. ชื่อเรื่อง: “ตามรอยกำเนิดเมืองศรีเทพ ปีนเขาเข้าถ้ำมอรัตน์ ชมพัฒนาการชุมชนสู่มหานคร” ชื่อ: ประวัติศาสตร์นอกตำรา ยอดดู: 1,546,137 ครั้ง</p>
	<p>2. ชื่อเรื่อง: “เพชรบูรณ์ ตำนานเมืองศรีเทพ ว่าที่ UNESCO แห่งใหม่ และ Unseen อีกเพียบ” ชื่อ: Go Went Go ยอดดู: 1,509,916 ครั้ง</p>
	<p>3. ชื่อเรื่อง: “ศรีเทพ รัฐแรกเริ่ม หรือ ดินแดนศักดิ์สิทธิ์โบราณ” ชื่อ: Thai PBS ยอดดู: 1,265,334 ครั้ง</p>

ภาพปก	รายละเอียดเรียงตามลำดับ
	<p>4. ชื่อเรื่อง: “บ้านโนนวัด แหล่งอารยธรรม 6,000 ปี เขมรจุก! ศรีเทพแค่เผ่า หลอก”</p> <p>ชื่อ: Up Comment</p> <p>ยอดดู: 867,198 ครั้ง</p>
	<p>5. ชื่อเรื่อง: “ศรีเทพ เทพยังงิ ทำไมได้ UNESCO?”</p> <p>ชื่อ: Point of View</p> <p>ยอดดู: 818,439 ครั้ง</p>
	<p>6. ชื่อเรื่อง: “เปิดตำนานเมืองโบราณศรีเทพ”</p> <p>ชื่อ: The Ghost Secret</p> <p>ยอดดู: 651,633 ครั้ง</p>
	<p>7. ชื่อเรื่อง: “9 สิ่งพิเศษของศรีเทพที่คนไทยควรทราบเอาไว้ แต่เขมรไม่ยอมรับรู้”</p> <p>ชื่อ: Thailand & The World</p> <p>ยอดดู: 528,042 ครั้ง</p>

1.1 ประวัติศาสตร์รากฐานรัฐแรกเริ่มสู่ศูนย์กลางอารยธรรมก่อนทวารวดี และอัตลักษณ์ของเมืองศรีเทพ

เมืองศรีเทพ หรือ “เมืองอภัยสาถิ” เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ที่มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในสมัยสุโขทัย เมืองแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของ “เมืองรัต” ซึ่งเกี่ยวข้องกับพ่อขุนผาเมือง เมืองศรีเทพสะท้อนถึงความมั่งคั่งทั้งในด้านทรัพยากรและอารยธรรม โดยผังเมืองแสดงให้เห็นถึงการขยายตัวเป็นเมืองสองชั้น ซึ่งอาจบ่งชี้ว่าเมืองศรีเทพมีการตั้งถิ่นฐานมาก่อนยุคทวารวดี ภายในพื้นที่มีการสร้างคูน้ำคันดินที่ไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 8-9 ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ โดยพบโครงกระดูกมนุษย์และภาชนะที่เรียกว่า “กุ่มซี” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการติดต่อกับวัฒนธรรมอินเดีย บริเวณหลุมฝังศพยังแสดงให้เห็นถึง “ชั้นวัฒนธรรม” ที่เรียงลำดับตามช่วงเวลา ได้แก่ วัฒนธรรมทวารวดี และวัฒนธรรมเขมรโบราณ นอกจากนี้ยังมีหลักฐานของอารยธรรมก่อนยุคทวารวดี เช่น “จารึกไวยณพ” ซึ่งกล่าวถึงศาสนาพราหมณ์ที่นับถือพระวิษณุ และ “จารึกศรีเทพ” ที่กล่าวถึงกษัตริย์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-12 ซึ่งถือเป็นจารึกยุคแรกที่เก่าแก่ที่สุดในภาคกลางของประเทศไทย มีอายุประมาณ 1,500 ปี อีกทั้งยังพบ “จารึกคาถาเยธัมมา” และ “ธรรมจักร” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา เมืองศรีเทพมีความเกี่ยวข้องกับ

กับอาณาจักรทวารวดี และมีความสัมพันธ์ร่วมกับเมืองสำคัญอื่น ๆ ในยุคนั้น เช่น หริภุญชัย จันทเสน ละโว้ อุทอง นครปฐม พุกาม โยนก เชียงแสน และเจนละ รศ.ดร. สฤณีพิงศ์ ขุนทอง ได้กล่าวในรายการหนึ่งว่า “ที่เมืองศรีเทพพบเทวรูปพระวิษณุรุ่นเก่า แบบเดียวกับที่พบในภาคใต้และเมืองโบราณอุทอง ปัจจุบันในภาคกลางมีเพียงสองแห่งที่พบเทวรูปรุ่นเก่าของไวยณพนิกาย” ทั้งนี้ เมืองศรีเทพจึงถูกตั้งข้อสันนิษฐานว่า อาจเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมทวารวดี ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ การศึกษาที่ช่วยคลี่คลายความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐแรกเริ่มของไทยก่อนการเกิดสมัยทวารวดี หรือรัฐแรกเริ่มที่มีมาก่อนทวารวดี

1.2 ลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งของศรีเทพแผ่นดินลุ่มน้ำป่าสักศูนย์กลางการค้า

เมืองศรีเทพตั้งอยู่บริเวณชุมทางของลุ่มแม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างนครวัดใน กัมพูชาและเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย ในช่วงประมาณ 2,000 ปีที่ผ่านมา ดินแดนบริเวณนี้ ได้รับการกล่าวถึงจากอารยธรรมอินเดีย โรมัน และจีนว่าเป็น “แผ่นดินทอง” เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่ อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะแร่ทองแดงและดีบุก คำว่า “แผ่นดินทอง” ในบริบทนี้ อาจหมายถึง “โลหะสำริด” ซึ่งเกิดจากการผสมระหว่างทองแดงและดีบุก โดยช่างฝีมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถผลิตโลหะ สำริดที่มีคุณภาพสูง มีลักษณะเป็นสีเหลืองมันวาวคล้ายทองคำ ซึ่งสะท้อนถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวัฒนธรรมของภูมิภาคในยุคนั้น ศรีเทพจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางการค้าขายแร่โลหะใน ภูมิภาค โดยมีแหล่งขุดแร่สำคัญอยู่ที่เขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรี และมีลุ่มแม่น้ำป่าสักเป็นเส้นทาง คมนาคมหลัก ซึ่งเชื่อมต่อไปยังแม่น้ำโขงและเหมืองแร่ทองแดงในแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว

1.3 ผังเมืองและศิลปกรรมจากเขาดมอรัตน์ เขาค้างใน และเขาค้างนอก

เขาดมอรัตน์ เป็นภูเขาที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและความเชื่อในพื้นที่เมืองศรีเทพ โดยเฉพาะ ในความสัมพันธ์กับโบราณสถานเขาค้างนอก มีความเชื่อมาตั้งแต่โบราณว่าเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ บนยอดเขามี ถ้ำซึ่งภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางแสดงธรรมขนาดใหญ่ ซึ่งต่อมาได้ดัดแปลงเป็นศาสนสถานใน พระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2503 พระเศียรและพระหัตถ์ของพระพุทธรูปถูก โจรกรรมและนำไปจำหน่ายให้กับ Jim Thompson ก่อนที่กรมศิลปากรจะติดตามและนำกลับคืนมาได้ เขาดมอรัตน์ตั้งอยู่ห่างจากเมืองโบราณศรีเทพไปทางทิศตะวันตกประมาณ 15 กิโลเมตร และอยู่ในแนว เส้นตรงจากประตูเมืองศรีเทพ ซึ่งอาจสะท้อนถึงอิทธิพลของภูมิประเทศต่อการวางผังเมืองในระยะแรกเริ่ม

เขาค้างใน เป็นโบราณสถานที่มีการค้นพบประติมากรรม “คนแคระ” ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ทำนั่ง แบกและหะแบก โดยมีใบหน้าหลากหลาย ได้แก่ คน ลิง ไต วัว และควาย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความ อุดมสมบูรณ์และการค้าจุน ปรารงค์ศรีเทพในบริเวณนี้สะท้อนอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรโบราณในช่วงพุทธ ศตวรรษที่ 16 ที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์มหินทรปุระ และแสดงถึงการขยายอำนาจ การค้าขาย และความสัมพันธ์

กับภูมิภาคอีสานใต้และตอนกลางเขมร การก่อสร้างปราสาทสองพี่น้องในช่วงเวลาดังกล่าวยังอยู่ในยุคเดียวกับการสร้างนครวัด

เขาคล้งนอก เป็นโบราณสถานที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย มีอายุราว 1,200-1,300 ปี อยู่ในช่วงวัฒนธรรมทวารวดี ลักษณะเป็นสลุบหรือเจดีย์ขนาดใหญ่ก่อด้วยศิลาแลง ตามความเชื่อในศาสนาฮินดูและพุทธ ระหว่างการขุดแต่งพบพระพุทธรูปที่เหลืออยู่เพียงองค์เดียว เนื่องจากไม่ใช่พระประธาน การขึ้นสู่เขาคล้งนอกทำได้เพียงทางทิศตะวันตก ซึ่งตรงกับทิศของเขามอรัตน์ สอดคล้องกับแนวคิดในพระพุทธรูปศาสนานิกายมหายาน ลัทธิตูซาวดี บนยอดสลุบยังพบพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็น “พระอมิตาภพุทธะ” ลักษณะการก่อสร้างสะท้อนแนวคิด “ศาสนบรรพต” และมณฑลจักรวาล (Mandala Cosmology) คล้ายกับบุโรพุทโธในอินโดนีเซีย เขาคล้งนอกถือเป็นศาสนสถานในศิลปะทวารวดีที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และอาจใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนการสร้างนครวัดถึง 200 ปี โบราณสถานแห่งนี้มีลักษณะผสมผสานระหว่างความอ่อนช้อยและความแข็งแกร่งแบบศิลปะอินเดีย ผังการก่อสร้างคล้ายกับมหาวิद्याลัยนาถันธา และลวดลายปูนปั้นรวมถึงประติมากรรมคนแคระแบกยังมีลักษณะคล้ายกับถ้ำอชันตา ซึ่งเป็นวัดถ้ำในพุทธศาสนาที่เก่าแก่และงดงามที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

1.4 ศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อ เมืองแห่งสุริยเทพและพระกฤษณะ รอยต่ออารยธรรมอินเดีย-จีน-ขอม

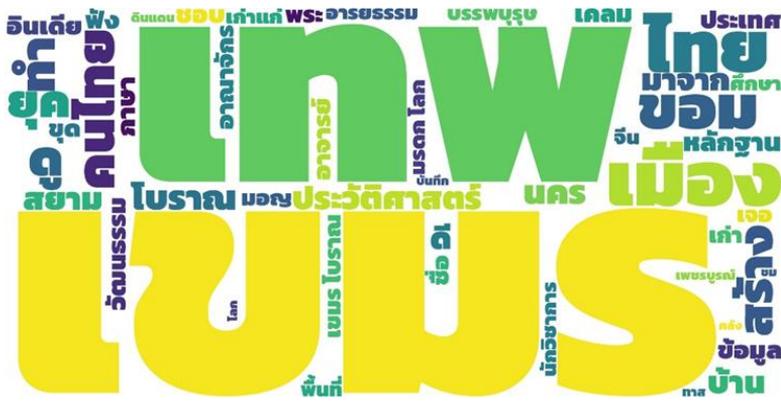
ด้วยทำเลที่ตั้งของเมืองศรีเทพซึ่งสามารถเดินทางได้โดยทางน้ำ เมืองแห่งนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับอารยธรรมต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การขุดค้นทางโบราณคดีพบโครงกระดูกมนุษย์เพศหญิงและสุนัขฝังร่วมกันในหลุมศพอายุราว 2,000 ปี สะท้อนความเชื่อว่าสุนัขเป็นผู้นำวิญญาณไปสู่บรรพชน นอกจากนี้ ยังพบวัตถุโบราณจากสมัยเจนละ (พุทธศักราช 1200) และจารึกภาษาจีน รวมถึงรูปเคารพพระกฤษณะ (อวตารที่ 8 ของพระวิษณุ) อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งเชื่อมโยงกับคติการสถาปนาเมืองทวารวดีตามแบบเมืองทวารกาในอินเดีย การค้นพบดังกล่าวนำไปสู่ข้อสันนิษฐานว่าเมืองศรีเทพอาจเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมทวารวดี แทนที่นครปฐมซึ่งไม่พบรูปเคารพของพระกฤษณะ หลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่งคือการค้นพบรูปเคารพสุริยเทพจำนวน 4 องค์ ซึ่งมากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีลักษณะศิลปกรรมที่แสดงอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันออกเฉียงกลาง เช่น การถือดอกบัวสองดอก ใบหน้าคล้ายชาวเอเชียกลาง มีเครา สวมเสื้อแขนยาว รองเท้าบูต และหมวกทรงกระบอก วัฒนธรรมของเมืองศรีเทพเป็นการผสมผสานระหว่างอิทธิพลจากอินเดีย ทมิฬ ศรีลังกา จีน และขอมโบราณ โดยมีการรับศิลปะคุปตะและพัฒนาเป็นศิลปะแบบศรีเทพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ช่างศิลป์ในศรีเทพมีความโดดเด่นในการแกะสลักรูปทรงร่างกายและกล้ามเนื้อ ซึ่งเหนือกว่าศิลปะเขมรโบราณและทวารวดี

1.5 การเปรียบเทียบเมืองศรีเทพกับอาณาจักรเขมร เมืองศรีเทพกับการทบทวนประวัติศาสตร์ไทยรากอารยธรรมไทยจากตัวอักษรถึงศิลปกรรม

เมืองศรีเทพเป็นชุมชนโบราณกว่าเขมรโบราณที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยมีหลักฐานสำคัญคือการค้นพบตัวอักษรที่มีอายุราว 1,500 ปี ซึ่งถือเป็นหนึ่งในตัวอักษรยุคแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมและการสื่อสารที่ก้าวหน้าในยุคหนึ่ง โบราณสถานเขาค้างนอกมีอายุเก่าแก่กว่าวัฒนธรรมเขมรโบราณ และเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงความรุ่งเรืองของเมืองศรีเทพก่อนการขยายอิทธิพลของอารยธรรมเขมรโบราณ ศิลปะศรีเทพมีลักษณะเฉพาะตัว โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียได้และมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น จนเกิดเป็นรูปแบบศิลปะที่มีเอกลักษณ์ งานประติมากรรมของศรีเทพมีความประณีตและแสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคนิคและวิศวกรรม ซึ่งในหลายกรณีมีความโดดเด่นเหนือกว่าศิลปะเขมรโบราณและทวารวดี ด้วยหลักฐานทางโบราณคดีและศิลปกรรมที่ปรากฏ เมืองศรีเทพจึงมีศักยภาพในการขยายกรอบการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยให้ย้อนกลับไปได้มากกว่า 1,000 ปี จากเดิมที่มักเริ่มต้นที่สมัยสุโขทัย การปรากฏขึ้นของเมืองศรีเทพในฐานะศูนย์กลางอารยธรรมโบราณจึงมีนัยสำคัญต่อการทบทวนและปรับปรุงองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับต้นแบบทางวัฒนธรรมและการอ้างสิทธิ์ทางประวัติศาสตร์ที่เคยให้ความสำคัญกับอารยธรรมเขมรเป็นหลัก

2. การรับรู้ข้อมูลต่อสื่อที่เผยแพร่บน YouTube ที่แสดงผ่านการแสดงความคิดเห็น

ความคิดเห็นจากวิดีโอจำนวน 68 รายการที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์ม YouTube ได้รับการคัดเลือกเพื่อนำมาวิเคราะห์ความสนใจของผู้ชม โดยพบว่ามีความคิดเห็นรวมทั้งสิ้นจำนวน 21,916 รายการ ทั้งนี้ ได้มีการตัดคำที่ไม่ต้องการนำมาวิเคราะห์ออกจำนวน 1,096 คำ ซึ่งเป็นคำที่ไม่สามารถสะท้อนการรับรู้ของผู้ชมได้อย่างชัดเจน รวมถึงสัญลักษณ์และรูปภาพอิโมจิต่าง ๆ เช่น “...” “@” “แง” “เฮีย” “คับ” “เลย” “👍” “🎉” “🐱” “🙏” “❤️” “😊” “😘” ฯลฯ ผลจากการประมวลผลข้อมูลความคิดเห็นดังกล่าวพบว่ามีจำนวนคำทั้งหมด 554,930 คำ โดยในจำนวนนี้ได้มีการจัดลำดับคำที่ปรากฏบ่อยที่สุดจำนวน 50 อันดับและนำมาสร้างเป็นภาพ Word Cloud เพื่อแสดงผลในรูปแบบภาพตามที่ปรากฏในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 กลุ่มของคำแสดงความถี่จากความคิดเห็นปรากฏคำว่า “เขมร” มากที่สุด

คำที่ได้จากการจัดลำดับตามสถิติความถี่ของการกล่าวถึงมากที่สุดจำนวน 50 คำ สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มที่สะท้อนประเด็นการพูดคุยและการสนทนาของผู้ชมในสังคมออนไลน์ได้ในหลายมิติ

ตารางที่ 2 คำนามที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Word Clouds

ประเภทคำนาม	ข้อมูล
ประเทศ	จีน ประเทศ อินเดีย สยาม ไทย
สถานที่	โลก ดินแดน พื้นที่ อาณาจักร บ้าน นคร เมือง คลัง เพชรบูรณ์
ศาสนา วัฒนธรรม	อารยธรรม เขมรโบราณ วัฒนธรรม เทพ
คน	นักวิชาการ อาจารย์ บรรพบุรุษ มอญ ขอม คนไทย เขมร ทาส
สิ่งของ	บันทึก มรดกโลก ข้อมูล หลักฐาน
อื่น ๆ	ชื่อ ภาษา ประวัติศาสตร์ ยุค
การกระทำ	มาจาก ศึกษา เจอ ชุด ฟัง ดู สร้าง ทำ
คำแสดงทัศนคติที่ดี	ชม ชอบ ดี โบราณ เก้าแก่ เก้า
คำแสดงทัศนคติที่ไม่ดี	เคลม

ข้อมูลจากตารางที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มประเทศ สะท้อนถึงการรับรู้และการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่โดยรอบประเทศไทยในปัจจุบัน “อินเดีย” สะท้อนอิทธิพลทางศาสนาและศิลปกรรม และ “จีน” สะท้อนถึงการค้าขายและการทูต กลุ่มสถานที่ คำที่ปรากฏในความคิดเห็นของผู้ชม เช่น “โลก” “ดินแดน” “พื้นที่” และ “อาณาจักร” สะท้อนถึงการรับรู้เมืองศรีเทพในฐานะพื้นที่ที่มีขอบเขตทางภูมิศาสตร์และอารยธรรมที่กว้างขวาง โดยคำเหล่านี้มักใช้เพื่ออธิบายอาณาบริเวณหรือบริบททางวัฒนธรรมที่เมืองศรีเทพมีบทบาทอยู่ ขณะเดียวกัน คำว่า “บ้าน” “เมือง” และ “นคร” สะท้อนถึงการรับรู้ของผู้ชมที่มีเมืองศรีเทพในฐานะชุมชนหรือศูนย์กลางการตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะคำว่า “นคร” ซึ่งปรากฏในหลายความคิดเห็น แสดงให้เห็นถึงการยอมรับว่าเมืองศรีเทพเคยเป็นพื้นที่ที่มีความรุ่งเรืองและมีสถานะทางการเมืองหรือศาสนา

ในอดีตข้อมูลด้านวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมเขมรโบราณ รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าในตำนาน ส่วนข้อมูลด้านบุคคลพบว่ามีการกล่าวถึงบุคคลที่มีบทบาทและสถานะที่หลากหลาย เช่น “นักวิชาการ” และ “อาจารย์” ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนการกล่าวถึงบรรพบุรุษของคนไทยที่เชื่อว่าเป็นชาวมอญหรือขอม นอกจากนี้ ยังมีการอภิปรายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร โดยเฉพาะในประเด็นด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น การเป็นทาสในอดีตที่เชื่อมโยงกับกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า “ขอม” และ “เขมร” คำแสดงการกระทำที่ปรากฏในความคิดเห็นของผู้ชม เช่น “มาจาก” “ศึกษา” “เจอ” “ซูด” “ฟัง” “ดู” “สร้าง” และ “ทำ” สะท้อนถึงความสนใจในการแสวงหาข้อเท็จจริงเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในบริบทของเมืองโบราณศรีเทพ กริยาเหล่านี้แสดงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ชมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การสำรวจ และการตีความ เช่น การศึกษาเนื้อหา การซูดค้นทางโบราณคดี การฟังเรื่องเล่า หรือการดูสารคดี อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีกริยาที่เป็นพฤติกรรมที่ได้รับความนิยมและการสนับสนุนจากชุมชนท้องถิ่น เช่น การบูชาวัตถุมงคล การบริโภคอาหาร และการซื้อของฝาก สำหรับข้อมูลคำที่แสดงทัศนคติที่ดีพบว่าเป็นการแสดงความชื่นชมต่อความงดงามและความเก่าแก่ของสถานที่หรือวัตถุทางประวัติศาสตร์ โดยคำที่ปรากฏบ่อย ได้แก่ “เก่าแก่” และ “โบราณ” ซึ่งสะท้อนถึงความรู้สึกชื่นชมและความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม ในทางตรงกันข้าม ข้อมูลคำที่มีความหมายเชิงลบ มักเกี่ยวข้องกับประเด็นการอ้างสิทธิ์หรือการเคลมทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสะท้อนถึงความขัดแย้งในการตีความและการเป็นเจ้าของวัฒนธรรมโบราณในภูมิภาค ตัวอย่างความคิดเห็นที่น่าสนใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามหาข้อมูลในการอธิบายจากศัพท์และความหมายของคำในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในฝั่งของประเทศไทย เช่น จากบทความของเว็บไซต์กรมศิลปากร คำว่า “ทมอ” มาจากคำว่า “ทะมอ” ในภาษามอญโบราณ (ญัฮกุร) แปลว่า “หิน” หรือ “กองหินขนาดใหญ่” ส่วนคำว่า “รัตน” อาจมาจากคำว่า “รัตนะ” ซึ่งแปลว่า “แก้ว”

การอภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ผู้ส่งสารนำเสนอร่วมกับการรับรู้ของผู้รับสารพบว่า การสื่อสารสามารถเกิดขึ้นได้ในสองลักษณะสำคัญ ได้แก่ ผู้รับสารสามารถสะท้อนกลับเนื้อหาได้ตรงกับประเด็นที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อ และ ผู้รับสารสะท้อนกลับเนื้อหาในลักษณะที่แตกต่างหรือคลาดเคลื่อนจากเจตนาของผู้ส่งสาร

สารที่ถ่ายทอดระหว่างผู้ส่งและผู้รับมีความหลากหลายทั้งในด้านเนื้อหาและบริบท โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากการตีความ (Interpretation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในหลายศาสตร์ เช่น ประวัติศาสตร์ เทววิทยา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ศิลปะ และภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้รับสารที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน การตีความจึงมิใช่เพียงการรับสารแบบตรงไปตรงมา แต่เป็นการสร้างความหมายใหม่ที่อาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับเจตนาของของผู้ส่งสาร (Livingstone & Das,

2013) การศึกษาลักษณะการสะท้อนกลับของผู้รับสารจึงเป็นประเด็นสำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตของการสื่อสาร โดยเฉพาะในบริบทของสื่อร่วมสมัยที่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีบทบาทเชิงรุกในการตีความและวิพากษ์เนื้อหาอย่างหลากหลาย

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชมต่อเมืองศรีเทพสะท้อนให้เห็นว่าผู้รับสารสามารถตีความและสะท้อนกลับเนื้อหาได้อย่างสอดคล้องกับประเด็นที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อ โดยเฉพาะในด้านการรับรู้และการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพื้นที่ดังกล่าว ภายในช่องแสดงความคิดเห็นพบว่ามี การแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้รับสารบางรายอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น กรมศิลปากร และนักวิชาการด้านโบราณคดีและวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีการอภิปรายและแก้ไขความเข้าใจซึ่งกันและกันในลักษณะของการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Communication) ซึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ ลักษณะของการสะท้อนกลับดังกล่าวปรากฏผ่านกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับ “ประเทศ” “สถานที่” “ศาสนา” “วัฒนธรรม” “บุคคล” และ “การกระทำ” ซึ่งล้วนเป็นดัชนีทางภาษา (Linguistic Indices) ที่ชี้ให้เห็นถึงการรับรู้และการตีความสารในระดับลึก ทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมโดยภาพรวม อย่างไรก็ตาม ข้อมูลความคิดเห็นที่นำมาศึกษานั้นไม่มีข้อมูลประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา หรือความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของผู้แสดงความคิดเห็น ทำให้ไม่สามารถสรุปลักษณะของผู้รับสารได้อย่างชัดเจนซึ่งอาจจะต้องมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติม

แต่ในขณะเดียวกันข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้ชมยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่างทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับคำว่าขอมโบราณและเขมรโบราณ ซึ่งปรากฏการสื่อสารและการตีความที่ไม่ตรงกัน สามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะหลัก ดังนี้

1. ความเข้าใจว่า “ขอมโบราณ” และ “เขมรโบราณ” เป็นกลุ่มเดียวกัน ผู้แสดงความคิดเห็นในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าทั้งสองคำหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น ความคิดเห็นที่ 590 กล่าวว่า “ขอมกับเขมรก็คือตระกูลขแมร์ด้วยกันวันยังค่ำ” ความคิดเห็นที่ 2592 กล่าวว่า “ถ้านักวิชาการเอาแต่พูดว่าเขมรโบราณ โดยเอานครวัดมาอ้าง มันเหมือนนักวิชาการจะยอมรับว่าละโว้และพิมายเป็นเขมรโบราณนะสิ” หรือความคิดเห็นที่ 2608 กล่าวว่า “แทนที่จะใช้คำว่าขอมกับใช้ คำว่าเขมรโบราณ มันยิ่งทำให้พวกเขมรคิดว่าเป็นของพวกเขา มันเหมือนที่รายการ อาจารย์สุจินต์ ที่เขมรตัดไปเฉพาะ ท่อนที่พวกมันได้ประโยชน์” ความคิดเห็นที่ 4651 กล่าวว่า “ปัญหาคือกลุ่ม อ.สุจินต์ วงเทศ แก่ยืนกรานาเขมรคือขอม”

2. ความเข้าใจว่า “ขอมโบราณ” และ “เขมรโบราณ” เป็นคนละกลุ่มกัน กลุ่มนี้แสดงความคิดเห็นว่า ทั้งสองคำมีความหมายและบริบททางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น ความคิดเห็นที่ 128 กล่าวว่า “เขมรคือชนเผ่าทาสแรงงาน ขอมคือกษัตริย์ปกครอง” หรือ ความคิดเห็นที่ 1213 กล่าวว่า “กรุณาอย่าเรียกว่าเขมรโบราณนะคะ เพราะมีแต่ ขอมโบราณคะ เขมรเป็นเชื้อชาติที่มาทีหลัง” ความคิดเห็นที่ 2403 กล่าวว่า “ไม่เข้าใจพวกนักวิชาการเหล่านี้ ชอบพูดว่า ขอมหรือเขมรโบราณ นักวิชาการบางคนรู้แล้วยังตั้งคำถามว่า

ขอมคือเขมรโบราณ ทั้ง ๆ ที่ขอมไม่ใช่เขมร” หรือ ความคิดเห็นที่ 2410 กล่าวว่า “เขมรโบราณบ้าบออะไร นักวิชาเกินเหล่านี้ยังบอกอยู่เลยว่าขอมคือเขมรโบราณ ทั้ง ๆ ที่ไม่กี่ปีมานี้ เขาได้เอาหลักฐานเรื่อง DNA มาเผยแพร่แล้ว ก็ยังไม่ยอมปรับปรุงความรู้ของตัวเองให้มันถูกต้อง”

3. ความเข้าใจที่ยังไม่ชัดเจนหรือคลุมเครือ ผู้แสดงความคิดเห็นในกลุ่มนี้แสดงความสับสน เช่น ความคิดเห็นที่ 2663 กล่าวว่า “ขอมกับเขมร คนกลุ่มเดียวกันมัย” หรือ ความคิดเห็นที่ 871 กล่าวว่า “เห็นวิทยากรอ้างเขมรบ่อย ๆ สรุปลikeอะไร ระหว่าง ขอม กับ เขมร”

นอกจากนี้ ยังสามารถจำแนกแหล่งที่มาของความเชื่อเกี่ยวกับคำว่า “ขอม” และ “เขมร” ได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. ความเชื่อที่เกิดจากนักวิชาการ เช่น ความคิดเห็นที่ 2607 กล่าวว่า “ถ้านักวิชาการเค้าใช้คำว่า “เขมรโบราณ” ก็แปลว่าเค้าก็ต้องมีเหตุผลในการใช้ เพราะเค้าเองก็ต่างเป็นนักวิชาการ ผู้ทำการศึกษาเรื่องนี้”

2. ความเชื่อที่เกิดจากภาพยนตร์ เช่น ความคิดเห็นที่ 758 กล่าวว่า “เคยได้ยินคำพูดในหนังประวัติศาสตร์ เช่น สุริโยทัย เขาพูดถึงเมืองพระนครว่าศรีเทพรามนคร มันก็เกี่ยวกับไหม?”

3. ความเชื่อที่เกิดจากสื่อหรือวิทยากรในรายการ เช่น ความคิดเห็นที่ 11 กล่าวว่า “พอเรียกวัฒนธรรมขอมโบราณเป็นวัฒนธรรมเขมรโบราณ ก็เลิกดูเลย”

4. ความเชื่อที่เกิดจากบุคคลมีชื่อเสียง เช่น ความคิดเห็นที่ 961 กล่าวว่า “หลวงปู่ฤาษีลิงดำในมยทิธิ บอก ขอมไม่ใช่เขมร”

5. ความเชื่อที่เกิดจากบุคคลทั่วไป เช่น ความคิดเห็นที่ 1173 กล่าวว่า “ขอร้องนักวิชาเกิน กรุณาอย่าเรียกว่าเขมรโบราณนะคะ เพราะมีแต่ขอมโบราณคะ เขมรเป็นเชื้อชาติที่มาจากที่หลัง”

ตัวอย่างเหล่านี้สอดคล้องกับแรงจูงใจหลักสามประการที่ผลักดันให้ผู้รับสารชาวไทยมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นทางสังคมผ่านสื่อ ได้แก่ ความปรารถนาในการเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การรับรู้ว่าการเป็นประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข ความต้องการมีบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหานั้น (Roonkaseam & Srisaracam, 2024) แรงจูงใจเหล่านี้สะท้อนถึงลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) ซึ่งผู้รับสารมีได้ทำหน้าที่เพียงรับข้อมูลเท่านั้น หากแต่ยังแสดงบทบาทเชิงรุกในการมีส่วนร่วมกับเนื้อหาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้วิจัยพบว่าหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน คือ การใช้คำว่า “ขอม” และ “เขมร” ซึ่งมักถูกใช้แทนกันบริบทสื่อสารร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้นิยามคำว่า “ขอม” ว่า “เขมรโบราณ” ซึ่งอาจนำไปสู่การตีความว่า “ขอม” และ “เขมร” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ทั้งที่ในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ไม่สอดคล้องกับนิยามดังกล่าว ได้แก่ ศิลาจารึกก่อนยุคเมืองพระนคร ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 (ประมาณ 1,000 ปีมาแล้ว) โดยใช้คำว่า “เกุมร” เพื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์เขมร

ในขณะที่คำว่า “ขอม” เป็นคำในภาษาไทยที่กลายมาจากภาษาเขมร ใช้เรียกกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณตอนล่างของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น รัฐละโว้ (ลพบุรี) คำว่า “ขอม” จึงอาจเป็นคำที่กลุ่มเขมรใช้เรียกกลุ่มคนไต-ไท เช่นเดียวกับที่ชาวจีนใช้คำว่า “เสียม” เพื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ทั้งนี้ มีข้อสันนิษฐานว่าคำว่า “ขอม” อาจมีรากศัพท์มาจากคำว่า “กโรม” (karom) ในภาษาเขมร อย่างไรก็ตาม ในช่วงสมัยสุโขทัยถึงอยุธยา ซึ่งกลุ่มไต-ไทมีวัฒนธรรมที่ชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์มากขึ้น กลุ่มไต-ไทเองก็ใช้คำว่า “ขอม” เพื่อเรียกกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในรัฐละโว้ซึ่งมีวัฒนธรรมดั้งเดิมเช่นกัน (Aree, 2024) ความคลุมเครือและการใช้คำที่ไม่ชัดเจนเหล่านี้จึงเป็นที่มาของการถกเถียงในสังคมออนไลน์ร่วมสมัย ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการสืบเสาะข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง ชัดเจน และมีความเข้าใจร่วมกันในระดับสาธารณะเพิ่มขึ้นต่อไป

บทสรุป

การค้นพบเมืองโบราณศรีเทพส่งผลให้เกิดการศึกษาทางประวัติศาสตร์ไทยและการสืบค้นรากเหง้าของบรรพบุรุษชาวไทยอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเมืองศรีเทพมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ผ่านสมัยทวารวดี จนถึงยุคที่ได้รับอิทธิพลจากเขมรโบราณ เมืองแห่งนี้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อเนื่องยาวนานกว่า 800 ปี ก่อนจะถูกทิ้งร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 การปรากฏขึ้นของเมืองศรีเทพจึงเปรียบเสมือนชิ้นส่วนสำคัญที่เติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับผู้คนที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ และที่มาของกลุ่มผู้พูดภาษาไทยในยุคสุโขทัย ซึ่งก่อนหน้านี้นี้มีเพียงข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผู้พูดภาษามอญเท่านั้น เมืองศรีเทพเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าความคิดเห็นสะท้อนถึงความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ ของผู้รับสารในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น การรับรู้ทางภูมิศาสตร์และอารยธรรม ในฐานะพื้นที่ที่มีขอบเขตทางภูมิศาสตร์และมีบทบาทในระดับภูมิภาคหรือสากล การรับรู้ในฐานะชุมชนหรือเมืองโบราณสะท้อนถึงความรุ่งเรืองในอดีตและสถานะทางการเมืองหรือศาสนา การเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและอารยธรรมต่างชาติถึงอิทธิพลทางศาสนา ศิลปกรรม การค้า และการทูต รวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยในบริบทภูมิภาคและการแสดงทัศนคติและอารมณ์สะท้อนความชื่นชมและความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและสะท้อนความขัดแย้งในการตีความและการอ้างสิทธิ์ทางประวัติศาสตร์ การแสดงการกระทำและความสนใจในการแสวงหาข้อเท็จจริง การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้ชมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเมืองศรีเทพ

ข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มีบทบาทในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ผู้วิจัยเสนอว่า การนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ควรคำนึงถึงความ

ถูกต้องและความชัดเจนทั้งในด้านภาษา วัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยควรแยกออกจากกรอบของการแบ่งเขตประเทศในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกรณีของคำว่า “ขอมโบราณ” “เขมรโบราณ” “มอญ” และ “ไท” ซึ่งสามารถสรุปในเบื้องต้นได้ดังนี้

ขอมโบราณ หรือ ขอม เป็นคำเรียกกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มในอดีต โดยไม่ระบุเชื้อชาติอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา คำว่า “ขอม” จึงเป็นคำเรียกเชิงวัฒนธรรมมากกว่าชาติพันธุ์ โดยกลุ่มเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนไทที่มีอักษรและวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นภาษาและวัฒนธรรมของคนไทในประเทศไทย

เขมรโบราณ หรือ เขมร เป็นคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานหลักในประเทศกัมพูชา รวมถึงบางส่วนของเวียดนามและไทย กลุ่มนี้มีภาษา ศิลปะ และวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง เรียกว่า ภาษาเขมร และวัฒนธรรมเขมร

มอญ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์โบราณที่มีถิ่นฐานหลักในประเทศพม่าและบางส่วนของประเทศไทย มีภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง เรียกว่า ภาษามอญ และวัฒนธรรมมอญ

ไท เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานหลักในประเทศไทยและลาว รวมถึงบางส่วนของพม่า จีน และเวียดนาม กลุ่มไทมีภาษาและวัฒนธรรมที่หลากหลายตามถิ่นที่อยู่อาศัย แต่ยังคงมีลักษณะร่วมกันในระดับภูมิภาค

ข้อเสนอแนะนี้มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันในสังคม และลดความคลาดเคลื่อนในการตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ยังคงมีการถกเถียงและพัฒนาองค์ความรู้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยฉบับนี้อาศัยข้อมูลจากแพลตฟอร์ม YouTube เพียงแพลตฟอร์มเดียว จึงยังมีศักยภาพในการขยายขอบเขตการศึกษาไปยังแพลตฟอร์มอื่น ๆ ที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ชม เช่น Facebook X (Twitter เดิม) หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของข้อมูลและความลึกซึ้งในการวิเคราะห์
2. แนวทางการวิเคราะห์ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้สามารถประยุกต์ใช้กับประเด็นความสนใจอื่น ๆ ของสาธารณชน โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อศึกษาการรับรู้และการตอบสนองต่อเนื้อหาที่ถูกนำเสนอในสื่อดิจิทัล

References

- Ministry of Foreign Affairs. (2023, September 19). The “Ancient Town of Si Thep” becomes the 7 th World Heritage site in Thailand. <https://www.mfa.go.th/th/content/si-thep>
- Thongpan,S. (2024, August 19). *Mueang boran Si Thep “siri haeng phra pen chao”* [Si Thep Ancient City, “The Glory of God”]. National Geographic Thailand. <https://ngthai.com/cultures/71848/si-thep-historical-park/>
- Samian-aree. (2025, July 25). “*Khamen” mai riak tua eng wa “khom” maimi kham wa khom nai phasa khamen kham wa “khom” machak nai?* [“Khmer” do not call themselves “Khom.” There is no word “Khom” in the Khmer language. Where does the word “Khom” come from?]. Silpa-Mag.com. https://www.silpa-mag.com/history/article_75839
- Al-Bqour, N. (2020). The impact of world heritage site designation on local communities- the al-salt city as a predicted case study. *Journal of Civil and Environmental Engineering*, 10(4). <https://doi.org/10.37421/jcde.2020.10.348>
- Asiaresearchnews. (2022). Mandala. <https://www.asiaresearchnews.com/content/mandala>
- DePaolo, C. A., & Wilkinson, K. (2014). Get your head into the clouds: Using Word Clouds for analyzing qualitative assessment data. *Techtrends*, 58, 38-44. <https://doi.org/10.1007/s11528-014-0750-9>
- Depimai, A. (2020). *The cultural development of Si-Thep as the hinterland ancient town prior to 14th century* [Doctoral dissertation, Silpakorn University]. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/4040>
- Griffin, E., Ledbetter, A., & Sparks, G. (2015). *A first look at communication theory* (9th ed.). McGraw-Hill Education.
- Hall, S. (2007). Encoding and decoding in the television discourse. In *CCCS Selected Working Papers* (pp. 402-414). Routledge.
- Jang, H., & Mennis, J. (2021). The role of local communities and well-being in UNESCO World Heritage Site conservation: An analysis of the operational guidelines, 1994–2019. *Sustainability*, 13(13), 7144. <https://doi.org/10.3390/su13137144>
- Kaewthet, T. (2022). Creating content on new media landscape in the digital age. *Lampang Rajabhat University Journal*, 11(2), 92-102. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/257509>

- Krukaset, N., Krukaset, W., & Khancome, C. (2024). Thai sentence core graph for Thai NLP. In **2024 16th International Conference on Knowledge and Smart Technology (KST)** (pp. 149-154). IEEE. <https://doi.org/10.1109/KST61284.2024.10499681>
- Livingstone, S., & Das, R. (2013) *Interpretation/Reception*. Oxford Bibliographies Online in Communication. <https://doi.org/10.1093/obo/9780199756841-0134>
- Marcus, L. (2021, August 1). *How does a UNESCO World Heritage rating affect a tourist destination?* CNN travel. <https://edition.cnn.com/travel/article/unesco-world-heritage-sites-travel-tourism-cmb/index.html>
- Mensah, J. (2023). UNESCO world heritage sites and sustainable local community development. *Journal of Community Archaeology & Heritage*, 10(2), 128-143. <https://doi.org/10.1080/20518196.2023.2179765>
- National, M. (2025). *Si Thep Historical Park*. <http://virtualhistoricalpark.finearts.go.th/sithep/index.php/th/>
- Ngamcharoen, P., Sanglerdsinlapachai, N., & Vejjanugraha, P. (2022). Automatic Thai text summarization using keyword-based abstractive method. In **2022 17th international joint symposium on artificial intelligence and natural language processing (iSAI-NLP)** (pp. 1-5). IEEE. <https://doi.org/10.1109/iSAI-NLP56921.2022.9960265>
- Noranitiphadungkarn, T., Pinijchan, M., & Neitivanich, W. (2023). The Protection and Conservation of Cultural Heritage Site in Phra Nakhon Si Ayutthaya, World Heritage City. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 9(2), 408-425. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/259087>
- Pimjanna, K., Seetan, A., Kanla-or, A., Panviset, W., Kaenchompoo, K., Pongkhamsing, N., Kanhasungnoen, P., Nitipongphakin, P., Pukdeewut, A., & Setthasuravich, P. (2023). A Study on the Scope of Research Published in the Journal of Politics and Governance between 2011-2021 using Word Clouds. *Journal of Politics and Governance*, 13(3), 184-201. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/view/270979>
- Rao, D. (2023, August 5). *The significance and benefits of being on UNESCO's World Heritage list*. The Week. <https://theweek.com/feature/briefing/1025471/the-significance-and-benefits-of-being-on-unescos-list>

- Roonkaseam, N., & Srisaracam, S. (2024). Decoding Thai Digital Audiences: Social Media Usage and Engagement with Social Issues. *Rajapark Journal*, 18(59), 149-163. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/273420>
- Ryan, J., & Silvano, S. (2009). The World Heritage List: The making and management of a brand. *Place Branding and Public Diplomacy*, 5, 290-300. <https://doi.org/10.1057/pb.2009.21>
- Seesuwan, N., Pakkawut, C., & Songmuang, P. (2023). Sentiment Analysis in Disaster Management using Tweets in Thailand. *Science and Technology Nakhon Sawan Rajabhat University Journal*, 15(22), 10-31. <https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/JSTNSRU/article/view/252003>
- Shaheen, M., Sajjad, H., Ullah, M., & Durrani, S. A. (2024). The Role of UNESCO World Heritage Sites in Promoting Sustainable Tourism. *International Journal of Contemporary Issues in Social Sciences*, 3(3), 985-997. <https://ijciss.org/index.php/ijciss/article/view/1254>
- Wikipedia. (2025). Borobudur. <https://en.wikipedia.org/wiki/Borobudur>
- Yotsumoto, Y., & Vafadari, K. (2021). Comparing cultural world heritage sites and globally important agricultural heritage systems and their potential for tourism. *Journal of Heritage Tourism*, 16(1), 43-61. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2020.1758116>

อรุณา โมเดล: บูรณาการแนวความคิดทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุเพื่อพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับจัดการความขัดแย้งทางสังคม¹

ARUIANA Model: Integrating the Social Thought of Karl Marx and Buddhadasa Bhikkhu to Develop a Conceptual Framework for Managing Social Conflict

ฉัตรชัย เนืองพิมพ์^{2*}, ธีรธรรม แสงแก้ว³ และธเนศ ปานหัวไผ่⁴

Chatchai Nuangpim^{5*}, Theerat Saengkaew⁶, and Tanet Panhuaphai⁷

(Received: 17 June 2025; Revised: 23 September 2025; Accepted: 1 October 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ 2) เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยบนพื้นฐานปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ จากการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์ตามทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นปัญหาทางชนชั้น จัดการด้วยการจัดสรรทรัพยากรทางวัตถุ ส่วนมุมมองของพุทธทาสภิกขุตามทฤษฎีธรรมิกสังคมนิยมที่มีต่อความขัดแย้งเป็นปัญหาส่วนบุคคล จัดการด้วยการลดความเห็นแก่ตัวและความยึดมั่นถือมั่นของบุคคล

อรุณา โมเดลเป็นกรอบแนวคิดจัดการความขัดแย้งทางสังคมที่นำจุดเด่นของแนวคิดทั้ง 2 ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจมาบูรณาการร่วมกัน เพื่อใช้จัดการความขัดแย้งทางสังคมในประเด็นความยากจน ด้วยการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาศักยภาพเชิงบุคคลเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยได้มีศักยภาพสูงขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

คำสำคัญ: การจัดการ, ความขัดแย้งทางสังคม, คาร์ล มาร์กซ์, พุทธทาสภิกขุ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมบนพื้นฐานของการบูรณาการมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ” ระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2568

² นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁵ Ph.D. student, Doctor of Philosophy Program in Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

⁶ Assistant Professor, Ph.D., Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

⁷ Assistant Professor, Ph.D., Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Kasetsart University

* Corresponding author, E-mail: chnu0505@gmail.com

Abstract

This research aims: 1) to study social conflict from the perspectives of Karl Marx and Buddhadasa Bhikkhu, 2) to synthesize a conceptual framework for managing social conflict among low-income individuals based on the social philosophies of Karl Marx and Buddhadasa Bhikkhu. The study found that, according to Karl Marx's theory of communist socialism, conflict is a class problem, managed through the allocation of material resources. However, according to Buddhadasa Bhikkhu's theory of dhammic socialism, conflict is a personal problem, managed through the reduction of selfishness and individual attachment.

The ARUIANA Model is a conceptual framework for managing social conflict that integrates the strengths of both concepts, both material and spiritual, to manage social conflicts related to poverty by promoting personal potential development processes to enhance low-income individuals' potential and enable them to rely on themselves with dignity.

Keywords: Management, Social conflict, Karl Marx, Buddhadasa Bhikkhu

บทนำ

ปัญหาความยากจน (Poverty) ถือเป็นปัญหาพื้นฐานที่พบได้ในหลายสังคม เกิดจากความไม่สมดุลกันของบุคคลระหว่างรายรับกับรายจ่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างสังคมอย่างสำคัญ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ทั้งนี้ สังคมไทยปัจจุบันมีแนวโน้มความยากจนเพิ่มสูงขึ้น ตามรายงานของธนาคารโลก พบว่า คนยากจนในสังคมไทย ทั้งในและนอกภาคการเกษตร ทั้งสังคมชนบทและสังคมเมืองเพิ่มสูงขึ้นในไตรมาส 2 ของปี พ.ศ. 2563 กว่า 9.7 ล้านคน (Ministry of Higher Education, Science, n.d., p. 1) สอดคล้องกับทฤษฎีของดนุชา พิทยานันท์ เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจฯ ที่ให้ความเห็นว่า อัตราความยากจนในสังคมไทย มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นในช่วงที่ประเทศมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้น สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่กระทบต่อกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่สามารถตกลงสู่ภาวะความยากจนได้ง่าย (Phichayanon, 2023, p. 6) จนอาจกลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกใช้แสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เช่น ถูกจ้างเปิดบัญชีม้า การตกเป็นทาสดอกเบี้ยยเงินกู้ยืมนอกระบบหรือการถูกบังคับให้ค้ำมนุษย์ ฯลฯ

ปัญหาความยากจน สามารถพอจำแนกสาเหตุได้ กล่าวคือ 1) ความขาดแคลนปัจจัยการผลิตและปัจจัยการยังชีพที่ดี 2) ความด้อยในองค์ความรู้ด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต 3) ความเสียเปรียบจากระบบเศรษฐกิจที่เอื้อต่อนายทุน และ 4) ความด้อยโอกาสทางสังคม เช่น มีความพิการ แก่ชรา เป็นผู้ว่างงาน เป็นต้น (Chiangkulo, 2004, p. 26) ด้วยเหตุนี้ จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าสังคมไปสู่การแบ่งกลุ่มคนออกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ผู้มีรายได้น้อยกับผู้มีรายได้สูง โดยกลุ่มคนทั้ง 2 ได้เชื่อมโยงสังคมสู่ความขัดแย้งด้าน

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิติ ผู้วิจัยจึงพัฒนากรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคม โดยมุ่งตรงไปยังกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อพัฒนาให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ไม่ตกเป็นเหยื่อของการแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้ บราวน์ (Brown) เสนอในทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ว่ามนุษย์ในสังคมเปรียบเหมือนเซลล์ในร่างกายที่มีความแตกต่าง แต่ทำงานประสานสอดคล้องกัน โดยมีวัตถุประสงค์คือการมุ่งพองร่างกายให้ดำเนินไปได้อย่างปกติ หากเซลล์หนึ่งเซลล์ใดบกพร่อง ก็อาจส่งผลกระทบต่อเซลล์อื่น ๆ ได้ (Brown, 1935, as cited in McGee & Warms, 1955, p. 161) ดังเช่น การตาบอดอาจอนุมานได้ว่า เซลล์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการมองเห็นบกพร่องต่อหน้าที่ของตน จึงส่งผลเสียต่อร่างกายให้ไม่สามารถมองเห็นได้ ปัญหาจึงเป็นปัญหาที่เกิดจากความบกพร่องจากการทำหน้าที่ของเซลล์ จากทฤษฎีของบราวน์ (Brown) ผู้วิจัยตีความว่า หน้าที่ของเซลล์หมายถึง มนุษย์ที่ต้องทำหน้าที่ ส่วนสังคม หมายถึง ร่างกายมนุษย์ ดังนั้น การทำหน้าที่ของมนุษย์ จึงช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญ ในทางตรงกันข้าม หากมนุษย์ปฏิเสธทำหน้าที่ของตนเอง สังคมก็จะเกิดความขัดแย้ง ด้วยเช่นกัน

เพราะฉะนั้น เป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษารูปแบบความขัดแย้งทางสังคม โดยศึกษาผ่านมุมมองทางปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และพุทธทาสภิกขุ (Buddhadasa Bhikkhu) เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในลักษณะโมเดล โดยการนำแนวคิดทางปรัชญาสังคมระหว่างทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับทฤษฎีธัมมิกสังคมนิยม มาบูรณาการร่วมกัน อย่างไรก็ตาม มุมมองเชิงทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ให้คุณค่าเน้นจัดการความขัดแย้งทางวัตถุ ส่วนมุมมองเชิงทฤษฎีของพุทธทาสภิกขุเน้นจัดการความขัดแย้งทางจิตใจ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดของแนวคิด ดังนั้น เพื่อความสมบูรณ์ครอบคลุมทั้งในมิติด้านวัตถุและด้านจิตใจ จึงเป็นที่มาของการบูรณาการร่วมกันระหว่าง 2 ทฤษฎี เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใหม่สู่การนำไปประยุกต์ใช้กับกิจวัตรประจำวันของบุคคล โดยเน้นไปที่การมุ่งสร้างศักยภาพในบุคคลให้สูงขึ้นอย่างเป็นกระบวนการทั้งในเชิงกายภาพและเชิงชีวภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ
- 2) เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยบนพื้นฐานปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ และพุทธทาสภิกขุ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความขัดแย้งทางสังคม หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากความยากจน ความห่างชั้นทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนรายได้ต่ำที่มีความขัดแย้งกันทางผลประโยชน์กับกลุ่มคนที่มียาวยได้ปานกลางหรือกลุ่มคนรายได้สูงจนก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านต่าง ๆ

มุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ หมายถึง แนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เน้นการให้คุณค่ากับความเสมอภาคทางสังคม ด้วยการจัดการทรัพยากรเชิงวัตถุ เพื่อการจัดสรรแบ่งปันให้กับทุกคนในสังคมได้ เข้าถึงการอุปโภค บริโภคอย่างเท่าเทียม และเปลี่ยนแปลงสังคมให้ปราศจากชนชั้นทางสังคม

มุมมองทางสังคมของพุทธทาสภิกขุ หมายถึง แนวคิดธัมมิกสังคมนิยม เน้นการให้คุณค่ากับการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม และลดความยึดมั่นถือมั่น ด้วยการจัดการความต้องการทางจิตใจให้เพียงพอต่อความต้องการที่มีไม่จำกัด ด้วยการนำส่วนเกินเกื้อกูลต่อผู้ด้อยโอกาส เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ปราศจากคนเห็นแก่ตัว

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นอกจากศึกษาทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ของคาร์ล มาร์กซ์และศึกษาทฤษฎีธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุแล้ว มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ดังนี้

Lenin (1918) เสนอใน “The State and Revolution” ว่า รัฐเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยความจงใจของปัจเจกชน มิได้เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอยเนื่องด้วยปัจเจกชนไม่สามารถหาทางออกทางสังคมได้ รัฐจึงเป็นผลผลิตตามพัฒนาการทางสังคม ที่ทำหน้าที่จัดการปัญหาด้วยการยุบเลิกสังคมที่ไม่ก่อประโยชน์ รัฐจึงเกิดขึ้นเพื่อหาทางผ่อนคลายความตึงเครียดทางสังคม แม้รัฐจะเป็นที่ถูกสร้าง แต่รัฐก็พยายามทำตนอยู่เหนือสมาชิกในสังคม ดังนั้น อำนาจรัฐจึงแสดงออกผ่านตัวแทน คือข้าราชการ อันเป็นตัวแทนที่สร้างตัวแปรตาม คือความยุติธรรมหรือความอยู่ดีธรรมทางสังคม จากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า รัฐเป็นสถาบันที่ถูกสร้างขึ้นตามเงื่อนไขทางสังคมอย่างจำป็น ข้อพิสูจนหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่า รัฐได้สร้างประโยชน์และโทษในเวลาเดียวกันหากถูกใช้อำนาจที่มีอย่างไม่ถูกกาลเทศะ การตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับรัฐ จึงเป็นสิ่งที่ใช่ไปสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความขัดแย้งภายในสังคมได้อย่างสำคัญ

Ganyanachitto & Kaewkheaiw (2017) เสนอใน “สังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์สะท้อนสังคมไทย” ว่าสังคมไทยมีพัฒนาการคล้ายสังคมนิยมของมาร์กซ์ที่อำนาจ สิทธิเสรีภาพ ความเป็นพลเมืองขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจที่แฝงอยู่ในโครงสร้างส่วนบนและส่วนล่าง ทั้งนี้ในช่วงกว่าสามสิบปีที่ผ่านมา กระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองในโลกส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม ความขัดแย้งในสังคมไทยจึงมีลักษณะคล้ายสังคมนิยมแห่งการต่อสู้ทางชนชั้นของมาร์กซ์ กล่าวคือ 1) ความแตกต่างระหว่างสังคมนิยมกับสังคมนิยม ที่เป็นไปในแบบจนกระทั่ง จนกระจายและความจนนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำ 2) ความแตกต่างระหว่างการเกษตรกับการอุตสาหกรรม 3) การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่กับชนชั้นบนหรือชนชั้นปกครอง คนจนส่วนใหญ่ไม่สามารถเป็นเจ้าของ 4) การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม รายได้กระจุกตัวในสังคมเมือง แต่ความยากจนกระจายไปทั่ว ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองกับสังคมนิยม 5) นโยบายและกลไกรัฐไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมทางสังคมได้ ทำให้เกิด

ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน แม้เศรษฐกิจจะเติบโตแต่กลับสร้างช่องว่างทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น พร้อม กับกฎหมายรัฐที่เอื้อต่อคนรวย ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น 6) การบังคับใช้กฎหมายและ การดำเนินการทางกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงใจในการบังคับใช้ กฎหมายและนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมอย่างกว้างขวางต่อการใช้อำนาจรัฐ

Khemnak et al. (2020) เสนอใน “รูปแบบการสร้างสันติภาพของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)” ว่า การสร้างสันติภาพในมุมมองพุทธทาสภิกขุ แบ่งได้ 8 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบพัฒนาตน โดยให้ผู้อื่นพัฒนา ตนตามหลักพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบปณิธาน 3) เน้นทำความเข้าใจในหัวใจแห่งศาสนาของตนและผู้อื่น รวมถึงแยกตนออกจากอำนาจแห่งวัตถุ 3) รูปแบบสัปปายะ 7 การจัดการชีวิตให้เรียบง่าย 4) รูปแบบสันติ เสวนา การจัดการความขัดแย้งด้วยการสนทนา 5) รูปแบบการสื่อสารธรรมะเป็นการเผยแพร่ธรรมะในโอกาส ต่าง ๆ 6) รูปแบบธรรมาธิษฐาน ใช้โรงมหรสพทางวิญญาณเพื่อสอนธรรมะผ่านงานศิลปะ 7) รูปแบบ การเทศนา และการอบรมให้ผู้ที่สนใจ 8) รูปแบบแห่งความเรียบง่าย ด้วยการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ทั้งนี้ ตาม ข้อคิดเห็นผู้แต่งได้แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ในมุมมองของ พุทธทาสภิกขุ เมื่อได้ทบทวนวรรณกรรมทำให้ได้กรอบความคิดที่หลากหลาย รวมถึงได้พบข้อดีและข้อควร ปรับปรุงในแต่ละวิธีการ จึงเป็นผลดีที่เมื่อนำมาเปรียบเทียบแล้วสามารถเลือกสรรวิธีการจัดการความขัดแย้ง ทางสังคมในแบบที่เหมาะสมอย่างที่สุด ทั้งนี้ แนวทางการจัดการความขัดแย้งทางสังคมที่น่าสนใจโดยมี ความสอดคล้องเข้ากับประเด็นความขัดแย้งตามงานวิจัย เรียกว่า แนวทางปณิธาน 3 มีสาระสำคัญ คือ การชวนให้ผู้คนทบทวนทำความเข้าใจตนเอง สังคม และการพึ่งโทษแห่งวัตถุ ฉะนั้น ประโยชน์ของงานวิจัยนี้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบวิธีการคิดและการเสนอทางออกของพุทธทาสภิกขุที่มีต่อปัญหาความ ขัดแย้งทางสังคมได้เป็นอย่างดี

Rattanaphonwong et al. (2020) เสนอใน “การพัฒนาแบบการแก้ปัญหาความยากจนของ ชุมชนในประเทศไทย” ว่าสาเหตุความยากจนสามารถจำแนกออกได้เป็นกลุ่มแนวคิด ได้แก่ 1) สาเหตุความ ยากจนจากพฤติกรรมบุคคล คือ ความยากจนเกิดจากความล้มเหลวส่วนบุคคลจนเป็นวัฏจักรแห่งความ ยากจนจากพ่อแม่สู่ลูก อีกส่วนหนึ่งมองว่าเกิดจากการมีรายได้ต่ำจึงต้องพึ่งพาผู้อื่น รวมถึงการมีพฤติกรรม พึ่งเพื่อ สูญเสียสูญ 2) สาเหตุความยากจนจากเชิงโครงสร้าง ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีหลายเหตุ ปัจจัยซับซ้อน จึงจำเป็นต้องศึกษาความเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและสาเหตุของความขาดแคลน จึงต้องมุ่งให้ ความสำคัญกับการคุ้มครองทางสังคมเพื่อกำจัดความยากจนออกไป 3) สาเหตุความยากจนระดับชุมชน ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายจนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เช่น การขาดแคลนน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงปัญหา เช่น คนมีระดับการศึกษาต่ำ ไม่มีที่ดินทำกิน หนี้สินมาก การถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคน กลาง เป็นต้น ทั้งนี้ จากสาเหตุของปัญหาที่พบ ทำให้ทราบว่า ความขัดแย้งจากความยากจนสามารถเกิดขึ้น ได้จากหลายเหตุปัจจัย แบ่งเป็นปัจจัยภายใน คือพฤติกรรมเชิงบุคคลและปัจจัยภายนอกคือทรัพยากรทาง

ธรรมชาติถูกรุกราน การถูกเอาเปรียบจากมนุษย์ด้วยกัน รวมถึงนโยบายของรัฐที่กำหนดรูปแบบและทิศทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งหมดดังกล่าวแล้วล้วนเป็นสิ่งที่สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม คือปัญหาความยากจนได้อย่างสำคัญ

Lhamkaek & Pienkhuntod (2021) เสนอใน “การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา โครงการคู่เสี้ยวเกี่ยวกับภัยแล้งคนขอนแก่น” ว่าการแก้ไขปัญหาความยากจนมีกระบวนการที่ควรบูรณาการกระทำควบคู่กันไปในเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) รัฐควรบูรณาการงบประมาณจากหน่วยงานราชการและท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนด้วยงบประมาณที่มากพอ 2) ปัญหาความยากจนควรเน้นกระบวนการที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้แต่ละครัวเรือนได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นเพื่อบริหารจัดการชีวิตด้วยการคำนึงถึงพื้นฐานของแต่ละครัวเรือนเป็นหลัก อันมีความแตกต่างกันไปตามฐานของทุน ความรู้ ความต้องการและสมรรถนะของแต่ละครัวเรือน 3) รัฐควรมีส่วนในการผลักดันให้คนยากจนสามารถเข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐอย่างทั่วถึงเท่าเทียม ทั้งด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข จากข้อเสนอแนะทำให้สะท้อนภาพได้ว่า รัฐถือเป็นหน่วยงานสำคัญโดยตรงที่ควรอย่างยิ่งในการเข้ามามีบทบาทในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาจากความจำเป็นเร่งด่วนของพื้นที่ และรัฐควรเป็นตัวกลางในการเปิดพื้นที่ให้ผู้ตกอยู่ในปัญหาความยากจนสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่พบ รวมถึงรัฐควรปรับปรุงตนเองให้เป็นรัฐสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยอ้างอิงระเบียบวิธีการวิจัยทางปรัชญาและศาสนา ด้วยการกำหนดขั้นตอนการวิจัย 1) กำหนดประเด็นปัญหา 2) กำหนดกรอบความคิดเชิงทฤษฎี 3) สร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกรอบความคิดเชิงทฤษฎี 4) ออกแบบการวิจัย 5) เก็บรวบรวมข้อมูล 6) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 7) ตีความข้อมูล 8) ปรับปรุงและสร้างทฤษฎีใหม่ (Kongsat, 2011, p. 71) เน้นการวิเคราะห์และตีความจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ 1) เอกสารคำแถลงการณ์แห่งพรรคคอมมิวนิสต์ (Manifesto of the Communist) ของคาร์ล มาร์กซ์และเอนเงิลส์ ฉบับภาษาอังกฤษ 2) เอกสารปาฐกถาธรรมธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุและใช้ข้อมูลชั้นทุติยภูมิร่วมวิเคราะห์ ได้แก่ เอกสาร ตำราวิชาการ คัมภีร์ทางศาสนา งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความทางปรัชญา และเรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ โดยขอแบ่งประเด็นคำถามออก เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น 1 ความขัดแย้งทางสังคมโดยทั่วไปมีกี่รูปแบบ ทั้งนี้ ความขัดแย้งทางสังคมปรากฏ 2 รูปแบบ

คือ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากวัตถุเกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้านกายภาพ กล่าวคือ บุคคลมีความต้องการถือกรรมสิทธิ์ในวัตถุเพื่อหวังผลประโยชน์ แต่ธรรมชาติของวัตถุเป็นสิ่งจำกัด จึงเกิดการแย่งชิงเพื่อครอบครอง เช่น สงครามแย่งชิงดินแดน 2) ความขัดแย้งที่เกิดจากจิตใจเกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้านชีวภาพ มีลักษณะบ่งชี้ไปยังการมีทรศนะ ความคิดเห็น หรือความรู้สึกที่ไม่สอดคล้องกับผู้อื่น อาจเกิดจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมระดับการศึกษา อิทธิพลจากการปกครอง ฯลฯ และอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งรุนแรง เช่น สงครามศาสนา สงครามกลางเมือง เป็นต้น

ดังนั้น จึงอาจตั้งคำถามต่อในประเด็นที่ 2 ได้ว่า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็เพื่อความอยู่รอดแล้วเหตุใดความขัดแย้งจึงยังเกิดขึ้น ข้อสงสัยตามประเด็นนี้หากอธิบายในมุมมองปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ สามารถพิจารณาว่าเป็นความขัดแย้งในประเด็นปัญหาเชิงชนชั้น เนื่องด้วยคาร์ล มาร์กซ์ (Marx & engels, 2004, p. 14) มีมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ว่าสังคมมนุษย์ถูกสร้างขึ้นจากประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ คาร์ล มาร์กซ์ จึงพยายามยืนยันว่าประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์มีความสัมพันธ์กับภาวะความขัดแย้งภายใต้กรอบการต่อสู้ทางชนชั้น โดยมีระบบเศรษฐกิจเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้สังคมขัดแย้ง อันประกอบด้วย 1) โครงสร้างสังคมส่วนบน (นายทุน) 2) ฐานเศรษฐกิจ (แรงงาน) (Singer, 1980, p. 48) ปรัชญาการตีความความขัดแย้งทางสังคมนี้เรียกว่า กระบวนการวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) เป็นความขัดแย้งที่มี 3 องค์ประกอบ (Butr-indr, 2017, pp. 90-91) ได้แก่ 1) ความเป็น (Thesis) เป็นสิ่งดั้งเดิมเกิดขึ้นชั่วคราว 2) ความเป็น (Antithesis) สิ่งใหม่ที่มีภาวะความขัดแย้งกับสิ่งดั้งเดิมและเกิดขึ้นชั่วคราว 3) ความเป็น (Synthesis) การปรับเข้าหากันได้ระหว่างความเป็นกับความเป็นหลังภาวะความขัดแย้ง เกิดขึ้นชั่วคราว และกลายสภาพเป็นความเป็นอีกครั้ง โดยคาร์ล มาร์กซ์ (Marx, 2009, p. 25) ยืนยันว่าหากไร้ความขัดแย้ง ก็ไม่มีความก้าวหน้า

อย่างไรก็ตาม ฐานเศรษฐกิจทำหน้าที่กำหนดโครงสร้างสังคมส่วนบน อุปมาเหมือนค้อน หมายถึง โครงสร้างสังคมส่วนบนจะกำหนดวิธีการการผลิต คือ ฐานทางเศรษฐกิจไม่ได้ วิธีการผลิตต่างหากที่ทำหน้าที่กำหนดลักษณะของค้อนให้ถูกนำมาใช้งานอย่างเหมาะสม แต่ในความเป็นจริง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า โครงสร้างสังคมส่วนบนกลับทำหน้าที่ควบคุมฐานเศรษฐกิจด้วยการผูกขาด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจ หมายถึง นายทุนใช้อำนาจครอบงำแรงงานเพื่อให้ปฏิบัติตามความพึงพอใจ 2) ด้านปัจจัยการผลิต หมายถึง นายทุนมีสิทธิเหนือเครื่องจักร จึงผูกขาดการอนุมัติและการมอบสิทธิการเข้าถึงปัจจัยการผลิตแก่แรงงานตามความพึงพอใจ 3) ด้านองค์กรการผลิต หมายถึง นายทุนมีอำนาจต่อราคาตอบแทนแรงงาน และสามารถเพิ่มหรือลดอัตราแรงงานในสายการผลิตได้ตามความพึงพอใจ

การผูกขาดทั้ง 3 ด้าน ตามมุมมองผู้วิจัย จึงเป็นการลดทอนสิทธิชนชั้นล่างให้ถูกกดขี่อย่างชอบธรรมโดยชนชั้นบน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม อันนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมที่ส่งผลกระทบเป็นผลพวงให้เกิดความแปลกแยกในหมู่ชนชั้นล่าง ด้วยเหตุนี้ ประเด็นความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองคาร์ล

มาร์กซ์ จึงหมายถึงความขัดแย้งจากการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างนายทุน (ชนชั้นบน) กับแรงงาน (ชนชั้นล่าง) ในลักษณะการกดขี่ขูดรีดโดยหมายมุ่งเอาความมั่งคั่งจากผลกำไรในระดับสูงสุด แต่แรงงานกลับถูกตอบแทนด้วยค่าแรงในระดับต่ำที่สุด โดยสรุปประเด็นความขัดแย้งในมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ จึงเป็นภาวะความขัดแย้งทางสังคมที่เกิดจากการปะทะกันระหว่างชนชั้นบนกับชนชั้นล่าง ปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นจึงเป็นความขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งซึ่งต่ำกว่าทางชนชั้นในเชิงคุณภาพได้ถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบจากอีกฝ่ายหนึ่งที่สูงกว่า มนุษย์ในสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ จึงเป็นมนุษย์ที่มีความแปลกแยกจากสังคม จากวิถีการผลิต และจากตนเอง

ประเด็น 3 แล้วมุมมองความขัดแย้งทางสังคมในทฤษฎีของพุทธทาสภิกขุเป็นอย่างไร สามารถอธิบายได้ว่า ความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองปรัชญาสังคม มีลักษณะมุ่งพิจารณามูลเหตุแห่งความขัดแย้งทางสังคมไว้ 3 ประเด็นย่อย คือ 1) บุคคลไม่เข้าใจหัวใจในศาสนาแห่งตน จึงมีความเห็นแก่ตัวและยึดมั่นถือมั่นในตน เรียกว่า มีภาวะความเป็นอัตตานิยม (Egoism) หมายถึง มุ่งการกระทำเพื่อยึดประโยชน์ตนเป็นสำคัญ (Yugala na Ayudhya, 2018, p. 8) พุทธทาสภิกขุ (Bhikkhu, 2004, p. 16) กล่าวว่า ความเห็นแก่ตัวเป็นสิ่งอันตราย ก่อให้เกิดความโลภ ความโกรธ ความโม่ง และก่อการละเมิดสิทธิกันได้อย่างง่ายดาย ความเห็นแก่ตัวจึงเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความขัดแย้งอันยึดเยื้อถาวร (Bhikkhu, n.d., p. 44) 2)

ความไม่เข้าใจกันในศาสนิกต่างศาสนา เกิดจากการที่บุคคลมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เพราะต่างมั่นใจในความเชื่อของตน และเลือกปฏิเสธแนวคิดอื่นที่ไม่สอดคล้อง เหตุนี้ พุทธทาสภิกขุจึงให้นิยามของคำว่า คน หมายถึง ผู้เกิดมาเพื่อแบกอัตตาพวงใหญ่ (Bhikkhu, 1995a, p. 227) กล่าวคือ การดำรงไว้ซึ่งเกียรติยศทางสังคม โดยมีได้ค่านึงว่า สิ่งที่ตนเชื่อมั่นอาจเป็นผลจากอคติ 3) การตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งวัตถุนิยม กล่าวในบริบทสังคมโลกปัจจุบันที่ขับเคลื่อนด้วยกระแสแห่งนวัตกรรม เช่น การสื่อสาร การคมนาคม ค่านิยมแฟชั่น ฯลฯ อิทธิพลทางวัตถุที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ จึงผลักดันให้เกิดการบีบบังคับเบียดเบียนบุคคลให้เกิดความดิ้นรนเร่าร้อนเพื่อทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนา ค่านิยมทางวัตถุจึงเปรียบเป็นยักษ์ร้ายที่กัดกินมนุษย์ให้สูญเสียสิ้นความเป็นมนุษย์ (Bhikkhu, n.d., p. 358) และนำมนุษย์ไปสู่ความวินาศด้วยความสมัครใจ มนุษย์จึงหมดเสรีภาพทางจิตวิญญาณเมื่อต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจวัตถุนิยมมา ดังคนมีทรัพย์สินยอมตกเป็นทาสของทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความมืดมัวตั้งคนยากจน (Bhikkhu, 2005, p. 38) หรือดังพระพุทธรเจ้าตรัส กามทั้งหลายมีสุขน้อย มีทุกข์มาก บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ยินดีในกามทั้งหลายแม้ที่เป็นทิพย์ (K.N. Dhammapada (Thai) 25/186-187/91)

ประเด็นความขัดแย้งทางสังคมตามมุมมองพุทธทาสภิกขุ จึงสามารถกล่าวได้ว่า เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากอำนาจภายใน คือจิตใจของบุคคลอันถูกครอบงำจากความเห็นแก่ตัวและความยึดมั่นถือมั่น เพราะฉะนั้น คำถามสำคัญตามประเด็นที่กล่าวแล้วโดยสรุปว่าความขัดแย้งคืออะไรในมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ จึงอธิบายได้ว่าเป็นการช่วงชิงอำนาจระหว่างชนชั้น เพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุและความขัดแย้ง

ทางสังคมในมุมมองพุทธทาสภิกขุ เป็นการที่บุคคลถูกอำนาจจากกิเลสควบคุมจิตสำนึก เพื่อให้กระทำบางอย่างที่เน้นสนองตอบต่อความต้องการทางกิเลสที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

ประเด็น 4 สืบเนื่องจากการรับรู้ข้อเท็จจริงทางสังคมทั้งฝ่ายคาร์ล มาร์กซ์และฝ่ายพุทธทาสภิกขุต่างยืนยันตรงกันถึงการมีอยู่ของความขัดแย้งทางสังคมว่าเป็นสิ่งแน่นอน จึงเกิดคำถามต่อไปว่า ในฐานะผู้วิจัยจะสามารถนำมุมมองทางปรัชญาสังคมของนักปรัชญาทั้ง 2 มาประยุกต์ใช้จัดการความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างไร โดยเฉพาะประเด็นความยากจนในสังคมไทยที่กำลังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ วัน ยิ่งไปกว่านั้นความขัดแย้งจากปัญหาความยากจนยังเป็นประเด็นปัญหาที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ได้อย่างสำคัญ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตีความแนวคิดของนักปรัชญาสังคมทั้ง 2 เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใหม่ โดยสร้างกรอบแนวคิดจากทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เรียกว่า เอไอเอ โมเดล (AIA Model) ประกอบด้วย 1) ยุบเลิกทรัพย์สินส่วนบุคคล (Abolition) ด้วยการลดทอนอำนาจของนายทุน จากการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์ส่วนบุคคลเป็นสินทรัพย์ส่วนสาธารณะ 2) เพิ่มพลังการผลิต (Increase) หมายถึง การกระตุ้นภาคการผลิตของสังคมให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมการสร้างสมดุลในการดำเนินชีวิต 3) ยกเลิกสถานะทางชนชั้น (Abolition) หมายถึง เมื่อสังคมเกิดความมั่นคงและสามารถปรับเข้ากับระเบียบสังคมใหม่ได้ คาร์ล มาร์กซ์จึงเสนอให้ยกเลิกสถานะชนชั้นทางสังคม เพราะการต่อสู้ทางชนชั้นจะไม่สามารถหลุดพ้นไปได้ อย่างสมบูรณ์หากสถานะทางสังคมยังไม่ล่มสลาย แต่ถ้าสถานะทางสังคมล่มสลายอย่างสมบูรณ์ สังคมจะพัฒนาไปสู่ความร่วมมือในการก่อตั้งชุมชนเพื่อดูแลจัดการกันโดยปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ และจะพัฒนาสังคมไปสู่ความเป็นภราดรภาพอย่างเสมอภาค (Marx & engels, 2004, p. 27)

อีกด้านหนึ่ง แนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมของพุทธทาสภิกขุ ผู้วิจัยวิเคราะห์สร้างกรอบแนวคิด เรียกว่า รูน่า โมเดล (RUNA Model) ประกอบด้วย 1) สร้างสัมมาทิฐิ (Right Understanding) หมายถึง การให้คุณค่ากับความเห็นตรงตามธรรม (สัมมาทิฐิ) อันเกิดจาก 2 เหตุปัจจัย ได้แก่ 1.1 ปรโตโฆสะ หมายถึง การได้ลำดับจากบุคคลอื่น 1.2 โยนิโสมนสิการ หมายถึง การมนสิการโดยแยบคาย (M.Mu. (Thai) 12/452/491) สัมมาทิฐิจึงเป็นผลที่เกิดจากการมีชุดข้อมูลที่ตีบวกกับการมีกระบวนการคิดที่เหมาะสมตรงตามสถานการณ์ 2) การไม่ยึดมั่นถือมั่น (Non-Attachment) หมายถึง การมุ่งขจัดความมีตัวตนของตน เพราะเป็นบ่อเกิดแห่งความเห็นแก่ตัว ที่หลงเข้าใจว่าตนเป็นศูนย์กลางแห่งสรรพสิ่ง บุคคลจึงมักแสดงออกด้วยอาการแห่งความเป็นนาย ที่มีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาของคาวภพให้อยู่ภายใต้การควบคุมของตน

พุทธทาสภิกขุ (Bhikkhu, 2005, p. 26) กล่าวว่า หากขจัดความมีตัวตน-ของกูจนหมดไป บุคคลจะเข้าถึงภาวะแห่งความสิ้นทุกข์ได้ นัยดังกล่าว ภาวะแห่งความสิ้นทุกข์ ผู้วิจัยตีความได้ว่าเป็นภาวะของความหมดไปแห่งความขัดแย้งทางสังคม ผู้วิจัยจึงนำจุดเด่นของแนวคิดทั้ง 2 มาบูรณาการร่วมกันด้วยการ

สังเคราะห์ระหว่างเอไอเอ โมเดลของคาร์ล มาร์กซ์กับลูน่า โมเดลของพุทธทาสภิกขุ โดยอาศัยหลักการของ พุทธทาสภิกขุที่เรียกว่า เคปา โมเดล (KPA Model) ประกอบด้วย K คือ Knowledge ความรู้ถูกต้อง P คือ Practice ปฏิบัติถูกต้อง และ Aim ตั้งเป้าหมายถูกต้อง เป็นกรอบเพื่อการสังเคราะห์ระหว่าง 2 แนวคิดเข้าด้วยกันอย่างเป็นขั้นตอน

การสังเคราะห์ระหว่างแนวคิดเอไอเอ โมเดลกับแนวคิดลูน่า โมเดล (AIA+RUNA) ได้ก่อให้เกิด กรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมขึ้นใหม่ เรียกว่า อรุณา โมเดล (ARUANA Model) มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลด้วยการแสดงกระบวนการยกระดับศักยภาพของบุคคลให้สูงขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อนำไปลงมือปฏิบัติเพื่อเพิ่มศักยภาพในบุคคลสู่โอกาสการกระชับช่องว่างทางเศรษฐกิจ ด้วยความสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้น ผลจากการศึกษาในงานวิจัยนี้ จึงนำไปสู่การคลี่คลายประเด็นที่ตั้งไว้ถึงการสร้างกรอบการจัดการความขัดแย้งด้วยการนำแนวคิดระหว่างคาร์ล มาร์กซ์ และพุทธทาสภิกขุมาบูรณาการร่วมกัน โดยสามารถสร้างสรรคกรอบแนวคิดนี้ได้ โดยผู้วิจัยขอแสดงกรอบแนวคิดในรูปแบบผังงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ผังงานแสดงรูปแบบอรุณา โมเดล

การอภิปรายผล

1) จากการศึกษาค้นคว้าความขัดแย้งทางสังคม พบว่า ความขัดแย้งทางสังคมมี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1.1 ความขัดแย้งทางวัตถุ 1.2 ความขัดแย้งทางจิตใจ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีความต้องการทั้ง 2 ลักษณะ คือ ความต้องการภายนอก คือ ปัจจัย 4 และมนุษย์มีความต้องการภายใน คือ การเติมเต็มทางจิตวิญญาณ เช่น การถูกยอมรับจากกลุ่ม ความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น มนุษย์จึงจะสมวัตถุและพยายามบังคับสิ่งภายนอกให้อยู่ภายใต้การควบคุม ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งทางสังคมจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา สอดคล้องกับงานของลิซิทธีรวะกิน (Teeravakin, 2010, p. 1) ที่กล่าวถึงสาเหตุความขัดแย้งทางสังคมว่าเกิดจากเหตุ 4 ลักษณะ คือ 1) ทรัพยากร 2) สถานภาพ 3) อำนาจ 4) ความคิดเห็น หากพิจารณาตามทฤษฎีของลิซิทธีรวะกิน พบว่ารูปแบบความขัดแย้งทางสังคมมีเหตุจากสิ่งภายใน คือจิตใจและสิ่งภายนอก คือวัตถุ ทั้งยังสอดคล้องกับงานของพระมหาดวงเด่น จิตตญาณ (ตุนนิน) (Thitanarno, 2008, p. 5) ที่เสนอว่า ความขัดแย้งทางสังคมเกิดจากบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร ชื่อเสียง หรืออำนาจต่ำกว่าอีกกลุ่มหนึ่งหรืออีกบุคคลหนึ่ง จึงเกิดการต่อสู้ การดูถูก การเหยียดหยาม การรังเกียจ จนเกิดความไม่ไว้วางใจต่อกัน ทั้งในทฤษฎีพระมหาดวงเด่น จิตตญาณ (ตุนนิน) กับลิซิทธีรวะกิน ผู้วิจัยพิจารณาว่า รูปแบบความขัดแย้งทางสังคมของนักวิชาการทั้งสองมีความเห็นสัมพันธ์กัน โดยสามารถจำแนกได้ 2 กลุ่มความขัดแย้งหลัก ได้แก่ กลุ่ม 1 ความขัดแย้งที่เกี่ยวกับทรัพยากร ทรัพยากร จัดเป็นความขัดแย้งทางวัตถุ กลุ่ม 2 ความขัดแย้งที่เกี่ยวกับสถานภาพ อำนาจ ความคิดเห็น ชื่อเสียง จัดเป็นความขัดแย้งทางจิตใจ

2) ความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์ พบว่า ความขัดแย้งทางสังคมเกิดจากการต่อสู้ทางชนชั้น เพื่อผลประโยชน์ที่ถูกนำมาใช้ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย โดยมีคู่ขัดแย้ง คือ ชนชั้นบนกับชนชั้นล่าง โดยเกซีเยร เดเซพีระ อธิบายว่า ในสายตามาร์กซ์ ชนชั้นแรงงานคือกลุ่มคนที่ทุกข์ทรมานอย่างที่ไม่มียศจะสูญเสีย อยู่ในภาวะแปลกแยกจากทุนที่ตนเป็นผู้ผลิตอย่างถึงที่สุดจนไม่มีเหตุผลใดจะดำรงรักษาทุนไว้ พร้อมจะดิ้นรนต่อสู้ให้หลุดพ้นจากภาวะความแปลกแยกและปฏิวัติล้มล้างระบบทุนนิยมในที่สุด (Tanjapatkun, 2021) ในสังคมปัจจุบันจึงเกิดการเรียกร้องสิทธิกลุ่มชนชั้นแรงงาน รวมถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่กลุ่มชนชั้นแรงงานพึงได้รับจากรัฐมากขึ้น เพื่อปลดแอกความแปลกแยกที่กลุ่มชนชั้นแรงงานได้รับ อย่างไรก็ตาม คาร์ล มาร์กซ์มองว่า ภาวะความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่จำเป็นต้องมีคู่ปรปักษ์ เพื่อขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปสู่ความสมบูรณ์ หากปราศจากความขัดแย้ง จะส่งผลให้สังคมล้าหลังและล่มสลาย สอดคล้องกับงานของภัทรมน สุวพันธ์ (Suwapan, 2014, pp. 82-84) ที่อธิบายกระบวนการความขัดแย้งทางสังคมผ่านกระบวนการวัตถุนิยมวิภาษวิธี ว่าสังคมมีลักษณะของการอิงอาศัยกันบนพื้นฐานแห่งความขัดแย้ง เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมในเชิงปริมาณสู่สังคมเชิงคุณภาพ และความขัดแย้งทางสังคมยังถือเป็นหัวใจที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างสำคัญ โดยเฉพาะความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ เชื่อมโยงกับงานของกุลหลาบ สายประดิษฐ์ (Saipradit, 1976, pp. 9-10) ที่อธิบายว่า กลุ่มเข้ารับใช้

ภายใต้การควบคุมแห่งกษัตริย์ จะรับใช้ชนชั้นศักดินาในลักษณะเป็นพลังการผลิต แล้วตอบแทนเป็นบรรณาการ ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์เชิงอำนาจที่ทำให้ทราบว่า ชนชั้นบนมีอำนาจเหนือชนชั้นล่าง ฉะนั้นระบบเศรษฐกิจแต่ละยุคสมัย จึงเป็นการยืนยันถึงการมีอยู่แห่งความขัดแย้งทางสังคมของมนุษย์

3) ความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองทางสังคมของพุทธทาสภิกขุ พบว่า ความขัดแย้งทางสังคมของมนุษย์เกิดจากการที่มนุษย์ขาดการเข้าใจในหัวใจแห่งศาสนา บุคคลจึงเกิดการเห็นแก่ตัวและมีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน สังคมจึงขัดแย้ง เพราะต่างฝ่ายต่างเอาตัวเอาเปรียบ ด้วยการตัดทวงผลประโยชน์เข้าตน สอดคล้องกับงานของเดน ทัพซาย (Tapsai, 2008, p. 13) ที่เสนอว่า มนุษย์มีความเห็นแก่ตัวที่เป็นความอยาก เกิดจากความยึดถือในตัวตน เป็นแรงผลักดันให้มีพฤติกรรมที่พร้อมละเมิดสิทธิผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งทางสังคมจากการเห็นแก่ตัวและการมีความยึดมั่นถือมั่น จึงเป็นความขัดแย้งทางสังคมที่นำไปสู่ความขัดแย้งทางกายภาพ เช่น ความอดอยาก ความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งทางสังคมตามมุมมองพุทธทาสภิกขุ เสนอให้จัดการลงไปยังจิตใจมนุษย์มากกว่ามุ่งจัดการปัญหาทางวัตถุ เพราะถือเป็นประเด็นปลายเหตุ สอดคล้องกับงานของนงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์ (Noochaiya na Kalasin, 2001, p. 12-13) ที่เสนอว่า บุคคลมักมีความเห็นผิด 8 ลักษณะ ได้แก่ 1) ยึดมั่นในตัวตนว่ามีอยู่ 2) การเข้าใจไม่ถึงความจริงตามธรรมชาติ 3) การเกิดความอยากจากการรับรู้ 4) การมีความเห็นคลาดเคลื่อนไปจากสิ่งที่ เป็นจริง 5) การลึงเลงสงสัยในความจริงด้วยการใช้เหตุผล 6) การใช้ความคิดอย่างไม่รอบคอบ 7) การคบคนชั่วเป็นมิตร 8) การรับข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยความเห็นผิดเหล่านี้ ทำให้บุคคลมีความเห็นแก่ตัว แต่พุทธทาสภิกขุ ก็มีได้เพิกเฉยต่อความขัดแย้งทางวัตถุ หากแต่พุทธทาสภิกขุ เสนอให้มุ่งจัดการความขัดแย้งไปยังรากฐานของปัญหาโดยตรง ซึ่งเป็นการจัดการที่ตรงจุดและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งอาจให้ผลรวดเร็วแต่ไม่ยั่งยืน

4) การบูรณาการกรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมบนพื้นฐานปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ พบว่า แนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมตามมุมมอง คาร์ล มาร์กซ์ ตามทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ผู้วิจัยเรียกว่า เอไอเอ โมเดล ประกอบด้วย 1) ยุบเลิกทรัพย์สินส่วนบุคคล 2) เพิ่มพลังการผลิต 3) ยกเลิกสถานภาพทางชนชั้น และแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในมุมมองพุทธทาสภิกขุ ตามทฤษฎีธัมมิกสังคมนิยม (Bhikkhu, 1995b, p. 11-190) ผู้วิจัยเรียกว่า ลูน่า โมเดล ประกอบด้วย 1) สร้างสัมมาทิฐิ 2) การไม่ยึดมั่นถือมั่น ทั้งนี้ เมื่อนำแนวคิดทั้งสองมาบูรณาการร่วมกัน โดยวิเคราะห์และตีความใหม่ เพื่อเสนอกรอบแนวคิดการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในประเด็นปัญหาความยากจน ผู้วิจัยเรียกว่า อรุณา โมเดล มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ยกเลิกความคิดเชิงลบ 2) สร้างสัมมาทิฐิ 3) เพิ่มพูนความรู้และทักษะ 4) ยกเลิกการปฏิบัติตามความรู้ที่ตายตัว 5) ประเมินตนเอง และ 6) ไม่ยึดมั่นถือมั่นในความรู้และทักษะ อย่างไรก็ตาม อรุณา โมเดลมีข้อพึงปฏิบัติสำหรับผู้ใช้ในขั้นที่ 5 ประเมินตนเอง ซึ่งผู้

ปฏิบัติต้องอาศัยการตัดสินใจประเมินผลด้วยความคิดของตนเอง สิ่งนี้ถือเป็นข้อจำกัดสำคัญของแนวคิดที่ควรถูกพัฒนาในอนาคตให้สามารถสะท้อนผลลัพธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุป

ความขัดแย้งทางสังคมในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งส่วนบุคคลมีสาเหตุจากความยากจนเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงสู่ความขัดแย้งในประเด็นอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งทางสังคมในประเด็นความยากจน โดยเสนอกรอบแนวคิดใหม่ เพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคคลให้สูงขึ้นทั้งด้านความรู้และทักษะที่สอดคล้องเข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเน้นการพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้ ความขัดแย้งทางสังคม มี 2 ลักษณะ คือความขัดแย้งด้านวัตถุประสงค์กับด้านจิตใจ โดยคาร์ล มาร์กซ์ เสนอมุมมองทางปรัชญาสังคมผ่านแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ว่าความขัดแย้งเป็นกระบวนการที่ผลักดันสังคมให้เกิดพลวัต ด้วยพื้นฐานทางแนวคิดที่เชื่อว่า สรรพสิ่งล้วนมีคู่ขัดแย้ง ประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์จึงดำเนินไปพร้อมการต่อสู้ทางชนชั้นเพื่อการครอบครองวัตถุ อีกด้านหนึ่ง พุทธทาสภิกขุ เสนอมุมมองทางปรัชญาสังคมผ่านแนวคิดธัมมิกสังคมนิยม โดยพิจารณาว่าความขัดแย้งทางสังคมเกิดขึ้นจากพฤติกรรมเพิกเฉยต่อศีลธรรม บุคคลจึงเกิดความเห็นแก่ตัวและมีอัตตาสูง บุคคลจึงพยายามเอาสิ่งสาธารณะเข้าเป็นส่วนบุคคลเพื่อตอบสนองต่อความสุขของตนเอง จากการวิเคราะห์แนวคิดทั้งสอง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ขึ้น เรียกว่า เอไอเอ โมเดลและสร้างกรอบแนวคิดของพุทธทาสภิกขุขึ้น เรียกว่า ลูน่า โมเดล

แนวทางการจัดการความขัดแย้งทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงบูรณาการแนวคิดทั้งสองเข้าด้วยกันเพื่อความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุประสงค์และด้านจิตใจ ด้วยการวิเคราะห์และตีความใหม่ เรียกว่า อรุณา โมเดล มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ยกเลิกความคิดลบ 2) สร้างสัมมาทิฐิ 3) การเพิ่มพูนความรู้ 4) ยกเลิกการปฏิบัติตามความรู้ที่ตายตัว 5) การประเมินตนเอง 6) การไม่ยึดมั่นถือมั่นในความรู้ โดยบุคคลสามารถนำกรอบแนวคิดอรุณา โมเดล ไปประยุกต์ใช้พัฒนาตนให้มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นได้ ทำได้ดีที่สุด กระบวนการนี้จะส่งผลให้บุคคลหลุดพ้นจากภาวะความยากจนได้อย่างยั่งยืน รวมถึงยังอาจเป็นชุดความรู้ใหม่ของสังคมอันจะก่อประโยชน์ทั้งต่อตัวบุคคลและต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอแนะนำหัวข้องานวิจัยถัดไป เพื่อผู้สนใจได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ได้ถูกกล่าวถึง ดังต่อไปนี้

1) หัวข้อ “การประยุกต์แนวคิดสังคมนิยมธัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุกับการสร้างมโนสำนึกด้านการจราจรในสังคมไทย” เนื่องด้วยปัญหาการจราจรก่อให้เกิดความขัดแย้งทางท้องถนน ในบางสถานการณ์อาจเกิดเหตุบานปลายถึงแก่ชีวิต ผู้วิจัยจึงเห็นควรนำมาศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้จัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2) หัวข้อ “การบูรณาการกรอบแนวคิดความเป็นมนุษย์ในปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซกับพุทธทาสภิกขุ” เนื่องด้วยมุมมองที่มีต่อภาวะความเป็นมนุษย์ของคาร์ล มาร์กซกับพุทธทาสภิกขุมีความสัมพันธ์และความแตกต่าง จึงเป็นแนวคิดที่ควรนำมาศึกษาเพื่อตีความลักษณะของมนุษย์ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจสาเหตุความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

References

- Bhikkhu, B. (1995a). *Chumnum khokhit itsara* [Independent thought forum]. (5th ed.). Sukkhapabjai.
- Bhikkhu, B. (1995b). *Thammika sangkhom niyom* [Dhammic socialism] (2nd ed.). Phaap phim.
- Bhikkhu, B. (2004). *Thamma kap kanmueang* [Dharma and politics] (2nd ed.). Dhammadana munnithi.
- Bhikkhu, B. (2005). *Chumnum pathokthatham chut phuthottham* [Dharma Lecture Assembly, Buddhist Dharma Series] (3rd ed.). Tathata Publication.
- Bhikkhu, B. (n.d.). *The three wishes of Buddhadasa Bhikkhu*. (J. R. Bhikkhu, Trans). Thammasapa.
- McGee, R. J., & Warms, R. L. (1955). *Anthropological theory*. R.R. Donnelley & Sons.
- Butr-indr, S (2017). *Pratya kanmueang priapthiap* [Comparative political philosophy] (2nd ed.). Siamese.
- Chiangkulo, W. (2004). *Phatthana kan baep yangyuen kap kan kae panha khonchon* [Sustainable development and solving poverty problems]. Amarin Printing.
- Ganyanachitto, W., & Kaewkheaiw, S. (2017). Reflections on Karl Marx's socialist to Thai society, *Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review*, 3(2), 67-86. <http://mcuir.mcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/1033>
- Khemnak, J., Vadakovido, P., & Tammahaso, H. (2020). A model of peaceful creation of Phra Dhammakosajan (Buddhadasa Bhikkhu). *Journal of MCU Peace Studies*, 8(Supplement Issue), S331-S342. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/240781>
- Kongsat, S. (2011). *Research methodology in buddhism and philosophy*. Stk Copyy.
- Lenin, V. I. (1918). *The state and revolution*. n.p. <https://www.marxists.org/ebooks/lenin/state-and-revolution.pdf>
- Lhamkaek, J., & Pienkhuntod, A. (2021). An integrated approach for poverty alleviation: A case of the siew partnerships against poverty project in Khon Kaen. *Dhammathas Academic Journal*, 21(2), 109-122. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas/article/view/248405>

- Marx, K., & Engels, F. (2004). *Manifesto of the communist Party*. Marxists Internet Archive. <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Manifesto.pdf> (Original work published 1848).
- Marx, K. (2009). *Misère de la philosophie* [The Poverty of Philosophy] (The Institute of Marxism-Leninism, Trans). Progress. (Original work published 1847)
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2020). *White paper on targeted poverty management*. n.p. https://www.nxpo.or.th/th/wp-content/uploads/2021/01/2020.10.16-Poverty-to-prosperity_V2.0.pdf
- Noochaiya na Kalasin, N. (2001). *An analytical study the concept of micchaditthi (wrong view) in Theravada buddhism* [Master's Thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/2612>
- Phichayanan, D. (2023). Kan phatthana sangkhom thi nam su kan lot khwam lueam lam [Social development leading to reduction of inequality]. *Journal of Economics and Society*, 60(2), 4-15. <https://www.nesdc.go.th/ebook/EcoSocialJournal66-2/EcoSocialJournal66-2.html>
- Rattanaphonwong, W., Rungreungkolkich, W., Rajphaetyakhom, C., & Angsuchoti, S. (2020). The model development of community poverty solving in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(4), 261-280. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/240912/164317/832036>
- Singer, P. (1980). *Marx: A very short introduction*. Oxford University Press.
- Sapradit, K. (1976). *Marxist philosophy* (13th ed.). Jarantam.
- Suwapan, P. (2014). Development of Karl Marx's political economy thoughts: An essay on historical materialism. *Burapha Journal of Political Economy*, 2(1), 73-97. <https://so01.tcithaijo.org/index.php/pegbuu/article/view/199667>
- Tanjapatkun, N. (2021, February 12). *Marxism tai laeo?: Rao cha khuen chip mai hai 'Marx' nai satawat thi 21 dai rue mai?* [Is Marxism dead?: Can we resurrect Marx in the 21st century?] [The101.world/re-reading-marxism-in-21-st-century/](https://www.the101.world/re-reading-marxism-in-21-st-century/)
- Tapsai, D. (2008). *An analytical study of selfishness as described by Theravada Buddhism*. [Master's Thesis, Thammasat University]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:125667

- Teeravakin, L. (2010). Khwam khat yaeng lae kan kae panha [Conflict and resolution]. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 8(1), 1-14. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244485
- Thitanarno, D. (2008). *An analytical study of the theory of classconflicted management of Karl Marx*. [Master's Thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/2578>
- Yugala na Ayudhya, A. (2018). *A critical study of egoism and altruism in the movie "Pay It Forward" from Theravada Buddhist philosophical perspectives* [Doctoral dissertation, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/186>

แนะนำผู้เขียน (List of Authors)

1. **นางสาวญาดา เอี่ยมน้อย**

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารระหว่างประเทศ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: Yadah.a8@gmail.com

2. **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพร ธนะรัชติการนนท์**

Ph.D. (Curriculum and Instructions), University of Florida, USA
อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: jiraporndh2000@yahoo.com

3. **นางสาวไอยดา กลิ่นอัน**

นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
E-mail: adthem1155@gmail.com

4. **ดร.อรทัย ชินอักรพงศ์**

ศศ.ด. (ภาษาศาสตร์) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
E-mail: ochin1965@gmail.com

5. **นางสาวสมิตา ศุภรทิพากร**

นักศึกษาระดับปริญญาตรี ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
E-mail: kayeesamida1212@gmail.com

6. **รองศาสตราจารย์ ดร.อภิลักษณ์ เกษมผลกุล**

อ.ด. (ภาษาไทย) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
E-mail: aphilak@yahoo.com

7. ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา

Ph.D. (Linguistics), University of Oregon, U.S.A

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

E-mail: unchalees@nu.ac.th

8. อาจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ พิธณวงษ์

ปร.ด. (ภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

E-mail: sutthiphodp@nu.ac.th

9. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนิช นกปี

ปร.ด. (ดนตรี) มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

E-mail: seung_n@hotmail.com

10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพดล พันธุ์เพชร

ศศ.ม. (วิทยาการดนตรีและนาฏศิลป์) มหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์ประจำหลักสูตรดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: xbnk-s@hotmail.com

11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลธรรม เกื้อบุตร

ปร.ด. (ดนตรี) มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ประจำหลักสูตรดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

E-mail: godz_blezz@hotmail.com

12. รองศาสตราจารย์ กาญจนา สหะวีริยะ

M.A. (Teaching Korean as a Second Foreign Language), Sookmyung Women's University, South Korea

อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาเกาหลี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: kanchana.ia@psu.ac.th

13. นางสาวสาวิตรี วงษ์นุ่น

วท.ม. (การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นักวิชาการอุดมศึกษา ระดับชำนาญการ งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: sawitree.won@psu.ac.th

14. อาจารย์ ดร.แทวู คิม (Taewoo Kim)

ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาเกาหลี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: korrusamilae@gmail.com

15. อาจารย์ ดร.ธารินี บุญยีน

ปร.ด. (การสอนภาษาอังกฤษ) สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: tharinee.b@ku.th

16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประชากร ศรีสาคร

ศศ.ม. (ดุริยางคศิลป์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
E-mail: prachakons@nu.ac.th

17. นายจักรชัย เนืองพิมพ์

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: pimrumpa.05@gmail.com

18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรต์ม์ แสงแก้ว

Ph.D. (Philosophy and Religion), Banaras Hindu University, India
อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: fhumtrsk@ku.ac.th

19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ ปานหัวไผ่

Ph.D. (Philosophy), Jadavpur University, India
อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
E-mail: tanet.p@ku.th

ข้อมูลสำหรับผู้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ (Notes for Contributors)

การส่งต้นฉบับ - Submission

ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับผ่านทางระบบออนไลน์ ThaiJO โดยมีเอกสารที่ต้องนำส่ง 4 รายการ (ดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ทางเว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu>)

1. **ไฟล์บทความ** – ผู้เขียนต้องนำส่งทั้งไฟล์สกุล .docx และ .pdf
2. **แบบฟอร์มนำส่งบทความ** – ผู้เขียนทุกคนต้องลงนามรับรองข้อตกลงการส่งบทความตีพิมพ์ พร้อมระบุข้อมูลของผู้เขียนทุกคน กรณีมีผู้เขียนมากกว่า 1 คน ให้ระบุ corresponding author ด้วย ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เขียนชื่อแรก
3. **แบบฟอร์มรับรองการตรวจสอบภาษาอังกฤษ** – ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องทางไวยากรณ์และการใช้ภาษาอังกฤษ
4. **เอกสารรับรองจริยธรรมในมนุษย์ (IRB/EC)** – ผู้เขียนจำเป็นต้องแนบเอกสารรับรองกรณีที่เป็นการวิจัยในมนุษย์หรือที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

The author must submit the manuscript via the ThaiJO system, include the following 4 required documents. (all forms can be downloaded at <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu>)

1. **Article files** – The authors must submit both .docx and .pdf files.
2. **Submission form** – All authors must endorse the submission agreement, specifying the information of all authors. If there is more than one author, please specify the corresponding author, who may not necessarily be the first author.
3. **English proofreading certification** – The author is responsible for the accuracy of the English language used in the manuscript.
4. **Certificate of approval (COA) from the Institutional Review Board (IRB) or Ethics Committee (EC)**
– The authors are required to submit this document if the research involves human subjects.

การเตรียมต้นฉบับ - Manuscript Preparation

ความยาวไม่เกิน 20 หน้า (รวมเอกสารอ้างอิง) ตั้งค่าน้ำกระดาษ B5 (ความกว้าง 18.2 ซม. ความสูง 25.7 ซม.) เว้นระยะขอบบน 3 ซม. และเว้นระยะขอบซ้าย ขอบขวา และขอบล่าง 2 ซม. กำหนดให้ใช้ตัวอักษร "Cordia New" ตลอดบทความ โดยใช้ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1 เท่า

The manuscript should not exceed 20 pages in length, including references. Use the B5 paper layout (width: 18.2 cm; height: 25.7 cm). Set the top margin to 3 cm and the left, right, and bottom margins to 2 cm. Use the "Cordia New" font throughout the article with single-line spacing.

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
Lists	Font Style	Alignment	Font Size
- ชื่อบทความ (Title)	หนา (Bold)	กลางหน้ากระดาษ (Page Center)	18
- ชื่อผู้แต่ง (Author)	หนา (Bold)	ชิดขวา (Align Right)	14
- บทคัดย่อ (Abstract Title)	หนา (Bold)	ชิดซ้าย (Align Left)	14
- เนื้อหาบทคัดย่อ (Abstract)	ปกติ (Regular)	-	13
- หัวข้อแบ่งตอน (Heading)	หนา (Bold)	ชิดซ้าย (Align Left)	14
- หัวข้อย่อย (Subheading)	หนา (Bold)	ใช้หมายเลขกำกับ (Numbering)	14
- บทความ (Text)	ปกติ (Regular)	-	14
- การเน้นความในบทความ (Emphasis)	หนา (Bold)	-	14
- ข้อความในตาราง (Table Text)	ปกติ (Regular)	-	13
- ข้อความอ้างอิง (Cited Text)	เอียง (Italic)	-	14
- บรรณานุกรม (Cited Document)	หนา (Bold)	กลางหน้ากระดาษ (Page Center)	14

** ความยาวส่วนแรกของต้นฉบับ ได้แก่ ชื่อเรื่อง ผู้เขียน บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษและคำสำคัญรวมกันไม่ควรเกิน 2 หน้ากระดาษ (The length of the first part of the manuscript, including the title, author, abstract, and keywords, both in Thai and English, should not exceed 2 pages.)

รูปแบบและภาษา - Style and Languages

วารสารรับต้นฉบับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผู้เขียนบทความควรใช้รูปแบบการเขียนบทความและสำนวนภาษาเหมาะสมกับลักษณะของบทความทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป มีการตรวจทานต้นฉบับแล้วเป็นอย่างดีทั้งรูปแบบและการสะกด

JHNU accepts manuscripts in two languages: Thai and English. Authors must use an academically appropriate writing format and language, ensuring correct formatting and spelling.

บทคัดย่อ - Abstract

ต้นฉบับต้องมีทั้งบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่สรุปสาระสำคัญของบทความ ความยาวไม่ควรเกิน 10 บรรทัดสำหรับบทคัดย่อภาษาไทย และไม่ควรเกิน 200 คำสำหรับบทความภาษาอังกฤษ รวมกันแล้วไม่เกิน 2 หน้ากระดาษ ต้นฉบับเขียนเป็นภาษาใดให้นำบทคัดย่อนั้นขึ้นก่อนแล้วตามด้วยบทคัดย่ออีกภาษา ทั้งนี้ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องทางไวยากรณ์และการใช้ภาษาเอง

The manuscript must include an abstract in both Thai and English, summarizing the main points of the article. The Thai abstract should not exceed 10 lines, and the English abstract should not exceed 200

words, with the total length not exceeding the second page of the manuscript. The order depends on the language of the manuscript. (For example, if the manuscript is written in Thai, the Thai abstract should be placed first, followed by the English one.) *The author is responsible for the accuracy of the language used in the abstract*

คำสำคัญ - Keywords

ผู้เขียนต้องกำหนดคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-6 คำ โดยเรียงคำสำคัญตามระดับความเกี่ยวข้องกับบทความ ตำแหน่งของคำสำคัญอยู่ถัดจากบทคัดย่อภาษานั้น ๆ

The authors must specify 3-6 keywords in both Thai and English, arranged according to their relevance to the article. The keywords are positioned next to the abstract in that language.

บทความจากวิทยานิพนธ์หรือส่วนหนึ่งของการศึกษา - Articles from Thesis, Dissertation, or Part of the Study

ผู้เขียนต้องระบุข้อมูลของผลงาน เช่น ปริญญา สาขาวิชา สถาบัน และปี ใ้ไว้ที่เชิงอรรถ เช่น

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “...ชื่อเรื่อง...”

บทความนี้ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง “...ชื่อเรื่อง...”

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา “...ชื่อรายวิชา...”

The author must include details such as the degree, field of study, institution, and year in the footnote.

Examples:

This article is part of the thesis entitled “...title...”

This article is a revised version of a dissertation entitled “...title...”

This article is part of the fulfillment of the course “...course name...”

ส่วนประกอบของบทความ - Elements of the Article

บทความวิชาการหรือบทความวิจัย ผู้เขียนสามารถกำหนดหัวข้อได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม บทความวิจัยจะต้องมีหัวข้อหลักโดยไม่ต้องใส่ตัวเลขกำกับ ดังต่อไปนี้

1. **บทนำ (Introduction)** – อาจประกอบด้วย ที่มาของปัญหาการวิจัย, ทฤษฎีและ/หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, จุดประสงค์และ/หรือคำถามวิจัย
2. **ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology)** – อาจประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) การออกแบบการวิจัย (วิธีการการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล) 2) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3) เครื่องมือวิจัย 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ 5) การวิเคราะห์ข้อมูล
3. **ผลการวิจัย (Findings)** – ตามจุดประสงค์หรือคำถามวิจัยที่ตั้งไว้
4. **การอภิปรายผล (Discussion)**
5. **บทสรุป (Conclusion)** – รวมทั้งการนำผลการวิจัยไปใช้ และ ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)
6. **References**

For academic articles or review articles, the authors may determine the topics in the article as appropriate. However, research articles must include the following topics.

1. **Introduction** – may consisting of the rationale or statement of the problem, theories and/or related literature and research, and objectives and/or research questions)
2. **Methodology** – may consisting of the following important elements: 1) research design (data collection and analysis methods), 2) sample selection, 3) research instruments, 4) data collection, and 5) data analysis.
3. **Findings** – according to the objectives or research questions
4. **Discussion**
5. **Conclusion** – including Implementation and Recommendations (if applicable)
6. **References**

การอ้างอิง - References

แหล่งข้อมูลทั้งหมดที่อ้างอิงในบทความต้องปรากฏในรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ตามลำดับตัวอักษรของนามสกุลผู้แต่งคนแรก กำหนดให้อ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้ระบบเดียวกันทั้งเรื่อง คือ APA 7th Edition โดยผู้เขียนบทความต้องรับผิดชอบความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด (ดูตัวอย่างทางเว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu/about/submissions>)

All cited materials must be listed in alphabetical order in references list at the end of the paper. Both in-text citation and references must be in English using the same system throughout the article, APA 7th Edition. The authors must responsible for ensuring the accuracy of all citations. (See reference examples: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu/about/submissions>)

ลิขสิทธิ์ - Copyrights

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ถือเป็นลิขสิทธิ์ของผู้เขียน บทความที่ได้รับการตอบรับเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรแล้ว จะต้องไม่ปรากฏในสิ่งพิมพ์อื่นใดก่อนที่จะปรากฏในวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร กองบรรณาธิการจะส่งเล่มวารสารที่มีบทความของผู้เขียนตีพิมพ์ให้แก่ผู้เขียนจำนวน 1 ฉบับ หากผู้เขียนต้องการมากกว่า 1 ฉบับ สามารถแจ้งความประสงค์ ผ่านทาง E-mail: humanjournal@hotmail.com หรือดาวน์โหลดบทความได้ที่ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu>

The copyrights of the articles published in the Journal of Humanities Naresuan University belong to the authors. The article accepted for publication in JHNU must not appear in any publications before appearing in JHNU. The author of an accepted article will receive a copy of the journal. For additional copies, please contact the journal staff via E-mail: humanjournal@hotmail.com or download the article from the journal's website at <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu>.

ตัวอย่างการอ้างอิง (References Example)

1. หนังสือ (Book)

Author, A. A. (Year). *Title of the book* (2nd ed.). Publisher.

Cone, J. D., & Foster, S. L. (1993). *Dissertations and theses from start to finish: Psychology and related fields* (3rd ed.). American Psychological Association.

1.1 บทความหรือบทในหนังสือ (Book Chapter)

Author, A. A. (Year). Title of the chapter. In A. A. Editor & B. B. Editor (Eds.), *Title of the book* (2nd ed., pp. #-#). Publisher.

Lundén, R. (1999). Two: Sketching the Generic Boundaries. In C. C. Barfoot, H. Bertens, T. D'haen, & E. Kooper (Eds.), *The United Stories of America: Studies in the Short Story Composite* (pp. 32-51). Brill.

1.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book)

Author, A. A. (Year). *Title of the book* (2nd ed.). Publisher. URL

Brontë, E. (2003). *Wuthering Heights*. Bantam Classics. <https://www.goodreads.com/reader/625-wuthering-heights>

1.3 หนังสือแปล (Translation Book)

Author, A. A. (Year). *Original Title of the Book* [English translation of the book title] (A. A. Translator, Trans) (2nd ed.). Publisher. (Original work published year)

Murakami, H. (2000). *Noruei no mori* [Norwegian Wood] (J. Rubin, Trans.). Vintage International. (Original work published 1987)

*หมายเหตุ: กรณีที่ชื่อเรื่องต้นฉบับ (Original Title) ไม่ใช่ภาษาที่ใช้อักษรโรมัน (non-Roman alphabets) ให้ใช้วิธีการแปลงอักษรภาษานั้น ๆ เป็นอักษรโรมัน (Transliteration) แล้วตามด้วยคำแปลเป็นภาษาอังกฤษในวงเล็บเหลี่ยม หลักเกณฑ์/ระบบการแปลงอักษรที่ใช้ เช่น ภาษาไทย-RTGS ภาษาญี่ปุ่น-Hepburn ภาษาจีน-Pinyin ภาษาเกาหลี-MC 2000 เป็นต้น

2. วิทยานิพนธ์ (Dissertations and Theses)

Author, A. A. (Year). *Title of thesis* [Doctoral dissertation or Master's thesis, Name of the Institution awarding the degree]. Name of the Database or the Institutional Repository. URL

Iemtom, P., & Wongwattana, U. (2021). *English and Thai Movie Titles: A Study of Structure, Syntax and Translation by Integrating Translation Theories and Cognitive Linguistics* [Doctoral dissertation, Naresuan University]. NU Intellectual Repository. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5263>

3. บทความวารสาร (Journal Article)

Author, A. A. (Year). Title of the article. Name of the journal, Volume(Issue), #-#. URL

Boonsong, B. (2022). The tests of bodhisattva as councillors. *Journal of Humanities Naresuan University*, 19(3), 13–27. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhnu/article/view/247886>

4. เอกสารประกอบการประชุม/การประชุมวิชาการที่ไม่มี Proceeding (Symposium)

Contributor, A. & Contributor, B. (Year, Month day). *Title of contribution*. In Chair name (Chair), Title of the Symposium [Symposium]. Conference Name, Location.

*หมายเหตุ: รายงานการประชุมวิชาการที่เผยแพร่ในรูปแบบวารสารหรือรูปแบบหนังสือให้ใช้รูปแบบการอ้างอิงนั้น ๆ

5. การนำเสนอในที่ประชุมวิชาการ (Conference Presentation)

Contributor, A. A. (Year, Month Date). *Title* [Conference presentation]. Conference name, Location. URL

*หมายเหตุ: ให้ระบุประเภทการนำเสนอในวงเล็บเหลี่ยมหลังชื่อเรื่อง เช่น [เอกสารนำเสนอในที่ประชุม หรือ Paper Presentation] [โปสเตอร์นำเสนอในที่ประชุม หรือ Poster Presentation] และถ้าหากมีวิดีโอการนำเสนอให้ใส่ URL ไว้ท้ายสุดหลังจากสถานที่ประชุม

6. หนังสือพิมพ์ (Article from Newspaper)

Author, A. A. (Year, Month Date). Title of the newspaper article. *Name of the online newspaper*. URL

Author, A. A. (Year, Month Date). Title of the newspaper article. *Name of the newspaper*, p. #.

Peralta, M. (2024, May 5). A J-pop band's favourite live music experiences in Tokyo. *BBC*. <https://www.bbc.com/travel/article/20240503-a-j-pop-bands-favourite-live-music-experiences-in-tokyo>

7. เว็บไซต์ (Website)

Author, A. A. (Year, Month date). *Title of the work*. Website name. URL

Vaishnav, A. M. (2013, January 29). *Multiple Version Songs (3): Both versions by male playback singers – Different Moods*. Songs of Yore. <https://www.songsifyore.com/multiple-version-songs-3-both-versions-by-male-playback-singers-different-moods/>

8. การอ้างอิงในเนื้อความ (In-text Citation) ใช้ระบบนามปี เช่น

- ผู้เขียน 1 คน: Last Name (Year, pp. #-#) Bamlund (1997, p. 29)
(Last Name, Year, pp. #-#) (Bamlund, 1997, p. 29)

- ผู้เขียน 2 คน: Last Name1 & Last Name2 (Year, pp. #-#) Williams & Severino (2004)
(Last Name1 & Last Name2, Year, pp. #-#) (Williams & Severino, 2004)

- ผู้เขียน 3 ขึ้นไป: Last Name1 et al. (Year, pp. #-#) Astiantih et al. (2022)
(Last Name1 et al., Year, pp. #-#) (Astiantih et al., 2022)

นโยบายการตีพิมพ์

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (JHNU) เป็นวารสารที่เผยแพร่ผลงานวิชาการด้านภาษา วรรณคดี คติชน ปรัชญาและศาสนา ดนตรีและนาฏศิลป์ มีการประเมินบทความก่อนตีพิมพ์ (refereed journal) โดยผู้ประเมินจำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้ผู้ประเมินไม่เห็นชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบผู้ประเมิน (double blind review) ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย (research article) บทความปริทรรศน์หรือบทวิจารณ์วรรณกรรม (review article) และบทวิจารณ์หนังสือ (book review) ที่มีลักษณะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย หรือเสนอแง่มุมความรู้ แนวคิด และประเด็นปัญหาต่าง ๆ ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ควรมีการอ้างอิงทฤษฎีหรือข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เชื่อถือได้ มีการแสดงถึงการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบด้าน และจะต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรือกำลังเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งอื่นใดมาก่อน

Policy for Publication

The Journal of Humanities Naresuan University (JHNU) publishes scholarly articles in *language, literature, folklore, philosophy, religion, music, and performing arts*. As a refereed journal, JHNU follows a double-blind review process with 3 reviewers. It accepts research articles, review articles, and book reviews that discuss, analyze, synthesize, or critique particular concepts, issues, or problems. Submitted Manuscripts should be well-researched with reliable sources, and must not have been previously published or be under consideration for publication in another journal.

JOURNAL OF HUMANITIES

NARESUAN UNIVERSITY

บทความวิจัย / บทความวิชาการ

- 01 Figurative Language and Its Functions in English Songs across Music Genres on 2023 Billboard Year-End Chart
ญาดา เอี่ยมน้อย และจิรพร สนะรัชติการนนท์
- 22 กลวิธีการภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นวัยรุ่นในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย: วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
ไอลดา กลิ่นอัน และอรทัย ชินอักษรพงศ์
- 45 สัญลักษณ์และความหมายในประเพณีเกี่ยวกับผู้ สูงวัยในสังคมไทย
สมบัติ ศุภรทิพากร และอภิสิทธิ์ เกษมผลกุล
- 71 การจัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์และอารยธรรมเมืองโบราณศรีเทพ
อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุทธิพงษ์ พิธณวงษ์
- 91 เอกลักษณ์ในการบรรเลงกลองมิ่งคละของชมรมดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละ จังหวัดพิษณุโลก
ณัฐชานิช นึกปิ่น นพดล พันธุ์เพชร และกมลธรรม เกื้อบุตร
- 105 มุมมองของครูผู้ สอนภาษาเกาหลีชาวไทยต่อการพัฒนาทักษะการออกเสียงภาษาเกาหลี
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
กาญจนา สหะวิริยะ สวัสดิ์ วงษ์นุ่น และเทว คิม
- 125 Foreign Language Speaking Anxiety among Thai Undergraduates with Low English Proficiency: Perspectives on Levels and Contributing Factors
ธารินี บุญยี่น
- 149 แนวคิดการประพันธ์เดี่ยวขอสามสาย: เพลงสุรินทร์ราหู สามชั้น ทางครูเสณีย์ เกษมวัฒนากุล
ประชากร ศรีสาคร
- 167 ศรีเทพในฐานะอุทยานประวัติศาสตร์และมรดกโลก: การวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์
และการรับรู้ผ่านแนวโน้มความคิดเห็นของสาธารณชนบน YouTube
สุทธิพงษ์ พิธณวงษ์
- 193 อรุณา โมเดล: บูรณาการแนวความคิดทางสังคมของคาร์ล มาร์กซ์และพุทธทาสภิกขุ
เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับจัดการความขัดแย้งทางสังคม
ดิตรชัย เนื่องพิมพ์ ธีรรัตน์ แสงแก้ว และธนศ ปานหัวไผ่